442 **Alpino** (Prosp.) De Plantis Ægypti Naturalis, 2 vols., sm. 4to, *numerous copperplates of Egyptian Animals and Plants, some folding, old vellum, backs trifle broken*, **17/6**

Lugd. Bat., 1735

THE BEST EDITION, with the observations and notes of Vesling.

PROSPERI ALPINI,

Marosticensis Philosophi, Medici &c.

DE

PLANTIS ÆGYPTI

LIBER

Auctus & emendatus.

Accedunt Tabellæ Æneæ LXXVII. Plantis summo artificio incisis; ut & Dissertatio ejusdem de LASERPITIO, & LOTO ÆGYPTIA.

Cum Observationibus & Notis

JOANNIS VESLINGII,

Equitis,

In Patavino Gymnasio Anatomiæ & Pharmaciæ Professoris Primarii.

Accedunt Ejusdem

JOANNIS VESLINGII

Parænefes ad Rem Herbariam & Vindiciæ Opobalsami cum Indicibus Necessariis.

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud GERARDUM POTVLIET,
MDCCXXXV.

PROSPERI ALPINI
ÆGYPTI
HISTORIÆ NATURALIS

TOMUS POSTERIOR.

JOANNI MAUROCENO,

ANTONII FILIO,

Patritio Veneto Clarissimo,

PROSPER ALPINUS S. D.

Plantarum cognitionem, Joanne Maurocene Clarissime, à magno illo Chirone Centauro, Saturni filio, vel ab Apolline, vel denique ab Æsculapio (quos pro Diis aliquando cæca mortalitas coluit) inventam, cum Pythagoras, Sapientia clarus tum alii prodiderunt. Posteaque perspectis ad corporum sanitatem ipsarum apud omnes admirandis viribus, multi non

 solum

ſolum ſapientiſſimi Philoſophi, inter quos Democritus, clari nominis vir, iſtius ſcientiæ amore multas regiones peragravit, verum etiam maximi Reges (quorum nomina id ſignificantia hucusque in aliquibus plantis conſervantur) in earum ſtudio plurimum inſudarunt. Non eſt itaque, cur cuipiam mirum videatur, ſi & ipſe de Plantis, quas olim in locis Ægypti inſpexi ac obſervavi, Librum a me conſcriptum, nunc in lucem editurus, Tibi, Viro Generis Nobilitate, ac ſingularium virtutum claritate Illuſtri, dicare voluerim; cum præſertim omnium etiam diſciplinarum ſtudiis Te maxime delectari ſciam. Speravi enim ex hac nova Stirpium Hiſtoria Te non parum voluptatis ſuſcepturum. Accedit etiam, quod cum hic Plantarum Liber, quem una cum aliis Libris, de Medicina Ægyptiorum vocatis, Tuoque Illuſtriſſimo Patri dicatis, nuper conjunxeram, nunc Studioſorum commodo ſeparatim ſit edendus, Tibi, tanquam Patri, cui in primis una cum aliis fuerat deſtinatus, propriori offerendus erat. Quod eo libentius feci, ut plurimam in Te

quo-

quoque ac reliquos Fratres, quibus ſemper fui addictiſſimus, meam obſervantiam perſpectam redderem. Accipe itaque, Vir Clariſſime, hoc Munuſculum a me hilari vultu (etenim, ſi majus quid, vel præſtantius, quo Te dignum ſcio, nunc habuiſſem, Tibi libentius adhuc obtuliſſem) atque ipſum ut a detractorum linguis defendas, Te etiam atque etiam rogo, Vale diu felix meique memor. Venetiis, Anno Salutis humanæ MDXCII.

LECTORI OPTIMO.

ost Libros de Medicina Ægyptiorum, en Tibi, Optime Lector, Libellum exhibemus, qui est De Plantis Ægypti, quem primo cum illis Libris conjunxeramus, nunc vero tuis commodis consulentes, separatim inprimendum curavimus. Accipe igitur hilari animo Munusculum hoc meum, in quo id saltem assequuti videmur, ut, ob rerum varietatem & Peregrinarum Stirpium Historiam, atque earundem Effigies, egregie, ut opinor, delineatas, non indigna penitus elegantioribus auribus scripsisse arbitremur. Vale.

INCLITÆ
NATIONI
GERMANÆ
Theologorum, Philoſophorum, ac Medicorum in Lyceo Patavino.

uod boni viri ſemper habitum fuit, pluribus prodeſſe, ſi me pro viribus conatum fatear, nihil vel à meo munere, vel à modeſtia alienum fecero. Quum enim curæ in primis mihi eſſet, ut quam adieram ſtudio Spartam, ſi non locupletaſſem, aliquâ ſaltem ratione exornarem: meum de re literaria benè merendi ſtudium non minus probatum iri cenſui, ſi eorum Monumenta in lucem revocarem, qui eruditorum conſenſu poſteritatis famâ digni, quàm qui recens aliquam ſibi laudis opinionem pepererunt. Utrumque dum adnitor, operâ ſanè mihi digna ſunt viſa, quorum utilitatem etiam commendaret amœnitas. Inſtituto meo Icones Stirpium divitis Ægypti commodè obtigerunt, quarum Hiſtoriam Proſper Alpinus ingens ſui ordinis noſtrique Gymnaſii ornamentum olim in publicum dederat. Quo ingenio teſtatur ſatis Libri genius,

qui eâ aviditate exceptus; ut plurimis nunc annis ab eruditis, maximeque quos à nobis diviserunt Alpes, quovis pretio expetitus fuerit. Horum itaque commodis ac voluntati ut porrò satisfieret, desideratum diu Clarissimi Viri Opus longè quàm antea emendatius, novisque celeberrimi Doctoris & civis vestri Joannis Veslingii Observationibus auctius profero. Quod verò inter cæteras potissimùm Inclitæ Nationis Germanæ nomen præscripserim, summum ita suasit ejus in Auctorem studium, quod, nî fallor, earundem literarum similitudo conciliavit. Quis enim orbis angulus ita remotus, quem gens illa magnis cœptis nata non perlustrat? cui uberrimus improbi laboris fructus, quòd juxta divinam humanamque Sapientiam rei Medicæ, maximeque Herbariæ spatia cumulatissimè ampliaverit. Vos igitur, Generosa pectora, quorum laudatissima indoles majorum exemplis lætè succrescit, certum hoc mei in vestram virtutem obsequii & affectus argumentum habete. Deus nobilem consessum vestrum in Patriæ & Athenæi nostri decus perennem conservet. Patavii Cal. Januar. cIɔ Iɔcxxxx.

D. D. VV.

Devinctissimus

PAULUS FRAMBOTTUS.

PROSPERI ALPINI DE PLANTIS ÆGYPTI LIBER.

Caput I.

Cur de Plantis in Ægypti locis provenientibus sit agendum.

ALPINUS, GUILANDINUS.

UINTA nunc agitur dies, ex qua in viridarium nos colloquendi cauſa convenimus, in quo ubi medicinæ ejus, quæ penes Ægyptios habetur, hiſtoriam ad finem perduxerimus, nihil aliud de illorum medicina dicendum nobis ſuperfuiſſe, arbitror. Quare aliis nos ſermonibus hac die in ſolito hujus amœniſſimi viridarii receſſu, ſub harum arborum umbra ſedentes, animum recreabimus. GUILAND. Quid? an non etiam illorum locorum plantæ agnoſcendæ ſunt? de quibus quidem te ſermonem quoque facturum aliàs es pollicitus: cum ipſarum hiſtoria, ob varias in medendo utilitates, ad ſermones hactenus de Ægyptiorum medicina inter nos habitos

maximè pertinere videatur? nec enim minus ex his utilitatis, atque voluptatis, quàm ex illis nos esse suscepturos speramus; cum à nullo hactenus illæ rectè observatæ, ac traditæ sint, maximeque quoad ipsarum veras icones, quas nemo profectò hucusque rectè & accuratè cognovit. Quod quidem ex Cassia Ægyptiaca, quam vulgus medicorum, fistulam, aut solutivam vocat, Paliuro Athenæi, quam ii Napca appellant, ex alcanna Avicennæ scilicet ligustro Ægyptio, Cypro à nonnullis dicto: ex balsamo, Acacia, Lycio, Tamarisco, Faba Ægyptia, Stratiote, atque aliis quamplurimis nostri temporis plantarum studiosis prorsus ignotis, plane est manifestum. Itaque Ægyptiarum plantarum sic ab omnibus desiderata Historia, non est à te nunc silentio prætereunda. ALPIN. Posteaquam te has plantas, quas loca Ægyptia producunt, tantopere ex me audire delectat, cur ego tui observantissimus, tibi plane morem gerere non debeo? Illas igitur hac die, quoad potero, diligentiùs tibi omnes aperire tentabo, ac præterea quos hæ ad medendum usus apud eas gentes habeant. GUILAND. Nunquam equidem de plurima tua erga me humanitate, & benevolentia dubitare potui. Quare nihil optatius, ac gratius mihi contingere poterat. Pluresque ideo nunc tibi gratias habeo: tuaque erga me hæc animi promptitudo esset nunc multis laudibus efferenda, quod minime faciam, ne summam tuam modestiam offendam. At hæc nunc omittamus, neque in his hodiernum tempus conteramus. Ubi itaque in viridarii hujus amico recessu, quo Solis radii pertingere nequeunt, sub istac umbra consedimus, ut plantarum illarum historiæ principium facias tempus suadet; ac primum ab arborum narratione exordiens, de cassia fistula agito.

CAPUT II.

De Cassia fistula, Chaiarxambar vocata.

ALPIN. Cassia fistula, quam Ægyptii Chaiarxambar appellant, est, arbor nuci, trunco, ramis, foliisque pro-

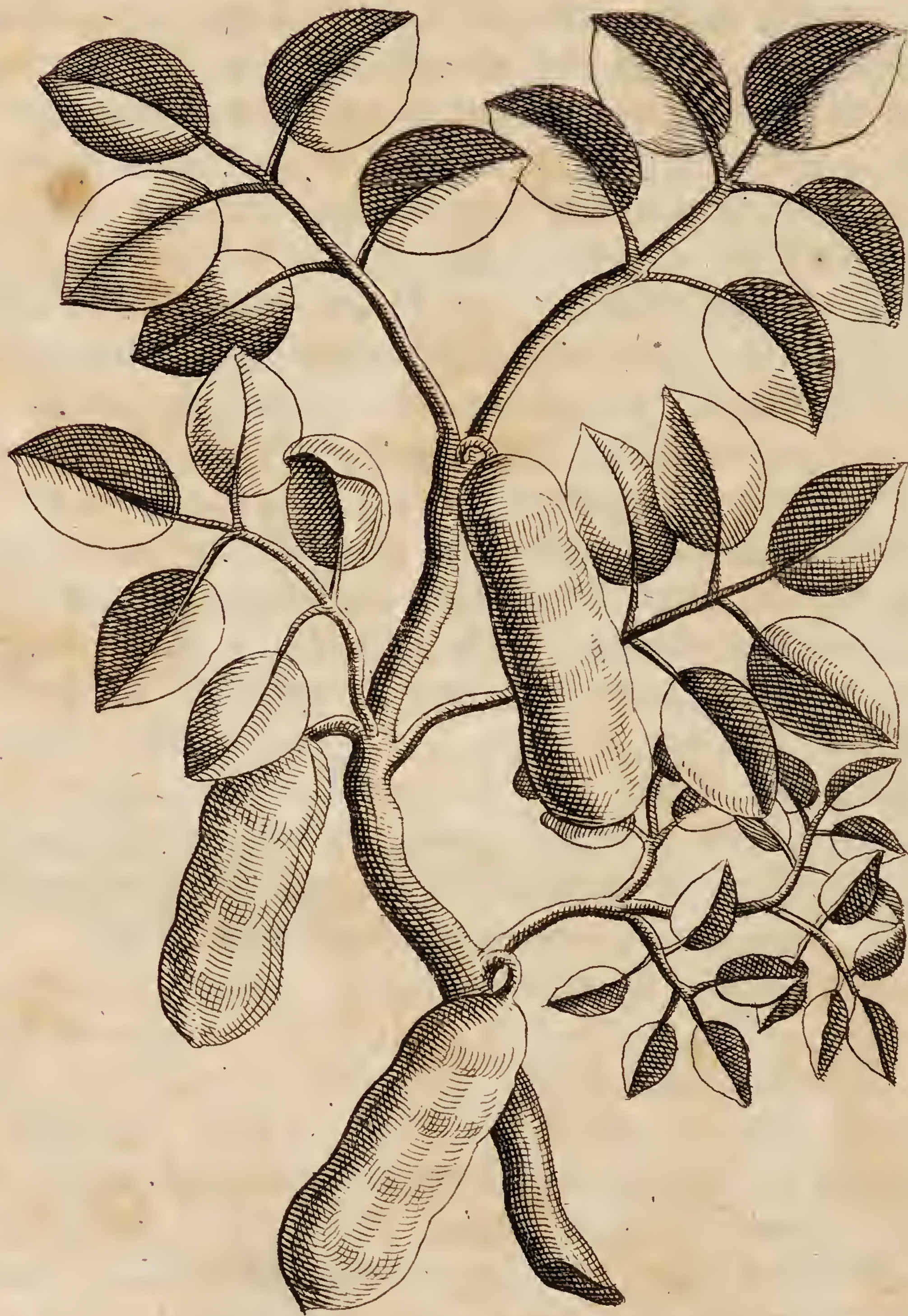

TA. I.

proxima, truncus corticem habet planum, mollem, atque cineritium, qualis omninò in crescenti nuce spectatur. Folia multo plura quàm in nuce, alæ adligata pendent, in alis folia decem spectantur: totque ex qualibet ferè ala pendere observantur, utrinque ordinatim quinque posita; sunt etiam hujusce arboris folia nucis foliis duplo longiora, & in extremo aculeata. Flores fert aureos, multos, leucoiis proximos, sed multo majores, numerosioresque, florum anagyridis instar, alæ adligatos, ac pendentes: alæ siquidem omnes innumeris fermè floribus onustæ ac graves deorsum vergere cernuntur, sunt etiam hi valde odorati, præsertimque oriente Sole. Ægyptii diluculo per Cassiarum loca deambulare sæpiùs odoris causa consueverunt: quippe aura à cassiis, eximium ac gratissimum odorem spirantibus, ad ipsos delata, oblectantur. Apud illos enim florentes arbores aër matutinus perpetuò eximium, ac suaviorem odorem redolet. Flos quilibet in medium multa capillamenta, tenuissima, rosarum flosculis similia habet, quæ paulatim crescentia, in crassiores fistulas postea mutantur. Spectantur primo ipsa tenuissima, obliqua, ac obtorta, deincepsque magis peraucta, crassiora evadunt, ac magis recta, tandemque justam magnitudinem adepta, rectissima, ut Calami fiunt. Fistulæ majores cannæ crassioris magnitudine spectantur, atque duorum ferè cubitorum longitudine. Arbor florere incipit mense Junio, floret toto etiam mense Julio Alexandriæ & Cairi. Pelusii verò, nunc Damiatæ, cassias mense etiam Septembri florere vidi. Cannæ vel fistulæ toto anni spacio maturantur, totoque anno semper hæ in arbore manent, quas Ægyptii Junio tantum mense Cairi colligunt, quo tempore multæ, parvæ, recenter ex primis floribus productæ virides spectantur, phaseolorum siliquis valde similes: quæ paulo post crescentes, paulatim viridem colorem in nigrum commutant. Has recentes & parvas, virides aqua in primis ebullitas saccharo illi condiunt. Quarum sic conditarum ingens copia in varias regiones asportatur. Quæ Pelusii in arboribus leguntur, corticem habent crassiorem, & parum intus substantiæ obtinent. Cairinæ verò, & Alexandrinæ cortice constant tenuiori, mul-

taque ſubſtantia intus plenæ, ex quo hæ cæteris omnibus bonitate præferuntur. Quæ, ut aliàs quoque dictum eſt, duplicis ſunt differentiæ: etenim aliquæ albæ ſubrubræ, quas Abes vocant, à colore illusce gentis, cernuntur: quæ ſunt omnium optimæ, & aliæ nigræ. Quod de caſſiis aliqui dixere, optimas cannas manibus concuſſas ſonum non edere, ibi planè falſum obſervatur, quandòquidem omnes recentes motæ ſonum edant, atque etiam in arboribus cannas à ventis motas, ſeminibus intus motis, multum ſonum edere quotidie propè eas habitantes, audiant. Quod etiam dulces ſiliquæ faciunt. Quæ verò ex caſſiis non ſonant, ab Ægyptiis vituperantur, opinantibus id ob aqueam humiditatem intus collectam, vitiata pulpa accidere. Neque immaturæ colliguntur, ut aliqui referunt. Emuntur verò ſæpeſæpiùs ab advenis mercatoribus ſenio confectæ, cum ingens copia ſæpè in ædibus ad eam rem paratis, annos ad usque quadraginta adſervetur. Collectas enim ex arbore continuo in opportuna loca ſic ii claudunt, ut nullus aër ingrediatur, cum ex minimo aëris contactu caſſiæ corrumpantur. Hincque ſæpiſſimè ad nos vetuſtate vitiatæ ac etiam acidæ mitti ſolent; quam ob rem rogatos eſſe velim omnes pharmacopolas, ac medicos, ne poſt hac ſe decipi ſinant, & ſemper ex illis ſeligant recentes, quarum ſubſtantia ſubdulcis eſt, antiquasque acidum, ponticumque ſaporem ſapientes effugiant. Ægyptii caſſiis non utuntur recentibus, ſed ſaltem poſt quartum menſem: quandoquidem juniores, recentioresque inutiles neque à noxa immunes obſervantur. Utuntur vero, atque noſtri quoque faciunt, fiſtularum pulpa vel in bolis, vel in potione, parata. Eſt hæc pulpa quoad calorem temperata, atque humida ſupra primum gradum, bilemque, ac etiam pituitam à ſtomacho, atque venis meſenterii educit, & ſanguinem calidiorem contemperat, atque puriorem reddit. Abiſſina vocata cœteris in urbe Cairi præfertur ad morbos bilioſos, ac melancholicos, præcipueque in affectibus pectoris, à diſtillatione acutorum humorum concitatis, quibus mire ſubvenit. Pulpa hac cum ſaccharo candido, & liquiritia pro ſecreto uti ſolent ad renum, veſicæque vitia: renum enim extin-

Siliqua dulcis,
CARUB *et* CARNUB *vocata.*

tinguit immodicum calorem, humoresque ab his partibus abstergit, atque per urinam expellit: proinde ipsius frequenti usu homines se à calculis præcavent. Ea etiam utuntur ad tussim antiquam, dispnæam, asthma, & orthopnæam cum agarico. Pro calidis articulorum doloribus, maximeque in podagra, dolentibus partibus, emplastri modo ipsam adhibent, nec non ad calidas inflammationes eodem modo ejus usum sequuntur. Siliquas verò cassiarum, proinde ac phaseoli parvas virides in aqua prius parum ebullitas, & mox in umbra ab humiditate siccatas, saccharo, vel melle condiunt, atque ad usum servant puerorum delicatarumque mulierum; exhibent verò ad summum eas usque ad uncias quatuor, & ad unciam in pueris, hisque utuntur ad eosdem nuper dictos affectus. GUILAND. Placuit mihi hæc cassiarum historia, sed cupio ut tu mihi & cassiæ, & aliarum, quas observasti, plantarum figuram ostendas, quandoquidem te probe omnes delineasse, ac pinxisse certò sciam, quod nemo antea recte id nobis præstiterit. Quamobrem prius visa cassiæ arboris icone, alias plantas narrare mihi pergito.

Caput III.

De siliquis dulcibus, Carub, ab Ægyptiis vocatis.

ALPIN. Cassiæ proxima est arbor, Carub vel Carnub ab Ægyptiis dicta, quæ cum in Ægypto nascatur, dicenda quoque à me erat. Arbor est nobis notissima, cum harum arborum in multis etiam Italiæ locis multa sit copia, quales sunt, quæ in Neapolitano agro, & Apulia cernuntur: in iis locis etenim copiosissimi aluntur. Ex hac arbore Ægyptii siliquarum tantum usum cognoscunt; Mel quidem ex ipsis extrahunt dulcissimum, quo Arabes sacchari loco, cassias solutivas recentes ac parvas, zinzibere, mirabolanos, Tamarindos, atque alios multos fructus condiunt. Hujus quoque mellis usus est frequentissimus vice veri mellis ad Clysteres, & aliqui etiam per os sumendum concedunt ad subducendum alvum: ipso etenim alvus non minus quàm pulpa cassiæ ibi ad excretio-

nem movetur. Utuntur etiam in renum inflammationibus eo, intus extraque appoſito. Ad tuſſientes, aſthmaticos ipſum non ſecus quàm caſſiam exhibent, valdeque ipſos juvat; non minus decoctum ex ſiliquis paratum eadem hæc præſtat. At modo de ſpina Ægyptia, acacia vocata, multis hactenus ignota loquamur. GUILAND. Nihil mihi carius eſſe nunc poterit, quàm te de hac planta dicentem audire, quem planè in illis locis ejus veritatem cognoviſſe ſcio.

CAPUT IV.

De Acacia.

ALPIN. Acacia, quam Sant Ægyptii appellant, in Ægypti locis à mare remotis naſcitur: hujuſque arbores copioſiſſimæ in montibus Synai, penes Rubrum mare poſitis proveniunt. Creſcuntque ad mori magnitudinem, ramoſque ſurſum latiùs expandentes; quod etiam Dioſcorides admonuit, dicens: arborem non in rectum ſe attollere. Caudex quanta eſt pruni magnitudo cernitur corticemque habet nigrum, aſperum, multis acutiſſimis ſpinis munitum. Arbores, quæ in prædictis montibus ſpectantur, ſpinis albis horridiſſimæ exiſtunt, aſperrimoque cortice truncus cernitur: Folia oblonga, parva minutiſſimè incisa habet, tanaceti proxima, & Flores parvos, pallidos ſubflavos, atque etiam albos rotundos, parvos lanæ floccos imitantes, platani fructibus forma plane ſimiles, his tamen longe minores, & nihil aliud flos hujuſce arboris videtur, quàm mollis lanugo parvum rotundumque globulum efformans, non ingrati eſt odoris. Quæ Cayri aluntur, flores habent flavos vel pallidos, & quæ ſunt in montibus Arabiæ, albos. Ex floribus ſiliquæ lupinorum æmulæ proferuntur, ipſis veruntamen minores, inprimis virides, & mox nigræ apparent; quæ ſemina dulcium ſiliquarum ſeminibus ſunt ſimilia, & in ſiliquarum folliculis ſunt concluſa. Folia, flores, ac fructus guſtum aſperitate multa ac ſtipticitate feriunt. Ex immaturis ſiliquis, viridibus ſuccum exprimunt, quem coquunt, ut

TA. III.

ut indurent. Nonnulli etiam ex foliis, floribus imperfectis succum parant, sed eo est hic bonitate inferior. Cairi Coriarii ad denigrandas pelles multam copiam illiusce succi adsumunt. Hujus arboris mas atque fœmina reperitur, Mas quidem spinis est horridus, fructus non edit. Fœmina spinis paucioribus, mollioribusque referta est, eaque intra ramos non habet, sed tantùm extra. Quæ arbor est fœcundissima, floréreque orientibus Pleiadibus, Novembri scilicet Mense incipit, & rursum iisdem occidentibus: scilicet mense Martio, bisque in anno fructus fert, atque maturat. Sine dubio hanc arborem esse veram antiquorum Acaciam, vel spinam Ægyptiam, ex notis affirmandum est: præcipueque quia nulla alia arbor spinosa in Ægypto reperitur, quæ magis notis acaciæ tributis respondeat, atque multo magis quod illi Kachiam quoque nominant. GVILAND. Hinc ego multos non possum non vehementer admirari, qui nesciant acaciæ verum succum hùc ex Ægypto quotidiè comportari. Nunc enim pauci pharmacopolæ existunt Patavii, ac Venetiis, qui eum succum ignorent, quem Orientalem acaciam appellant, ad illiusce succi, quem multi pro acacia substituunt, differentiam, qui ex sylvestribus prunis à quibusdam paratur. Neque minus etiam miror nonnullos, quod hanc plantam non à Clarissimorum Venetorum Consulum medicis, vel pharmacopolis in Ægypto multos annos versatis acceperint potiùs, quàm ex Græcia, quam acaciæ feracem fuisse nemo antiquorum dixit, veluti multi, quòd in Ægypto hæc planta vivat, spinam Ægyptiam ipsam nominarunt. Hujusmodi itaque plantæ genus non ex Græcia, ut Andreas Mattheolus Byzantio se habuisse ait, in quo tamen non parùm deceptus fuit, sed ab Ægypto foret petendum, in qua omnes scriptores acaciam copiosissimè provenire affirmarunt. Tibique acaciæ illam imaginem, quam Mattheolus pinxit, planè falsam esse notissimum ex dictis puto. ALPIN. Aliud de acacia erit animadvertendum, quippè multos sic etiam errasse, ut putarint gummam, quam arborem hanc ferre multi meminerunt, apud nos utique non reperiri, neque ex Ægypto veram comportari, quod ipsam forma vermiculari constare Dioscori-

des

des prodiderit. Gummamque hanc, quam falſo Arabicam appellant, ajunt, eſſe ſimilem potiùs aliarum arborum quippè ceraſorum, prunorum, perſicorum, pomorum, pyrorumque gummis. Quare veram Arabicam, vel Ægyptiam, quæ in Caudice acaciæ arboris, ut ſcriptores herbarum prodiderunt, gignitur, nequaquam reperiri. GVILAND. Quid tu ea de re ſentis? ego vero horum eſſe nugas puto. ALPIN. Hoc certè ſcio, me ſæpiſsime hiſce manibus Cairi in Viridariis multis acaciæ arboribus refertis, ex ipſorum truncis multam collegiſſe: ac præſertim in Viridario propè ædem Veneti Conſulis poſito, in quo ſunt multæ arbores acaciæ; ex quibus Gumma manat, pace Dioſcoridis dixerim, non tota, ſed pauciſſima, quæ vermiculari forma ſpectetur, neque tota alba, ac clara. Uno etenim colore, ac una figura neutiquam omnes acaciæ arboris gummæ ſpectantur, talemque formam vel figuram accipit gumma, qualem motus ſucci è cortice manantis fit. Nam, interim ubi admodum eſt craſſus, non multum deorſum movetur, ſed ſtatim ferè excretus coaleſcit, granoſaque gumma tunc fit, tenuiore vero ſucco exeunte, multumque fluxili, aliquando oblongam gummam reddit, atque uno verbo dico, me vidiſſe gummas acaciarum, figura atque colore pleraſque ceraſorum prunorumve gummis haud diſſimiles. Præterea ſcies quoque, totam gummarum quantitatem, quæ ad nos ex Ægypto convehitur, eſſe acaciæ arborem: quandò nulla ibi arbor ſit, hac excepta, quæ gummas educat. Ægyptus ſiquidem ac Arabia, prunis, ceraſis, pomis, atque aliis gummoſis arboribus omninò caret. Ex quo non ex alia, quàm ex acacia gummas Arabes ac Ægyptii colligunt. GVILAND. Vera loqueris, ſed dic quæſo etiam ejus medicos uſus, quos tu apud eam gentem probè obſervaſti. ALPIN. Ægyptii acaciæ arboris utuntur ſucco ex ſiliquis immaturis expreſſo, vel etiam ex floribus, foliis, vel ex fructibus etiam. Succi hujus uſus apud eos frequentiſſimus eſt ad oculos roborandos, atque ab inflammationibus, quæ ibi ſunt frequentiſſimæ, tuendos: ad oris, auriumque omnia ulcera, nec non ad labiorum fiſſuras, ad dentes collabentes roborandos, atque firmandos, ſucco in pulve-

verem redacto, post ablutionem ex decocto ejusdem succi, vel foliorum, vel florum, parato, factam, utuntur supra gingivas asperso, ac eo dentibus confricatis. Sanguinem spuentibus dragmam singulo mane aliquo liquore dissolutam, potandam offerunt, mirasque ad quamcumque sanguinis fluxionem firmandam semper vires habuisse apud eos cognitum est. Ego sæpissimè hoc solo auxilio multas mulieres ab immodico uteri profluvio penè mortuas revixisse, atque sanatas fuisse certo scio. In iis quidem, quæ has immodicas patiuntur vacuationes, clysteribus ex acaciæ foliorum florumque decocto paratis, in uterum injectis utuntur, atque etiam succo pulverisato, prædicto cum decocto dissoluto, atque immisso. In alvi fluxionibus eodem modo tum clysteres frequentant, tum per os succum feliciter exhibent. Ad anum, uterumque foras procidentem succo dissoluto cum foliorum, florumque decocto, nihil habent præstantius ac frequentius quo utantur. Ad eos, qui ex quacumque causa articulos debiles habent, fomentum, ex iisdem omnibus paratum pro præsentaneo auxilio habent; neque immerito; cum acacia prævalidissima adstringendi vi prædita sit. Omnes ejus fomento utuntur ad defendendos articulos ab humorum decursu. atque non minus in iisdem tumefactis; atque inflammatis, præsertim in principio dum humores adhuc in cursu existunt. Hincque usus ad podagricos dolores frequentissimus est, maximamque vim habet acacia, ut à podagricis incursibus homines præservet. Non desunt, qui ad ea mala non modo foris fomenti, vel balnei modo acacia utuntur, verum etiam succi modicum per os sumere ante fluxionis tempus per aliquot dies consuescunt, ut ipsæ internæ viæ angustiores factæ minùs cursui humorum pateant. Aliqui, etiam ex succo acaciæ, atque aceto linimentum parant, ad liniendos articulos debilitatos, quo sanè mirifice eos roborant, ac firmant. Multos novi recenter à podagra tentatos, usu assiduo acaciæ planè convaluisse; qui singulis diebus per horam ad minus, pedes in decoctum acaciæ calidum detinebant; eoque fomentabantur, pedesque abstersos linimento ex succo acaciæ opobalsamo, acetoque parato etiam inungebant. Ad pudendorum, aliarum-

que debilium partium ulcera difficilia, ſucci aqua pluries loti pulverizati uſus eſt illis familiariſſimus, decocto etiam utuntur, ad exſiccandas puſtulas omnes, præſertimque Gallicas, ſed decoctum parant etiam cum modico ligni Guajaci. In pueris etiam ad achores in capite orientes, & decocto, & pulvere utuntur. Hicque acaciæ eſt uſus apud eam gentem nunc frequentatus.

Caput V.

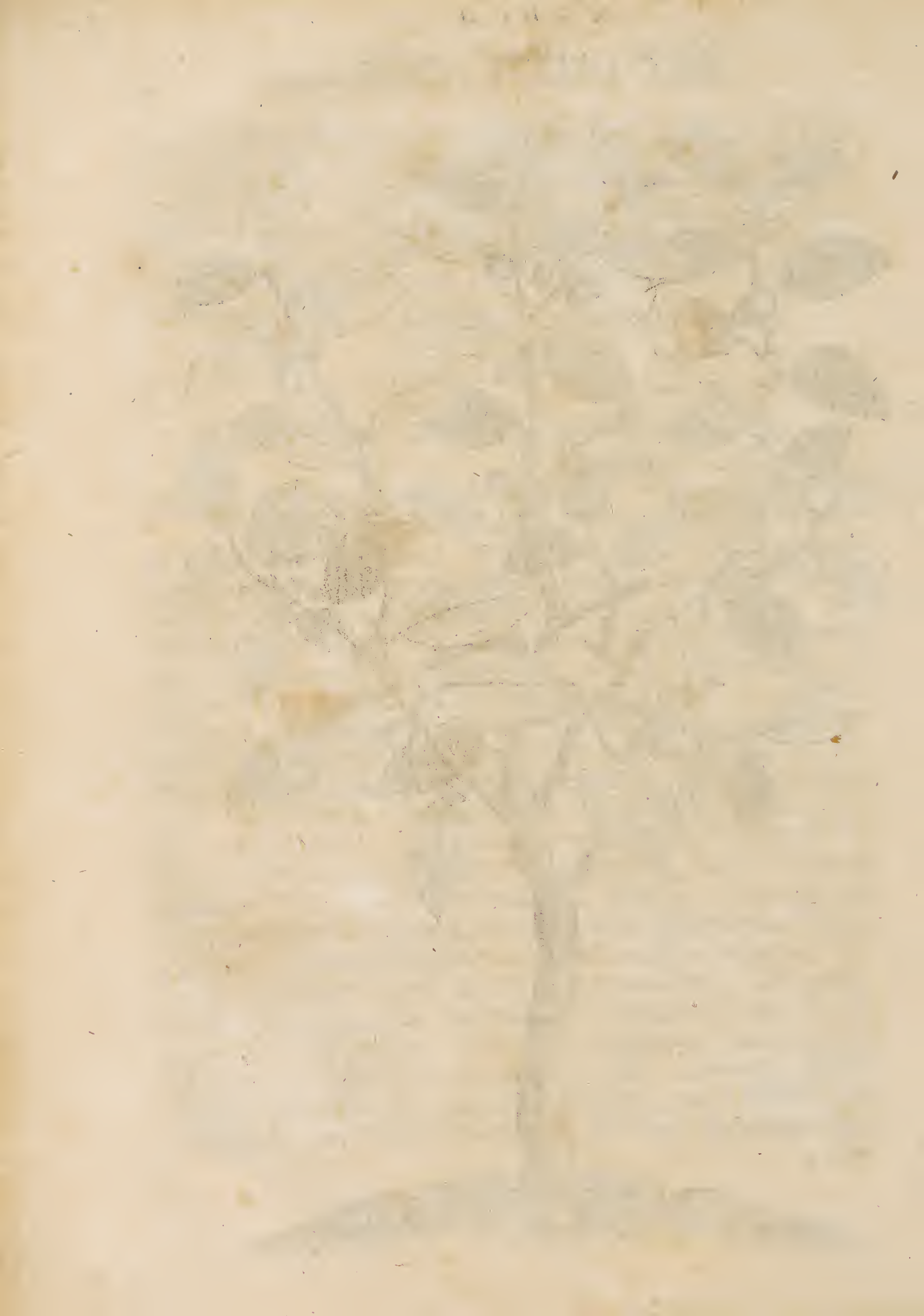
De Paliuro Athenæi, Nabca appellato.

ALPIN. Arbor in Ægypto, quam illi Nabca dicunt, loti magnitudine ſpectatur, inſtar acaciæ ſpinoſa, folia ferens jujubæ proxima, veruntamen latiora, & flores jujubæ floribus quoque planè ſimiles, albos ac parvos, à quibus erumpunt pomula rotunda, odorata, dulcia, guſtuique valdè ſuavia, ceraſorum majorum Maroſticenſium appellatorum æmula, quæ apud primates Ægyptios, ac Turcas ſunt in magno pretio. Arbor bis in anno, ſcilicet vere, ac auctumno flores, fructusque maturat, fæcundiſſimaque exiſtit, veruntamen vere fructus non perfecte maturant, nec ut in auctumno perficiuntur, plerique enim ipſorum prius putreſcunt, quàm matureſcant. Auctumno perfectiſſima ac optima evadunt. GUILAND. Sine dubio hanc arborem eſſe paliurum & connorum olim ab Alexandrinis appellatum, Athenæi ſcriptis conſtat. De qua arbore ſic in lib. 14. ſcripſit: „ Meminit de „ iis Agathocles Cyzicenus his verbis libro Hiſtoriarum Patriæ „ tertio: „ Cum in ſepulchrum fulmen irruiſſet, arbor ex tu„ mulo pullulavit, quam illi connorum nominant. Eſt autem „ planta ulmi piceæque magnitudine, nihilque minor. Trun„ cos habet frequentes, & oblongos, ſpinasque paulum pro„ minentes: Folium eſt tenerum ac viride, phyæque ſimilli„ mum. Fructum bis quotannis producit, vere ſcilicet, ac „ auctumno, qui dulcis eſt omninò, & olivæ, oleaſtrique fru-

„ ctui

NABCA,
Paliurus Athenæi credita.

„ ctui ſimilis. Carnem osque illi ſimile habet: at differt, ſuc-
„ ci voluptate, cujus fructus etiam viridis comeditur." ALPIN. Sine dubio puto prædictam arborem eſſe cannorum, ſive paliurum eandem, quam Athenæus prodidit, etſi fructus osque non videatur omnino ſimilis Nabca fructui, ac oſſi, quando ii ſimiles pomis ſint, oſſaque rotunda, & non oblonga, qualia in olivis cernuntur exiſtant. Nusquam tamen in Ægypto ex ſiccatis illis fructibus farinam fieri apud eos animadverti. Sed præcipuus uſus ipſorum eſt recentium, ac viridium pro cibo; eis ſiquidem omnibus, atque noſtris, ceraſa mandere, conſuetudo eſt. Sed nunc ad ejus uſum in medicina explicandum tranſeamus. GUILAND. **Fructuum** uſus eſſe videtur, Arabibusque notiſſimus, de quo Serapio ſic ſcripſit:
„ Sadar duæ ſunt ſpecies: una eſt Affri, & alia eſt Adhal:
„ ſed Affri non habet ſpinas acutas: & folia ambarum ſpe-
„ cierum ſunt lata, & rotunda: & Nabuch ex Adhal ſunt par-
„ vi; & meliores ex eis ſunt illi, qui ſunt ex ea regione, &
„ offeruntur Regibus: & ſunt dulciores omnibus aliis: & me-
„ lioris odoris, & aromatizant os comedentis, & indumenta,
„ ſicut alia aromata." Horum fructuum facultas eſt frigida & ſicca in primo gradu, perfectè maturi aliqualem habent humiditatem, ſunt omnes adſtringentes ante maturationem, quorum uſus frequens eſt ad ſtomachi alvique relaxationem firmandam: ad quæ mala ſuccum etiam ex ipſis immaturis expreſſum, familiariter tùm per os ſumptum, tùm Clyſteribus injectum ſequuntur. Utuntur etiam iiſdem fructibus ſiccatis, atque in aqua infuſis; aqua enim infuſionis ipſorum utuntur, ut dictum eſt, ad relaxationem inteſtinorum, atque etiam ad ulcera inteſtinorum. Sed maturorum ſiccatorum decoctum, vel infuſio familiariſſima eſt ad omnes peſtiferas febres: ajunt enim hos fructus miram adverſus venenoſas qualitates, & putredinem efficaciam habere, corque ſtrenuè roborare. Succus perfectè maturorum optimus eſt ad purgandam bilem à ſtomacho, atque à primis ductibus venarum. In omnibus putridis febribus infuſione ex ipſis parata libenter ad ſedandum calorem utuntur. Eſui ſum-

mè jucundi exiſtunt hi fructus, præcipueque maturi, tamen parùm nutriunt, facileque, ut ceraſa, in ſtomacho corrumpuntur, ſi immoderatè ipſorum eſui indulgeatur, ſtomachusque offenditur. GUILAND. Non deſunt multi, qui (neque immeritò) inter jujubas hanc arborem recenſent, quo factum eſt, ut mirum non ſit, aliquos etiam viros doctiſſimos jujubam paliurum eſſe voluiſſe. Sed arboris hujus nunc detegas figuram.

Caput VI.

De Sycomoro Gjumez vocata.

ALPIN. ARbor vaſtiſſima ab Ægyptiis Gjumez vocata, in Ægypto provenit, quam noſtri Sycomorum, ac ficum Ægyptiam appellant. Hanc proceram arborem in arenoſis, ſterilibusque Ægypti locis Natura ſagaciſſima produxit, ſub qua poſſent homines ab injuria radiorum ardentium Solis aliquandò ſe tueri. Maxima ſiquidem arbor eſt ramosque ſic latiſſimè ſpargit, ut magnam umbram viatoribus præbeat, quæ in hujusmodi calidis locis, arenoſis, ac ferè Solis calore inflammatis, libenter expeti ab omnibus ſoleat. GUILAND. In lib. 11. de Alim Facul. Galenus ſcripſit, ſe Alexandriæ Sycomorum vidiſſe parvæ ficui ſimilem: quamobrem creſcentis adhùc, juvenisque Sycomori, & non adulti magnitudinem ſpectaſſe arbitror: quòd tàm grandem arborem, omnibus communem, ipſe non animadverterit. Dioscorides meliùs ipſam deſcribens, dixit. „ Sycomorum aliqui etiam ſycaminam, id eſt morum vocant, cujus fructus Sycomorum, „ propter inefficacem guſtum appellant. Arbor eſt magna, „ ficui ſimilis; frondoſa, multo lacte abundans, foliis mori, „ pomum ter aut quater anno fert, non ramis, ut ficus, ſed „ caudice ipſo caprifico non diſſimile, dulcius groſſis, ſine „ granis interioribus: quod non matureſcit, niſi ungue, aut „ ferro ſculpatur. " ALPIN. Hæc deſcriptio veram utique Sycomori figuram exprimit, ſed ubi ait, foliis mori, adderem

craſ-

TA. V.

crassioribus, candidioribus, atque asperioribus, quod hæc folia non nisi magnitudine ac forma, à ficus foliis differant. GUILAND. Unde Ægyptii dicunt tantam hanc arborem habere cum fico & moro similitudinem, in qua utriusque figura spectatur? ALPIN. Insitionem fici supra morum plures illorum affirmant, veluti Musam insitam quoque fuisse cannæ saccharum ferentis supra radicem colocassiæ aliquibus est suasum: quod tamen nondum experientia verum esse didici. Sine dubio in hac arbore, truncus, rami, cortexque ipsorum, fructus, lac, foliorum asperitas, colorque fici apparet; & foliorum figura, magnitudo moro respondet. Fructusque tardè, neque perfectè maturescere, atque saporem aqueum & injucundum habere: hinc ajunt mori frigiditatem impedire, quominus fructus perfectam maturationem consequantur. Haec arbor, ut multi etiam meminerunt, sic est fœcunda, ut nunquam multis fructibus careat, qui caudici adnascuntur, minimeque ramos, neque fructum hæc arbor producit, nisi prius multis verberibus sæpè laceretur, sic ut caudicis quoque cortex vulneretur, ex quibus vulneribus lac continuò exit, undè ramus parvus, ficus ferens interim ternos, interim quinos, interim septenos, & plures etiam. Hæc arbor ex seminibus non nascitur, cum ficus seminibus careant, sed ramis insertis propagatur, estque ex iis, quæ citò crescunt diutissimeque, quod mirum videtur, vivunt. Quæpiam Sycomorus in Matherea visitur, quæ sic ab habitatoribus credita est antiqua, ut omnes pro certo habeant in illius trunci cavitate quadam olim Virginem beatissimam, iram Herodis Hierosolyma fugientem, illùc se recepisse, & Christum puerulum Servatorem nostrum per multos dies occultasse: ex quo ea arbor apud multos in multa est veneratione, maximèque ejus trunci meatus, qui Christum occultavit, quem ipsi Dei magni Spiritum fuisse fatentur. Fabulosum est quod dicit Matthæolus, truncos ramosque hujusce arboris nunquam siccari, ni prius in aqua projiciantur, & morentur aliquantulum. Usus ficuum in cibo est stomacho nocuus, ipsumque laxat, labefactat atque subvertit. Eas verò ficus utiliter comedunt, qui vel itinere, vel Sole in-

incaluerint, refrigerationeque opus habent, & humectatione: fructus siquidem hi frigidi temperatè existunt, multumque humidi, alvum facilè lubricant, atque relaxant, tumores omnes calidos, atque duros ficubus, emplastri modo usi, sanant. Pauci sunt, qui succum, ut meminit Dioscorides, ex trunco vulnerato colligant: affirmant tamen præsentaneum esse auxilium ad emolliendos scirrhosos tumores, atque ad pestem non ignobilem usum habere.

CAPUT VII.

De Palma Dachel.

ALPIN. PAlma notissima est arbor non modo Ægyptiis, Arabibus, Syris, aliisque Orientalibus populis, sed Italiæ quoque multis populis, de qua ob id paucis mihi agendum puto. Arbor est simplici caudice in rectum se attollens, viginti passuum & amplius altitudine. Folia ensibus similia habet, deorsùm cannarum modo decidentia. Vere floret. Ramus enim quodam involucro oblongo, vesicæ modo, ad ver usque clauso, & tunc aperto præditus, flores emittit parvos, albos, odoratos, racematim deorsùm ab involucro residentes, ac pendentes. Martio siquidem mense involucra illa suis alis adligata aperiuntur, è quibus globus filorum insitorum prosilit, floresque his filis, vel capillamentis appensi cernuntur, a quibus dactili parvi virides, uvarum racemos imitantes producuntur, qui Auctumno maturantur. Varii hi fructus inter se observantur magnitudine, figura & colore. Alii etenim oblongi, magni, crassi, perindè ac pruna alba (quæ Julio mense in agro Bassanensi maturantur) spectantur. Alii sunt parvi, longi, glandibus quercuum similes, alii rotundi, crassi. Alii virides, alii albi, alii flavi, aliique rubri, immaturi omnes sapore aspero stypticoque feriunt, maturi dulcissimi; qui vero propè sunt, ut perfecte maturentur, gustum Castanearum, dulciorem, suavioremque represensentant. Hæc arbor alternis tantum annis copiosiores fructus edit, neque (quod dictu valde

TA. VI.

de mirabile videtur) fœminæ concipiunt, ac fructificant, ni in ramis maris fœminæ ramos aliquis permiscuerit, ac se quasi osculari permiserit. Plerique fœminas ut fœcundent, non ramos, sed pulverem intra maris involucrum inventam supra fœminarum ramos, atque cor spargunt, vel alii flores maris pulveris loco spargere solent. Ni enim Ægyptii hoc fecerint, sine dubio fœminæ vel nullos fructus ferent, vel quos ferent, non retinebunt, neque hi maturescent. GUILAND. Haud credendam istam palmarum conceptionem, quæ fit arte à te narrata, arguere videntur innumeri dactili, qui in Arabiæ desertis feruntur; in quibus sylvestrium palmarum sylvæ reperiuntur, quæ sine hominum cultu optimos fructus ac copiosos producunt, retinent, ac maturant, ex quo judico fœminas ad fœcunditatem moveri non ramis, vel pulveribus, aut floribus marium, ut Plinius, atque alii quoque meminerunt, sed magis non secus quàm aliæ arbores radicum marium, atque fœminarum contactu facere solent, se ad fœcunditatem parare. ALPIN. Arabes palmarum cultus periti respondebunt, palmarum fœcunditatem in Arabiæ desertis, licet arte non fiat (quando in his locis hæ arbores, ut dictum est, sine ulla cultura fructus producant) adjuvare ventos, marium è ramis pulveres, floresque ad ramos fœminarum asportantes. Radicum utriusque sexus palmarum mutuam conjunctionem esse conceptionis causam, dicendum non puto, quando sic brevioribus radicibus palmæ omnes donatæ sint, ut etsi ferè simul cohæreant, nullus tamen radicum contactus inter eas esse possit, mirabileque dictu, palmarum altissimos vastissimosque caudices seu truncos posse sic brevibus, tenuioribus, paucioribusque radicibus in aëre subsistere, neque sua multa gravitate, ventisque etiam vehementibus sæpe ipsos quatientibus humi concidere. Accedit, quod caudicis postrema pars humi proxima, pondus totius arboris sustinens multo gracilior, atque debilior reliquo caudice existit. Hinc plures Ægyptiorum hoc miraculo ducti dixere, palmas non terra radicibus attracta, sed aëre ex sublimiori arboris parte ali, ac vivere; quod hac etiam conjectura sibi ipsis persuadent. Quia si palmæ sublimior pars, quam

quam cor ipsi vocant, excidatur, universam plantam ilicò arescere observarunt: quod non accidit inferiori radicum concisa parte. Non est alia ulla arbor palma humano generi utilior, siquidem ex truncis domorum trabes faciunt, ex ramis, parietes, multaque alia lignea vasa ad usum, quæ Cuffaz nominant; ex foliis flabella & sportas, è caudicis cortice funes pro navibus. Fructuum verò utilitas satis omnibus nota est. Sed quem ipsi ad medendum usum habeant, nunc quoque dicam. Ex fructibus tria sunt præcipuè, quibus sanitatis gratia utuntur, quippè spartum, pulvis sparto, vel involucro contenta, atque dactili. Sparti igitur membrana tùm pulvis facta utuntur, tùm ex ea parato decocto. Pulvis maximum usum habet per os sumpta ad Diarrheam, lienteriam atque dysenteriam, non minusque ad omnes alias vel sanguinis, vel alterius humoris innaturales vacuationes firmandas: præcipuè verò ad hepaticum fluxum, hæmorrhoidum, atque uteri cruentam vacuationem, atque ad sputum sanguinis. Hoc pulvere quoque utuntur ad firmanda ulcera depascentia, ad uvæ relaxationem, ad ad dentium commotionem. Decocto ad omnia prædicta quoque utuntur, sed sæpè cum eo misto prædicto pulvere, articulos debiles aptosque fluxionibus mirum in modum ipsum juvat, eos firmando & roborando. Pulvere vero albo in involucro veris tempore inventa, quandò scilicet palmæ florere incipiunt, utuntur familiarissimè, ad faucium raucedinem, tussim, & ophthalmias cum saccharo misto, estque ipse dulcis subadstringens, mulieres eum habent familiarissimum, ad firmandos menses retinendumque fœtum. Eundem utique usum habent dactili immaturi tùm in cibum usitati, tùm ipsorum decoctum, ad sputum sanguinis, & quamcumque sanguinis vacuationem cohibendam: & ad lienterias, diarrhæas, & dysenterias: ad vomitum sanguinis, hæmorrhoidas exsiccandas, atque ad ulcera vulneraque simplicia persananda. In frequentissimo usu ad nuper dictos affectus habent syrupum ex dactilis immaturis confectum. Iisdem dactilis utuntur probè maturis, qui tunc admodùm dulces existunt, cùm obscura adstrictione. Idcircò eos frequentant ad faucium rauci-

ta-

SEBESTEN SYLVESTRIS.

SEBESTEN DOMESTICA.

catem, tuſſim, dispnæam, pleuritim, ac peripneumoniam; non minusque ipſorum decoctum frequentatur ad adjuvandas variolarum in pueris excretiones. Vocant arborem Dachel, & ramum cui appenſi ſunt dactyli Samarrhich, dactylorumque involucrum, dux, ac dactylum recenter enixum prorſus immaturum talla, & grandiorem factum nin, & ramich perfectiorem ſive penè maturum, maturumque bellan. Siccos maturos tamar, & qui ferè putridi ſunt rotob, foliaque arboris Zaaf.

Caput VIII.

De Sebeſten.

ALPIN. Sebeſten arboris in Ægypto naſcentis duplex genus reperitur, alterum ſylveſtre pruno ſimile, atque domeſticum alterum, foliis latioribus, craſſioribus a ſilveſtri differens. Utraque arbor flores fert albos, parvos, geranii proximos, à quibus fructus creſcunt parvis prunis rotundisque ſimiles, quorum nuclei tricoſtati cernuntur. Illa arbor fert fructus minores, tardè maturescentes, imperfectiores iis, quos domeſtica Sebeſten profert, qui ſunt majores, melioresque. toto autem anno in arbore fructus cernuntur. Vere florent, Autumnoque fructus maturant, ex pulpa ipſorum optimum viscum conficiunt, quippe Sebeſten maturos contundentes, atque lavantes. Sunt aliqui, qui maſticando, pulpam ab oſſe lingua exſpuentes, viscum parant; quantitatem horum fructuum in vaſe collectam, parum quoad aquea humiditas abſumatur, bullientes. Visco utuntur omnes emplaſtri modo ad omnes ſcirrhoſos tumores. Ipſe quidem calidus eſt in primo gradu, atque humidus in ſecundo, vimque habet attractoriam, attenuatoriam, & reſolventem; reſolvit omnes tumores, & emollit omnem duritiem. Aliqui ad tuſſim ex eo paratos bolos cum ſaccharo candido, & radicis liquiritiæ pulvere multis diebus ſumunt. Fructuum uſus familiariſſimus eſt ad tuſſim, dispnæam, orthopnæam, pleuritim, peripneumoniam;

& ad vocis raucedinem, parato ex ipſis decocto, quo etiam ad multas febres uti conſuescunt, præſertim pectore aliqnam noxam patiente. Sed nunc de Tamarisco loquamui.

Caput IX.

De Tamarisco, atle vocata.

ALPIN. Tamarici, quem Miricam & Tamaricem Dioſcorides nuncupat, ſylveſtris genus, Italiæ eſt notiſſimum, nasciturque propè fluminum ripas, aridaque & ſaxosa vel arenoſa loca, potiusque apud ſtagnantes aquas, ut docuit Dioscorides. de hoc non loquimur, quandò ipſo Ægyptus plane careat. Alterum vero tamarici domeſticum genus in Ægypto ſpectatur, proceritate figuraque admodum á ſylveſtri diverſum, quòd ad magnæ olivæ magnitudinem crescat. audioque etiam ſupra Ægyptum in loco Sahit ab iis populis vocato, crescere ad magnæ quercus magnitudinem, cujus ex lignis carbones faciunt, quibus tota Ægyptus, & Arabia utitur. ex eoque ligno multa vaſa conficiunt, ad multorum ægrotantium usum. Folia fert ſylveſtris tamarici foliis proxima, tamen longiora, & graciliora, apparentque multa capillamenta viridia, qualia in aliquibus equiſetis viſuntur, ramo appenſa, ſemper virentia, fructus fert paucos, raros, virides, nucum magnitudine, duros, lignoſos, ſine nucleo, & videntur ejusdem ſubſtantiæ eſſe cum gallis: omnes verò figura inter ſe differunt, quamquam in omnibus aspera & inæqualis obſervetur, quando alii longi, alii breves, alii rotundi, alii lati, alii craſſi, aliique graciles exiſtant. Uſus Tamarici tùm in Ægypto, tùm magis ſupra Ægyptum, ubi harum arborum copioſus eſt proventus, eſt ad ignem major quando nulla ferè alia ligna ad comburendum habeant. Folia hujusce arboris uſum habent ad lienem induratam, obſtructam, & refrigeratam. Vaſaque ex ligno, ut dictum eſt, conficiuntur, quo lienoſi uti conſuescunt: ob ejusque multam, quæ ex hoc ligno habetur, ad id morbi genus utilitatem, mirari non debemus,

TAMARICUS ATLE.

TA. IX.

TAMARINDUS DERELSIDE.

T

bemus, si Plinius (quod tamen fabulosum est) dixerit, sues assuetos cibum capere in vasis è ligno tamarici confectis, liene carere. Mulieres decocto ex Cortice parato utuntur, per os sumpto, ad sistendas menstruas purgationes, ex quo parant etiam insessiones, & clysteribus in uterum injiciunt decoctum. idem quoque fructus facere ajunt. iis siquidem utuntur in sputo sanguinis, in lienteriis, & in menstruis plus justo fluentibus, atque hæmorrhoidarum immodico fluxu. dentes etiam commotos, atque collabentes ipsorum decocto firmant: atque in iis concitatum dolorem demulcent. Utuntur etiam ad oculorum lippitudines incipientes, in collyriis atque ad oris ulcera. Cinis quoque corticum & fructuum ulcera curat. De ligno vero multi decoctum, non secus quam nostri ex ligno Indo ad curandam luem Gallicam facere soleant, parant, quod exhibent leprosis, scabiosis, atque aliis multis, pustulis & ulceribus affectis, feliciori cum successu. Idemque faciunt in melancholicis, ictericis nigris, & hydropicis ex refrigerato obstructo, ac indurato liene, concitatis. arborem illi vocant Atle.

Caput. X.

De Tamarindo Derelside vocata.

ALPIN. Tamarindus, quem Derelside appellant, arbor est pruni magnitudine, ramis densis: myrti foliis Sesban proximis prædita: flores fert albos mali aurantii floribus perquam similes, è quorum medio exeunt quatuor fila alba, & tenuissima, ex quibus siliquæ crassæ producuntur primo virides, tandem maturæ cineritiæ, quæ intus nonnulla semina crassa inæqualia, duraque, atque pulpam nigram gustui acidam, continent. In Ægypto non sunt admodum hæ arbores copiosæ, neque sunt patriæ: ex fœlici etenim Arabia atque Æthiopia illuc convehuntur, in viridariisque servantur. Miraculi loco habetur, quod dicitur, unam arborem in deserto Divi Macharii, propè monasterium Assiriorum, vivere, in

quo solo nulla alia planta vivit. Hæc planta hoc mirabile habet, quod ejus folia Solem semper sequuntur, Solisque sequia dicuntur: nam ipso occidente omnia in se clauduntur, eodemque oriente, aperiuntur, atque hæc motio tantam vim habere in iis observatur, ut siliquas dum habent, occidente Sole, easdem foliis in se arctissime claudant, & retinere spectentur. eodemque oriente, aperiantur, siliquasque relinquant. Hanc foliorum conversionem pluribus Ægyptiis aliis plantis communem animadverti, quippe Acaciæ, Abrus, Absus, Sesban, atque Tamarindo. Utuntur foliis Tamarindi in pueris ad vermes necandos, atque etiam ipsorum vel infuso, vel decocto ad solvendum alvum. acida sunt folia atque gustui non insuavia. Arabes condiunt siliquas seu cannas hujus arboris parvas ac virides saccharo, vel mel Carub, tum etiam grandiores factas atque maturas, condiunt ipsarum pulpam saccharo, quam per itinera, quæ in desertis Africæ locis conficiunt, secum viatores deferunt. Qua sæpè, calefacti, ac ex calore itinereque inflammati valdè sitientes refrigerantur, atque sitim restinguunt, per alvum plurimum calidorum humorum subducentes atque vacuantes. In febribus verò pestilentibus, atque omnibus aliis ex putridis, exurentibus, aquam, in qua multa copia Tamarindorum infusa fuerit cum saccharo ebibunt: potus siquidem sitientibus ex calore jucundissimus est, maximeque refrigerat, & sitim exstinguit. Ad omnes denique febres putridas à biliosis, exustisque humoribus concitatas, ad hepatisque atque renum calefactiones ac inflammationes, præterea ad gonorrhæam usum Tamarindorum frequentant; vocant Derelside.

CAPUT. XI.

De Agihalid.

ARbor cernitur in medio cujusdam Eunuchi Turcæ viridario, quod parum ab æde Veneti Consulis distat ex Æthiopia asportata, magnitudine pyri sylvestris, ramis raris non multis, in rectum inæqualiter delatis, ordinatim acutissimis,

T.A. XI.

UZEG,
Lycium Indicum creditum.

multis spinis obsita, folia præseferens buxi proxima, tamen latiora, pauca, rara, singula, bina æqualibus interstitiis adnata. Flores habet parvos, albos, Hyacinthi orientalis floribus similes, sed minores, à quibus prodeunt fructus nigri ebuli similes, gustu subamaros ac adstringentes. Folia gustum acido sapore feriunt, cum aliqua adstrictione. Hujus arboris foliorum usum ad pueros vermibus vexatos, in Æthiopia audivi esse familiarissimum. Quid? an non Lycium hanc arborem esse putandum est, cum Dioscorides de hoc sic scripserit: Lycium, quod aliqui Pixacantham vocant, arbor est spinosa, ramis trium cubitorum, aut longioribus, foliis buxi, densis, fructu piperis, nigro, lævi, amaro, densoque cortice, pallido, non dissimili Lycio madefacto, radicibus multis obliquis lignosis. GUILAND. Agihalid, ut ex tua descriptione, quam vidi, non frutex, sed arbor videtur. Lycium verò fruticem potius esse, quàm arborem, ex Dioscoride didicimus. Præterea hic frutex foliis densis & non raris cernitur, qualia in tuo Agihalid existunt.

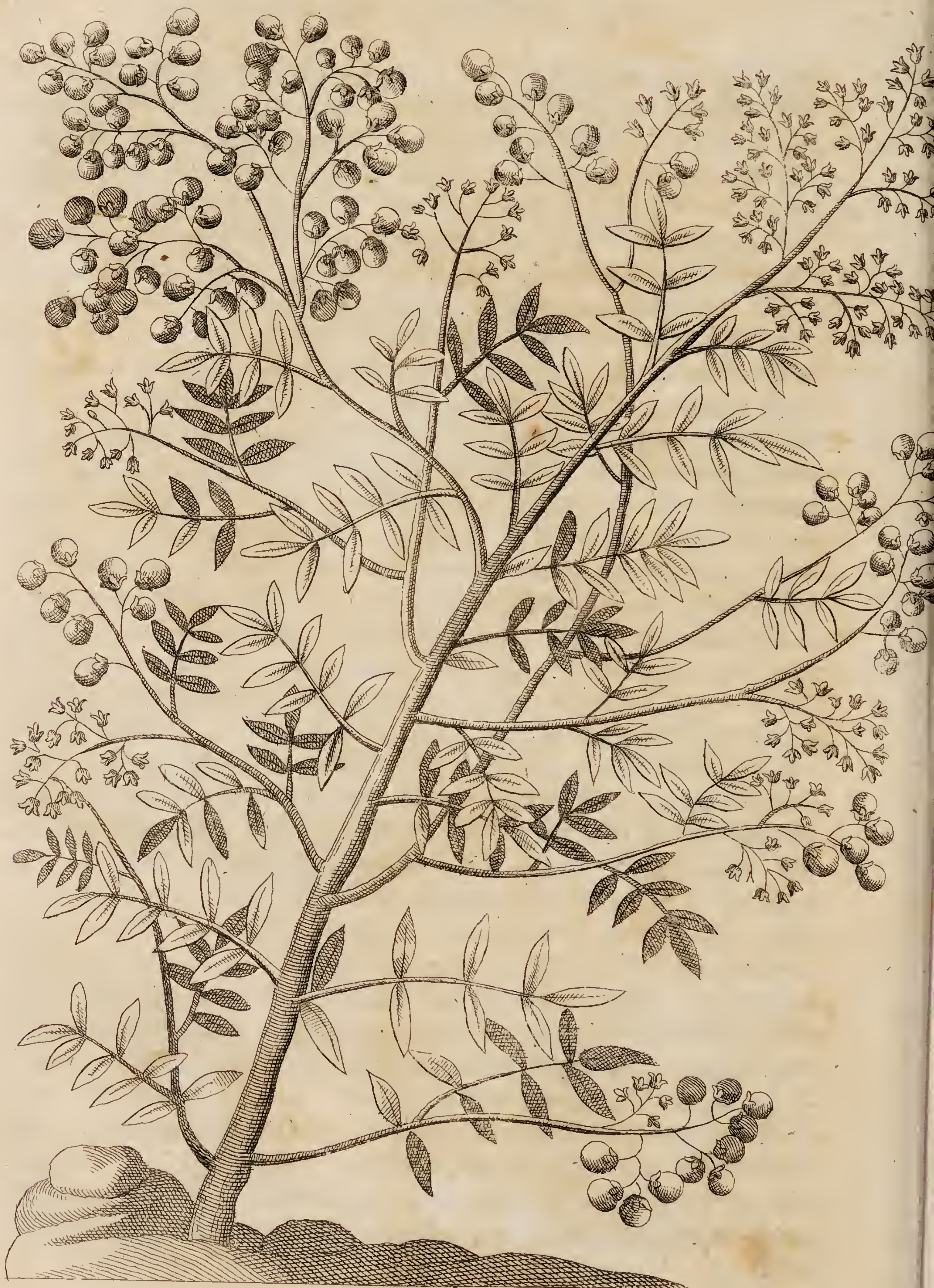
CAPUT XII.

De Uzeg; atque an sit Lycium Indum.

ALPIN. FOrtasse arbor illa Agihalid vocata, pro Lycio aspernanda non esset. Sed nunc verum Lycium Indum tibi prodam: quem fruticem longe ab Alexandria Civitate supra ripas rami Nili Calig vocati, decem millia passuum inveni: quem incolæ Uzeg appellant. est igitur frutex multis ramis rectissimis, ac radicibus multis, duris, lignosis obliquè incedentibus, longitudine trium cubitorum & plus observatis, sursùm assurgens, ramisque spinæ acutissimæ, & longæ multæque insunt, quorum quædam foliolis vestita spectantur. Folia verò hujusce fruticis sunt olivæ similia, iis tamen candidiora & angustiora, vel minus lata. Flores Agihalid planè similes habet, quippè parvos, albos, Hyacinthi orientalis forma & magnitudine æmulos: à quibus fructus nigri parvi producuntur,

tur, Buli fructibus prorsus similes, leves, gustu amari & adstringentes. GUILAND. Cui dubium hanc arborem Lycium Indicum fore judicandum, modo Dioscoridi credendum sit, qui ipsum his profectò verbis descripserat, dicens: „Tradunt In-
„ dicum fieri Lycium ex frutice Lonchitide appellato: id spi-
„ narum generi ascribitur, ramos rectos habens ternum cubi-
„ torum longitudine, majoresve, rubo crassiores, à radice nu-
„ merosos. fractus cortex rubescit folio oleæ similis. " Ex hujus fruticis radicibus forsitan verum succum à nobis desideratum illi colligunt, ipsumque pro usu illis non deesso puto. ALPIN. Quamquam ibi multa copia Lycii circumferatur, tamen nescio an ex hoc illum frutice conficiant, quandò neque hanc plantam copiosè in Ægypto provenire cognoverim, neque scio illis esse notam. Siquidem Lycium ab illis usitatum falsum ac adulteratum esse arbitror. Hic enim succus, qui ex Arabiæ locis asportatur, durus est nigerque exterius, Acaciæ succo valde similis. fractus intus colorem aloes præseferre videtur, odore obscuro, non ingrato, sapore subdulci, adstringente, nullius amaritudinis participe: viscosusque est, digitisque contrectatus adhæret. ex quibus verus Lycius à me is non creditur, præsertimque cum neque amaritudinem habeat, neque igne succensum, sive ignitum, rubescentem edere spumam, ut multi de vero Lycio tradiderunt, observamus. GUILAND. Sed cur tu verum succum ex Uzeg perquirere non studuisti, eaque via certam Lycii succi cognitionem venatus non es? ALPIN. Hanc plantam tantum ubi in patriam redirem mihi spectasse contigit, quando ex urbe Cairo Alexandriam per Nilum flumen navigans, propè hanc urbem supra ejusdem fluminis, ut jam dictum est., ripas, nonnullos frutices ferè sæpem facientes, cum floribus, & fructibus jam maturis inspexerim. Ex quibus ramum decerpsi, atque mecum Alexandriam detuli. Quo frutice satis considerato, Lycium esse ipsum cognovi. neque ipso cognito tempus mihi superfuit ad experiendum ejus succum à radicibus expressum, quippe coactus, quamprimum Alexandriam pervenerim, navim nos pro itinere ibi morantem, conscendere, experiri non potui

p. 23. *Ligustrum Ægyptium* ELHANNE *vel* TAMARHEN

T.

potui ſuccum, qui pro Lycio circumfertur. inter calidum & frigidum medium conſtituunt: ſed ſupra primùm gradum ſiccum, ſtipticum, proinde omnibus ulceribus loto utuntur, præſertimque ad oris, aurium, narium, ani, inteſtinorumque ulcera. uſus maximus eſt in collyriis ad ophthalmias arcendas, mulieres enim paratum linimentum ex Lycio & Antimonio habent, quo quotidiè oculos liniunt, ut oculos defendant ab humorum fluxionibus. eo etiam illi ad ventris fluxum utuntur, non minusque ad dyſenteriam. Ad ſputum ſanguinis eo maxima ſpe utuntur, non minusque ad uteri profluvium cohibendum, eo peſſi modo intromiſſo: ad ulceraque pudendorum, præſertim ad caries illum frequentant, ad gingivas corroſas & ulceratas, nec non ad dentium commotionem. in lienteriis, dyſenteriis, atque in fluxu hepatico, clyſteribus eo uti conſueſcunt, atque non minus ipſo aliquo liquore diſſoluto atque ebibito. Nulli dubium quod illitum quamcumque partem à curſu humorum valenter defendit. ex quo ipſum podagricos dolores retardare, compertum eſt. Uzeg appellant.

Cap. XIII.

De Liguſtro Ægyptio, Elhanne, vel Tamarhendi vocato.

GUILAND. Vidiſtine tu ibi ligiſtrum Ægyptium, quod Ægyptii Elhanne, ac Tamarhendi appellant. Ibi ſiquidem ipſorum maximum eſſe proventum audio. ALPIN. Sæpiſſimè inſpexi, ibique ea arbor tùm copioſiſſima eſt, tum etiam omnibus notiſſima: etenim ex foliis magna ubi fiunt commercia, etenim iis utuntur ad tingendum aureo colore. Vere hæc arbor Liguſtro ſimilis apparet, floribus fructibusque exceptis, in quibus videtur aliqua diſſimilitudo inter Elhanne, & liguſtrum, nam etſi flores racematim perindè atque liguſtra ſpargant, tamen & colore, & figura, & odore ab his differunt. florum ſiquidem Elhanne non

non albus color, sed cineritius est, floresque figura sambuci floribus proximi apparent, illis tamen sunt minores; odor etiam Elhanne est admodùm acutus, & Ligustri suavior. Fructibus non minus inter se differunt, quando Ligustri sint baccæ juniperi similes, & Elhanne semina rotunda coriandros imitantia existant. Fert etiam folia Ligustro minus lata, angustioraque & candidiora. Fructus, ut jam dixi, semina nigra, parva, multa folliculo concludunt, qualia in granis uvarum cernuntur. GUILAN. Quid? dubitas, esse hunc arbustum Ligustrum? certè inter ligustrum & hunc aliquam esse differentiam, negandum non est. quæ soli diversitate etiam accidere posset; quandò omnibus constet, quantum eædem plantæ in diversis locis natæ inter se differunt figura, atque etiam sæpe facultate. ut in Rhabarbaro, & Rhapontico videtur, quorum radices, visu, gustu, eædem videntur, nihilominùs facultate manifeste differre compertum est. At de Elhanne quanquam aliquo pacto fruticis figura, floribus, & fructibus à ligustro differat, tamen ad eosdem valere morbos cognitum est, quibus Ligustrum subvenire Dioscorides, atque alii prodiderunt; sed quid plura? cum apertissime Dioscorides voluerit hanc arborem esse Ligustrum: ut ex ipsius verbis planè constat, quæ hæc existunt. „ Ligustrum arbor „ est, quæ circum ramos folia fert olivæ proxima, sed latio- „ ra, teneriora, & magis viridia & flores albos muscosos, „ atque odoratos, ejus fructus est niger Sambuci fructui simi- „ lis. Nascitur electissima in Ascalone & Canope. Folia ad- „ strictoriam vim habent, quare commanducata ulceribus o- „ ris medentur, illita, fervidis inflammationibus, carbuncu- „ lisque prosunt; decoctum eorundem igne ambusta capil- „ lum ruffant trita folia, quæ in radiculæ succo maduerint. „ Flos ex aceto fronti illitus capitis dolorem sedat." Et de Elhanne, quam Alcanna Avicenna vocat, hæc ferè eadem prodidit, dixit quidem, folia habere adstrictoriam facultatem, in vulneribusque eandem vim cum draconis sanguine habere, conferreque decoctum foliorum calidis inflammationibus, & exustis ab igne particulis, & oris ulceribus: & cum aceto conferre capiti dolenti. ALPIN. Verè Elhanne Ægyptiorum Li-

gu-

guſtrum eſſe Dioscoridis, conſtat, multo magis, quod nunquam in Ægypto Italicum Liguſtrum inveniatur, in Canopeque tantum Elhanne reperiatur, quæ ibi eſt copioſiſſima, differt verò hic locus ab urbe Alexandriæ decem millibus paſſuum. GUILAND. Hinc quoque apparet hanc arborem eſſe Cyprum Plinii, de quo ipſe lib. Naturalis Hiſtoriæ XXIIII. ſic ſcripſit: „Liguſtrum eadem arbor eſt, quæ in oriente Cyprus." atque in Ægypto nasci etiam his verbis libro 12. „Cyprus in „ Ægypto eſt arbor ziziphi foliis, ſemine Coriandri, flore „ candido, odorato. Coquitur hoc in oleo, premiturque po- „ ſtea, quod Cyprus vocatur. pretium ei in libras quinque „ optimum habetur è Canopica in ripis Nili nata, ſecundum „ Aſcalone Judeæ. Tertium Cypro Inſula, odoris ſuavitate. „ Quidam hanc eſſe arborem dicunt, quæ in Italia Ligu- „ ſtrum vocatur." ALPIN. Flores ſunt in uſu frequentiſſimo dolenti capiti appoſiti, non tamen cum aceto, ut Dioscorides, atque alii meminerunt, quod ſi feciſſent, manifeſtius, ut arbitror iis floribus juvarentur, intus medicamenti vi, aceto penetrationem adjuvante, deducta. Ex foliis pulverem conficiunt, quem Archenda illi appellant. Hac mulieres utuntur ornatus gratia, manus ac pedes colore aureo tingentes; non autem in ſucco Lanariæ vel Struthii, ut ait Dioscorides, ſed ſimplici aqua eam miſcentes, aquam auream faciunt, quæ aureo colore tingit, quod arcanum noſtræ mulieres ſi agnoviſſent pro deaurandis ipſarum capillis, nil haberent, quo ſecurius uterentur, neque ſub radiis ſolis ſe urerent, variiſque modis caput læderent. ex hac pulvere, cum aqua mulſa parata utuntur, ad humidos pedes fluxionibus obnoxios, ac multum exudantes fœtentesque emplaſtri modo pedibus ipſis appoſita, ac per horam retenta, maxime enim pedes, & quascumque alias partes corporis, appoſita exſiccat, ac adſtringit, Nihil habent, quod exudantes pedes plus exſiccet, quam prædicta iſtæc maſſa appoſita, & aliquandiù retenta: pulvere etiam hoc ad ulcera oris, gingivarumque, & pudendorum maximè utuntur.

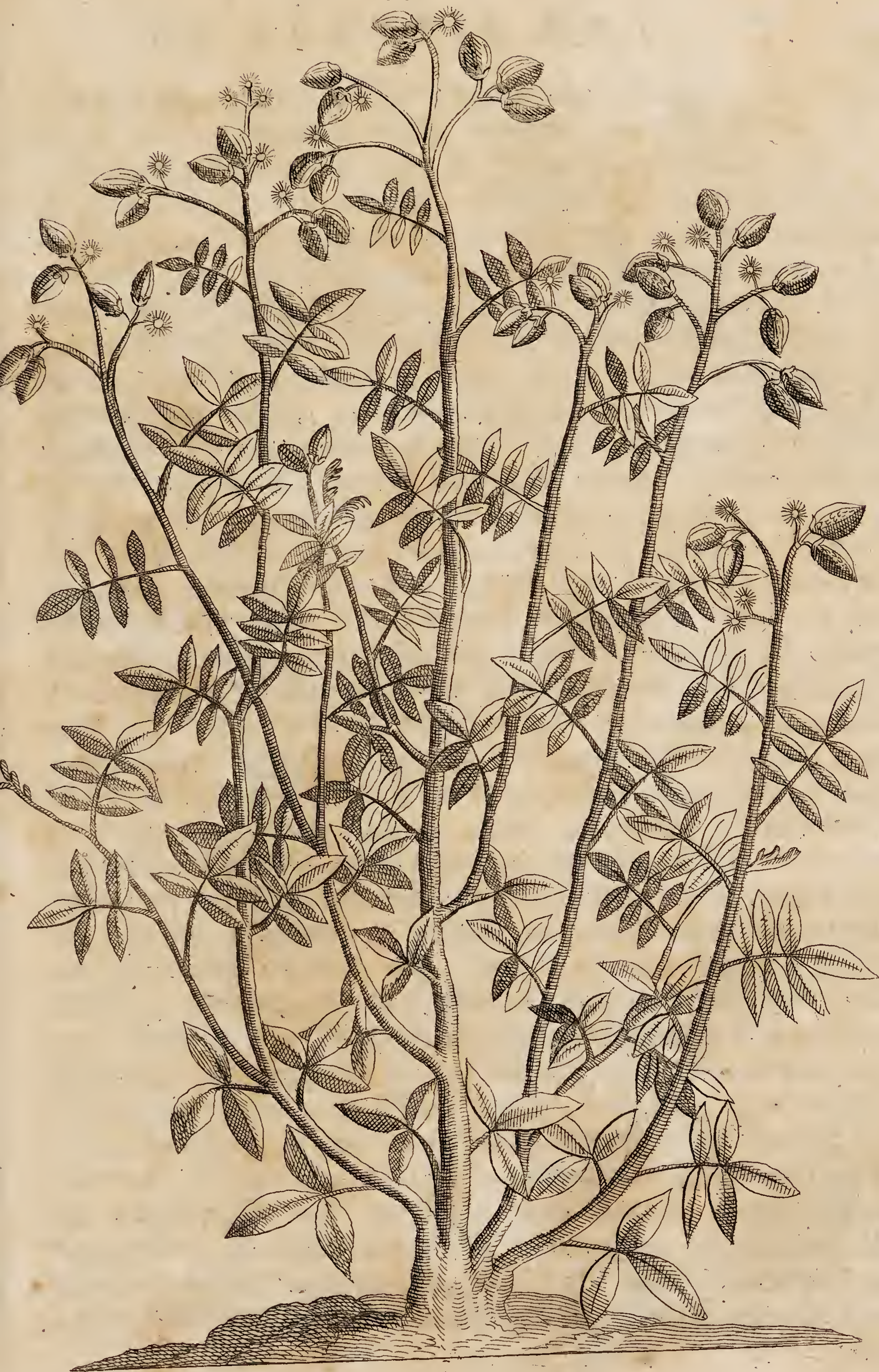
Caput XIV.

De Balsamo, Balassan ab Ægyptiis vocato.

GUIL. Nunquid Balsami planta ampliùs in Ægypto vivit? ALPIN. Nequaquam, sed in Arabia Fœlici, quam Balsami feracem omnes tùm Ægyptii, tùm Arabes prædicant. GUILAND. Igitur Dioscorides, Theophrastus, Plinius, Justinus atque alii ex antiquis Scriptoribus permulti, qui Balsamum tantum in Ægypto & in Judæa olim vixisse prodiderunt, decepti sunt. ALPIN. Sine dubio illos non modo de loco Balsami patrio, sed etiam de arbore quoque, succo, fructibus atque aliis deceptos fuisse arbitror, ex quo etiam dubitandum esset ipsos Balsami arborem viventem nusquam vidisse. GUILAND. Rem valdè admirabilem prædicas, de qua tibi non ita facile medici certam fidem adhibebunt; quæso an non Dioscoridi, Theophrasto, Plinio, Serapioni atque aliis gravissimis Scriptoribus de Balsamo magis quàm tibi credendum putas, qui in docenda herbarum stirpiumque materia, cæteris præferuntur, ac fide digniores habentur? ALPIN. Etsi in Dialogo olim Cairi conscripto Balsami veritatem planè menifestam me reddidisse puto, nihilominus quandò me nunc ut veram Balsami historiam narrem provocasti, ut tecum de ipsa colloquar, atque commenter, effugere nunc non possum, quare iterum eadem, quæ olim scripsi nunc repetere, cum res agatur tanti momenti, non me pigebit, & ne longiùs rem producam, dico: Arabiam Fœlicem Balsami locum patrium perpetuò fuisse; ac nunquam Ægyptum, ac Judæam Balsami terram patriam fuisse, facile hinc conjicitur, quòd omnes, qui de planta Balsami mentionem fecerunt, eam in viridariis solùm custoditam, minimeque in aliis incultis locis spontè natam, prodiderunt, ut Theophrastus, Plinius, Solinus & Strabo sigillatim meminerunt. Plinius ait: „Sed omnibus odoribus præ„fertur Balsamum uni terræ Judææ concessum, quondam in duo„bus tantum hortis, utroque regio, altero jugerum viginti non „amplius, altero pauciorum." & Strabo de Balsamo Vallis Hierici

ALSAMUM, *Ægyptiis* BALESSAN.

p. 26.

TA. XIV.

rici ſcribens, dixit: „ Ubi & regia eſt, & Balſami viridarium, „ quæ arbor aromatica eſt & fruticoſa, cythiſo & terebintho „ perſimilis." Nulli dubium eſt plantas peregrinas in viridariis tantum ſumma cura cuſtodiri, & patrias non ſolum in viridariis vel hortis, ſed multis aliis in incultis locis, ſponte natas obſervari. Sed cur ſtudeo tibi perſuadere Balſami plantas in Judæa advenas fuiſſe, cum Joſeph. lib. 5. de Antiquitatibus Judaicis rem planè claram effecerit, qui ibi meminerit, Sabam reginam primam ex Arabia Balſami plantam in Judæam dono Salomoni Regi tuliſſe: ex qua poſtea aliæ propagatæ fuerunt. De Balſamo Ægypti eadem dicenda ſunt, cùm eam plantam ibi in viridario prope locum el Mattharia vocato, ſumma diligentia perpetuò cuſtoditam vixiſſe, omnium Ægyptiorum relatione liquidò conſtet: quod omnes antiqui ac juniores Scriptores fatentur, minimeque in alio Ægypti loco inculto unquàm vivere inventam fuiſſe, non ſemelque ibi periiſſe. atque ex Arabia rurſum aſportatam inſertamque ac renovatam fuiſſe, omnes Cairini affirmant. Anno à partu Virginis Beatiſſimæ MDLXXV. Ægypti præfectus Eunuchus Meſſinor nominatus, dùm quasdam partes Ægypti viſeret, præſertimque el Mattharia, quem locum ob Virginis Beatiſſimæ honorem ac obſervantiam ſingulis hebdomadis die Veneris, quem diem iſti, ac nos Dominicum ſanctificant, adire ac viſere, in ipſoque loco orare conſueverat; proximè cùm eſſet in viridario, videns omnes plantas Balſami exaruiſſe, ac periiſſe, è Meccha quadraginta plantas afferendas curavit, quæ ſane in eodem viridario inſertæ fuerunt, paucisque annis rurſum curatorum negligentia periere. Quamobrem Ægyptii Balſamum ſemper ex Arabia habuerunt; quæ res ſcitu ibi non eſt difficilis, cum ſæpius multi è Meccha per Rubrum Mare Cairum veniant. Iter quidem à Cairo in Meccham eſt facillimum, & frequentatiſſimum; verùm non eſſet inutile nunc me hiſtoriam peregrinorum, qui annis ſingulis illa loca religionis cauſa adeunt, atque viſitant, ſubnectere, ſic enim certiora de loco, ex quo veniat nunc Balſamum, habere poteris; nec non undè Rex Turcarum multum opobalſami habeat. GUILAND. Perplacuit mihi ex te

audivisse Arabiam Fœlicem nunc, perpetuoque fuisse Balsami feracem, ex Ægyptiorum Arabumque testimonio. Quod verissimum existimo, quandò Dioscorides, Theophrastus, Plinius, Solinus, Serapio, Sethus, atque alii scriptum reliquerint, solum Ægypto ac Judeæ fuisse olim Balsamum concessum. Quibus Scriptoribus plena fides fortasse haud omninò, me judice, erit adhibenda, cùm permulti alii ex antiquis Arabiam olim quoque Balsami feracem fuisse testatum reliquerint. Diodorus etenim Siculus in 2. libro suarum historiarum, Balsamum in quadam Valle Arabiæ nasci, & non alibi memoriæ prodidit. & Strabo in 10. lib. Geograph. ait: „His proxima est „fœlicissima Sabeorum terra, quæ maxima natio est, apud „hos thus & myrrha, & cinamomum nascitur, in ora etiam „Balsamum, & alia quædam herbula valde odorata" & Pausanias lib. 9. „De Viperis verò iis, quæ in Arabia inter Balsami „arbores versantur, diversum quidem accepi." Sed cur nos magis Dioscoridi, Theophrasto, atque aliis de Balsamo quam Ægyptiis & Arabibus propè Balsameta natis credere debebimus? præcipuè quia incertus sum illos unquam viventem Balsamum offendisse, ac inspexisse, & hi in Balsami locis nati (quandò omnium cùm priscorum, tum hujus ætatis scriptis firmissime constet, Ægyptum Balsami plantas aluisse) quàm facilè potuerunt has plantas vidisse, ac verè agnovisse, à quibus cum constet Ægyptum has ex Arabia habuisse, cur amplius dubitabimus Arabiam esse patrium Balsami solum? quæ res apud Ægyptios & Arabes demonstratione nulla opus habet, cum hi omnes certò sciant non modò superiori, sed præsenti quoque ætate Balsami innumeras plantas ex Arabia adductas vivere, atque omnes, quas hactenus Ægyptus habuit, exindè exportatas & sæpesæpius eo modo renovatas fuisse. Apud me itaque amplius dubium non erit, Dioscoridem, atque alios Balsamum solo Ægypto, ac Judææ concessum olim fuisse afferentes, plurimum deceptos, idque ex aliorum relatione magis, quàm ex vera scientia, litteris prodidisse. Sed tu tamen ne obliviscaris jam propositam peregrinorum Ægyptiorum historiam nunc recensere: quæ mihi gratissima erit. ALPIN. In Arabia Fœlici

lici civitas eſt primaria Meccha dicta, quæ eſt ad Mare Rubrum ſita: ab ipſaque altera, Medina vocata, diſtat itinere octo dierum, in qua eſt ſepulcrum Mahemetis ipſorum Pſeudoprophetæ; ad quod ſingulis annis ex Ægypto duodecim vèl quindecim millia peregrinorum ſe conferunt, ſacrificaturi, & holocauſtum oblaturi. His præficitur Dux quidam, qui trecentorum militum præſidio illos omnes peregrinos Meccham, Medinamque conducat, & mox Cairum reducat incolumes ab injuriis Arabum, qui non raro in his deſertis eos invadunt, & occidunt, ac deprædantur. Vivunt enim Arabes hi rapina victum quæritantes, ſuntque ferociſſimi, atque audaciſſimi, habentque equos velociſſimos, quibus utantur, legeque ſancitum etiam habent, ut alicubi nunquam conſiſtere queant, ſed continuò equitent, degentes ſub tentoriis. Peregrini itaque duce illo, quem Hamirag appellant, recta via Meccham pergunt, deindè redeuntes proficiſcuntur ad ſepulchrum Medinæ, quod iter perficiunt diebus quadraginta: Medinæ & Mecchæ per alios viginti morantur. Turcarum Rex Medinam mittit duos præfectos, quorum alter ſacris præeſt, & alter prophanis & militibus. Mecchæ verò, quæ Turcarum imperio non omninò obedit, præeſt quidam Arabum princeps, quem Seriph appellant, hoc nomine vocant omnes, qui à Mahemet oriundi ſunt, & ſe illius cognatos ſcripto oſtendunt. Habet hic princeps equitum armatorum decem millia, & viginti quoque millia peditum: quibus timens à Turca ſibi hac itineris occaſione inſidias fieri, ſtatim cum audit peregrinos ad ſua loca appropinquare, recedit à Meccha & in montes ſe recipit, ubi usque dùm abierint peregrini, moratur, quibus quotidiè minatur, niſi diſcedant poſt viginti dies, ſe aquas intercepturum, quandò aquæ omnes defluunt ex montibus. Mittit Rex Turcarum huic Seriph munera hæc, quippè chlamydem auratam, ejusque filiis & fratribus centum & quinquaginta millia aureorum ſingulis annis, pro quibus muneribus ipſe Regi Turcarum dono mittit quadringentas petias lineas Indicas ſubtiliſſimas, cujuſmodi eſſe byſſum, de quo meminere ſacræ litteræ, exiſtimari poteſt. Ampliùs cum eo biſſo mittit etiam Regi opobalſami tres quatuorve li-

bras, & præfecto Cairi libram, atque Hamirag peregrinorum semilibram. Sunt etiam alii duo duces sive Hamirag cum multis peregrinis, scilicet alter è Damasco, & alter ex Arabiæ Fœlicis locis, Meccham & Medinam visitatum venientes, quibus omnibus donat parum opobalsami. Postquam omnes Ægypti, Damasci, Arabiæque peregrini Meccha discedunt, ad montem quendam proficiscuntur, quem appellant Arafat, ad cujus radicem est locus, quem Maure vocant, ubi sacrificant in memoriam sacrificii, quod fecit Abraham, credentes illum esse locum sacrificii. In medio verò itinere, quod redeundo conficitur, mons est arenosus, in quo multas balsami plantas vivere affirmant, quas miraculo Mahemetis in sterili illo monte natas affirmant. Cæterùm ne ex hac historia dubites, tantum opobalsami habere Seriph, scito, ibi à Seriph opobalsamum solere locari, solvuntque, ut audio, aliquot millia aureorum in singulis annis; & qui habent ab ipso conductum, quibus volunt, vendunt opobalsamum, atque hæc est historia de peregrinorum ad eas urbes itinere, ut ex ea etiam scias undè ad Turcas tantum opobalsami accedat, atque ut etiam tuam hac de re retineas sententiam, quippè Arabiam Fœlicem esse proprium balsami solum, Ægyptum verò peregrinum. GUILAND. Quàm gratissimum mihi fuit, ex te diligentem peregrinorum Ægyptiorum peregrinationis historiam audivisse, nec non ex Arabia solum Regem Turcarum opobalsamum habere: nunc verò illiùs planta est à te describenda. ALPIN. Balsamum arbusculum est viticosum, quod crescit ad altitudinem Elhanne, seu Ligustri vel Cythisi, folia paucissima gerens rutæ proxima, non tamen, ut dicebat Dioscorides, iis candidiora, sed potius lentisci foliis similia cernuntur, scilicet colore viridi, subalbido, perpetuoque virentia. Ejus lignum gummosum, leveque apparet, colore exterius subrubro, cujus ramuli eodem colore conspicui sunt, longi, recti, graciles, paucis foliis inordinatim referti, foliaque simul terna, aut quina, aut septena alæ adnata aliquo pacto lentisci foliorum æmula. Sunt ramuli odorati, gummosi, digitisque contrectati eis tenaciter adhærentes. Flores fert parvos albos Acaciæ floribus proxi-

proximos, ternos ſingulis alis appenſos, quaſi in umbellæ formam, ſummè odoratos, odor paululò temporis reſolvitur, à quibus ſemina promanant flava folliculis nigris ſubrubeſcentibus contenta, valdè odorata, intusque humorem flavum melli perſimilem habentia, ſapore ſubamaro parumque acri linguam ferientia opobalſamumque redolentia, terebinthi fructuum figuræ & magnitudinis æmula, extrema aculeata & medium craſſum obtinentia; opobalſamum æſtate à ſcarificato cortice caudicis diſtillat, ſtatimque eductum colore albeſcit, & poſteà in viridem, tertiò in aureum, atque demùm in melleum mutatur. Stillatum etiam eſt clarum, quod mox turbatur, craſſeſcit, & tertiò tenuiſſimum atque clariſſimum fit, tandemque ſenio confectum, ut terebinthina craſſeſcit; olet in principio recentiſſimè deſtillatum acutiſſimo atque eximio odore, quod multis capitis dolorem concitare ſolet, & aliquibus etiam ſanguinem ex naribus promovere; odoris verò illa acuties ac vehementia, ac in Zebet fit, tempore obtunditur, & gratior evadit, ſenio verò confectum vix ſentitur in eo aliquis odor, & ob id Dioſcorides dixerat inutile eſſe antiquum. Eſt etiam in principio leviſſimum, & dilui facillimum, ita ut ſi in aqua vel lacte ex alto diſtillet, in imum vaſis reſidere non patiatur; clarum verò aureumque redditum, ac ab omni fece purgatiſſimum mediocri lævitate præditum eſt, ita ut inſtillatum in aqua, etſi fundum petat, tamen citò rurſum in ſuperficiem aquæ feratur, cum eaque citò reſolvatur; quæ omnia quò annoſius, eò obſcurius habet. Hincque meritò dicebat Dioſcorides, optimum Balſami ſuccum eſſe recentem, validi odoris, ſincerum, non ad acorem vergens, dilui facilem, levem, adſtringentem, ac modicè mordentem guſtum. GUILAND. Dubium in colore natum eſt, cum tu dixeris in primis opobalſamum ſtatim eductum colore albeſcere, atque hunc colorem brevi tempore in viridem oleoſum mutari, & mox in aureum, & tandem in melleum, & Dioſcorides, quem tu haud negabis verum opobalſamum inſpexiſſe, dixerit ipſum colore lacteſcere. ALPIN. Succum Balſami in aqua inſtillatum & liquatum colorem lactis accipere Dioſcorides ſcriptum reliquit;

quod

quod veriſſimum eſt ; quinimò hoc eſt ſignum inſeparabile proprium, quod fideliùs oſtendit verum ſuccum balſami ab aliis vitiatis, pro opobalſamo à multis receptis. Multa de opobalſami ſinceri & adulterati notis, eſſent à nobis dicenda, non minusque de carpobalſamo, & xylobalſamo, de quibus medicamentis dubii ſunt ferè omnes recentiores Medici, ſed quia aliàs de his omnibus fuſiſſimè à nobis in Dialogo de Balſamo ſcriptum eſt, quæ omnia cum te jampridem legiſſe & conſideraſſe, certò ſciam, nolo tempus amplius in iis conſumere, ſed ſermonem noſtrum ad alia traducere, proindè qui abſolutam ac perfectam plantæ, ſucci, fructuum, & virgarum rationem audire, ac agnoſcere cupiunt, Dialogum illum legere non graventur, ad quem te quoque pro aliis quæ de Balſamo ſupereſſent, dicenda, remitto. Balſami plantam apud me viventem veriſſimam Jacobus Contarenus Senator Clariſſ. Joannes Vothus nobilis Anglus, Fran. Ferrerius Gallus, Joachimus Jungermannus Germanus, Marcus Fenarius Venetus pharmacopola & plures alii viderunt, verumque etiam opobalſamum ab ejus foliorum alis diſſectis inſtillaviſſe; quod multis maximè mirum fuit, cùm aliàs Italiam hanc plantam habuiſſe, nusquam appareat; uſus tamen in medicina, quos apud Ægyptios habeat opobalſamum carpobalſamum & xylobalſamum, tibi quoque detegere, ac referre nunc conabor; ab opobalſami dotis deſumpto principio. GUILAND. Galenum paucos uſus Balſami in medicina hinc noviſſe putandum erit, quod ipſe in lib. 6. de Simpl. Med. Facult. omnium ſimplicium medicamentorum uſus copioſè docendo, de Balſamo nihil ad hanc rem protulerit, ut ex ejus his verbis conſtat: „ Balſamum deſiccat & excalefacit „ ſecundo exceſſu; eſt autem tenuium partium adeò, ut odo„ ratum ſit. Sed liquor ejus ſubtiliorum etiam partium eſt, „ quàm ipſa planta, non tamen adeò calidus, ut quidam exi„ ſtimant, tenuitate partium falſi. Porrò fructus ejus perſimi„ lis genere facultatis eſt, cæterùm longè in ſubtilitate partium „ inferior.” Sed age tu dic uſus illius apud Ægyptios frequentatos. ALPIN. Nullum certè ibi eſt medicamentum, quo magis, ac frequentiùs gens illa medendo utatur, quàm opobal-

balſamum, quod quidem illi ferè ad omnes morbos, ac ſymptomata adhibent ad eosque maximè, qui vel ex ſimplici temperie frigida & humida, vel à frigidis humidisque ſuccis, vel à venenis, concitantur. Summa cum laude eo utuntur ad omnia vulnera, quo mirificè curantur; quod ego experientia in Petro Mariano Veneto mercatore, in capite à Turcis nocte quapiam usque ad os peſſime lignis vulnerato, didici: Balſamo ſiquidem inuncta ea vulnera per diem tantum, ferè omninò coaluerunt, & eo quàm pauciſſimis diebus, ut is teſtis eſſe poteſt, perfectè ſanatus eſt: utuntur etiam ipſo ad ulcera ſordida, quæ eo mundantur, atque ſanantur. In venenatis, & demorſis à ſerpentibus, atque ictis à Scorpionibus tùm epotum, tùm illitum maximè juvat. In peſte, ut ab ejus contagio defendantur, nihil majus habent, quo utiliùs & tutiùs utantùr, ſingulis diebus ejus ſemidragmam deglutientes. Multasque etiam putridas febres eo epoto illi ſanant, largiori ab ipſo erumpente ſudore. In chronicis febribus à crudis frigidisque humoribus, obſtructionibusque viſcerum, nihil utilius ac præſtantius experiuntur, quàm opobalſami binos ſcrupulos, vel dragmam per os quotidiè exhibere: liberat enim valenter viſcera ab obſtructionibus, caloremque naturalem fovendo crudos humores concoquit, ac digerit. Hincque ejus uſus ad omnes frigidos morbos, ac ſymptomata, apud eos eſt frequentiſſimus. Oculis viſum deperditum, atque auribus auditum inſtillatum reſtituit, auriumque dolores ſanat, præterea ad convulſos ex humiditate ac frigiditate, ad vertiginoſos, epilepticos, reſolutos, trementes, ad tuſſimque ex frigido humore, orthopnœam, & omnem ſpirandi difficultatem, pulmonum fluxiones, humiditates, & dolores, ad ſtomachique frigiditatem, cruditates, atque ad omnes flatuum moleſtias, ad uteri frigidam humidamque intemperiem, ad præfocationes, dolores, ſterilitatem, albos fluores, ad interceptam urinam ex frigiditate, flatu, vel lapidibus, ad calculosque in renibus valenter frangendos, ac abſtergendos, uſus opobalſami eſt apud omnes illos populos notiſſimus, & ad hæc omnia mala præſtantiſſimum illi auxilium experiuntur. Mulieres verò Ægyptiæ

ſteriles eo tùm epoto tùm ſuppoſito, tùm ſuffito feliciori ſucceſſu ſæpè ad removendam ſterilitatem utuntur. Non minori in uſu etiam habent, ad pulchram faciem efficiendam, quandò eo ipſa illita à rugis defendatur; audio etiam aliquas eo ad conſervandam faciei pulchritudinem ac juventutem non inutiliter uſas fuiſſe. GUILAND. Sed quomodo hæ illo ad conſervandam juventutem utuntur? hic enim uſus quamquam in ore multorum ſit, nihilominus à nullo id diſcere potui. ALPIN. Ut mulieres faciei cutem, dum juvenes ſunt, perpetuò conſervare poſſint, opobalſami uſum in hunc modum ſequuntur. Balſamanda enim mulier (ut ſic loquar) in balneum calidum in primis moratur quousque multum incaluerit, quo tempore cutem opobalſamo multoties copioſe illinit; à qua linitione per horam & amplius in balneo valdè calido, quousque recte cutis opobalſamo imbibatur & arescat, morata, balneum egreditur, ſolitaque munia exercet, permanetque ſic, facie atque pectore opobalſamo inuncta per tres ad minus dies, in quibus nunquam perunctam cutim abluit, vel mundat: ac tertia die ab inunctione, rurſùm in balneum eodem jam dicto modo ſe confert, faciemque ac pectus valdè calefactum copioſo opobalſamo multoties perungit: aliquæ ſunt, quæ vel decies una die cutem inungunt, obſervantes commodum intervallum, quo recte cutis peruncta totum opobalſamum imbibat, atque paululum arescat, ut promptius ſuccum intimiùs haurire queat. Quam opobalſami unctionem hoc modo præſtitam multoties moliuntur; ſaltem diebus triginta. In quibus cutem nunquam lavant, vel mundant; à quibus quindecim & etiam amplius, ſic cute opobalſamo inuncta quiescunt, quousque nihil liquoris oſtendat, probeque ab eo ſiccata fuerit; quo tempore aqua fabarum ſtillatitia, prius ad eas partes præmiſſa modica olei amigdalarum amararum inunctione ſe lavant, cutemque multis diebus abſtergunt; atque hæc de viribus opobalſami ſint dicta. Seminum atque virgarum quoque recentium uſus apud illos eſt familiaris. Eis ſiquidem ad omnia ferè, ad quæ opobalſamo, utuntur; præſertimque ad robur ſtomacho conciliandum; ejus enim pulverem cum decocto ſpicæ nardi, ad

P. 35

CALAF seu BAN.

ad binas dragmas exhibent; idem præſtat decoctum, quo maximè colorem naturalem fovent, augent, & roborant; utuntur & ipſo in ſpirandi difficultate, tuſſi frigida, atque aliis morbis à frigiditate naſcentibus. Uſum frequentiſſimum habet pulvis, & decoctum ad humiditates uteri exſiccandas, ejusque calorem vivificandum; ſuffitum ex his frequentant ad morbos omnes uteri à cauſa frigida concitatos; eodem modo & ligni uſus eſt. Succus enim, ſemina, ac lignum iisdem facultatibus donata ſunt, ad eademque uſum habent; veruntamen opobalſamum, efficaciùs poteſt, eoque minùs carpobalſamum, omniumque minimè xylobalſamum; at tempus eſt, ut finito hoc ſermone, nos ad alias plantas narrandas tranſeamus. GUILAND. Iſtorum trium medicamentorum uſus omnes etiam Dioſcorides, Avicenna, atque alii multi præclariſſimi Medici docuerant, ex quo mirum non eſt, ſi iis adhibitis ad multa mala, voti compotes Ægyptii fiunt. Sed de Calaf tempus eſt ut loquaris, priùs tamen Balſami vera viſa icone, quàm à Peruis Bei tuo familiari amico Turca Sangiach receptam, aliàs ex te audivi, atque ex tua vivente planta deſcribere potuiſti.

Caput XV.

De Calaf ſeu Ban.

ALPIN. Arbusculum fruticoſum in Ægypto reperitur, quod mea quidem ſententia, Salicis genus exiſtit, naſciturque in locis humidis, foliis aliquatenus Salici proximis, ſed multo majoribus; quippe longioribus, ac latioribus. Floresque ejus ſunt quidam globuli oblongi, albi, lanuginoſi, caudici ponè foliorum radices adnaſcentes, quotque in arbore folia exiſtunt, tot flores emittit; creſcit arbusculum hoc ad vitis magnitudinem ramis multis, ſive ſtolonibus rectis: ex floribus, ut audio diſtillant aquam macahalaf vocatam, quam inſignes vires ad exſiccandam putredinem, atque ad venena, & cor recreandum habere, illi prædicant, in Febri-

busque pestilentibus ipsa pro secreto auxilio apud illos habetur. Aquam etiam, in qua multi flores infusi aliquandiu manserint, vel in qua ebullierint, exhibent ad dolores capitis, atque ad virium recreationem, quam & ipsam validè putredini ac venenis obsistere experti sunt. estque ipsorum decoctum, ac infusio in aqua parata, ad quoscumque Febricitantes, apud illos in maximo usu.

Caput XVI.

De Bon.

ALPIN. Arborem vidi in viridario Halydei Turcæ, cujus tu iconem nunc spectabis, ex qua semina illa ibi vulgatissima Bon, vel Ban appellata, producuntur: ex his omnes tùm Ægyptii, tùm Arabes parant decoctum vulgatissimum, quod vini loco ipsi potant, venditurque in publicis œnopoliis, non secus quàm apud nos vinum: illique ipsum vocant Caova. Hæc semina ex Fœlici Arabia asportantur. Arbor quam me inspexisse dixi, Evonomo similis observata est, sed tamen folia crassiora, durioraque habebat, viridiora, perpetuoque virentia. Usus est illorum seminum omnibus notissimus, ad parandum jam dictum decoctum, quod quo pacto ab illis paretur, aliàs à me dictum est. Utuntur tamen eius decocto ad roborandum ventriculum frigidiorem, adjuvandamque concoctionem, & non minùs ad auferendas a visceribus obstructiones; in tumoribusque hepatis lienisque frigidis, & antiquis obstructionibus, feliciori cum successu decoctum multos dies experiuntur. Quod etiam uterum maximè respicere videtur, ipsum enim excalfacit, obstructionesque ab eo aufert, sic enim in familiari usu est apud omnes Ægyptias, Arabasque mulieres, ut semper, dum fluunt menses, ipsorum vacuationem, hujus decocti ferventis multum paulatim sorbillantes, adjuvent. ad promovendos etiam, in quibus suppressi sunt, usus hujus decocti, purgato corpore multis diebus, utilissimus est. GUILAND. Avicenna de his seminibus meminit, similesque vel

eos-

TA. XVI.

BAHOBAB.

T.A.

eosdem usus à te narratos de his ſeminibus memoriæ prodidit. ipſumque ſemen calidum in tertio, & ſiccum in ſecundo gradu conſtituit, quod tamen verum non videtur quando ſemen ſapore dulcescat, cum pauco amarore nullamque acrimoniam præſeferat. Nihilominus ipſum obſtructionibus viscerum, frigidisque tumoribus hepatis, vel lienis multum conferre docuit. Sed ait, ſtomacho nauſeam concitare, pituitamque purgare, atque multa alia hæc ſemina præſtare, experientia penes Ægyptios didici. atque hæc eſt arbor, quam Cairi olim inſpexeram.

CAPUT XVII.
De Bahobab.

ALPIN. Bahobab eſt fructus magnitudine mali citri, cucurbitæ ſimilis, intus ſemina nigra, dura, extremis in unum ſe miarcum quaſi inclinantibus, & ſubſtantiam cucurbitarum ſimilem habet, quæ in recentibus eſt humida, rubra, ſapore acido non ingrato; Fructus recenter ab arbore exciſus, guſtui admodùm gratus eſt, in Æthiopiæ inflammatis locis, acido ſapore, quem contemperant divites ſaccharo, ſitim valenter exſtinguit, multumque refrigerat. Ibi, ut audio, eo utuntur ad omnes calidos affectus, febresque omnes putridas, præcipueque ad peſtilentes, tùm ejus pulpam cum ſaccharo comedentes, tùm ſuccum expreſſum cum ſaccharo potantes, vel ex eo paratum Syrupum accipientes. Cairi etiam, quo loco recens fructus non habetur, ejus pulpa in pulverem parata ii utuntur, quæ eſt terra rubra, adſtringenti acidoque ſapore guſtum feriens qualis in terra Lemnia obſervatur: eſtque apud multos familiariſſimus illiuſce terræ uſus ad peſtiferas febres, tùm ad ſputum ſanguinis, ad lienterias, dyſenteriam, cruentumque hepaticum fluorem, nec non ad uteri menſes firmandos; alii ejusce terræ in ſubtiliſſimum pulverem redactæ dragmam cum aqua plantaginis diſſolutam, ad eadem exhibent, alii decocto, alii infuſo utentes. Arborem quæ hos fructus fert, vidi ego in quodam viridario, foliis magnitudine ac figura aurantiis valdè ſimilem.

Caput XVIII.

De Gossipio arboreo, Gotnemsegiar appellato.

GUILAND. Multam ne ibi gossipii copiam Ægyptii colligunt? Syria etenim, atque Cyprus hujus plurimam copiam producit. ALPIN. Gossipium Ægyptii ad ipsorum usum aliundè advehunt, neque enim apud ipsos herbacea illa planta, ex qua Syri, vel Cypri Gossipium colligunt, adnascitur, sed tantùm quæ arboreus frutex est, quæque in quibusdam tantum viridariis provenit, pluribus annis vivens, dissimilis ab herbacea tantum proceritate, caudicis, ramorum atque foliorum figura. Crescit autem ad decem usque cubitorum altitudinem, stipite, ramisque duris lignosis. GUIL. Quid audio? arboreum Gossipium ibi spectari? nova certè omnibus herbariis planta, nusquam hactenus, visa, aut cognita. Sed dic quæso multæne ibi illius Gossipii plantæ nascuntur, ex quibus, queant usum illius usitatissimæ lanuginis explere? ALPIN. Paucæ, & non nisi in viridariis, Gossipii arbores illæ spectantur, quæ eandem, quam herbaceum, ferunt lanuginem: quæ (ob modicam penes ipsos quantitatem) in usu non est, sed aliundè advecta. Utuntur Ægyptii, linearum petiarum loco, quibus nostri tantum utuntur; ad ulcera, vulneraque omnia sananda: quandò lineis petiis, apud nostros ad vulnera ulceraque frequentata, illi non utantur; adhibent & ipsa, uti nostri faciunt, ad fluentem sanguinem sistendum. Seminum quoque mucilaginis usus est frequentissimus ad omnes Febres exurentes, atque venena erosionem ventriculo, & intestinis inferentia. Ad tussientes ex acrium, salsorumque humorum distillationibus, Gossipii plurimus est apud eos usus. In Arabia ex hac xylini lanugine telas illas tenuissimas (quas sessa illi appellant, atque multis byssum antiquorum esse persuasum est) parant, quæ utique ob pulchritudinem ab omnibus commendantur.

Ca-

SAMBAC LESMIN *Arabicum*.

Phaseolus niger LABLAB.

Caput XIX.

De Sambac Arab. sive Gelsimino Arabico.

ALPIN. Cairi est frutex sarmentosus, qui sarmentis serpendo altiùs se extollit, foliis mali aurantii proximis, flores albos, octonis foliis præditos, omninò similes vulgaribus Jesmini floribus, à quibus differunt numerosioribus foliis, magnitudine odoreque prævalidiori, ac suaviori; usus florum est magis ad ornatum corporis, quàm ad sanitatem; nihilominus parant oleum, quo utuntur mulieres in balneis ad uterum calefaciendum & laxandum, ejus enim scirrhosis tumoribus maximè conferre expertæ sunt, ut partum etiam faciliorem reddant, oleum hoc & bibunt calidum, & ipso liniunt extrinsecas uteri partes. Utuntur quoque èo exterius inungentes thoracis regionem, tùm per os ipsum calidum bibentes, ad tussim, anhelitusque difficultatem, & ad pleuritim lethalem, in qua sputum maxima cum difficultate educitur, & ad peripneumoniam, atque ad dolores vehementes stomachi, intestinorum, atque uteri. Parant hoc nostri unguentarii ex dulcibus amygdalis atque sesami seminibus, ex quibus odore florum Jesmini imbutis oleum exprimunt valdè odoratum.

Caput XX.

De Phaseolo nigro Lablab vocato.

ALPIN. Est arbor sarmentosa, quæ crescit ad vitis magnitudinem, sarmentisque vitis modo extenditur, ac expanditur foliis, figuraque similis est omninò vulgari Phaseolo, flores fert bis in anno, vere, ac autumno, Phaseolorum floribus aliquatenus similes, à quibus siliquæ longæ, instarque fabarum latissimæ cernuntur, quæ semina nigra Phaseolis planè similia continent, quorum alia nigra, alia subrubra cernuntur. Hæc arbor vivit annos centum, & ampliùs perpetuoque viret.

Ægyptii

Ægyptii Phaseolos illos in cibo frequentant, nostrisque non minùs gustui suaves existunt. Mulieres utuntur decocto cum croco ad excitandos menses; præterea utile est ad tussim, & dispnæam, & ad urinam suppressam movendam.

CAPUT XIX.

De Phaseolo rubro, Abrus vocato.

Est etiam arbor fruticosa, sarmentosa, volubilis, atque Lablab modo serpens, ac altiùs se extollens, latiusque se expandens, foliis Derelside vel Tamirindi, planè similibus, sed longè minoribus: moventurque etiam non secus, quam de Tamarindi foliis dictum est, ad Solem: Occidente quippè Sole clauduntur, totaque clausa manent, quousque Sol denuò oriatur, quo tempore rursum aperiuntur. Flores audio ferre hanc arborem Phaseolis proximos, atque siliquas quæ intus habent semina parva, rotunda, rubra, dura, Phaseolis omninò similia: quæ quidem corallorum uniones, quas collo puellæ gestare solent, omnibus planè videntur. Phaseolorum gustum & ipsa habent, quorum usus est ad cibum, iisque Ægyptii in jure elixis vesci consueverunt. Sunt verò cæteris omnibus difficiliora, ex quo stomacho maximè infesta sunt, flatusque multos concitant, & hypochondriacis valdè noxia observantur, ægerrimeque in stomacho concoquuntur, & pravum succum etiam generant.

CAPUT XXII.

De Mauz seu Musa.

ALPIN. Mauz arbor apud Ægyptios vocata, crescit in multis locis Ægypti, præsertimque Damiatæ, olim Pelusii, ad mali Punici magnitudinem, sed ramis caret; nàm instar cannæ folia sua spargit, quæ sic longissima sunt, & latissima, ut sex, septemqne cubitorum in quibusdam visa sit longitu-

TA. XXII.

MAUZ seu MUSA.

TA. XXIII.

gitudo, & latitudo ferè duorum; ajunt multi insitam hanc plantam olim fuisse cannæ saccharinæ supra culcassiæ radicem, vereque imago utriusque in ea cernitur, longitudinem cannarum, & latitudinem culcassiæ in foliis adepta perpetuò viret, nunquam folia decidunt. Hæc planta fructus fert multos, parvis cucumeribus similes sed racematim multos appensos. Color ipsorum exterius aureus cernitur, corticesque suavissimum odorem, atque aromaticum spirant; substantiæ ipsorum cucumerorum persimilis aliquatenus existit, sed est tamen mollis, pinguis, lenta, dulcis, atque adprimè suavis, eam comedere assuetis, seminum, vel nucleorum expers. Stomachum gravat, difficulter concoquitur, multum nutrit, succumque crassum ac lentum generat, quo viscera obstruuntur, præsertimque hepar: est tamen auxilio tussientibus, suspiriosisque ex calore factis ejusque decocto utiliter utuntur, ad tussim ex calidorum humorum destillatione genitam, atque ad pleuræ & pulmonum inflammationem, atque ad renes inflammatos, & ad eos, qui mingunt difficulter; ajunt etiam fructuum esum, vel decoctum assumptum, venerem augere. Fructuum cortices exsiccatos multam vim habere ad roboranda omnia viscera illi adfirmant, cordique opem ferre ex ipsis paratum decoctum in aqua calaf. Ususque hujus decocti ad febres pestilentes apud eos dicitur valdè utilis: pulverem quoque ipsorum corticum in cordis passionibus cum aqua calaf dissolutam epotant. GUILAND. Planta hæc Theophrasto sub nomine palmæ fuit nota, atque Serapioni, qui de ipsa ea, quæ ad hominum salutem ex te recitantur, eadem ferè dixerunt. Neminem verò novi, qui, quod tu nunc ex Ægyptiorum relatione prodidisti, affirmarit, quippè hanc plantam è canna saccharum gignente, supra radicem culcassiæ insitam esse: quamquam folia longitudine atque latitudine, utriusque plantæ, foliorum imaginem referre videantur, de qua hæc sufficiant.

Caput XXIII.

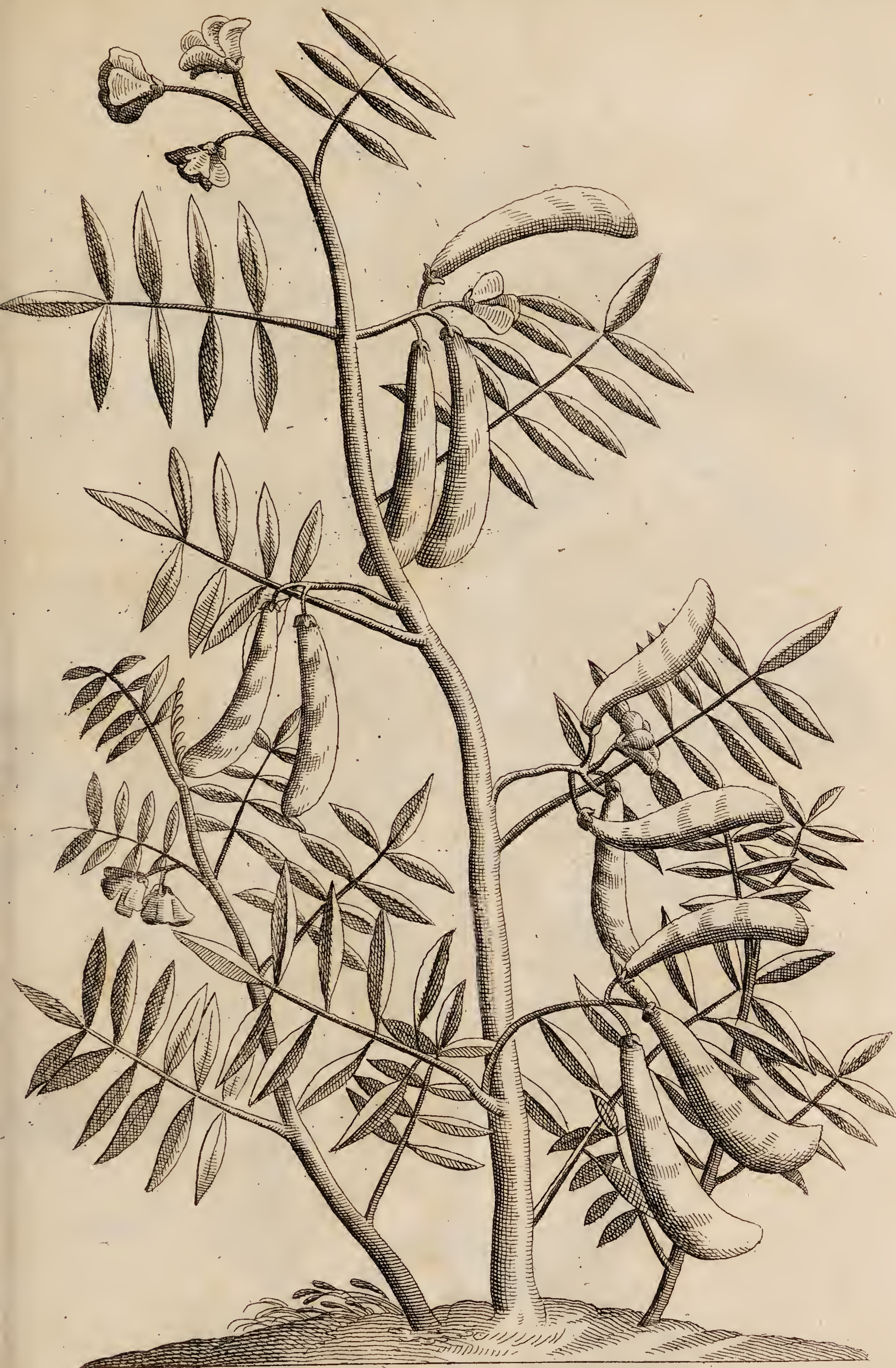
De Sesban.

ALPIN. Sesban ibi frutex eſt myrrhi magnitudine, foliis ſecuridacæ, ſed longioribus & anguſtioribus, ramos habens herbaceos teneros; flores fert croceos, anagyridis perquam ſimiles, racematim multos ab ala vel ramulo pendentes, à quibus ſiliquæ longæ producuntur, fænugræco proximos, in quibus ſemina ſunt etiam ſeminibus fænugræci non parùm ſimilia. His fruticibus Ægyptii utuntur ad ſepes texendas pro agrorum diſtinctione. Semina hos in medicina uſus habere novi, etenim ajunt, humentem ſtomachum ſiccare, roborare, & ipſorum quoque uſum tùm in decocto tùm in pulvere affectant ad cohibendum quemcumque alvi fluxum, atque non minùs ad menſtruorum immoderata profluvia ſiſtenda, ex ipſis inſignem utilitatem experiuntur: & ut uno verbo dicam, in omnibus vacuationibus firmandis illorum ſeminum uſum habent frequentiſſimum.

Caput XXIV.

De Sophera.

ALPIN. Sophera eſt planta fruticoſa cubitalis altitudinis, galegæ proxima, duris ramis, foliis myrti, tenuioribus multis, utrinque ordinatim alæ appenſis: flores fert croceos, caſſiæ florum æmulos, inodoros; ex quibus ſiliquæ parvæ promanant, quatuor aut quinque ſemina habentes, Sesban planè ſimilia. Ajunt ſemina eſſe venenum hominibus.

TA. XXV.

TA. XXIV.

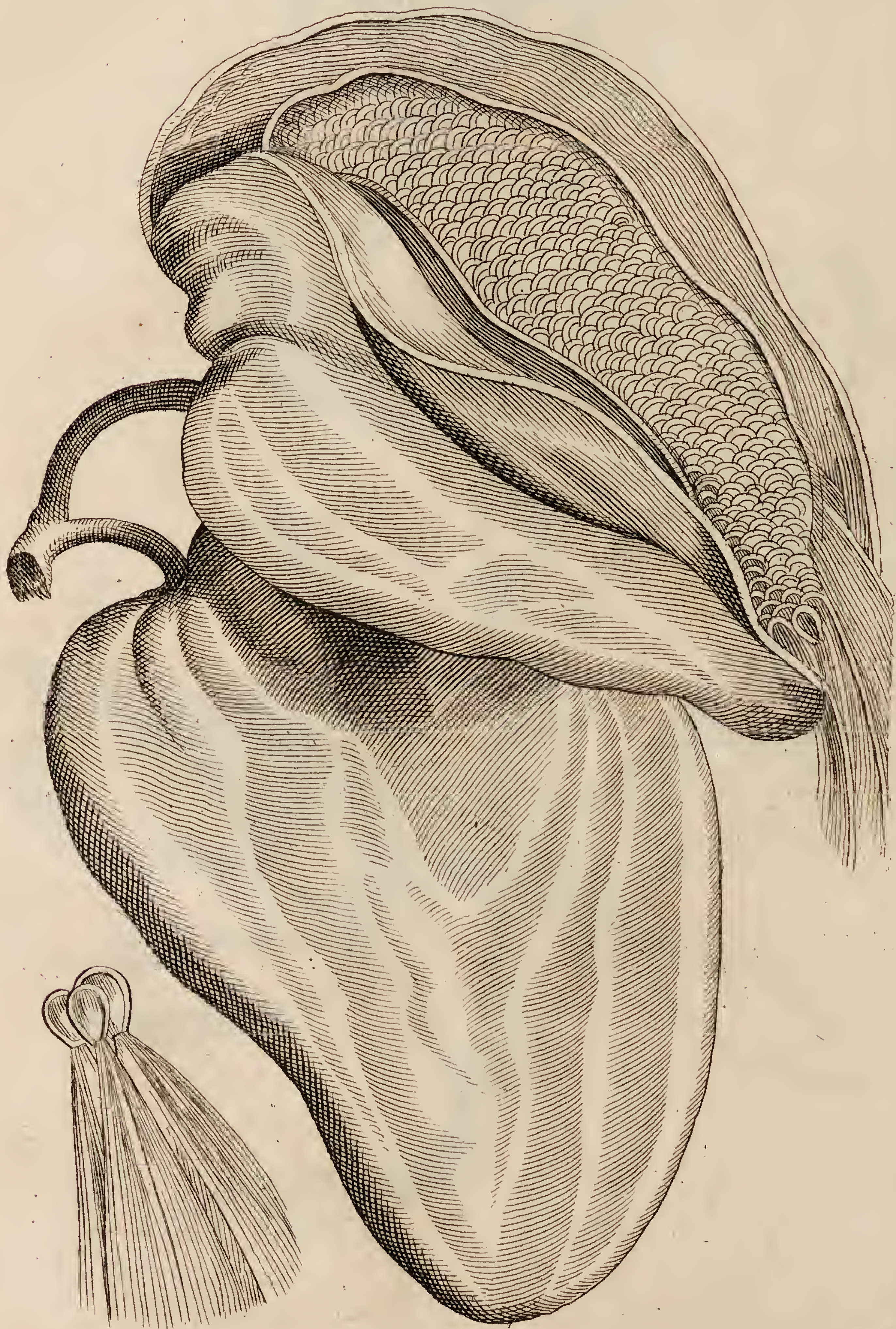
p. 43.

BEID EL OSSAR.

TA

Fructus BEID EL OSSAR.

ACHAOVAN ABIAT.

CAPUT XXV.

De Beid el ossar.

ALPIN. Beid el ossar nascitur in humidis locis prope Alexandriam in ramo Nili Calig vocato, & Cairi in loco prope el Mattharia ferè perpetuò humido, ac ferè palustri, ex aqua Nili ibi diù manente; est planta herbacea, fruticosa, multis stolonibus ab radice rectis sursum ad duorum ferè cubitorum altitudinem se extollens, foliis latis oblongis, rotundis, ut Aloës folia, crassis, & candidis, ex quibus dissectis lac album manat; totaque planta lacte abundat; flores fert croceos ranunculi floribus proximos, à quibus loco fructuum duo testes invicem adligati pendent, satis hominis testibus persimiles, in quibus alba lanugo & semina parva, lata, lactucæ seminum æmula continentur. Foliis contusis, tùm crudis, tùm in aqua coctis utuntur emplastri modo in frigidis tumoribus, & doloribus; ex lanugine parant cubilia, quibus utuntur. Utuntur etiam ea ad excipiendum ignem ex silice excussum, tanquam esca, ac pabulo; tota planta lacte calidissimo, ac exurenti scatet, quem plures in quibusdam vasis colligunt ad expilanda coria, ea siquidem in eo lacte si aliquo tempore maneant, pilis nudantur. Lac quoque siccatum præstantiùs corpora solvit, atque dysentericos fluxus etiam lethales facit. Est etiam præstantissimum remedium ad impetiginem curandam, & ad plures alias cutis infectiones sanandas, eo si inungantur partes.

CAP. XXVI.

De Achaovan abiat, id est Artemisia alba.

ALPIN. Nascitur Cairi in locis multis quædam planta fruticosa, ramis densa, quæ trium cubitorum usque ad altitudinem assurgit, foliis artemisiæ intus nigris, atque extra candidis, tota planta lanuginosa, seu hirsuta, floresque fert umbellæ modo, multos, aureos, senecioni proximos; qui

tandem in pappum degenerant; flores, foliaque ſunt parum odorata, ſapore ſubdulci cum aliqua ſtipticitate; hanc volunt multi ipſorum eſſe Achaovam majorem ac albam, quippe Artemiſiæ ſpeciem, ex quo ipſi eam appellant Achaovam El chebir abiat. Quam plantam noſtri temporis herbarii alii cinerariam, alii Jacobæam marinam, vocant, Ægyptii ea ad multa utuntur, quippe decoctum ex foliis paratum ad renum, veſicæque calculos pollere ajunt, nec non ad ſanandas viſcerum antiquas obſtructiones, præſertimque ad uteri obſtructiones, frigiditatem, ſtrangulationem, ſterilitatem, inflationem, atque ad menſes interceptos revocandos, proindè paratis ex foliis, floribusque in aqua inſeſſionibus mulieres hyſtericæ maxime juvantur. GUILAN. Nova quidem eſt planta. Antiquis incognita, niſi ſub Artemiſiæ ſpecie quis ipſam reponat.

Caput XXVII.

De Bammia.

ALPIN. Bammia eſt planta ad altheæ magnitudinem, foliis floribusque malvæ, aureis tamen, à quibus fructus fiunt, ſimiles quibusdam parvulis cucumeribus, qui ſemina parva, ſubnigra, rotunda continent; quæ apud illam gentem ad cibos in uſu exiſtunt; ex quibus ſeminibus non ſecus quàm noſtri ex phaſeolis, piſis, aliisque leguminibus fercula parant. Frequentiſſimeque his ferculis veſcuntur plerumque in jure carnium paratis; folia, fructusque frigidos eſſe, & humidos in primo gradu ajunt, habereque vim ipſos reſolventem, ac emollientem; proinde pectori ac pulmonibus convenire, ventrem emollire, atque lubricum reddere; fomenti vel emplaſtri modo folia appoſita inflammationes reſolvunt, dolores mitigant, tumores emolliunt, concoquunt, ac ad ſuppurandos movent. Mulieres ad uteri duritiem, tum fomentis, tum emplaſtris, tum inſeſſionibus ex foliis ac fructibus procuratis, multa cum utilitate utuntur; in renum verò inflammatione, & calculis, ex iisdem paratum decoctum per os cum

fac-

BAMMIA.

MELOCHIA.

TA.

ſaccharo candido ſumptum aliquibus diebus, pro ſelectiſſimo auxilio habent; ad ophtalmias etiam finita fluxione decoctum collyrii modo frequentant, atque cum eo fomentare latus dolens in pleuriticis ſolent.

CAPUT XXVIII.

De Melochia.

ALPIN. Melochia eſt herba blito perſimilis, folia tamen anguſtiora, longiora, acutioraque habens, flores ejus ſunt parvi, crocei, leucoris minoribus, e quibus ſemina parva, nigra melanthio proxima, in quædam obliqua cornua concluſa, producuntur; ſemina ſunt in maximo apud eos uſu ad omnes affectus, quibus ſemina Altheæ conducere compertum eſt; nam melochia facultate planè ſimilis Altheæ videtur: proinde ad ſuppurandos vel concoquendos, reſolvendos, atque emolliendos tumores duros, ejus maximus uſus eſt: habet etiam majorem viſciditatem ejus mucilago, quam Althea. In cibis nihil eſt ipſa Ægyptiis familiarius, vel gratius: decoquunt enim in aqua vel jure carnium, ut nos betam elixare ſolemus. Convivia carentia melochiæ ferculis ab his parum reputantur; cibus quidem illis populis melochia eſt familiariſſimus, ex quo multi tamen malè ſe habent, nam parum nutrit, & ſuccum viſcidum gignit, ex quo in difficiles obſtructiones viſcerum, qui eam in cibo frequentant, incurrunt, nihilominus melochiam in cibis non omittunt, præcipueque viſcoſiorem mucilaginem facientem, avidè omnes eſitant. Eſt tamen totius plantæ, vel maximè foliorum decoctum pectori amicum; ipſum enim humectat, ex quo ſiccis, aſperiſque tuſſibus præſentaneum cum ſaccharo candido eſt auxilium; atque ægrè ſpirantibus; Semina quoque pondere duarum drachmarum ſumpta copioſiſſimè purgant omnes humores.

CAPUT XXIX.

De Zatarhendi.

ALPIN. Vocant ii quandam herbam Zatarhendi (quod ex India illuc comportetur) parum crescentem, foliis craſſis, rotundis, ac albis, ſucco plenis, multum odoratis, quæ neque flores, neque fructus edit; quam multi, ut origanum, ſiccatam pro obſonio comedunt. Audio apud multos ad tuſſim, ſpirandique difficultatem, & ad provocandam urinam, ac menſtruas purgationes in uſu eſſe.

CAPUT XXX.

De Pipere longo.

ALPIN. Eſt quædam herba in viridariis quibusdam cuſtodita, junci foliis, ſed craſſioribus, è quibus ſectis ſuccus quidam flavus manat, valdè acris, ac exurens, totaque planta eſt calida in quarto gradu, magis quàm Piper exurens. Ea utuntur emplaſtri modo appoſita, ad coxendicis dolorem, nec non ad frigidos articulorum dolores; corrigunt verò nimium ejus calorem oleo roſaceo, vel myrtino.

CAPUT XXXI.

De Abſus.

ALPIN. Eſt etiam quædam herbula creſcens palmi magnitudine, vel aliquantò major, foliis trifolii, ſed rotundioribus, quaternis ſingulæ alæ appenſis. Flores parvos, albos, & ſemina pyri ſeminibus proxima ferens. quam Ægyptii Abſus vocant

TA. XXXI.

FELFEL TÀVIL,
seu Piper longum.

TA. XXXII.

TA. XXXIII.

SEMPSEN seu Sesamum.

CAPUT XXXII

De Sesamo seu Sempsen.

ALPIN. Sempsem, à nostris Sesamum, planta est unius caulis, recti ,se ad unius cubiti altitudinem extollens, foliis densis ordinatis totum caulem vestientibus, solatro proximis, floribus albis parvis, à quibus siliquæ producuntur quadricostatæ, parvæ; semina flava, lini similia continent quæ gustui dulcia existunt; ex quibus oleum, quod Zeid taib appellant illi, quod ad cibos in frequentissimo usu est, majorique pretio, quàm olivarum oleum ibi venditur. Folia, semina, & oleum ferè ejusdem facultatis esse experiuntur, quippè calidæ temperatæ, atque humidæ ad secundum gradum accedentis, resolventis, & emollientis. Plantæ decocto utuntur ad ophtalmias resolvendas, fomenti modo oculis adhibito; atque ad tussim, anhelitusque difficultatem, pleuritidem, peripneumoniam, & tumores duros scirrhosos; mulieres pro uteri duritie insessiones, ex planta, seminibusque cum modico mellis paratas frequentant: eodem ad cutis vitia utuntur, quippe ad furfures capitis, livoresque faciei, & nigrores ex sanguine congelato exortos, calido fomenti modo sæpè apposito; ex planta & seminibus in aqua concoctis cum modico mellis emplastra ad tumores scirrhosos, atque ad exsiccatos nervos parant, quibus utiliter semper uti solent: quæ etiam ad combustas partes utiliter frequentant, non minus quam ad calidas inflammationes resolvendas, vel suppurandas; decoctum etiam in clysteribus ad colicos dolores, & ad emolliendam alvum affectant. Mulieres ad movendas menstruas purgationes, decoctum ac infusum in aqua paratum pro secreto auxilio habent; neque sua spe hæ, quibus præ crassitie sanguinis, venarumquè uteri obstructione menses non veniunt, frustrantur. Seminis ad cibum usus est antiquatus apud omnes Ægypti accolas, pauci tamen est nutrimenti, sed alimentum unctuosum ac crassum præbet; ex quo, quamobrem ipsorum frequenti esu mulieres impinguescant, facile deprehenditur; quæ verò ipsarum corpora

pora pinguefieri cupiant, ſemina à cortice mundata comedunt, plus pinguefacit oleum ex ſeminibus expreſſum, omniumque maxime fæx olei tachine ab illis vocata. Oleum fæcemque ejus bibere, adhoc ut impinguescant, mulieres in balneis familiariſſimum habent. Oleo etiam ad multa alia Ægyptii uti conſueverunt, quippè ad cutis puſtulas, asperitatem, ac omnem defædationem ex humore melancholico concitatam, tum epoto, tum in cibis frequentato, vel ipſo affectis partibus inunctis. Secretum apud quosdam auxilium eſt, ad cutis pruritus abolendos, ejus quatuor uncias multis diebus bibendam exhiberi; eo etiam illi utuntur, ad anhelitus difficultatem, pleuritim deſperatam, in qua nihil exſpuunt ægroti, atque ad peripneumoniam, nec non ad movendos menſes, atque ad vehementes ſtomachi, inteſtinorum, uterique dolorum cruciatus demulcendos, intus, extraque præſtito. GUILAND. Tibi gratias multas habeo, qui mihi hujusce plantæ tot tantasque utilitates medicas ab ea gente compertas dixeris, quas dignas auribus noſtrorum quoque medicorum cenſeo, quandò non ſolis Ægyptiis hæc manifeſta fuerint, ſed multi alii præclariſſimi Medici eadem ferè in poſterum memoriæ prodiderint, ut eſt Raſis, Avicenna, Haly, Serapio, atque alii. Sed nunc reſtat, ut plantæ iconem ſpectemus, & an ea ſit, quam aliqui pinxerunt, qui in illa dubii ex Theophraſti lectione decepti videntur; hanc plantam Sempſem appellant.

Caput XXXIII.

De Culcas ſive colocaſſia.

ALPIN. Nulla planta Ægyptiis colocaſſia, quam illi Culcas vocant, eſt magis nota, neque magis in uſu, quandò omnes radices hujus plantæ in jure coctas, atque aliis multis modis in cibis paratas aſſiduè eſitent. Non ſecusquàm noſtri rapas; agri colocaſſiis pleni ibi ſpectantur, atque quod mirabilius videtur, nemo illorum aliquam ipſarum plantarum floribus, vel fructibus usquam præditam vidit. Ego ex innume-

CULCAS seu Colocassia
Faba Ægyptia.

TA. XXXV.

meris illis viventibus à me ſæpè inſpectis, nullam unquam florentem videre aut cum aliquo fructu, vel aliquo caule, potui. Ex quo dubitandum videretur, eam plantam eſſe Græcorum fabam Ægyptiam; planta hæc ibi ſpectatur foliis nenupharis, longioribus, ari proximis, ſine caule, flore, atque fructu: ejus radix magna, craſſa, chinæ radicibus ſimilis cernitur, ſapore ſubamaro acri cum aliqua viſcoſitate, quæ cocta dulceſcit, quotidiè paſſim toto anni tempore per urbem innumeræ radices venduntur, viliori pretio. Hinc ſanè multum ſemper miratus ſum, Dioſcoridem, Ægyptiam fabam flores, atque fructus ferre, & eam item colocaſſiam eſſe prodidiſſe. Quam plantam quoque eo nomine Ægyptii nominant, quippè culcas. Quam nuſquam floruiſſe, nullumque fructum dediſſe neque vidi, neque aliquem vidiſſe unquam audivi: cujus litem relinquo aliis libentiſſimè dirimendam. Eam tùm crudam; tùm coctam libentiſſimè Veneri indulgentes mandunt, tùm quia putant ſemen multum gignere, tùm libidinem prævalidè movere.

Caput XXXIV.

De Loto Ægyptio Nuphar vocata.

ALPIN. Proximo de Colocaſiâ cognito errore, hic alius à nobis de Loto Ægyptio animadvertitur, quandò hæc planta planè eadem ſit, quam noſtri nympheam, atque Arabes Nuphar appellant. In toto quidem flumine Nilo Ægyptia loca lambente nulla alia planta eſt inventa quæ notas loti præſeferat, quàm nymphea ipſa, quæ profectò planta ſimilis eſt, ut de Loto affirmat Dioſcorides, Colocaſſiæ, ſeu Fabæ Ægyptiæ, floremque fert album (loquor de majori nymphea) lilio valdè ſimilem, quam clariùs expreſſit Theophraſtus, qui dixit; *& flos candidus, liliis foliorum anguſtia proximus*; verè enim hic majoris nympheæ flos eſt, qui Sole occidente clauditur, atque ſub aqua occultatur, atque oriente ſupra aquam aſſurgit, & foras exit, aperiturque. Quod

 non

non modo in Ægypto, verum in multis Italiæ locis in hac planta observatur, maximeque in locis omnibus circum Venetias lacunosis vel palustribus. Valles siquidem Margheræ, ac Mestri plurimas has plantas ferunt, in quibus quisque quod à Theophrasto, Dioscoride, atque aliis multis de Loto dicitur, planè observare potest. Et quid? nonne etiam ex flore caput producitur, papaverum capitibus valde simile? in quo semina multa minuta, qualia verè milii existunt, continentur, radixque crassa est? Non possum non vehementer admirari Theophrastum, Dioscoridemque, atque alios, qui omnes à nymphea, distinctissimis capitibus lotum Ægyptium sejunxerint, quando utraque unum atque idem planè sit, & mirandæ ad Solem conversiones de Loto celebratæ eædem sint, quæ in communi nymphea ab omnibus animadvertitur. Ipsa enim occidente Sole florem claudit, deindè tota, cum foliis sub aqua occultatur, eoque oriente, florem primò extra aquam demittit, aperit, atque paulò post cum omnibus foliis supra ipsam assurgit. Ægyptii caules crudos cum suis capitibus per æstatis calores mandunt: subdulces enim sunt, atque humidi, admodumque refrigerant & humectant, quos appellant Razelnil. GUILAND. Miror equidem non parum Plinii diligentiam, qui hæc scripserit L.11. c.17. & 18. „ Mirum est quod præter hæc tra„ ditur. Sole occidente, papavera ea comprimi, & integi foliis. „ Ad ortum autem aperiri donec maturescant, flosque, qui „ est candidus, decidat. Hoc amplius in Euphrate tradunt, „ & scapum ipsum, & florem vespera mergi usque in medias „ noctes, totumque abire in altum, ut ne dimissa quidem ma„ nu possit inveniri. Verti deindè, paulatimque subrigi, & „ ad exortum Solis emergere extra aquam ac florem patefa„ cere, atque etiamnum exsurgere ut planè a aqua absit altè. „ Quandò in communi, ut tu dixti, nymphea ponè locum Marghera appellatum, in stagnantibus aquis dulcibus, isthæc omnia plane observentur, atque propè Mestrim civitatem in omnibus illis convallibus. At Nympheæ vel Loti Ægyptii medicos usus populis cognitos nunc prodeas. ALPIN. Utuntur floribus & foliis contusis ad omnes calidas inflammationes, atque

HAYHALEM EL MAOVI,
id est STRATIOTES.

que etiam succo, præsertimque ad demulcendos dolores, à calida causa obortos, lacte atque oleo rosaceo misto, eodemque itidem modo oleo, quod ex floribus parant ad calidos dolores, inflammationes, exustiones, ulcera, & dolores capitis in febricitantibus, vigiliis, tùm exterius folia contusa applicant, tùm ejus succo cum oleo & aceto frontem & tempora, illinunt; ad conciliandum somnum syrupum ex eo paratum frequentant, atque tùm seminum, tùm radicis pulverem ægrotis cum ejus decocto exhibent. Usus radicis, seminumque secreti loco habetur apud multos, ad Gonorrhæam, & in mulieribus ad album profluvium firmandum, & ad Dysenteriam. Multi verò ab hujus plantæ usu cavent, ejus loco alia sequentes., eò timore ne eis coëundi tum desiderium, tùm vires minuantur; apud eos etenim omnes compertum est usum seminum, atque radicis homines reddere ad Venerem valdè frigidos, ac tardos. Hinc usum hunc multos ibi sanctos Heremitas sequi audio, ut faciliùs vitam cælibem ducere queant. Sed jam ad papyrum sermo à nobis convertendus est, quandò hæc planta quoque in Nilo flumine nascatur. Verùm quoniam omnia de hac planta tùm ad cognitionem, tùm ad usum pertinentia te in Plinii capitis de papyro commentario (quod Papyrum vocasti) planè prosecutum fuisse scio, paucis de ea mihi nunc agendum puto.

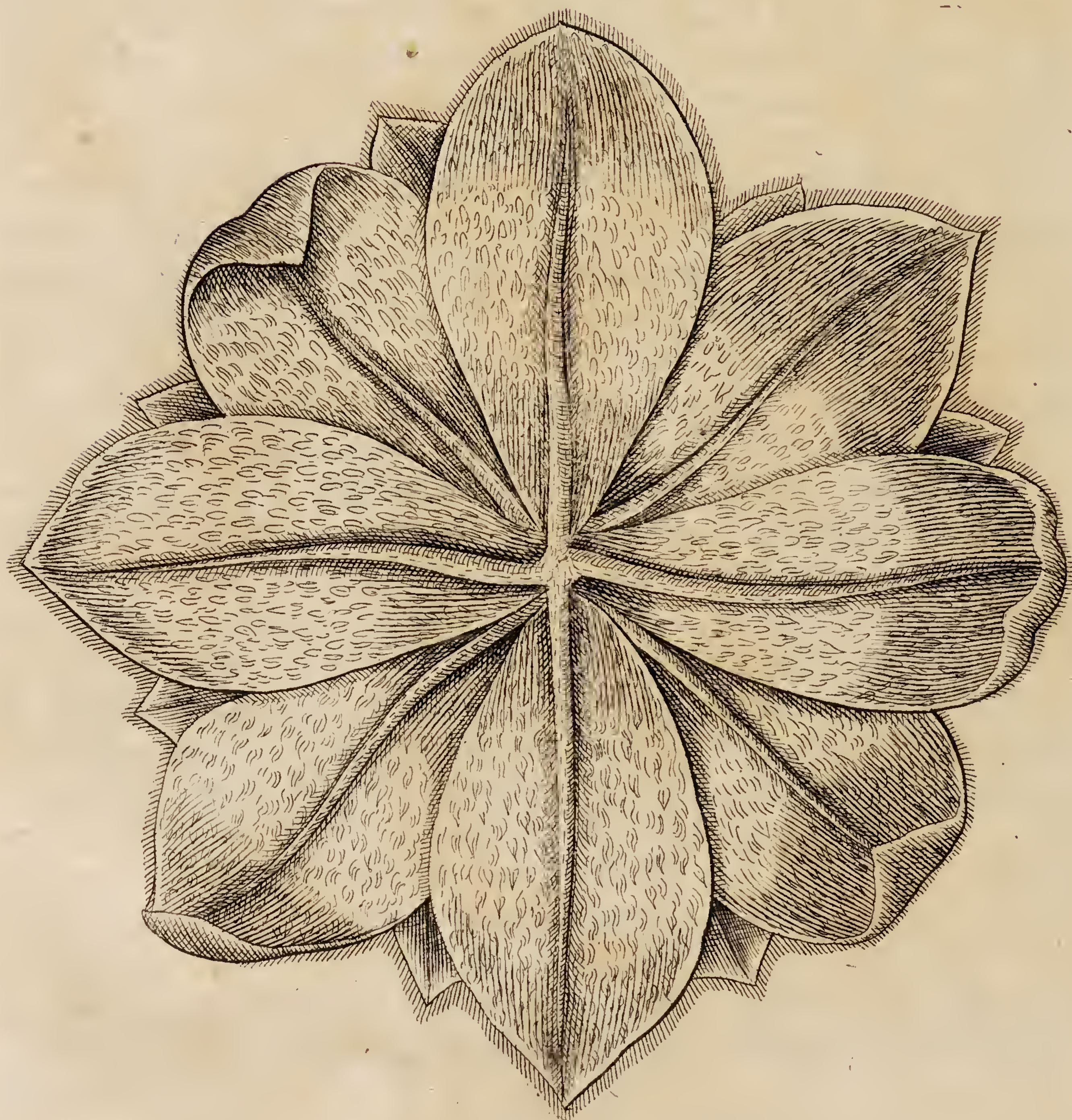
CAPUT XXXV.

De Stratiote, Hay alem el maovi vocato.

ALPIN. PELUSIUM nunc Damiata vocata, civitas in Ægypti humiliori solo posita est; quo fit, ut Nilo flumine ad eam perlabente (quod penè ipsam spacio quinque millia passuum in mare mediterraneum evomit) largiùs ejus solùm inundetur, & ad libitum irrigetur. Hincque multo lætiora atque amœnissima, quàm in toto Ægypto reperiantur propè hanc urbem, viridaria cassiis, limonibus, musis, vitibus consita, atque inter se more Italico fossis (quæ alibi in tota Ægyp-

gypto nusquam reperiuntur) aqua fluminis decurrente plenis, distincta spectantur. In illis itaque fossis quæpiam herba copiosè provenit, aquæ lenticulæ palustris modo supernatans, sine caule, foliis Cynoglossi, brevioribus, latioribus, densioribus, durioribus, hirsutioribusque ac albidioribus, à quibus pro radicibus exigua ac rara quædam lanugo pendet. Quæ planta majori sedo, vel sempervivo est similis, Quam appellant Hay alem el maovi, quasi dixerint aquosum sedum. Nullo odore est referta, eo excepto, quem ab aqua accipit; sapore tamen adstringenti, ac sicco linguam ferit, non secus quam acacia faciat. Ad eadem ipsa mala ii utuntur, quibus plantaginem conducere compertum est. Ex quo mulieres rusticæ, quas Bedovi vocant, ad sistendam sanguinis eruptionem ex utero, atque aliis partibus, ejus decoctum, vel succum, vel pulverem per os quotidiè ad drachmæ pondus sumunt. Rustici quoque ad vulnera sananda foliis contusis superpositis utuntur, mirificeque ea sanant; eamque frigidam usque ad primum gradum, & siccam supra secundum illi esse arbitrantur. GUILAND. Hanc plantam verum esse Stratiotem antiquorum existimo, de qua Dioscorides hæc nobis prodiderat L.IV. c.103. „Stratiotes in aquis na-„scens, aliquibus fluviatilis Stratiotes nuncupatur; Ægyptiis „Tibus, Magis Æluri sanguis. Aquis supernatat, & sine radice „vivit, undè cognomen traxit. Herba sempervivo similis, ni „majora haberet folia, „Ad eademque mala, ad quæ ea Ægyptios nunc uti dixisti, præstare Dioscorides etiam scribit L.XXIV. c.18. Itaque nonerit dubitandum hanc herbam esse Stratiotèm. Quod clariùs Plinius demonstrasse hisce verbis etiam visus est. „Ce-„lebratur autem & à Græcis Stratiotis, sed ea in Ægypto tan-„tum, & inundatione Nili nascitur, aizoo similis, ni majora ha-„beret folia.„ ALPIN. Verùm loqueris. Sed ad alia transeundum est.

STRATIOTES
aversis foliis.

Cyperus HODVEG.

CAPUT XXXVI.

De Papyro Berd vocata.

ALPIN. Papyrus, quam Berd Ægyptii nominant, eſt planta fluminis Nili, binis aut pluribus caulibus rectiſſimis ſupra aquam ſex, ſeptemve cubitis aſſurgens. Cauliumque in faſtigiis ſcapus innumeris capillamentis, longis, rectiſque contextus, cernitur. Foliis quoque conſtat multis rectis, enſiformibus, tiphæ aliquatenus ſimilibus, triangularibus, ac mollibus. Chirurgi illorum medulla utuntur ad ulcerum ora dilatanda. Ex ſcapique combuſto cinere, recentia ulcera curant. Qui etiam maligna augeri (ſi ſæpè aſpergatur) non ſinit. Ex ſcapis recentibus aquam diſtillant, ad oculorum ſuffuſiones, caligines, ac obſcuritates maximè proficuam.

CAPUT XXXVII.

De Cypero.

ALPIN. Cyperus rotundus, quem Ægyptii vocant hodveg, in Nilo flumine, atque in pluribus Ægypti lacubus vel locis paluſtribus, copioſiſſimus provenit, porraceis foliis, longioribus tamen atque exilioribus, cauleque cubitali, anguloſo, in cujus cacumine ſunt folia aliqua ſtellæ modo radiantia, è quibus ſpicæ aliquæ procedunt herbacei coloris ſemina continentes: radices nigræ, rotundæ, magnæ, olivæ craſſitie ſpectantur, multæque uni radicis capillamento appenſæ ſimul cohærentes, odoratæ, atque acuti ſaporis. Hæ calefaciunt, exſiccant ſine mordacitate, incidunt, attenuant, oraque venarum aperiunt. Apud Ægyptios maximos ad medicinam uſus habent, præcipueque ad ulcera oris, & pudendorum ſananda familiariſſimum ipſarum tùm pulvis, tum combuſtarum cinis, eſt remedium., ex ipſis paratum decoctum vel pulvis ſtomachum, cerebrum, pulmones, uterum, nervos, articulos, ali-

 qui-

quibus diebus sumpta, plurimum calfacit, siccat, roboratque naturalem calorem: ex quo omnibus morbis à cerebri tùm frigida humidaque temperie tum frigidorum humorum distillatione concitatis, hæ efficacissimum sunt auxilium: non minusque stomachi cruditatibus, humiditatibus, flatibus, anhelitusque difficultati, orthopnœæ, tussi nec non hystericis omnibus mulieribus ex frigido humidoque utero affectis, aliisque morbis, ab iisdem uteri causis obortis, & articulorum doloribus. Familiare satis remedium ad suppressos menses eas esse ibi expertum est, nam menses efficacissime revocant. Decocto ac pulvere ad frangendum tùm in renibus, tùm in vesica lapidem, ac ad provocandam urinam frequentissimè illi utuntur, quod etiàm non minùs in omnibus chronicis febribus, ac aliis diuturnis morbis frequentant.

CAPUT XXXVIII.

De Chaté, Abdellavi, & batecha el mavi.

ALPIN. In usu habent Ægyptii genus quoddam cucumerorum Chatè vocatum; quæ planta à commuui cucumere alia quidem re non differt, nisi magnitudine, colore, & mollitie, quandò Cucumis Ægyptia folia habeat minora, albiora, molliora, atque rotundiora, fructusque producit admodum à nostratibus differentes, quandò his longiores, viridiores sint, ac cortice plano molli, æquali spectentur, gustuique sint dulciores, atque concoctu faciliores. Horum usum corporibus in cibo ipsis tùm crudis, tùm coctis vescentibus, salubrem esse apud omnes eorum locorum incolas creditur. Medici aliqui ibi nonnullis febricitantibus crudos etiam mandendos concedunt, præsertimque pesti affectis, quibus cucumeres hos crudos esitatos summè conducere omnibus (nescio qua ratione) persuasum sit. Coctos in ardentibus febribus, utiles esse ratione confirmatur, quandò refrigerent, atque humectent. In renum & vesicæ calidis morbis, cum lacte coctos cucumeres multis diebus non sine multa utilitate in cibo sequuntur. lac etiam ipsorum seminum pro iisdem malis per os sumere sæpè

so-

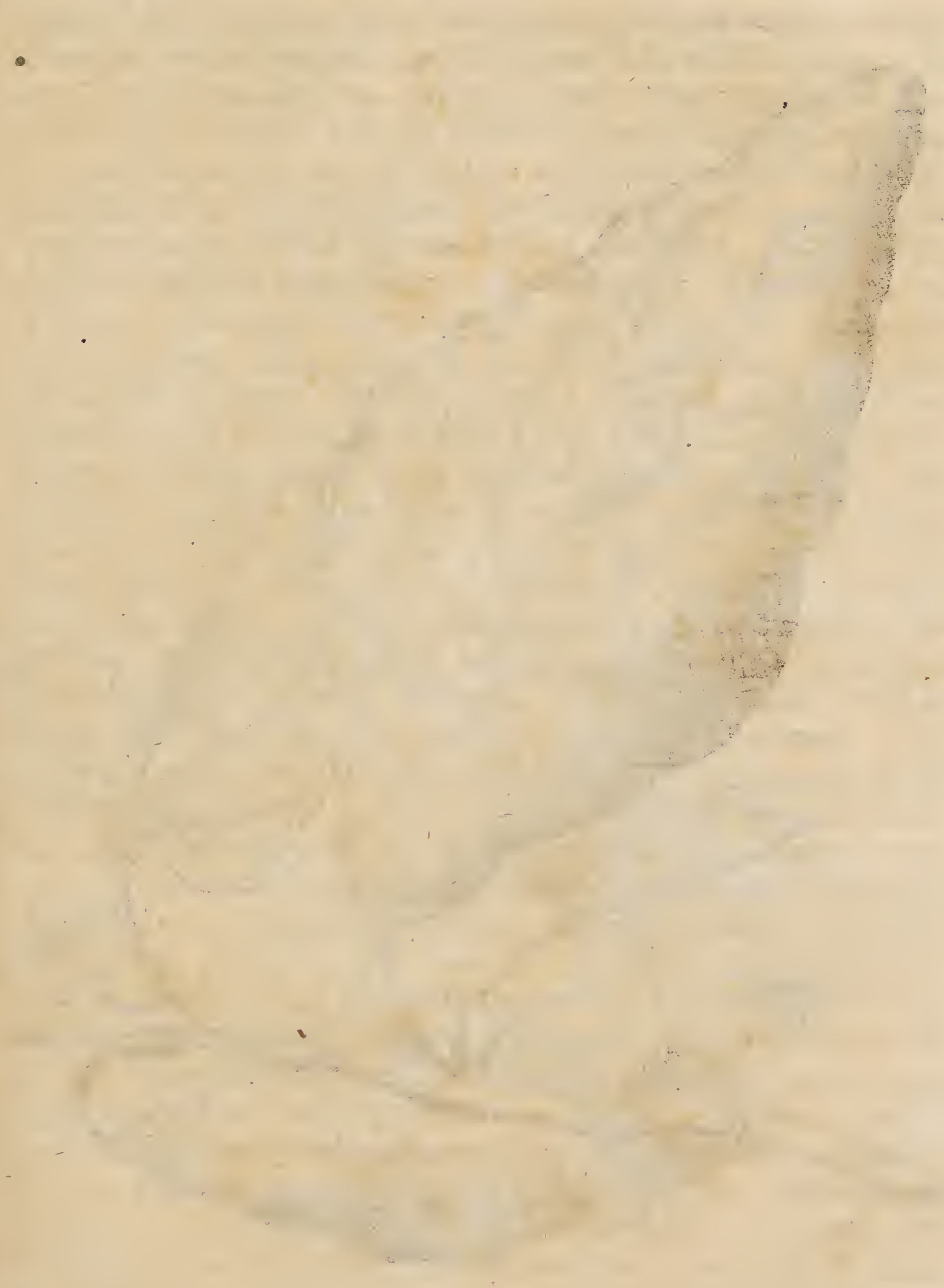
Papyrus BERD *in Ægypte dicta*

TA XXXVIII

TA. XL.

ABDELLAVI.

ſolent. Ad oculorum verò, aliarumque partium calidas inflammationes pulpa contuſa cucumerorum lacti miſta utuntur. Et ad ſedandos podagricos dolores à cauſa calida concitatos, ſuccum lacte oleoque roſaceo miſtum, partes liniendo, ſequuntur. Stillatitiam aquam ad libram ad jecoris caliditatem corrigendam & ad ſanandos renes tùm inflammatos, tùm à calculis vexatos multis diebus ægrotos bibere conſulunt, quibus ipſam ſatis iis conferre experientia compertum eſt. ſunt aliqui, qui ad hæc eadem mala aqua ſtillatitia lacti eorundem cucumerorum ſeminum miſta, uti ſolent. ex Melonibus etiam quosdam à noſtratibus planè diverſos Ægyptii habent, quos Abdellavi vocant, ad differentiam aliorum, quos etiam Chajar nominant. quorum uſus ad cibum haud multum jucundus percipitur, cæteriſque omnibus inſipidiores ac molliori pulpa obſervantur. Habent tamen ſemina, quæ aliis omnibus longè magis ad refrigerandum præſtare putant. Qua de re, omnes ea plus aliis in uſu frequentiori habent, aliorum melonum ſemina parvi facientes. Planta noſtratibus non multum differt, ſed fructus fert oblongos, acutos, extrema, & medium valdè craſſum habentes, Bahobab nuper narratis fructibus proximos. Habent etiam Angurias à noſtratibus non niſi magnitudine quoad aſpectum differentes: noſtris quidem majores, cortice flaviore, quæ intus ſemina tantum, & aquam dulciſſimam continent. Quam ad ſitim arcendam, caloremque multum in ſtomacho, vel hepate vel renibus corrigendum largiùs epotant. Ad febres non minus ardentes, & tertianas, uſus illiuſce aquæ ſummoperè laudatur, atque ab his frequentatur. Sunt qui diſtillatione aquam tenuiorem ad ſiticuloſos, ſtomachos bilioſos, ad jecur reneſque calidos, & à calculis vexatos, eliciunt. quam certè ii multæ utilitatis eſſe experiuntur. Turcæ Ægyptii, Arabeſque laſciviorem vitam agentes, per æſtatis ſummos calores, harum anguriarum aquam in potu frequentant, eique aliqui modicum aquæ roſaceæ, moſchi, atque ambræ miſcent. His Advenas honorare conſuetudo Ægyptiis eſt, eas ſcilicet edendas obferentes. Illas per annum in paleis incorruptas conſervant: aliquandoque ſic cariori pretio ibi ad ægrotos venduntur, ut

unam

unam argenteo aureo venditam cognoverim. Sic verò ejus aqua diuretica eſt, ut ipſius uſum aſſidue ſequentibus, hernias, ad teſtes defluxa, incredibili magnitudine facere ſoleat. Hinc ibi plures hernioſos ſpectare licet.

CAPUT XXXIX.

De Achaovan, ſeu parthenio inodoro.

ALPIN. Achaovan, eſt planta herbacea camomelo proxima, quæ tamen non adeò alta extollitur, ſed parum ſupra terram latiùs expanditur, foliis parthenii, minoribus ac denſioribus, floribus camomeli æmulis. Herba saporis odorisque expers percipitur, ſed flores odorem gravem, perobſcurumque ſpirant. Florum, foliorumque decoctum in uſu habent ad tollendas viſcerum obſtructiones, præſertimque ad Ictericos. GUILAND. Si ſapor acutus in hac planta ſentiretur, cotula Serapionis, ſine dubio eſſet. ALPIN. Hæque plantæ exiſtunt, quas Ægypti patrias eſſe obſervare potui.

CAPUT XL.

De Nejem el ſalib ſive gramine Crucis.

ALPIN. Gramen quoddam naſcitur exile, radicibus ſerpens albis, geniculatis, dulcibus cum aliquali acrimonia, communi gramini proximis, digiti altitudine, geniculati, ramulis aſſurgens, foliis communi gramini ſimilibus ſed minoribus, ramuli habent quatuor ſpicas, Iſchami, vel graminis ſanguinarii ſimiles, perfectam crucem figurantes, quam æquè omnes uno modo formant: ex quo ipſum Ægyptii nejem el ſalib vocant, quaſi dixerint, gramen crucis, in quibus fiunt ſemina minutiſſima ſeminibus communis graminis ſimilia. Maximum uſum ſemina apud omnes habent ad eos ſcilicet, qui tùm renum, tùm veſicæ calculis laborant, atque ad frangendos lapides

ACHAOVAN, seu *Parthenium inodorum.*

TA. XLII.

TA. XLIII.

ALCHIMELECH, *Melilotus*.

des in veſica concretos. Quod genus morbi ibi eſt familiariſſimum, & quaſi endemium, ex cauſis aliàs narratis. Mulieres radicis decoctum tùm ad pueros variolis, atque morbillis correptos maximè ſequuntur, tùm ad ſeipſas, ubi cupiunt interceptas menſtruas purgationes rurſum evocare. Sunt aliqui, qui pro ſecreto auxilio habent decoctum, ex ſeminibus modice contuſis paratum, ad adjuvanda exanthemata in febribus peſtilentibus, quas peticulas noſtri appellant. Ad uſum quoque vulnerum & ulcerum, non parvum apud eos, tota herba, præcipuè radices, habent uſum. Ajunt radicem frigidam atque ſiccam eſſe, tenuiſſimarumque partium. Quamobrem non deſunt multi, qui ad movendum ſudorem ejus decocto familiariſſimè utuntur.

Caput XLI.

De Meliloto Ægyptio Alchimelech vocato.

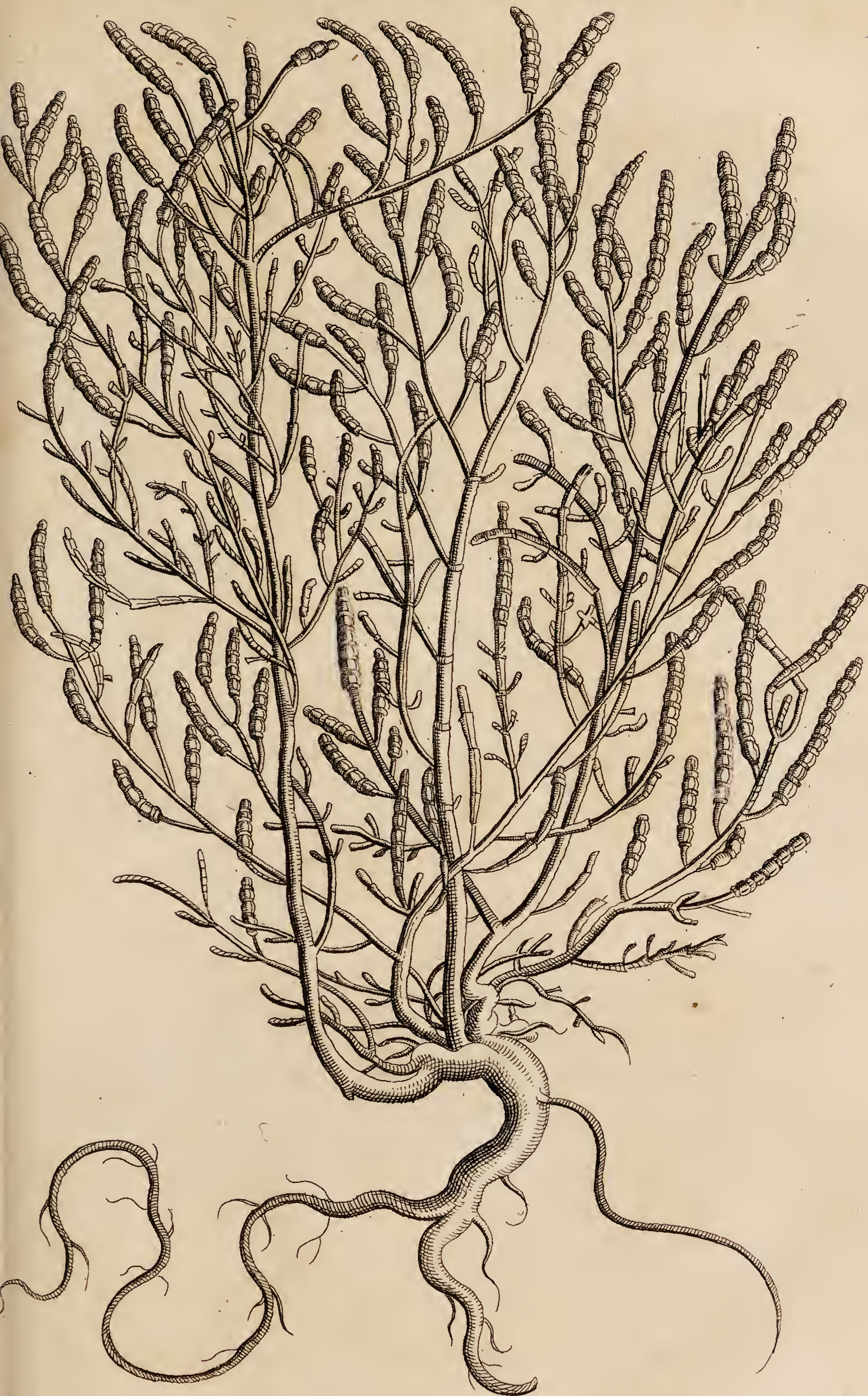
ALPIN. Melilotus, quo Ægyptii utuntur, ſemen minutum eſt rotundum, ſubnigrum, declinans ad rubrum, odoris non omninò expers, ſapore ſtiptico cum aliquo amarore. Planta, quæ ipſum producit, eſt parva herba ſupra terram expanſa, modicè repens, ferè nihil, aut parùm in altum ſe attollens, foliis trifolii ſiliquoſi, minoribus tamen, floribusque parvis multis, longis, racemi modo ordinatis, croceis, odoratis, à quibus promanant ſiliquæ, parvæ, obliquæ, ſemen, quale dictum eſt, continentes, Hujus plantæ ſemina tantum apud illos in uſu exiſtunt. Quæ putant ii quoad calorem & frigiditatem eſſe temperata, ſed ſiccare, reſolvere, ac ſtipticitate roborare, ex quo ad hepatis tumores ipſorum uſus apud illos eſt frequentiſſimus: quoniam ſine aliqua relaxatione digerit, & reſolvit. Ad omnes quoque dolores, quaſcumque corporis partes occupantes, fomentis ex ipſorum decocto utuntur, maximè ad pleuritim, peripneumoniam, & ad hepatis, coli, & ventriculi dolorem; quibus dolore vexatis, ipſorum decoctum ad libram bis in die calidum bibunt. Mulieres quo-

que uteri ſtrangulationibus, flatibus, ac doloribus eo ſubveniunt, præſertimque ex eo etiam inſeſſionibus paratis; quæ etiam fœnugræci, linique ſeminibus, paratæ, & camomeli floribus, efficaciùs ad illius, & aliarum partium duros tumores administrantur, atque ad evocandos menſes retentos. Ad roborandum ventriculum, & aperiendas obſtructiones venarum decocto ſummè proficuè utuntur. GUILAN. Nunc ex te verum eſſe intelligo, apud Arabes Meliloti uſum eſſe ſeminum, quemadmodum Græci non ſemina, ſed flores in uſum admittunt. An verò hæc planta verus ſit melilotus, aut potiùs ea, quam noſtri lotum urbanam, atque ſertulam campanam (quæ eſt planta magna fruticoſa) appellant, aliàs declaramus, huic enim diſputationi hic non videtur eſſe locus. Ego tamen hoc tantum dico, me libentiùs Ægyptiorum opinioni declinaturum. Sed Ichonem nunc apponito.

Caput XLII.

De Kellù, Pſyllio, Melanthio, Cappare, Urtica, Solano ſomnifero, Coriandro, Ocymo, Hyoſciamo albo, Conyza, nuce methela, Secamonè.

ALPIN. Propriis Ægypti à nobis hactenus cognitis plantis, nonnullæ communes pluribus aliis locis, priuſquam hunc ſermonem claudamus, prætermittendæ quidem non ſunt; maximeque ex his, Kellù ab Ægyptiis vocata planta, à quibuſdam Antyllis, Pſyllium, Melanthium, Capparis, Urtica, Solanum ſomniferum, Coriandrum, Ocymus Goriophyllatus albus Hyoſciamus, Conyza, Stramonium, Secamonè, de his ipſis igitur aliquid commentemur. GUIL. Aliquid te de his ſcitu dignum dicturum puto; proinde ut lubet loquere. ALPIN. Kellù, noſtri quoque Kalli, plantæ tres utique in Ægypto ſpecies aluntur, ex quibus omnibus combuſtis cineres fiunt, ad vitra, ſaponem, & alia multa; prima ſpecies eadem eſt plan-

TA. XLV.

KELLU seu KALLI II.

planta cum ea, quam noſtri Kalli geniculatum, appellant. Altera eſt, quam nonnulli album Kalli vocant, Tertiaque Ægyptiis magis propria, foliis conſtat paucis ajugæ foliis proximis, ſed valdè longioribus, uno cauleque non omninò recto, à quo tres, quatuorve cauliculi exoriuntur, qui rectè ſurſum feruntur, quilibetque ipſorum in cacumine ſcapum quinque aut plus foliis chamepythios proximis, at deorſum in arcum recurvatis, inclinantibus conflatum, à cujus medio floſculi roſarum ſimiles exſurgunt multi. Hæ omnes plantæ ſalſæ, atque acri ſapore linguam feriunt. GUILAND. Sine dubio utræque hæ plantæ à te poſtremo deſcriptæ ſub Anthyllidis ſecundæ genere reponendæ ſunt. Dioſcorides ſiquidem Ajugam docens ſic ſcripſit: „ Herba in terra „ repens, incurva, foliis ſempervivi minoris, multo tenuiori- „ bus, hirſutis & pinguioribus, circum ramos denſis. „ In capite verò de Antyllide ipſam Ajugæ foliis proximam eſſe ſtatuit. Sed ſequere reliqua enarrare. ALPIN. Ex his ſanè tribus Sole in primis exſiccatis, & mox combuſtis cineres eæ parantur, quæ illinc Venetias convehuntur ad vitra, atque alia conficienda. Ajunt multi illorum folia trium harum plantarum, ſed maxime ſecundæ atque tertiæ kalli in pulverem reducta, per os ſumta phlegma atque bilem exuſtam purgare. Idemque ex foliis expreſſum ſuccum facere.

Pſyllium copioſiſſimè ibi provenit. Cujus ſeminum apud eos uſus eſt, præſertimque mucilaginis ab ipſis paratæ cum aqua roſacea, in omnibus febribus bilioſis, ardentibus, inflammationibusque pectoris, uti in Pleuritide & Peripneumonia. Sed extrahunt cum aqua hordei, & cum ſaccharo candido exhibent. In aquà roſacea extracta Pſyllii mucilagine ii utuntur in bilioſis Diarrhæis, & dyſenteriis; ad externaſque omnes inflammationes, emplaſtri ac fomenti modo tum ex viridis plantæ foliis, tùm ex ſeminibus pſyllii tota planta utuntur. Quam plantam vocant Chetùn. Nigella ibi etiam provenit, quoad flores pulcherrima, quando floribus majoribus, ac numeroſioribus foliis præditis ſpectetur, ejusque ſemen in uſu eſt frequentiſſimo in pueris, ad necandos vermes, contuſiſque ſeminibus cum aceto emplaſtri modo ad plures cutis infectiones utuntur. Mulieres etiam, quæ non purgantur, eo ſi ſuffiantur,

maximè juvantur, vocantque hanc plantam Suneg. Cappares Alexandriæ majores quàm alibi inveniantur, proveniunt, quos cappar quoque appellant; ex quibus cortices radicum in usu habent frequentissimo ad vermes necandos, ad movendos menses, atque ad quoscunque tumores duros: præsertimque lienis sanandos, pro quo indurato membro, exhibent decoctum per os multis diebus, exteriùs ex corticis pulvere, & aceto facto emplastro, cui aliqui modicum mellis miscent, quo præsidio utuntur ad cutis maculas, & infectiones, eas linientes. Alexandriæ Urtica prima, quam ii vocant Angiar, provenit copiosissimè, & proinde ejus semina multos usus ibi quoque habent, maximumque ad venerem excitandam, præsertimque in frigidis corporibus, si cum vino dulci bibantur. Nonnulli ad idem ex seminibus iis, radiceque buzeidam, ac melle componunt electuarium, cujus semunciam quotidiè sumunt. Usum non minorem semina habent ad pectoris, pulmonumque vitia, ejus enim decocto cum melle parato in tussi, anhelitus difficultate, orthopnæa, & peripneumonia à crasso frigidoque humore concitatis, familiarissimè utuntur; farina quoque cum melle eclegmatis modo ad eadem mala, cujus usum cum aceto emplastri modo ad omnes difficiles cutis pustulas sequuntur, & ad omnes maculas cutis ejusque infectiones, tumores duros non minus, præsertimque ad parotidas. Mulieres nihil habent, quo valentiùs uterum calefaciant, mundent, atque ab obstructionibus sanent, quam urticam, ex quo ad movendos menses feminum decocti, atque suffiti usus est apud ipsas frequentissimus, maximeque addita myrrha. Cinere ex seminibus parato, ad omnia ulcera maligna & cancerosa utuntur. Solanum somniferum in Alexandriæ ruderibus copiosissimè provenit, sicque crescit, ut magnus frutex appareat. Utuntur incolæ radicum corticibus ad drachmà pulverizatis cum aqua lactucæ, vel solatri, sumentes ad somnum conciliandum. Hujus plantæ cortex non secus per os quàm nux methel, sive stramonii semina, apud plures malos homines est in usu, ut aliquid mali faciant clam dum dormiunt, hujus corticis in epulis ponunt. Foliis contusis emplastri modo ad calidas inflammationes utuntur, atque illito ex ipsorum succo fronte, temporibus, ac

aliis

aliis partibus corporis in quibus pulſus ſentiuntur, vel iiſdem contuſis emplaſtri modo appoſitis, ad ſomnum familiariſſimè utuntur; non minuſque ad exuſtiones. Nux etiam Methel ibi naſcitur, ſed non uſque adeò copioſa, uti ſolanum prædictum, eſtque verum Dioſcoridis ſtramonium; uſuſque planè eoſdem habere ii ajunt, quos de ſolano ſomnifero diximus. Adeſt quoque hyoſciamus albus admodum à communi figura differens, naſciturque Cairi propè pyramides, foliis communis longè grandioribus, latioribus, craſſioribus, & albidioribus. Quo utuntur non ſecus quam ſtramonio. Ubique verò in viridariis coriandrum provenit copioſiſſimum, quod omnes Cusbarà appellant. Herbæque virentis uſus in cibo eſt apud omnes Ægyptios familiariſſimus. Etenim ferculum non parant ſine foliis coriandri, quamquam ingrate oleat. GUIL. Quid audio? nonne ii ipſum mandentes maximè læduntur, & ab ejus uſu in phreneſim labuntur? quod Dioſcorides, Avicenna, tùm multi alii tradidere. ALPIN. Ridiculum, quis unquam vidit aliquem, coriandrorum cauſa (quæ in uſu apud quoſque tùm ſanos, tùm ægrotos familiariſſimo exiſtunt) læſum fuiſſe, aut ei aliquos ſenſus turbatos, niſi immoderatè eis fuerit uſus? Quid miraris? quaſi ejuſdem cum Galeno non ſis ſententiæ, qui coriandrum calidum, reſolvens ac modice adſtringens ſtatuit. Non ne demonſtrat Dioſcorides vel hanc ejus facultatem fateri cum dixerit, chæradas coriandro cum comento ſanari? Quod nunquam a frigidis frigidi tumores diſcutiantur, ac curentur, cum medicamenta aliàs à Dioſcoride ad ſanandos duros tumores chæradaſque præſertim memoriæ prodita, calida facultate fuerint. Neque videtur planè hoc ſiluiſſe Avicenna, cum dixerit, chæradas coriandro ſanari, vel ex proprietate, quam ad illum ſanandum tumorem habet, vel ex partium ſubſtantiæ tenuitate, qua permeat profundè tumidam partem. Sed quis ignorat nihil à frigido reſolvi, etſi multa fiat permeatio partis tumefactæ, ſed omnia reſolventia calida eſſe? GUILAND. Veram ſententiam rectè defendiſti, quam quis modo negabit, ſciens ex te Ægyptios virentem coriandri herbam in cibo ſequi citra aliquam noxam?

multo minùs ſeminum ſiccatorum uſus erit exinde timendus. Hincque erraſſe non parum Arabes liquidò conſtabit qui coriandro frigidam facultatem narcoticam, ſtuporem inducentem atque ſenſus turbationem concitantem, ac exitium tribuerit. Idemque & de pſyllio fuiſſe apud illos à te compertum eſt, quando pſyllium pro veneno à Dioſcoride, atque aliis receptum, innoxiè in febricitantibus frequenter non modicam ægrotis ſeminum mucilaginem exhibeant. Herbam in aqua elixatam illi eſitant. Sed ea multo plus ſemina ad roborandum ſtomachum valere ii affirmant, debiles etenim ventriculos, uſu ſeminum aſſiduo maximè roborant, ejuſque calorem ipſa fovent, augent, flatuſque reſolvunt, ac diſcutiunt proindeque in colico dolore, atque aliis à flatulento ſpiritu concitatis uſum ſeminum ſequuntur: ipſis ſcilicet, vel in pulverem reductis, vel ex ipſis parato decocto, utentes, quo uteri quoque frigiditatibus, & humiditatibus occurrunt. Præſertimque ad menſes immodicè fluentes, & ad gonorrhæam firmandam, quod inſit illi quoque facultas adſtringendi, ex quo puto apud eos plantam quoque emplaſtri modo, ad podagricos & alios articulorum dolores in maximo ibi eſſe uſu, quòd eas partes adſtrictione, ne humorem partes recipiant, roboret, atque etiam contentos reſolvat, diſcutiat, vel exprimat. Ocymus ibi in viridariis copioſiſſimus creſcit ad altitudinem trium & plus cubitorum, foliis noſtratis longioribus, tenuioribus, colore rubro ſuffuſis, odoremque eximium ſpirantibus. Suavitate enim odoris noſtris omnibus præferendus meritò videtur, ob quem illi hanc plantam Rihan appellarunt, quod idem eſt, ac ſi dixeris, odorem, ita, ut hic Ocymus præ odoris jucunditate eximia, odor per excellentiam ab iis vocetur. Qua planta odoris cauſa ii utuntur, medicos verò uſus apud eos ipſa paucos habet, qui ab aliis multis perdocti ſunt. Naſcitur etiam ſponte ibi quædam planta repens, altius ſaliens, ſeque aliis arboribus convolvens, foliis duris longis, Seſeli Æthiopici proximis, ſed majoribus. Flores fert albos ſtyracis ſimiles, à quibus producuntur ſiliquæ, longæ ac craſſæ, quales in rhododendro cernuntur, plenæ lanugine alba, ac ſeminibus parvis. Ex hac

p. 63.

SECAMONE.

hac planta ſuccus manat flavus, urens, quem ſiccatum Ægyptii valenter tenues humores purgare, ajunt. Hanc illi eſſe Scammonii ſpeciem affirmant, quam Secamonè appellant cujus tamen nullus uſus in medicina, apud eos novi. GUIL. Fortaſſè hanc plantam eſſe Apocynum Dioſcoridis affirmare poterimus. Cum illiuſce notæ, notis à Dioſcoride traditis convenire conſpiciatur, eaque, fortaſſe putanda, quam aliquis è Syria veniſſe, Periplocam vocatam, prodiderunt. At verum Apocynum nunc in Italia cognitum eſt.

Fænugræci germina mox è ſeminibus erumpentia; ex ipſisque ſtatim proſilientia plebei comedunt, præſertimque mulieres, pinguefieri cupientes, per urbem multas maſſas terræ, plenas ſeminum recenter productis germinibus, vendendas ii ferunt. Plures aliæ ſunt plantæ ibi naſcentes, quæ cum pluribus aliis locis communes exiſtant, non eſt de ipſis à nobis ampliùs ſermo proferendus. Sed jam de medicina apud illos populos uſitata, ſermonem, deque plantis illis in locis naſcentibus claudere debemus; cum nihil ſuperſit dicendum.

Caput XLIII.

De plantis per iter obſervatis.

GUILAND. Plurimas gratias tibi refero, quòd tantum laborem hactenus mea cauſa ſuſtuleris. Nihilominus ne aliquid omittamus, quod utile ad hanc hiſtoriam judicem, cuperem, antequàm nos huic ſermoni planè finem imponamus, ut de plantis etiam per iter olim in Ægyptum à te navigando variis in locis obſervatis, aliquid diceres. ALPIN. Non arbitror te ignorare, noſtro olim audito itinere, parum temporis mihi per iter illud conceſſum fuiſſe, ad indagandas illorum locorum plantas: veruntamen, quas tunc viderim, quamquam neque tuis doctiſſimis auribus ſatis dignas eas exiſtimem, referre etiam nunc non recuſabo. Memini me Rhabarbari plantam Corcyræ inſpexiſſe, in antiqui illiuſce propugnaculi quodam viridario, quam quidam ex Syria illùc navi ad-

advectam habuerat: quique ipsam à viro Persa Tripolim olim fuisse adductam etiam affirmabat. Quæ planta plane foliis rumici visa est proxima, quæ tamen erant latiora, crassiora, lanugineque quadam alba obsita. In illa eadem insula inveni Cyperi radices longas admodùm odoratas, & Chamedrim arboream, duorum ferè cubitorum altitudine propè Butrinto viventem, quæ folia duplo & triplo Italicis majora habebat. Zacynthi oxalidem, qua ejus insulæ pharmacopæi ad medicinam utebantur, inspexi, admodùm à nostris oxalidis omnibus diversam, quippè exilis herba ipsa est, foliis parvis, crassis, oblongis, calthæ foliorum æmulis, gustum non minis quàm nostra acido sapore ferit. Ibi quoque crescit Acacia secunda Mattheoli, quàm ego florentem mense Februario inspexi foliis, floribusque minoris anagyridis proximis, quæ gustata, sapore adstringenti feriunt, paucisque tamen ac mollibus spinis obsita. Neque arbitror esse veram acaciam, quam in Cappadociæ & Ponto nasci Dioscorides prodiderat, quòd minime convenire cum prima Acacia seu spina Ægyptia videatur. Aliud agnovi in illa insula, quippè Smilacem asperam esse veram Salsam parillam, qua medici utuntur ad sanandam luem Gallicam. GUILAND. Copiosiùs quoque hanc plantam in quampluribus Italiæ locis nasci scio, quare istud, quod ibi didicisti, novum apud me non est. ALPIN. Verùm dicis, etenim ipsam aliàs in multis aliis locis offenderam ac observaveram, verùm perpetuò, an esset salsa parilla, anceps, ac dubius fui. In hac verò insula ea spectata, clariùs cognovi verè eam utique esse. GUILAND. Quamobrem in Italiæ locis cum eàndem ipsam spectaveris, ejusdem non fuisti sententiæ, scilicet eam esse Salsam parillam. ALPIN. Quoniam omnes Smilaces asperæ, quas hactenus videram, exiles admodùm brevesque, ac capillares radices habebant, sed quam in Zacyntho insula videram, longas, crassas, asportatis Hispania radicibus Salsæ parillæ omninò similes. Quo pacto verò has agnoverim, tibi jam explicabo. Ego enim, ut otium diuturnæ moræ effugerem, forte fortuna collem illiusce insulæ perreptans, in valle quadam ad sæpem oculos conjeci, lentiscis ac multis asperis smilacibus contextam, cu-

jus

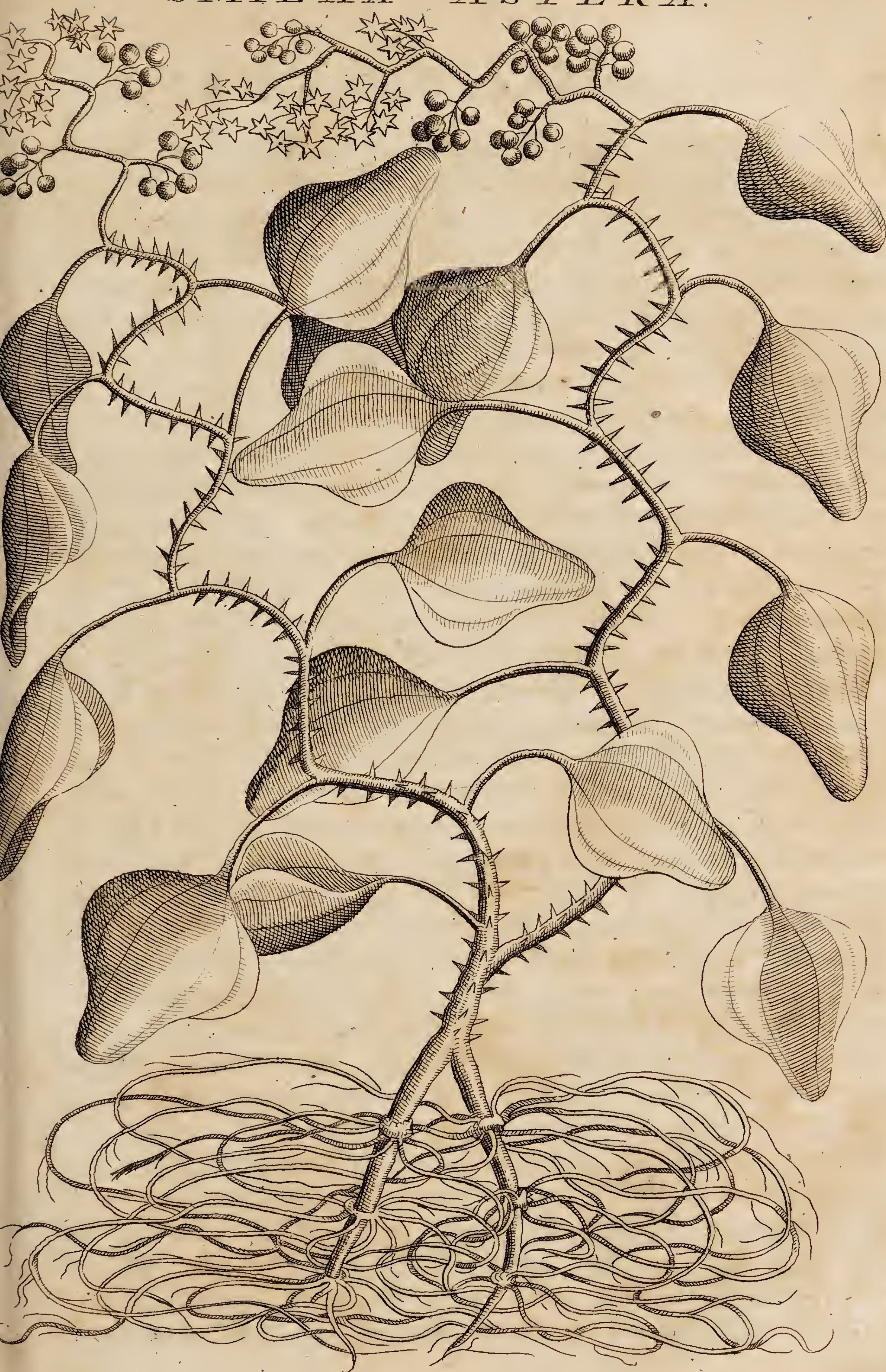
jus à radicibus omnibus terram impetuosa torrentis aqua sic abduxerat, ut illarum plantarum sepem texentium omnes radices, non secus quàm venæ, arteriæ & nervi humani corporis à carne separati, nudæ conspicerentur, Smilacesque asperæ longos sanè serpentes imitatæ, aliisque radicibus convolutæ, mira longitudine, ac crassitie mihi se obtulerunt. Ita ut quasdam illarum duorum, & amplius cubitorum longitudine, & crassitie communium Salsæ parillæ radicum inspexerim, ex quo continuò eas Salsæ parillæ radices esse judicavi. Et dùm hæc simul cum aliis, qui unà ibi mecum aderant, considero, augurium contingit opportunissimum. Nam ex transeunte Græco homine ejus loci accola, & agricola, peto, quomodo ibi illa planta appellaretur, qui respondit, Smilachiam nuncupari, ipsamque in usum apud ipsos esse pro curanda Gallica lue: ex quibus verbis exploratiùs eam considerans, video radices ejus longissimas & crassas, eadem substantia præditas, nullumque præseferre saporem, uti radices Salsæ parillæ: ex quibus colligo statim, Smilacem illam asperam veram esse Salsam parillam. Pharmacopola ejus loci multum lucri se fecisse his radicibus nobis affirmavit, quod sæpè harum radicum ibi collectarum multos fasces collegerit, & in alia loca miserit, quas pro veris Salsæ parillæ radicibus sæpissimè vendiderat. Quam mercaturam clam agebat, ne eam plantam alii discerent. Addo Cairi me in Salsæ parillæ fascibus ex Hispania apportaris vidisse frusta radicum nodosarum, vel geniculatarum asperæ smilacis, à quibus procedunt radices, quibus medendo nos utimur, cum foliis ejusdem plantæ, tum ramulis spinosis, sic manifestè, ut nemo, qui viderit, eos fasces Salsæ parillæ, esse ex Smilace aspera selectos, negare potuisset hanc plantam eandem esse cum Salsa parilla. GUILAND. Placuit multum mihi, te veritatem de Smilace aspera probè agnovisse, cujus quidem sententiæ non solùm me sed quamplures alios fuisse tibi persuadeas volo, in primisque Gabrielem Faloppium, herbarum materiæ doctissimum, qui in libello de morbo Gallico, in capite de Salsa parilla hæc prodidit. „ Aliàs credebam esse radicem Ebuli, & perstiti

„ in ea ſententia plurimis diebus, donec Hiſpanus ad Ducem
„ Florentiam integram adportavit plantam, & hinc patuit er-
„ ror meus, & vidi eſse radicem Smilacis aſperæ, de qua
„ Dioſcorides libro quarto, & ſcriptores antiqui mentionem
„ fecere. Quod magis confirmavi experientia; nam cum in
„ monte Sancti Iuliani Piſis vidiſſem Smilacem aſperam, cura-
„ vi effodiendam, & ſemper uſus ſum loco Salſæ parillæ, &
„ per biennium illud, quo ibi fui, ſemper cum felici ſucceſſu
„ plurimos à lue Gallica liberavi. „ Quam etiam ſententiam
confirmat Amatus Luſitanus medicus, quamvis Hebræus,
non ſpernendus; in libro quinto ſuarum centuriarum. Quare
te hac de re evehi non oportet, quando alii ante te multi eam
noverint. Sed quomodo aſſerere poſſumus ejus inſulæ Smi-
lacem, probe Salſam parillam delineatam demonſtrare, mini-
meque illam, quam Italiæ loca ferunt atque alunt. Quod tamen
fieri puto terræ, qua ipſa ſerpit, diverſitate, etenim in duro
ſolo, ſicco, & ſqualido effoſſam Smilacem videbimus radices
minores, gracilioreſque Salſa parilla habere, & in molliſſimo
ſolo, quod in eo facile queant ſerpere, longiores, craſſiores-
que, Salſæ parillæ planè proximas. Ea ſiquidem Smilacis
planta, quam in ea inſula olim cum in illis locis diverſarer, in-
ſpexi, ſolo molliſſimo, pingui ac humido nutriebatur, ex quo
mirum non eſt, ſi longis, craſſisque radicibus fuit inventa; in
ſicco verò, duro, nequeuntibus, terræ duritie obſiſtente, radi-
cibus liberè ſerpere ac meare, Smilax aſpera radicibus brevi-
oribus, tenuioribuſque apparebit. Quales à me obſervatæ fu-
ere in Zacynthi inſulæ, Corcyræ, Cretæque locis ſaxoſis & du-
rioribus. Adde multos decipi in agnoſcenda Salſa parilla ex
Smilace aſpera, non omnes Smilacis, Salſæque radices ani-
madvertentes, ac obſervantes. Etenim in aſpera Smilace duæ
radicum differentiæ ſpectantur. Ipſa ſiquidem in primis ex ſti-
pite radices procedentes habet albas, rotundas, nodoſas, di-
giti craſſitie, cannulis parvis perſimiles, quæ ſanè radices non
admodùm longæ exiſtunt, ex quarum geniculis vel nodis aliæ
proficiſcuntur atque exſiliunt à primis planè diverſæ, in duro-
que ſolo parvæ, breves, tenueſque, non ſecus quam capilla-
men-

menta quæpiam cernuntur, atque in molli longæ, crassæ; quales in Salsa parilla, inveniuntur. Ex quo apparet radicum Smilacis differentia, quæ itidem in Salsæ parillæ planta ex Hispania advecta facilè observatur ac reperitur, adeò ut quæque harum plantarum habeat primas radices à stipite statim procedentes albas, nodis æqualibus intervallis distinctas, cannis proximas, non tamen iutus pervias, sed plenas, digiti minoris crassitie, refertas, & secundas ab harum nodis uti capillamenta exsilientes ac exeuntes, longas, primis graciliores, æquales, nodis carentes, sive non geniculatas. Qui itaque negant Smilacem asperam veram esse Salsam parillam, dicunt radices utriusque plantæ esse inter se differentes, forma quippè ac etiam magnitudine, forma quidem, quoniam Smilacis tantum primas radices nodosas albas, breves, crassas spectantes, secundis à primarum nodis nascentibus longis, gracilibus non nodosis, æqualibus comparantes, manifestissimam inter has differentiam faciunt; quam confirmant etiam ex eo, quod primæ crassæ, & breves, hæque graciles, longæ existant. Errant quidem isti non rectè radices invicem, ut par esset, comparantes, quoniam si radices Salsæ parillæ graciles longas, quæ sunt secundæ radices, non primis Smilacis asperæ crassis, nodosis, candidis, brevibus, ac secundis à nodis primarum nascentibus comparassent, sine dubio nullam differentiam invenissent, hac excepta, quòd Smilacis radices secundæ Salsæ parillæ radicibus breviores graciliores loci causa observantur. Quam differentiam soli terræve mollitiei, & duritiei ratione, vel ejusdem diversitate, ac fortassè etiam cælo calidiori fieri nobis persuasum est. In duro enim solo atque in frigidiori cœlo radices non ita crescunt, & crassescunt. ALPIN. Veritatem attigisti, atque istæc omnia ad radicum Smilacis attinentia à te prodita, ego oculatim in Zacynthi Insula sedulò observavi, atque cognovi. Quæ veritas ex plantæ e vivo delineata icone planè clara elucescet, in quo utræque tùm primæ radices nodosæ, crassæ, breves, tùm secundæ aliæ ab harum nodis nascentes, longæ, graciles, æquales sine geniculis manifestissimè spectari possunt. GUILAND. Ex visa Smilacis hujus

Icone, atque ex iis, quæ tu de ipsa hactenus dixisti, facilè eam Smilacem, quam tu in Zacynthi Insula nasci prodidisti, esse à Smilace aspera Italiæ in locis inventa multum differentem, cognoscitur, tum ex foliis brevioribus, tum ex diversa foliorum figura, tùm multo magis ex radicibus illis nodosis, quæ in aliis Smilacibus asperis non inveniuntur.

Perge modo reliquarum à te conspectarum plantarum narrationem ac historiam absolvere, cum nobis de hac planta nihil dubii relictum sit, quin credamus ipsam veram esse Salsam parillam. ALPIN. In Creta insula inter aliàs plantas ibi Thymum, Thymbram, Epythimum, Marum, Ladanum, Aspalathum, Styracem offendi. Thymum utrumque vidi, quippe magnum ac parvum, magnus est planta sarmentosa, foliis satureiæ proximis sed aliquatenus asperioribus, latioribus, & viridioribus, sapore valdè acri ac odorato: quam plantam falsò multi Tragoriganum esse Dioscoridis statuunt. Thymus secundus minoribus foliis, tenuioribus, albioribusque totæ Italiæ est notissimus. Tymbra est planta in Creta Insula nascens copiosissima, similis Thymo majori, ramulis duris lignosis, foliis Thymi latioribus, mollioribus, herbacei coloris, non ordinatim, ut aliqui prodiderunt, nascentibus: neque inter hæc alia foliola nascuntur; ex qua planta communiter pro secunda Thymbra delineata, non vera esse conjicitur, quam ibi vidi cum Epythimo, admodùm differentem. Epythimum verò in loco ejus Insulæ Fraschya vocato, Cuscutæ modo, Thymo, Thymbræ, atque aliis plantis convolutum inveni; ex quo falsum esse duas esse Epithymi species, dignovi, quippè unam Thymi florem, atque secundam capillarem hanc herbam Cuscutæ æmulam. Epithymum namque nigram bilem purgare omnes affirmant, Thymi verò flores id præstare nemo dicet. Aliqui ex Cretensibus ajunt Epiphymum, atque Epithymbram purgare sanguinem calore exustum, multosque inter se differentes morbos ex illius capillaris herbæ supra varias plantas inventæ usu sanari; etenim, quæ origano convoluta collecta est, morbis omnibus purgatione conducere adfirmant, quibus origanum per se solum subvenire compertum est. Sicque in aliis plantis reper-

TA. XLIX.

pertam & ab ipſis exceptam vel collectam, vim habere purgandi humores, è quibus concitatis morbis hæ plantæ ſuccurrere, atque auxiliari facultate ſolent. Marum apud aliquos Cretenſes vidi, noſtro Amaraco planè ſimile; etſi tamen gracilioribus, minoribus, aſperioribuſque foliis amaraco conſtet, multoque noſtro Amaraco ſit odoratior, & præſtantior, quam plantam, ſylveſtre amaracum, & non Marum nuncupandam judico. Plantam verò, ex qua Ladanum Cretenſes colligunt, planè differentem ab ea, quam hactenns fere omnes prodidere, inſpexi, hæc ſiquidem Cyſto fœminæ perſimilis eſt, foliis tamen cyſti longioribus prædita, Salviæque proximis. Floreſque fert ſylveſtribus roſis omninò ſimiles: qui roſeo etiam colore, quippè communium roſarum ſuffuſi ſpectantur. Quæ planta à cyſto fœmina florum tantum magnitudine differre videtur. Deceptuſque fuit Mattheolus Dioſcoride dicente, Ladanum eſſe cyſti genus longioribus foliis nigrioribuſque refertum; quæ notæ in cyſto, ex quo Cretenſes Ladanum colligunt, utique omnes obſervantur; quandò hæc planta omninò cyſto fœminæ ſit ſimilis, cum iiſdem foliis floribuſque ſpectetur, etſi majoribus. Aſpalathum, etiam ut aliàs quoque dictum eſt, copioſiſſimum propè Fraſchyæ portum in quodam colle virentem atque florentem ſæpè inſpexi, odoriſque eximia ſuavitas ex hujuſce plantæ floribus ad me delata, fuit in cauſa, ut ipſum agnoverim. Quæ planta eſt frutex denſis ramis, ſpinis albis duris horridis, cortice caudicis albo, ad trium cubitorum & plus altitudinem in altum aſſurgens; floribus multis parvis, croceis Spartii ſimilibus, ſed ſummè odoratis. Hujus arbuſti radices duræ, longæ craſſæ, colore flavo, atque cortice ſummè odorato, tunc temporis à me fuere obſervatæ. Multaſque meus Pharmacopæus decerpſit, Cairumque ad uſum medicinæ meo juſſu detulit. Plures Styracis arbores ibi quoque inſpexi propè illius loci rivum virentes, quarum multas mecum in Ægyptum detuli. Quo in loco cœli cauſa non vixerunt. Sed quid te ampliùs de ejus Inſulæ plantis, tibi pluſquam mihi notiſſimis? Quæ enim Græciæ pars nunc eſt, quam tu plantarum deſiderio ſæpiùs non peragraveris? Et hæc de plantis Ægypti à nobis dicta ſufficiant.

Quibus abſolutis ad alia tranſeundum eſt, & fortaſſe ad ſtudium de ambiguis nonnullis ſimplicibus medicamentis agnoſcendi, ſæpè à me deſideratum. Diù enim ſummoperè deſideravi inter nos abſolutiſſimam de omnibus priſcorum medicorum uſitatis medicamentis ſimplicibus, quæ hactenus apud pleroſque noſtrorum medicorum dubia habentur, haberi diſputationem. GUIL. Iam hiſtoriam de Ægyptiorum tùm uſitata medicina, tùm plantis illis in locis creſcentibus finem habuiſſe video; qua de re, ac de iſto mea cauſa ſuſcepto labore, tibi ego plurimum dum vivam debebo; maximæque nunc tibi à me agendæ ſunt gratiæ, perpetuoque habendæ. Diſputatio verò à te de ſimplicium medicamentorum, dubii aliquid penes noſtros medicos habentium, ratione propoſita, digniſſima ſanè videtur, quæ à nobis perpendatur. Hoc tamen in præſentia faciendum non puto: Sole enim jam ad Antipodes deſcendente, parum hujus diei nobis ſupereſt. Quamobrem ſermo hic in aliud tempus nobis accommodatius, remittendus eſt. Interim nosmetipſos paululum à labore laxabimus quietis ac otii aliquantulum animis concedentes. Quamprimum tamen tempus oportunum ad eum ſermonem tibi videbitur, ad me redibis, ut hac de re aliquid dignum commentemur. ALPIN. Ita faciam, ſed antequam nox ingruat, me domum redire conſultius eſt. Vale atque me, ut ſoles, amato. GUIL. Ubi mecum manere non eſt animus, ut lubet, hinc diſcede. Interim mei ſemper eſto memor, tibique me eſſe addictiſſimum, atque tui obſervantiſſimum, ſcias velim; i felix.

PRO-

LASERPITIUM.

Ta. XLIX. *

PROSPERI ALPINI
DISSERTATIO
DE
LASERPITIO,
ET DE
LOTO ÆGYPTIA

LASERPITIUM.

Plantam in Horto Medico alimus, quam primo vidimus Patavii, in Horto, Bembo vocato, quo tempore illiuſce Horti curam habebat Horatius Bembus, civis Patavinus, in Herbarum ſtudio adprime verſatus, & poſtea in Horto Perilluſtrium Muſſatorum, ſtirpibus rarioribus maxime conſpicuo. In quo horto, quum menſe Julio eam plantam conſpexerimus, caule procero, longitudine trium cubitorum, recto, cavo, brachii craſſitie, magnitudineque longitudineque ferulæ cauli ſimile, quin etiam & eodem colore infecto, ita ut videretur in omnibus ei quam ſimilimus, & folioſus ab radice, foliaque ſelinis foliis ſimilia ferre, etiam foliis ylveſtris Angelicæ æmulantia, licet majora eſſent, atſque ipſius radicem brachiali craſſitie, & longitudine præditam obſervaverimus. Iſtiusceque plantæ caulis antequam in ipſo umbella eruperit, brachialis craſſiti-

ei esset, atque in cacumine veluti conum habere viderimus, & tunc temporis magnitudine & figura caulem Laserpitii, qui in antiquis Jovis Ammonis Numismatibus impressus cernitur, prorsus æmulari videretur; ferreque hunc caulem in umbella semen latum, foliaceum, & particulatim, ut de Laserpitio expressit Theophrastus, quale est Atriplicis Hortensis, postea viderimus, atque etiam quod Laserpitii proprium esse videbatur per æstatem, quo tempore casu eam plantam offendi, & caulis & radix copiosius lacteum succum odoratum fundere vidissemus, sponteque ex caule, ramis & radice copiosum emanaret; quod lac primum colore verè lacteo cernebatur, posteaque collectum & aliquamdiu servatum colore fulvescebat, & est odoratum, alicujus excalefactionis non expers. Tunc quippe ex iis signis observatis, eam plantam Laserpitium esse Theophrasti, Dioscoridis & Plinii facile animadvertimus; quod certe si Theophrasto, Dioscoridi atque Plinio (qui soli ex Veteribus Laserpitii plantam descripserunt) credendum sit, a ratione non abhorrebit, ut omnibus persuadeatur, verum eam plantam esse Laserpitium, neque immerito ita nos istam plantam nominasse; cum præsertim eorum Veterum testimonio constet, olim Laserpitium fuisse plantam ferulaceam caulemque habuisse longitudine & crassitie, ut ferula; in cujus cacumine producebatur semen latum & foliaceum, qualis in Hortensi Atriplice (auctore Theophrasto visitur) foliaque habuisse itidem apii foliis similia, & radicem crassam, ex qua & ex caule erumperet succus lacteus, odoratus. Quæ singula cum in nostra planta recte animadvertantur, mirum haud erit, si nos ipsam plantam Laserpitium vocaverimus. An vero Cyrenaicum sit, non aude-

NYMPHAEA seu NUPHAR Ægyptium quæ et LOTUS Ægyptia.

Ta. XLIX * *.

demus affirmare, ut fortaſſe, quod vel in Syria, vel Armenia, vel in Media olim naſcebatur. Nos in apertione Horti Medici annis præteritis de hac planta diſcurſum accuratiſſimum habuimus. Tota planta calida eſt, ut ex odore grato, & ex acri ſapore conjicitur; ſed tamen non hactenus experientia cognovimus, quos uſus ad medicinam habeat. Singulis tribus annis cauleſcit & ſemina producit, quibus maturefactis planta emarceſcit. Hanc plantam primo ex ſeminibus ex Thracia delatis nobis natam fuiſſe, quæ in ſolo Patavino libenter vivit, & in ſole & in umbra, ſcias.

LOTUS ÆGYPTIA.

Tametſi in noſtra Hiſtoria Ægyptiaca ſatis ſuperque & de Loto Ægyptia ſeu Nilotica, & de Colocaſſia egerimus, nihilominus placuit nobis, ut denuo de eadem planta ea occaſione ageretur, quod Mattheus Carbonus (multos abhinc annos in Ægypto moratus, medicus Venetæ nationis percelebris, quique in ea provincia medicinam apud Turcas proceres, & apud alias gentes faciendo, præſertimque ad perſanandam nationem Venetam, magnam & laudem & famam aſſecutus eſt) a me rogatus, magna inibi uſus diligentia, nullis laboribus periculiſque parcens, tandem Niloticam Lotum haud procul a civitate Cairi, in quibuſdam locis, aqua Nili fluminis æſtate de more ſolito aucti, inundatis, ac veluti lacunis effectis (quos lacus Birchas Ægyptii vocant) offendit, ac nactus eſt, uſque adeo copioſam, ut folia aquæ ſupernatantia illiuſce plantæ undique aquam lacuum occultarint, audivitque prope Roſſetum (Ægyptii Raſſit adpellant) in ſimilibus lacunis aquæ copioſe Lotum

provenire. Hujus plantæ florem cum suo caule vocant *Arais el Nil*, folium cum itidem caule sive pediculo *Bis el Nil*, atque radicem *Biarum*; quo nomine etiam magnus Abimbetar suo ævo radicem ab indigenis vocatam fuisse, in Libro de Plantis Ægyptiis scriptum reliquit. Hac, inquam, occasione (quod ad me Medicus hic illustris, & plantas Loti cum floribus, fructibus, caulibus, foliis atque radicibus miserit, & accuratam descriptionem totius hujus stirpis, & singularum omnium partium accuratissime inibi, cum aliis, quos secum duxerat, Mauris, factam, mihi per literas significaverit) iterum hic de eadem planta, summa voluptate agendum, non immerito institui, ut ipsius veritas mortalibus tandem certa claraque eluceat; atque etiam non minus, ut studiosi rei Botanicæ cessent amplius de Nilotica Loto quidquam dubitare. Id proprii hæc planta habere videtur, quod pertinet ad ipsius magnitudinem, ut Carbonus oculata fide vidit, quippe ipsam crescere in aqua lacustri, usque ad aquæ superficiem, adeo ut, quanta sit in lacuna altitudo aquæ, tanta itidem istiusce plantæ esse videatur. Namque si aqua (exempli gratia) sit hominis altitudinis, eadem magnitudine Lotus itidem deprehendatur. Unde constat hanc stirpem ubique locorum æqualem altitudinem non habere, proprietasque est, ut in aqua solummodo vivat, ad ejus solummodo superficiem adscendens, floresque nunquam intra aquam aperiens, sed supra superficiem aquæ. Neque deprehensum est ab ipso atque ab iis, quos secum habuit, Mauris, ut flos & caput supra aquæ superficiem multum ascendat, ut Theophrastus & Plinius, locuti de mirabili istiusce plantæ ad solem conversione, affirmarunt. At de hac Loti propri-

 LOTI AEGYPTIAE *quatuor prima folia et caput*

Ta. XLIX ***.

proprietate paulo poſt aliquid dicemus , ſed ad plantæ deſcriptionem redeo. Primum diximus tantam eſſe iſtius Plantæ altitudinem, quanta eſt aquæ a fundo uſque in ſuperficiem , at neceſſe eſt tamen plantæ flores & capita ſupra aquæ ſuperficiem aliquantum emergere , ſi vera eſt ejus ſolaris converſio , magnopere ab antiquis concelebrata. Foliis vero hæc planta conſtat multis,numeroſis, colore atque figura albæ Nympheæ floribus proximis, unde nos, cum Ægypti loca perluſtraremus, hanc plantam in lacubus ſæpius viſam pro Nymphea mirum haud eſt, ſi ea ſimilitudine decepti, acceperimus, negligenterque, ut nunc fatemur, eam neglexerimus. Habent ſingula hæc folia ſuos caules aut pediculos ab radice exeuntes, ut in Nymphea alba. At nedum folia Nympheæ ſimilia habet , ſed quin etiam capita & radicem , eique Nympheæ habenti radicem rotundam, quam radicem Loti *Corſiam* in noſtra Hiſtoria Ægyptiaca vocavimus , quam abhinc plures annos in Margheræ lacunis prope Venetias poſitis invenimus, & eruimus , erutamque dipinximus. Itaque Loti flores ſimiles ſunt albis Nimpheæ floribus , & magnitudine & figura & foliorum colore, atque etiam, quod ſinguli ſingulos caules virides rotundos habeant , in quorum cacumine poſiti ſunt flores quam ſimilimi albis Nimpheæ floribus , magni, candidi, aliquantulum odoris leviſſimi , ad violæ odorem inclinantis , reſpirantes.

Flos Loti Ægyptiæ, ſeu quatuor prima folia, Florem totum claudentia.

Flos vero, ut particularia attingam, quatuor primum

 foliis

foliis oblongis, magnitudine florum lilii & figura, exterius circumclauditur, quæ exterius viridi colore, in nigrum inclinante, ſpectantur, habentque exterius ſigna ſive lineas quinque vel ſex, vel ſeptem ad plus, per longum diſcurrentes. Intus vero hæc folia lenia ſunt, candidaque ut lac, abſque ullo ſigno vel macula. Quæ quatuor folia hac quidem & magnitudine & figura extrinſecus cernuntur.

Flos Loti Ægyptiæ mediis foliis arcuum modo inflexis.

His quatuor foliis apertis, alia folia, numero fere duodecim ſed paulo minora ſuccedunt, quæ ut in Nympheæ flore excluduntur exterius intuſque ex toto candida, abſque ullo ſigno vel macula, atque hic eſt ſecundus foliorum ordo. Tertio ſuccedunt alia folia numero fere viginti quinque ad quadragena, quæ longa & acuta in trianguli modum, ſcilicet quæ a principio uſque ad medietatem candicant, & a medietate in extremitatem uſque luteo colore cernuntur, per longum linea tenui recta diſcurrente. Sunt & alia in flore folia oblonga tenuia, in obtuſum angulum deſinentia, colore luteo, quorum quædam majora quartum ordinem, & quædam minora, quintum in flore ordinem facientia obſervantur, atque in medio quædam alia folia, parviſſima ac veluti capillamenta craſſa, ſurſum quodam tempore intorta, veluti intro arcus modo inflexa & incurvata, cumque flores prope ſunt, ut folia abjicere incipiant, quippe flore diclinare incipiente, in medio, tanquam centrum poſitum, adnaſcitur parvus globulus durus, piperis nigri magnitudine & colore, ex quo

qu-

LOTI AEGYPTIAE.

augeſcente fit magnum caput ſemina continens. Hujuſmodique eſt Loti flos, in quo poſt aliquod temporis intervallum folia primo lutea defluunt, reliquis flacceſcentibus, atque paulo poſt itidem decidentibus. Inter folia vero omnia ſola quatuor externa perſiſtunt, uſque ad fructus ſeu capitis perfectionem. Flos vero, quando habet interna foliola ſurſum arcuum modo incurvata, inflexa, eſt iſtiusmodi figuræ.

Flos Loti Ægyptiæ foliis expanſis ad naturalem fere magnitudinem.

Flos vero, & magnitudine & figura naturalem imitatus, cum omnibus foliis cujuſque ordinis, apertis expanſiſque, erit cujuſmodi hic picturam damus.

Loti Ægyptiæ Caput, in quo ſemina continentur.

Floribus ſuccedunt capita rotunda, meſpilo magno, magnoque fuſtui albæ Nympheæ ſimilia, cortice viridi contecta, intus veluti longos parvoſque folliculos habentia, quæ ſemen continent minutum, braſſicæ ſemini ſimile. Caules, ſeu pediculi, tum florum tum foliorum, ſunt longi, craſſi ut minimus digitus, rotundi, cavi, ut in alba Nymphea cernuntur. Pediculi florum fere decem numero ab radice exeunt, totidemque & foliorum.

Loti Ægyptiæ folium integrum.

Folia vero magnitudine & figura Nympheæ albæ folia æmulari videntur, undique crenata ſunt, atque etiam Loti folia pluribus lineis vario modo per ſuperficiem

ficiem veluti nervulis discurrentibus infecta observantur. Colore virescunt, in obscurum inclinante, non dissimili a Nympheæ foliorum colore, ita enim abundant lacus quidam (sed potius loca quædam campestria, quæ ut lacunæ per æstatem ab aqua Nili fluminis aucti inundata aliquamdiu manent) Loti plantis, ut tota aquæ superficies foliis contecta occultetur, viroreque eo amænissimo undique oculi gaudeant. Plantaque hæc vivens supra terram cernitur quoad tota aqua terra fuerit absorpta atque siccata, quod fieri solet Novembri mense, quo tempore Loti plantæ sub terra occultantur, marcescentibus tum foliis tum floribus tum fructibus, cum totis suis plantis; quo constat, Lotum esse annuam plantam. Hic damus folium ex majoribus adfabre ex vivo delineatum.

Loti Ægyptiæ radix.

Radix vero, cui tota hæc planta nititur, rotunda in oblongum, magnitudine atque figura ut pyrus parva, exterius nigra intus flavescens, pulpa sane carnosa & dura, gustu adstringens & subdulcis. Prorsus vero aucta non superat magnitudinem magni ovi gallinacei, Indigenæ ex jure coctam libenter comedunt, videtur cocta intus colore ovi rubrum imitari. Ab hac radice crassa & carnosa, innumeræ fere fibrosæ, tenues, colore albicantes procedunt. Atque hæc est *Arais el Nil*, a MattheoCarbono descripta. Quam plantam esse Lotum Dioscoridis & Theophrasti non videtur dubitandum, cum omnes notas hæc stirps habere videatur quas Theophrastus Loto Niloticæ tribuisse visus est, cum de ea ita scripserit Lib. IV. de Hist. Plant. cap. 10. *Lotus Ægyp-*

LOTI AEGYPTIAE *folium et radix*.

*****

gyptia in planis parte maxima provenit, cum rura inundantur. Huic plantæ caulis ſimilis fabæ, & fructus eodem modo, verum minores, gracilioreſque. Naſcitur fructus in capite modo quo in faba. Flores candidis liliis foliorum anguſtia proximi, multi ac denſi promiſcue exeunt. Sole occidente ſe comprimunt caputque integunt. Ad ortum aperiuntur & ſuper aquam aſſurgunt; idque faciunt dum caput perficiatur, floreſque defluant. Capitis magnitudo quanta papaveris maximi, & præcingitur inciſuris, non alio modo quam papaver, niſi quod in his fructus frequentior habetur, qui milio non abſimilis eſt. In Euphrate caput floreſque mergi referunt, atque deſcendere uſque in medias noctes, tantumque abire in altum, ut ne demiſſa quidem manu capere ſit; diluculo deinde redire, & ad diem magis. Sole oriente jam extra undas emergere, floremque patefacere. Quo patefacto amplius inſurgere, ut plane ab aqua abſit alte. Ægyptii capita ipſa acervis putrefaciunt, cumque tegumenta putruerunt in flumine lavando ſeparant fructum & ſiccantes pinſenteſque panem faciunt, eoque cibo utuntur. Radix Loti Corſium *appellata, rotunda eſt cotonei mali amplitudine; cortice nigro, quali nux caſtanea tegitur, corpus internum candidum. Elixum aſſumque in ſpecimen albuminis vertitur, gratum cibis. Manditur etiam crudum, ſed gratius decoctum, ſeu aqua, ſeu pruna.* Atque hæc Theophraſtus de Loto Ægyptia. Quibus conſtat Lotum plantam naſci in planis Ægypti, aqua per æſtatem inundatis. Hujuſmodique plantam flores ferre albos liliis proximos, a quibus fiunt capita ut papaveris capita magna, plena ſeminibus, milio haud abſimilibus,

bus, & radix est rotunda, exterius nigra, intus candida, cotonei mali amplitudine. Quod hæc planta sit illa, quam hac nostra ætate vocant *Arais el Nil* omnes Ægyptii, quo nomine, proprie magis loquendo, intelligunt florem cum suo pediculo, veluti folium, vocant itidem *Bis el Nil* & *Ab el Nil* caput, & radicem *Biarum*; nulli profecto dubium debebit, cum flores ferat candidos, liliis similes, a quibus capita producuntur quanta sunt papaveris magna, quæ semen continent milio simile, cum hæc planta habeat radicem rotundam, cortice nigro, & intus colore flavescat, sitque & cruda & cocta edulis; & præsertim cum Abimbetar, medicus Ægyptius, in capite de Loto (quam plantam vocat *Bisnil*) dixerit radicem esculentam *Biarum* ab Ægyptiis fuisse nominatam, quo nomine hujus temporis Ægyptii itidem hanc radicem intelligunt. Unum est, quod notatu dignum esse videtur, apud Theophrastum legi de radice, *amplitudine mali Cotonei* eam fuisse. Dioscorides ex Theophrasto dixit, *similitudine mali Cotonei*, neutrum verum esse deprehensum est, siquidem radix potius est pyriformis, & magnitudine ovum gallinaceum magnum non excedit. Libenter crediderim Theophrastum, pro Loti Corsia radice, Colocassiæ rotundæ radicem cognovisse; quæ verè amplitudine & figura rotunda malum Cotoneum æmulatur. Accedit etiam quod addidit, intus esse candidam, cum Loti radix exterius sit nigra, & intus flavi coloris; unde merito decocta colore ovi luteum æmulari, vel etiam Dioscorides expressit. Quibus quidem colligo, *Arais el Nil* Ægyptiorum esse legitimum Lotum Niliacam Theophrasti & Dioscoridis. Nos vero, priusquam hanc plantam vidissemus, suspicati fuimus esse Nympheæ spe-

ſpeciem, ex ea etiam famoſa illiuſce plantæ converſione ad ſolem (de qua abunde ſcripſimus in noſtra Hiſtoria Ægyptiaca) cum in Margheræ lacunis in Nymphea alba eam converſionem fieri ſedulo obſervaverimus, & etiam inibi invenimus Nympheam albam radice rotunda, quam ejuſdem eſſe deprehendimus, cujus eſt *Arais el Nil*, quæ eſt Lotus Nilotica. Mirum certe eſt, cur veteres Lotum Nympheæ ſimilem non fecerint, & foliis, & caulibus, & floribus, & capitibus, ac vel etiam radice rotundæ Nympheæ, cum folia ſimilia & figura & magnitudine ſint, licet ailquantum minora ſint, & undique ſerrata, & habentia longe plures nervos parvos per longum & latum folii diſcurrentes. Quid de floribus? an non ex toto ſimiles ſunt? an non habent etiam in medio foliola, longa, tenuia, ſurſum oblique inverſa? quæ Dioſcorides, de Nymphea locutus, Crocum appellavit, an non iidem prorſus longi, rotundi, cavi, & colore viridi in nigrum inclinante? Quid de capitibus? an non & figura, & magnitudine, & colore, ea, quæ in Nymphea ſunt, æmulantur? In ſemine aliquantum differunt, quoniam Nympheæ capita habent ſemina longe majora, non tamen nigra, ut Dioſcorides meminit. Radix vero Nympheæ albæ, a nobis in Margheræ lacunis effoſſa, rotunda, haud abſimili a Loti Corſia nobis viſa eſt. Cujus imaginem, & totius plantæ dedimus in Hiſtoria Ægyptiaca. Addo radicem Nympheæ Loti Corſiæ habere eundem guſtum, quem *Arais el Nil* habere me obſervaviſſe ſcio. Unde mirum non eſt, ſi Theophraſtus in libro nono de Hiſt. Plant. cap. 13. ſcripſerit, *Nympheæ radix dulcis eſt, quæ naſci in lacuſtribus ſolet; ut Orchomenienſi agro, & Marathone, & in Creta inſula. Bœoti Madoni-*

am hanc appellant, fructumque mandunt. Gerit folia super aquam ampla, trita imposita plagæ sanguinem sistere traditur, utilis & ad difficultates intestinorum pota Non dissimile traditum fuit a Plinio Hist. Nat. lib. XXII. cap. 21. de Lotometra, quæ fit ex Loto sata, ex cujus semine, simili milio, fiunt panes in Ægypto, a pastoribus maxime, aqua vel lacte subacto. Negatur quidquam illo pane salubrius esse, aut levius dum caleat, refrigeratus difficilius coquitur fitque ponderosius. Hunc panem usu ad medicinam cum Nymphea convenire vel etiam hisce verbis nobis tradidit; dicens: *Constat eos, qui illo vivant, nec dysenteria, nec tenesmo, neque aliis morbis ventris infestari.* Quare ex iis nos haud male fecisse putamus, cum *Arais el Nil* esse Lotum Niloticam Theophrasti & Dioscoridis affirmaverimus, atque non minus hanc plantam inter Nympheas albas esse comprehendendam, & hic & alibi demonstraverimus.

Jo.

JO. VESLINGII
MINDANI,
EQUITIS,

Et in Patavino Gymnasio Anatomiæ, & Pharmaciæ Professoris primarii,

PARÆNESES

Ad Rem Herbariam

Publicis plantarum ostensionibus præmissæ.

ILLUSTRISSIMO DOMINO

JULIO JUSTINIANO

JOANNIS FILIO

JOANNIS VESLINGIUS F. P.

Issertationes istas, quibus deditam medendi scientiæ juventutem, ad rei herbariæ studium incitare, tardantibusque calcar addere debui, eas dare Tibi & dedicare; non abs re, tum â conditione tua alienum, tum ab instituto meo diversum quispiam judicaverit, Illustrissime JULI. Deducere enim videbor a nobilissimi stemmatis fastigio, ad agrestia quædam, & humi repentia: devotumque summis honoribus pectus, murice purpuraque velandum, non utilibus Serenissimæ Reipublicæ curis implere; sed privatis occupare levibusque oblectamentis. Ego verò in parte quadam felicitatis meæ pono, quod eum Te cognoscam, quem hic non ut exhortandum proponere debeo; sed ut exemplum, ad quod alii se componant, longè clarissimum. Vix enim pubertatis annos attigeras, cum in amœnissimo Burgofori consepto, non obvias tantum Italiæ plantas, vel partium elegantia, vel præstantia virium insignes, sed petitas ex Creta, Syria, Ægypto, Indiis, exquisitissimas Floræ delicias, tot pulvillis alveolisque fictilium digestas, præsenti mihi, pariterque miranti, singulari dexteritate recenseres.

Ma-

Magistrum hic ducemque nactus, Illustrissimum NICOLAVM CONTARENVM, avum maternum, ingens celsissimi Senatus ornamentum, & Botanicorum quotquot hoc seculo claruerunt, tum natalium splendore, tum stirpium omnigenarum peritia longé principem. Neque in his tamen excellenti ingenio metam figis: imò pergis inoffenso cursu, ad ipsa

Edita doctrina sapientum templa

Non in apicibus aliquot physices detentus, ut nunc plerique adolescentes solent, titulos suos, nescio adepti magis, an meriti; sed animo studioque universum hoc complexus; inquiris corporum naturalium principia, & causas: quænam vis solida terrarum agitet, convellat: mare quid certis fluendi, refluendique vicibus impellat: in aëre unde tumultus, fragores tonitruum, fulminum jactus, ventorum prælia. Rectrix corporis anima quî nutriendi, generandique officium consummet, quî sensus, ac motus conjugata munera, tum principes illas intelligendi, volendique facultates. Quamvis post cognitas Geometriæ apodixes, potissimùm in cœlo verseris, & circa perennes lucidosque siderum ignes. Vel hoc argumento plebeis, & humilibus animis superior, quod delectant te divina, quodque rebus cœlæstibus non ut alienis intersis; sed ut Tuis. Observas, ubi quæque stella primum lumen ostendat, ubi culmen attingat summum, ubi descensum,

Frigida Saturni quo sese stella receptet,
Quosque ignis coeli Cyllenius errat in orbes.

Maximè terris finitimi sideris desiderio teneris, cui majestatem suam tueris, confirmato diligenti speculatione

tione propriæ lucis decoro. Jamque eò progressus es, ut vir magnus, Fortunius Licetus, quum hæc eadem meditaretur, non dubitarit te dogmatum suorum assertorem, scriptis orbi publicare: non contemnendo in hoc adolescentiæ Tuæ flore, industriæ, & ingenii fructu. Addes porrò sanctiorem sapientiæ partem, quæ fontes humanarum perturbationum investigat; quæ valla & arces extruit, quibus arceat, defendatque cupidinum insultus, quibus spei, & timori metam, aut modum ponat, animum adeò ipsum Virtutum omnium comitatu, atque ornamentis honestet. His junges quæ vitam civilem, communemque tranquillitatem stabiliunt: Rempublicam benè constitutam servent, augeant, adflictamque redintegrent. Rectorem populorum, quid sideri benefico simile reddat,

—— quod tumida æquora placet,
Collectasque fuget nubes, solemque reducat.

Quid curam ejus in excubiis pro salute singulorum intendat, benevolentiam civium, fidemque solidet, ut insidiantium mucronibus se pro illo objiciant, cumque per stragem humanam ad incolumitatem iter aperiendum est, corpora sua substernere non pertimescant. Quibus bonis succinctum, clarè prospicio non minus ad capessenda Serenissimæ Reipublicæ munera, idoneum Te futurum, quàm revocatum ex plantario Cyrum, è Linterni hortulo Scipionem Africanum, è Salonensi rure Diocletianum, & è villis suis tot priscos Quirites, manu consilioque egregium publicum asserentes. Habeas igitur, Illustrissime JULI, hæc ad herbarum studium ὁρμητήρια, *affectus in Te mei, & observantiæ qualiacunque monumenta. Quæ non ingrata tibi fo-*

re, tanto magis confido, quanto minus de singulari erga me affectu, & humanitate tua mihi ambigendum fuit. Vale feliciter, & in antiquam splendidamque familiam tuam, præter Virtutes, & laudes quibus Europa universa personat, magnanimitatis, constantiæ, pietatis, ipse novum atque augustum illud decus inferas doctrinæ, & literarum.

Patavii Idibus Januarii Anno salutis CIↃ.IↃC.XLIV.

PLAN-

PLANTARUM, ET HUMANÆ

NATURÆ, AFFINITAS.

INnsolitum vobis Auditores, & ab officii mei instituto forsan alienum videtur, quod, incultus alioquin Orator, nec rerum majestate, nec verborum ornatu satis instructus, ex umbris Anatomici theatri in apricum prodeo, & amœnum hunc Floræ circum; ex brumæ rigore medio, in suavem hanc anni vernantis temperiem. Equidem corporis humani perita dissectio, arti Medicæ stabiliendæ necessaria; res tamen est, cum ob partium varietatem laboris plena, tum propter actionum obscuritatem difficultatibus circumsepta quàm plurimis. Ipsumque fato suo jam functum hominis corpus, suborto putredinis tædio, curiosas manus abarcet; nec jam Minervæ se deberi clamat; sed Libitinæ, non Theatro; sed sepulchro. At mollia hæc, & circumfusa plantarum agmina, quamvis incredibili specierum varietate nomenclatoris memoriam fatigant; qualitatum tamen, quas in Scholis Manifestas appellamus, facili perceptione, promptiorem sui notitiam sensibus pandunt: & post obitum quoque gratissima cadavera, inter gestantium amplexus, inter odorantium oscula, si quam possident, odori halitus suavitatem, largiter mortalibus inspirant.

Fateor, optimi Auditores, diversitatem hic aliquam intercedere, contrarietatem autem obstare nullam, quæ vel Anatomici officium, vel Medici contemplationem excludat. Quod mihi probare proclive fuerit, si quam in Theatro differenti patientiam commodastis, in hoc jucundo herbarum compendio, pari cum benignitate junctam concesseritis. Nam expendenti mihi quid cum homine rectius in comparationem

veniat, opportunè ſuggerit Homerus, humanæ ſapientiæ promus condusque venuſtiſſimus,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.

Quale foliorum genus eſt, tale quoque virorum.

Vocem egregiam, & quam natam arbitror, in iſtis areolis hortorum, & pulvillis! Homini quidem cæleſtem originem aſſignat, maximus philoſophorum conſenſus, partemque divini ſpiritus corpore demerſam. Mirum nullum eſt, inquit Romani porticus Zeno, hominem ad Deos ire: Deus ad homines venit, imò quod proprius eſt, in hominem venit, & bona mens ſine Deo nulla eſt. Hinc illa ex Arato divi legati vox,

Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμὲν ——

Numinis illius genus homines ſumus. Quid verò plantæ? quas cæleſti quodam vigore plenas exiſtere, tam facilè ſibi perſuaſere ſelectiſſimæ gentes, ut flores pleroſque natos crederent, ex ſucco & ſanguine immortalium Deorum. Nec dubium eſt, è ſtirpium materie, tam numinum templa, quam ſimulacra fuiſſe conſtructa, priſcoque ritu ſimplicia rura, cæteris excellentem arborem Deo dicaſſe, cum non magis auro atque ebore fulgentia ſigna, quàm lucos, & grata in iiſdem ſilentia adorarent. Mitto hæc profana. Ille ipſe rerum æternus conditor, qui, (ut pie loquitur Damaſus)

—— dignatus iniquas

Aetatis perferre vices, hominemque ſubire,

non dedignatus, inquam, plantas eſt. Nam triumphata morte ab inferis redux, non palmato victoris indumento; ſed ſub vili & agreſti habitu, in hortis primùm ſpectandum ſe præbuit. Titulum ipſum, ac nomen haud ſprevit, unicum humilitatis exemplar, cum in ſacris Odis, floſculum ſe campeſtrem, convalliumque lilium appellaret, & ad florum, utpote rerum caducarum providam conſervationem rimandam, oculos mortalium invitaret, lento ſolicitudinum vinculo animos ipſorum expediturus.

Homo ſemine fœcundo generis perennitatem conſequitur, & deliteſcit in eo peritiſſimus plaſtes, quem Medendi præceptor

tor admiratus, τέχνην σοφίην τε μεγίστην, artem ſapientiamque ſummam vocat, qui ex rudi illa ſeminum congerie corpuſculum efformat, partium decenti magnitudine, figuræ concinnitate, nexu item, poſituque ſingularum partium ad amuſſim exactiſſimum: non ut Phidias aliquis circa ſuperficiem tantùm occupatus; ſed internis pariter atque externis, minimis maximiſque ſolerter efformandis ſufficientiſſimus. Idem in plantis obtinet, quorum ſemina generis diuturnitatem ſpectantia, vim poſſident elaborandæ ſobolis peritia penitus admirandam, quæ radicum multiplicem plexum, & oſcula terrenum uber avidè ſiccantia, tum caulium thyrſos, ramoſiſque brachiis validam ſtirpem, foliorum ornamenta, floremque totius operis coronidem ſpecioſiſſimam, immota quadam, licet ignota nobis lege, quàm accuratiſſimè conſummat. Inſtrumentorum quoque ratio par eſt. Nam ut humani, ſic vegetabilis quoque fœtus productionem calor adjuvat, quem non inſcitè cum philoſopho ſiderum elemento analogum pronunciaverim: cujus adminiculo natura, per humidi terreique variam miſturam, partium ſingularum temperamenta, raritatem, craſſitiem, aſperitatem, lenitudinemque molitur. Sed hominem reconditum intra parentis viſcera, & illa naſcentis rudimenta quiſquis indagaverit, non in admirationem; ſed ſtuporem dabitur, cùm obſervaverit, ſuſcitatam à vitali calore ſecundinarum veſiculam, & fluitantis in ea corpuſculi tenuem, rudemque contextum, vix apiculæ magnitudinem mole membrorum ſuperantem, tum bullis aliquot pellucidis diſtinctum caput, enormes oculorum orbes, & ab umbilico ſurgentia venularum tenuiſſima capillamenta, adeoque homuncionis

Omnia, tunc verè tenui pendentia filo.

Imò ſi non piget leves cognoſcere curas, admovete tenellis lactucæ rudimentis fideles oculos, & obſervabitis in iis oleris univerſi elegantiſſimum exemplar, manifeſto quidem cum diſpendio magnitudinis; nullo tamen habitus, externæque formæ. Videte ſub germinis emiſſionem fœcunda leguminum ſemina, & in illis artifici veluti penicillo expreſſam totius plantæ ſpem. Dividite Lilionarciſſi vernantem bulbum, & agnoſcetis intra

collecta etiamnum foliola, velut intra secundinas, minutum flosculi vestigium, & hærentem cauliculo surgenti novi bulbi globulum; confessuri cum rerum Naturæ gravissimo scriptore, nuspiam eam magis quàm in minimis totam esse. Homo vitalibus auris jam maturus, ruptis quibus induebatur secundinis, non sine matris tormento, claustris uteri erumpit. Initio rerum omnium egenus; sed adaucta sensim ætate provectus, tum sibi, tum parenti abundè sufficiens, &, ut verè conqueritur Plinius, fortunæ munera homo complexus non alumnum sese ejus, sed partum existimat. Nec vegetabilia sanè, quamvis de ipsorum sensu nullus sit homini sensus, citra seminalium involucrorum divisionem genetricis corpore dirimuntur. Quin vel hoc ipso felicius auspicari vitam videntur, quod in eorum discrimine nullum ferè matri discrimen est: non alia vel Nixia, vel Levana, quàm cœlesti Lucina nascentibus plantis opem ferente. Formatæ verò, profundisque radicibus terram implicantes, etiam spernere possunt fortuitorum omnem impetum, quamvis eas valido robore,

Alpestres Boreæ, nunc hinc nunc flatibus illinc,
Eruere inter se certent ——

Iam in corporis humani partes quicunque diligentius inquisiverit, sensuum utique indicio, simplices alias deprehenderit, alias ex simplicium concursu compositas. E simplicibus habentur conjugati nervorum ordines, Venarum quiescentium micantiumque purpurati ductus, ossa partium molliorum valida fulcimenta, & carnes, tam visceribus, glandularumque spongiolis affusæ, quàm toris lacertorum infarctæ, membranarum item, & vinculorum multiplex apparatus, ad tutelam omnium fœderisque societatem conducibilis. Eundem in modum res de plantis habet, in quibus simplicium partium rationem fibræ obtinent, sive nervi, quæque nervis succi pleniores sunt, altrices illæ venæ, quas per foliorum planitiem stabili quadam serie distributas, facili obtutu quilibet deprehendit. Addo carnem, in mori cerasique fructibus molliorem, solidiusculam in pyris, & malis, in amygdalis nucibusqne duriorem. Quid ligna interpositis nodis variè articulata? nihil aliud, quàm osse-

oſſeum plantis arboreſcentibus robur. His tamen omnibus tegumenta adjecit providus opifex, corticumque libros, & æmulas epidermidis cuticulas, quibus externorum noxas à penetralibus ſuis excluderent. Nec verò, quod humano corpori conſtans medicorum ſuffragium tribuit, plantis deeſt, calor & humiditas. Imò utrumque adeſt, ob cauſam rationemque ſimilimam. Etenim ut conſtituerentur ſimpliciter, humido opus erat, quo terrena materies ſtipata, lentorem, partiumque continuitatem nanciſceretur; tum calore, quem ἀρχίγονον appellat Ariſtoteles, cujus miniſterio ſingula jungerentur, miſcerentur. Conſtitutæ plantæ ut porrò ſervarentur, iterum aliunde accerſenda, totque radicum oſculis haurienda fuit humiditas, ſqualoris, marcoriſque remedium unicum; tum operis promotor blandus ille, ac cœleſtis calor: quorum uno, vel utroque deficiente, amiſſo jam corpore, vitam penitùs exſolvi neceſſum eſt. Oportunè verò ſuppeditatis his præſidiis, videre licet ferè tabe confectas plantas vires ſumere, &, ut cum Lucretio loquar,

—— *hilari grandeſcere adauctu,*
Paulatimque gradus ætatis ſcandere adultæ.

Diverſitatem etiam humorum hic quoque notamus: in tithymalis & ſoncho lacteus abundat ſuccus, in anchuſis ſantaloque purpureus, flavus in crocis, & chelidoniis, in pluribus viridis, nonnulliſque fuſcedine quadam atratus.

Cæterùm, compoſitæ ex ſimplicibus partes, aliæ per regiones in homines diſpoſitæ ſunt, aliæ per extrema ſeu artus. E regionibus infima, corporis univerſi promptuaria cella, viſcera continet, quæ vel alimentis concoquendis, vel ſubſtituendæ ſoboli Natura comparavit. Intermedia altera, vitæ arcem includit, robuſtis coſtarum veluti cratibus obvallata: denique ſuprema illa, præ cæteris nobilior regio, cranii valido propugnaculo ſuccincta, hominis, ut ait Plinius, cælum: quod in tranquillo affectuum ſtatu ſerenum, in perturbato nubilum irarumque fluctibus procelloſum, mille modis homines hominibus collidit. Similis in plantis compoſitarum partium ordo eſt, & regio illa infima qua terræ cohærent, & inhærent, vegetabilium ab-

do-

domen eſt, in quo promiſſis radicibus ac bulborum cirris, alimenti ſeminiſque reparationi incumbunt: altera item in germinis radicumque medio conſtituta, ἐγκάρδιον complectitur. Ita enim cum Dioſcoride partem nomino, à qua diffuſis tam radicibus, quàm venis origo eſt, & per omnes plantarum tractus vitalis vigor diſtribuitur. Supremam regionem, in arboreſcentibus ab encardio caudex deſcribit, qui per ramos ramorumque frondes, & ſurculos, tanquam artus, & extrema finditur. Hic foliorum amœna congeries, & fructus vegetæ naturæ fœtus, fructuumque ſive ornamenta ſive indicia flores hoſpitantur. Suſpicimus autem in homine potiſſimùm vultum, & expreſſa in illo providi conditoris noſtri argumenta clariſſima. Oſculum illud venuſtate plenum, orationis ſuaviſſimæ promptuarium: odorum cum ſpiritu biforem viam, diffuſamque genis virtutis purpuram, oculos luce viſionis illuſtres, errantemque circa lacteam frontem comantis juventæ cæſariem, & quicquid apud elegantiarum arbitros amor invenit. Eadem flores exhibent, non ſine ſenſuum omnium manifeſto conſenſu. Inſpicite iſtos e calycibus, hos è gemmis, illos è vaginis ſuis protuberantes, hiſcentibus ad ſolis conſpectum labellis blandè renidentes, quum halitus ſuaviſſimi prodiga oblatione rerum parentem ſalutant. Videte mihi, vel in uno aliquo genere pulchritudinem, hoc aurum, hanc purpuram, has nives, hanc flammam, &, ut cum Plinio loquar, naturæ pingentis varium amabilemque luſum: quem Apelles aliquis coloribus adumbrare forſan queat, non adæquare: adæquare, non ſuperare. Fragile tamen bonum eſt, externum hoc formæ decus, & exigui temporis munus exiſtit, quodque nulla non dies veluti ſpolium formoſo corpori ſubducit. Id verò multo magis in flores convenit, fugacis pulchritudinis languida ſimulacra, quibus aut inclementior contactus, aut pluvia gravior, aut immitior aura, protinus interitum accelerat. Adeò verè doctiſſimus Poëta,

Ζεφυρίη πνείουσα τὰ μὲν φύει ἄλλα δὲ πέσσει.

Illa parit Zephyrus, ait, idem celer obruit iſta! Quod fit cum foliorum aureus ille fulgor in lanugines, tenueſque pappos, ventorum ludibria, faceſſit. Et expreſſum in hoc communi

fra-

fragilitatis typo hominem, ſi quis intueri non erubeſcit, orchidis florem videat, eum quem ἀνθρωποφόρον appellant, & in porrectis brachiolis, diductiſque cruribus lepidam humani corporis effigiem, & ab involucrorum infirma galeola pendulam, ut floris inſtar hominem florere, juxtaque cum illis apparere tantiſper, atque iterum diſparere, non ignoremus. At hominem cum non ſibi tantum vacare vellet; ſed in conſortium aliorum, ſuppetiaſque deducere, ſexuum aliquod diſcrimen effecit ſapientiſſimus rerum omnium parens. Simile de plantis dudum cum Empedocle receperunt peritiores Hortenſii. Inter quas ex eadem ſpecie, ſtirpis habitudine ſicciores, fœtuque tum ferendo, tum nutriendo minus exhauſtas, confidenter maſculorum ordini adſcribunt, quas aliter affectas notant, ſequiori ſexui annumerant. Exemplum ejus rei clarum palmæ exhibent, è quibus mares comis erectis hiſpidos, propriùs adſitas fœminas, afflatu, viſu, ipſo etiam pulvere fœcundare, veteres Naturæ diligentiſſimi indagatores prodiderunt. Fœminas tanquam intellectu Veneris inclinatas, blandioribus comis in mares nutare, iiſdemque exciſis ſterileſcere. Hominum certè promiſcuus ille cœtus, alios habet cultos, alios agreſtes. ingeniique durioris. Ex quo fit, ut quibuſdam rapaces Virtutum animi, & ex ſeſe fertiles videantur, ſine longo magiſterio honeſta comprehendentes: nonnulli, ut nativa ſurgentes pulchritudine, in rectum exeant, tam præceptis adjuvandi, quàm exemplorum adminiculis ſtatuminandi ſunt. Multis gravius obſtat frigus, quibus abſque ſeveriore lege profectus extundi non poteſt. Inter plantas ea res evidentior eſt, quarum pars ſylveſtris, & horridioris indolis, pars mitior, quæque ſponte ad cultoris ſui vota properat. Sunt, quibus aut natale ſolum, aut conſuetorum uſus eripi non poteſt, quædam non niſi conculcata terra proficiunt: quarundam in tenellis herbis depaſcenda luxuries, & implexa ramorum congeries amputatione coërcenda. Sycomori ſine vulnere fœcundi non ſunt, olerumque plurimis nec vitæ diuturnitas, nec ſaporis gratia conſtat, niſi primum germen nutricis gremio ſubducatur. Itaque divina illa, non ruſtica Muſa, vere cecinit.

— pater ipse colendi
Haud facilem esse viam voluit, primusque per artem
Movit agros, curis acuens mortalia corda.

Actionum porrò si comparationem instituamus, homini quidem communiores eæ sunt, quas naturales rei medicæ auctores pronunciarunt, nutritio, & generatio. Cum enim insitus partibus calor humidum, tanquam pabulum suum, avidè carpat, ne fluidum hominis casurumque corpus, veluti oleo defecta flammula citò marcesceret, alimento restaurandum erat, quod in ventriculo præparatum, in jecore ulterius elaboratum, in corde perfectum, reliquis deinde membris per venas suppeditatum omnia reficit, & ad vigorem usque ætatis justis incrementis adauget. Ut sobole generata caducam stirpem homo redintegraret, semen producere debuit, fœtus novelli fundamentum, quod præparatum intra pampiniformes vasorum ductus, in varicosis flexibus elaboratum, in capsulis denique spermaticis consummatum, tandem in hortulo conjugis, arvoque Naturæ sereret. Quantò verò manifestiores sunt in plantis hæ naturales functiones, quas porrectis in terram altricem copiosis radicibus, nutritionis officium tam gnaviter exsequi certum est, ut multis huic tantum muneri operam navare perhibeantur. Non idem tamen omnibus alimenti modus, non eadem æquè suavia. Sunt quibus largior nutrimenti portio sufficienda: cappares, & verbascum paucis contenta. Frigida plerisque commodior; ocymum tamen affusa calida magis proficit. Omnes ferè dulcem postulant humorem; ex oleribus nihilominus eruca, & brassica, salsis nitrosisque juvantur. Unde contingit, cum non idem habitus sit, cultusque locorum,

— quod non omnis fert omnia tellus.
Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ,
Arborei fœtus alibi, atque injussa virescunt
Gramina —

Fœcundam verò plantarum vim, quis non obviam undique oculis agnoscit. Aliquæ nullo cogente sponte sua proveniunt: aliæ posito de semine surgunt; quibusdam ab radice pullulat densissima sylva. Atque hos propagationis modos primùm natu-

tu-

tura dedit; quid ars deinceps, & cultorum induſtria non adjecit? dum aut ſtolonum avulſorum tranſlatione, aut propaginibus in terram depreſſis, depactiſque novis ramis, proventum uberiorem vegetabilibus imperat.

Quin & caudicibus ſectis, mirabile viſu,
Truditur è ſicco radix oleagina ligno.

Has nutriendi ſeſe, generandique vires, ut in homine, ſic in plantis vitalis quoque facultas promovet. Languidam eam quis arbitretur? Imò ſi rem æqua lance penſitemus, vix humana fragilitate debiliorem. Et ſtirpibus quidem blandum illud adoleſcentiæ ver, juventutis vegetum florem, & confirmatæ jam ætatis fructus, longa annorum ſeries reparat. Homini, inquit Catullus,

——— *cum ſemel occidit brevis lux,*
Nox eſt perpetuò una dormienda.

Quod ſi majores illas reſpicimus ſtirpes, abundè notum eſt, annoſa tot arborum robora, Statiliam, Neſtoremque vivacitate ſuperare. Quæ verò planta par eſſe queat homini, cum ſpectamus os ejus ſublime, & erectum ad ſidera vultum. Fertur enim ad ſimilitudinem ſui excellens natura, & ſimulacrum refert cæleſtium animorum decerpta quadam ab iis aura. Quis nobiles illas intelligendi atque eligendi dotes herbulæ tribuat? tum ſenſuum vigorem, & arbitrarii motus agilem expeditionem: affectuum vim, quorum impetu fruſtra ſæpius obluctante ratione, præceps fertur. Nolim tamen, humaniſſimi Auditores, tantum humano ingenio tribuatis, ut exhauſtam ab eo plantarum naturam omnem, perfectamque cognitionem acquiſitam arbitremini. Nam quod Bion olim de negotiis humanis aſſerebat, ea initiis ſuis eſſe ſimilia: verè hic quoque dixerim, & hanc ipſam rerum naturæ peritiam, ut confitetur Seneca, non magis abſolutam eſſe, quàm conceptus inchoatos. Negat Ariſtoteles vegetabilibus ſenſum ineſſe; quem tamen iiſdem aſſerebat Plato, vir, authore Cicerone, ingenii doctrinæque princeps: fecit idem Anaxagoras, quique præ cæteris herbarum viribus indagandis clarior, Democritus. Is enim & ſexum plantis, ſenſumque tribuebat, & mente pariter cognitioneque non carere credebat. Obſervarunt enim vi-

ri ſapientiſſimi, plantas aſſumpto alimento ſuaviter refici, & efflorefcente nativa pulchritudine partibus ſingulis in hilaritatem diffundi. Obſervarunt florum pleroſque ad ſolem, ſiderum ducem rectoremque converti, tanquam beneficum ejus influxum tacitis votis nunquam non exoptarent. Notarant quercum oleamque ſibi commiſſas, manifeſto quodam diſſenſu in contrarium flecti. Vitem quoque braſſicam vicinam faſtidire, & aliorſum converſis flagellis, ab ejus contactu refugere. Cucumeres aquæ deſiderio evidenti affici, & in proximam illam toto ſe corpore demittere; oleum autem propinquum tam acriter averſari, ut ab eo tanquam inimico ſe ſubducturi incurventur. Motus autem in plantis argumenta cur ſolicitè conquiram? Notiſſimum arbitror florum non paucos, Sole oriente, vel ad occaſum feſtinante, ſinus foliorum & ſyrmata modò pandere, modò recolligere, totque convolvulorum ordines, mira ſublimitatis aviditate, exporrectis quaqua verſum claviculis veluti manibus adminicula arripere, quibus in altum enitantur, & imminentia omnia ſuperent. Taceo Pudicam nomine arborem, quam veluti modeſtiæ ſymbolo, homine accedente, ramos contrahere, eodemque recedente, diducere tradunt rerum Indicarum inſpectores. Tum alteram illam, cujus frondes humi prolapſas obrepere, manuſque inſectantium fugere memorant. Anne penitus admirandum, Lyſimachiam collo ferocium animalium ſuſpenſam, eadem cicurare, & ad manſuetudinem componere? Scyllam à foribus ædium pendulam incantamenta averruncare. Dæmones ipſos Hyperico fugari veterum diligentia compertum eſt.

Denique in humano corpore, ſtabilis naturalium actionum vigor eſt, ſi temperamentum ſalvum eſt, ſi conformatio decens, ſi partium omnium unio & communio non labefactetur. Ita res in plantis habet, quibus, ut ex doctiſſimo Poëtarum colligimus, temperamentum partium vitiat rapidi potentia Solis

Aerior, & Boreæ penetrabile frigus - - -
- - - quoties ruit arduus æther,

Et

Et pluvia ingenti sata diluit - - -

Aut cum exustus ager morientibus æstuat herbis.

Has enim noxas vermiculatio, rubigo, sideratio, sphacelusque comitatur, vitia cum internecione plantarum conjuncta. Conformatione morbosa fiunt vegetabilia, cum impedita Plastes Natura, vel corpusculum ipsorum totum, vel partes aliquot, minutas, asperas, curvas, aliisque modis præter institutum contortas producit. Unio perit, cum quid abscessu prætumidum, vulnere saucium, rimisque fissum fuerit. Cæterum ægritudines humanas, interdum sola suis pollens viribus Natura expellit, quoties onere molestum sanguinem apertis venarum osculis excludit, noxiosque succos alios per ductus corporis & meatus eliminat. Interdum arti corolla debetur, quoties victæ propemodum à morbo Naturæ suppetias affert: cum per Æsculapios suos reductum ab orco Hippolitum in auras vitales vindicat. Eadem in plantis fiunt, in quibus ægritudinum impetum nonnunquam sola Natura sustinet. Cum gravata humiditatum copia, lacrymas viti, pruno cerasoque, gummi, lentisco & terebintho resinas, salubri penitus eventu exprimit. Frequenter ab arte præsidium plantis venit, utpote quæ nascentibus obstetricis instar opitulatur, externas cœli solique injurias providè avertit, sordescentibus coloris nitelam conciliat, odorum gravitatem insolita fragrantia commutat, & simplicem florum habitum, Protei instar, multiplici formarum varietate distinguit. Quid memorem insitionis prodigiosum artificium? quæ diversas germinum traduces, alienis visceribus inolescere docet, ut, accinente Marone,

Exeat ad cœlum ramis felicibus arbor,

Miretur que novas frondes, & non sua poma.

Et, ô ingenii humani portentum! non defuerunt hoc ipso seculo Virbii novi, qui destructo jam, combustoque plantæ corpore, è fœcundis cineribus lepidam vegetabilis Phænicis umbram Hermetica opera in lucem revocarunt. Humanum tandem corpus, quod vitæ munere jam perfunctum, melle condivisse veteres, apud Xenophontem legimus. Simile de plantis fit, quarum vel integra corpora, vel partes, saccharo aut melle

recondimus, ut etiam post obitum non ingrata hominibus cadavera, vel tanquam gulæ scitamenta, vel tanquam bonæ Valetudinis fulcimenta placeant.

Ex quibus omnibus constare vobis arbitror, Auditores humanissimi, quàm ex verò profecta sit Homeri vox, genus humanum plantis esse simile, quàmque cognata sint officia, corporis humani contemplatio, & amœnior hæc plantarum potentium inspectio. Conjunxerunt utrumque munus viri per Europæ tractus celeberrimi, qui tam in hoc nobili Patavino Lyceo, quàm in aliis florentissimis Gymnasiis, & Anatomica, & Botanica publicè professi: quibus volupe fuit, exantlatas à cadaverum dissectione molestias, jucundo rerum hortensium exercitio diluere.

Est etenim alternis facilis labor ——

Horum vestigia, quamvis longo intervallo, serenissimæ Reipublicæ Venetæ decreto sequenda mihi sunt, & intermissa jam ab aliquot annis grata plantarum contemplatione, rerum Anatomicarum insuavitas mitiganda. Vos quoque lectissimi juvenes, generosa pectora, & ad patriæ decus nata, studium utrumque complectamini, quodque cælo descendisse fertur, γνῶθι σεαυτὸν, Nosce te ipsum, tam ex miranda partium corporis humani structura; quam lepido hoc vegetabilium omnigenorum cœtu, exemplis jucundioribus perdiscatis.

PLAN-

PLANTARUM

EXIMII CULTORES.

Eceptus à vetuſtiſſimis ſeculis mos fuit, Auditores, legumque ſanctione deinceps confirmatus, ut ſacris certaminibus victores arborum ramis coronarentur: atque hoſtibus domitis clariſſimi duces, inter bellicos honores, connexum è floſculis ſertum, fortitudinis teſtimonium ſumerent. Adeoque princeps olim terrarum populus, haud nobiliorem ob ſervatos exercitus coronam; quàm gramineam imperatoribus a milite dandam conceſſit. Et placuit ſimplex hoc inſtitutum, dum intemerata placuit virtus, non aliunde; ſed à ſe ipſa pretium, æſtimationemque conſecuta. Senſim tamen obrepente priſcæ frugalitatis deliquio, contempta fuerunt obvia hæc Naturæ blandientis ornamenta, primuſque Craſſus ille dives, ex argento auroque folia coronarum imitatus. Non aliò ſanè exitu, niſi ut ſuavem & æthereum honeſti ſpiritum, ſordida vulgi aviditate, veluti olenti fæce corrumperet, ipſuſque fortunis ampliſſimis devolutus infamem ſeſe creditoribus decoctorem objiceret. Simile de medendi ſcientia dixerim, quam peſtilenti quodam ſidere adflatam judicarunt viri magni, poſtquam à portentoſis ingeniis ſpreta penitus herbarum potentia, remediorum gratia metalla tantum quæſita fuerunt, &, tanquam parum benigna fertiliſque tellus foret, qua parte calcatur, in viſcera ejus penetratum eſt, & horridam Manium ſedem, ut tormenta conquirerentur, quibus in morbos pugnaretur, de quibus incertum, luxata ſæpius ſecunda valetudo, an adverſa reſtituta fuerit. Quorum inſaniam, ſi paucis mihi perſtringere dabitis, humanitatis veſtræ munus agnoſcam, Auditores, & eximiæ benevolentiæ argumentum certiſſimum.

Nam

Nam si providus ille rerum auctor humanæ valetudinis præsidia in metallis præcipuè reposuit, quid est, quod oculis illa mortalium subduxit? quod ad inferos usque demersit, ac rebus veluti noxiis damnoque generis humani proditis in medium, toto pondere terram instravit? Ecquis ad salutem inventa credat, quæ sine certa pernicie conquiri non potuerunt? valere hominem per illa debuisse, quæ actis per montium spatia cuniculis improbo atque indigno labore vitam ejus attritura? quæ fidentibus infirma cervice fornicum rimis, repentina morte operarium oppressura? spiritum anhelantis tetro lethalique fumo strangulatura? atque utcunque perditæ cupiditati cætera benè vertant, lucis incertam usuram, certis umbris ac tenebris damnatura? Protrahantur è latebris suis tandem metalla, & curiosi artificis judicium pariter ac manus delassent; non habebunt inter salutares notas, quo sensuum fidem provocent. Nam tactui immitè protinus frigus insinuant: odoratui & linguæ, aut nihil, aut insuave quid, & nauseabundum: ut cum ad experimentum procedendum est, non ad amussim artis exactum opus; sed temeritate, atque audacia plena periclitatio committenda sit. Claudicet enim necesse est ἐμπειρία quæcunque rationis fulcro non subnixa, & in errores impingat, quæ recti judicii Theseio veluti filo non directa. Nec aliam arbitror causam fuisse, cum jam antiquitùs satis obvia metalla forent, quod in tanta priscorum diligentia, vix habeant gravissimi scriptores, quo morbis præsentibus internum illorum usum persuadeant: quibus tamen (ut seriò fatetur Plinius) nihil intentatum inexpertumque fuit: nihil deinde occultatum, quod prodesse posteris vellent. Abscondisse eos abstrusos naturæ thesauros, vitamque bonis alienis defraudasse, tantum abfuit, ut etiam ingratis eos divulgarint, diuque summum ingeniorum emolumentum duxerint, ne intra unumquemque præclara inventa perirent. Cur imponi mihi patiar ab hodierno chymicorum vulgo, patere nunc metallorum arcana, atque interiore naturæ sacrario concepta horum principia, Vulcani ministerio detecta? Quamvis enim hæc in auro, in stibio, in hydrargyro, non illaudabili studio quæsiverint plurimi; tamen irritos fuisse

cona-

conatus, tum demum agnovere, cum per tot ignium gradus, aquarumque Stygiarum vires exercitatam materiam, habitum tantùm mutasse deprehenderent; non exuisse corpus: nec talaria posuisse unquam volaticum illum divum; sed vel Proteo mutabiliorem, postquam vario sub schemate diutius lusisset, remeasse tandem in pristinam libertatem, vomicam æterni liquoris, & rerum omnium venenum. Aperto satis indicio frustra ab his solis morborum auxilia exspectari, quorum intimæ vires in notitiam hominis haud pervenerunt, nec pervenire forsan debuerunt.

At illa quæ adversus ægritudinum impetum efficacissimè pollere voluit, rerum optimarum æterna scaturigo Deus, è tellure ipsum produxisse sacris literarum monumentis dudum consignatum est; adeoque tot herbarum fruticumque genera, quemadmodum edita fruge victus necessitatem homini explent; ita fœcundo medicamentorum proventu Valetudinem prosperam conservant, adflictamque morborum sævitia pristino vigori restituunt. Plantarum opera, infestum vitæ penetralibus frigus superamus, ardorem æstuantium viscerum demulcemus, suffusos partibus humiditatum imbres exsiccamus, ariditatem earumdem squaloremque temperamus. His jubente Deo utendum est, imò imperante; ut quamvis necessariò ad fatalem illam metam homini eundum, præsto nihilominus sit, quod externorum præcipitem incursum avertat, corporisque cruciatus subinde propulset, & ad catastrophen vitæ molli magis, ac naturali via, deducat. Nec locus ullus aut regio cælesti munificentia destituitur: non abditæ solitudines, & horridior omnis naturæ facies, non juga montium nubes excedentia, exustique sideribus terrarum tractus. A Mæotidis palude, & ultra Herculis columnas ipsoque rerum naturæ defectu, herbæ petitæ sunt, quas in sanitatis usum industria medendi converteret. Homini utique felicitatis suæ culmen etiamnum obtinenti, domicilium primum, & veluti sedem beatioris ævi, hortum adsignabat, beneficum Numen, ut ambiguum ipsi relinqueret, plura utilitatis ejus gratia condidisset, quàm voluptatis: cum & necessitatibus singulis prospectum esset, & amaretur

usque in delicias. Reficiebant utrunque sensum partim scintillantes varieque micantes flores, etiam non suspicienti siderum desideria renovantes: partim ingenuus ab iisdem & gratissimus halitus, & quocunque animum oculosque convertebat homo, ex vegetabilium uberrimo lætissimoque proventu, facile cognoscebat, & ignaro sibi divinitùs parata esse hæc beneficia, & suppeditari porrò vel ingrato.

Nec obscurat muneris præstantiam, quod hispidus aliquot plantarum aspectus, quod productis spinis tangentium manibus truces. Munire enim quasdam Natura debuit, & aculeis veluti telis armare ut tuta homini magisque salva remedia forent: quæ vel avida quadrupes depascere, procaces digiti rapere, vel neglecta vestigia facilius obterere poterant. Ita hoc pariter quod in vegetabilibus displicet, hominis causa excogitatum arbitremur. Fateor quidem non omnes plantas æquè gratas esse: multas qualitatum insitarum excessu, morborum atrocium causas debellando, asperitatem aliquam exserere: quasdam sub floridula specie toxica parare. Attamen hæ ipsæ quæ valetudini hominis penitus infestæ videntur, numerosis tot seculorum experimentis, in usum aliquem humanæ salutis conversæ fuerunt. Quamvis autem admirabilem hanc ex plantis remediorum varietatem summus ille dynasta cùm genuerit, tum homini largitus fuerit; occasionem tamen inveniendorum, & cognoscendorum effectuum ansam, non rarò bruta dederunt animantia. Nam caligantium oculorum nubeculam chelidoniæ succo discuti hirundinum inventum est, quæ implumibus pullis hujus adminiculo visum, vel acuunt retusum, vel restituunt amissum. Canes gramine manso stomachi fastidium deducunt, rejecta per vomitum cum medicamento pituita. Serpentium morsui Elaphobosci pabulo resistunt cervæ. Dictamni quoque vires, infixa corpori extrahendi patefecerunt eædem, cum, ut loquitur Maro,

—— *tergo volucres hæsere sagittæ.*

Pastis enim dictamno cervis lethales arundines protinus deciderunt. Anguis degustato fœniculi surculo spolium hybernum exuere, ciconiam ægrotantem ex origano medelam excer-

cerpere, aprum ex hedera, magnis ſcriptoribus proditum eſt.

Atque hinc natæ porrò obſervationes, prima ſalutaris ſcientiæ fundamenta locarunt: quas ipſas tamen non humile vulgus ſibi tribuit; ſed Dii, quique æmula poteſtate Deorum ſimulacra ſunt, reges, principeſque tanquam proprias vindicarunt; plantas etiam ſingulas nominibus ſuis adoptantes. Laudatiſſimam herbarum, quamque à Diis Moly appellari cecinit Homerus, Mercurio inventori adſignat: idem & contra ſumma veneficia remedium prædicat. Panaces ipſo nomine morborum omnium auxilium promittit, ſpecie numeroſum, & Diis pariter indagatoribus adſcriptum: hujus radice tellure evulſa, ſcrobem replere vario genere frugum religio fuit, & terræ genetricis piamentum. Myriophyllum Achilles invenit, fortiſſimus heros, quem non ignorare decebat, ut loquitur Statius,

—— quonam ſtaret medicamine ſanguis,
Quid faceret ſomnos, quid hiantia vulnera claudat.

Plantam ipſam morbis militum ſublevandis utiliſſimam eſſe, facto ejus in Telepho curando felici experimento comprobavit. Cratævas Mithridati Scordium acceptum refert, potentiſſimo regi, atque in ſumma non minus ingenii, quam imperii magnitudine, medicinarum peculiariter curioſo, Eupatoria quoque regiam auctoritatem habent, nec viribus ſuis penitus indignam, quum ſemen ex vino potum unicè dyſentericis opituletur. Gentianam Illyriorum quondam principi Gentio debemus, nobiliſſimam plantam, & alexipharmaca virtute pauciſſimis inferiorem. Quid memorem Chironem, Lyſimachum, Teverum? cum mulieres quoque conſtet hanc gloriam affectaſſe. E quibus Artemiſia, Mauſoli regis conjunx, adoptata herba, quæ Parthenis ſeu virginea antea nominabatur. Nec verò frivolam exiſtimemus hanc vitæ juvandæ curam, & ne quid profuturum ſeculis diutius lateret. Quoſdam enim ſingula inventa Deorum numero addiderunt: vitam omnium ſanè, & morborum tyrannidi exemerunt, & clariorem reddiderunt cognominibus herbarum: excitata quoque poſteritatis memoria rerum utilium inveſtigatoribus gratiam benigne retulit. Sola

 enim

enim hæc Naturæ placuiſſe remedia cenſebantur, utpote non difficilia inventu, parata vulgò, citraque vitæ diſpendium quærenda. Inculpata magis omnia fuerunt, cum nondum per fraudes hominum, ingeniorumque capturas, venalis valetudo eſſet: nondum compoſitiones, atque inexplicabiles miſturæ decantarentur, ulcerique parvo ex Indiis, aut Mari Rubro medicina imputaretur, ut feriò conqueritur rerum Naturæ graviſſimus ſcriptor.

Atque inventores quidem herbarum tales tantique fuerunt quid illuſtres, & ab omni ævo ſplendidiſſimos plantarum inventarum cultores ſilentio involvam? Et, ne Alcinoum Adonidemque reges è fabulis accerſeam, in veris hiſtoriis Cyrum legimus, imperatorem celebratiſſimum, plantaria manu ſua inſtituiſſe, atque hoc ipſum apud Lyſandrum Lacedæmonum legatum in aliqua gloriæ ſuæ parte collocaſſe. Attalum ſane Pergami dynaſtam, non pretioſiſſimæ ſupellectilis fulgor, non ſecundantis fortunæ blandimenta detinebant, quin, omiſſa regni adminiſtratione, hortorum ſtudio, plantarumque ſatu, defeſſum aut aberrantem animum recolligeret. Semiramidis penſile viridarium, admirata fuit antiquitas, & Africa celebrem novumque Maſaniſſæ cultum. Apud Romanos adeò vetus reperitur hæc propenſio, ut reges imperii fundatores, poſitis aliis curis, hac potiſſimùm fuerint in cura. Tarquinium cognomento Superbum palàm eſt, decuſſis in horto, papaverum capitibus, ſævum illum, ut loquitur Plinius, & ſanguinarium nuntium filio remiſiſſe. Scipio Carthaginis terror, Hannibalis, atque Antiochi victor, Linterni, horto ſubigendo, triumphalem manum exercebat: adeòque ſuavem experiebatur hortenſem operam Diocletianus Cæſar, ut lactucas ad Salonam, & olera, diademati, imperiis, ſceptriſque cunctis præferret.

Quanquam palmam florei hujus cultus præripuiſſe omninò videantur priſcis, hodierni proceres, induſtria dicam, an ſeculi potius felicitate ſingulari, à quo tempore ad ortum, occaſumquè ſolis patefactis Indiis, Europa univerſa, non minus pretioſiſſimis mercibus locupletata, quàm utiliſſimis plantis venuſtiſ-

nuſtiſque floribus exornata fuit. Quis fama non accepit Elyſia illa hortenſia, quæ Ludovicus Decimus tertius, feliciſſimus pariter, ac juſtiſſimus Gallorum monarcha, regio ſumptu non ita pridem excitavit? In quibus non ſolùm ampliſſimi regni delicias, & avita lilia; ſed utriuſque Indiæ florea miracula, æmulo terrarum ſitu peritè diſpoſita, vigere juſſit. Atque ut propinqua tantum delibem: Ex Romanis illis, religionis, Sapientiæque purpureo ſplendore eminentiſſimis patribus, cognitum habetis Franciſcum Cardinalem Barberinum? Igitur & ſupra Tantali, Heſperidumque ſive pretium, ſive operam conſtitutos, ornatiſſimos ejuſdem hortos, in quos, tanquam divini nectaris fœcundis apibus floſculi honorem impetratura Chloris, prodiga manu congeſſit quicquid horum eximium habet, noſter, aut alter orbis. Te verò quem memorem,

—— ò quà ſol habitabiles
Illuſtrat oras optime principum,

Ferdinande Secunde, magnorum Hetruriæ ducum, qui, veluti cum imperii ſolio ſcientiarum virtutumque ſceptrum obtines, ſic in cultiſſimo Piſarum viridario ſplendidè inſtruendo, tum è quæſitiſſimis floribus temporaneam; tum in poſteritatis memoria coronam conſecutus es ſempiternam. Effloreſcit doctiſſimi Petri Caſtelli auſpiciis, in Mamertini gymnaſii uſum, hortus Meſſanenſis Siculus. Non favillis atque uſtilagine flammas eructantis Ætnæ decolor; ſed Floræ nitidioris ſuaveolentibus deliciis eximiè decorus. Lugdunum illud Brtavorum, clariſſimas Belgii Athenas, haud minus eruditiſſimorum profeſſorum celebritas commendat; quàm adjunctus ſplendidæ Academiæ cultiſſimus hortus: in quo, præſide Adolpho Vorſtio, altero hujus ævi Theophraſto, præpotentium Ordinum confœderatorum nutu, non ebur, aromata, gemmas; ſed flores ſuos inter Europæas hoſpitari plantas Indi mirantur. Vigent in Germaniæ ſinu Altorfinæ Tempe, induſtria Ludovici Jungermanni, incomparabilis Botanici, in medicarum virtutum compendium redactæ amœniſſimum. Ac ne vegeta magis cœli temperie felices terras, his floriferis hortorum ſpatiis gaudere tantum credatis, illas ad extremum ſiderum ambitum, gelida-

que Aquilonis conceptacula porrectas regiones, hac parte à rerum natura damnatos non esse, ostendit Regius apud Danos Hafniensis Academiæ paradisus, Othonis Sperlingii, viri præstantissimi, studio, Europæis, Americanisque plantis ornatissimus. At quid augustissimæ Reipublicæ Venetæ munificentia dignius erat, quàm ut in hoc nobilissimum bonarum artium Asylum, bonæ valetudinis præsidia reciperentur? ut in Musarum cœtu Phœbus surgeret, Phœboque subjectæ plantæ plantarumque vires agnoscerentur. Immò prima omnium Veneta prudentia, utilissimi instituti metam assecuta fuit. Nam ut rebuspublicis per orbem reliquis, laudatissimi regiminis, civilisque tranquillitatis normam præbuit, ita publicis liberalium disciplinarum Gymnasiis, quid ad rei Medicæ perfectionem conduceret, exemplis suis docuit, splendidè constructo, non ligneo tantum illo, in quo Valetudinis fundamenta dissectio cadaverum patefaceret; sed etiam lapideo hoc plantarum amphitheatro, in quo tum incolumis Hygieæ munimenta, tum ejusdem afflictæ præsidia locarentur, ac recenserentur validissima.

Quæ nunc obvia vobis, Auditores, & in studiorum vestrorum emolumentum comparata curiosé perlustretis. Quod si enim ad sanitatis amissæ recuperationem necessarium ducitis, mirabilem corporis humani contextum viscerumque singulorum temperamenta rimari: quidni pariter necessarium existimetis, sedula observatione ea præcipere, quibus sacrum illud opificium sartum tectumque servandum, quibus labefactata morbo viscera ad temperiem pristinam revocanda sunt? Et observanda quidem eò religiosius, quo calamitosior ex præsidiorum inopia eventus, & ex inexplorato remedii usu damnum gravius redundat. Ducem utique belli non immeritò vituperetis, qui hostem irruentem aggressurus, ignorat, militem sub signis habeat validum, an viribus fractum, armatum, an inermem: Drusiano gladio, an plumbeis telis instructum. Non dissimilis fuerit Medici, imprudentia dicam, an temeritas? si gravissimarum ægritudinum agmen profligaturus, incognitum habeat, quæ medicamenti natura, quis habitus: robore integrum

grum ſit, an vetuſtate obſoletum: blandè opus expetitum abſolvat, an concuſſione quadam valli, partiumve perturbatione: vix à priſcis illis empiricis diſcrepaturi, qui per capitalem inſcitiam ex periculis ægrorum diſcebant, atque experimenta agebant per mortes. Veneremini ergo in tanta remediorum ubertate cæleſtem benignitatem, & plantarum eximios ſive inventores, ſive cultores pleno gradu ſequamini. Vos quoque dignos exhibituri, ſi quæ celſiſſimi Senatus provida cura communi utilitati largiri voluit, iis, qua par eſt gratitudine, modeſtiaque perfruamini.

E X

PLANTARUM

CULTU UTILITAS.

Egebant olim in Phaliſcorum agris, inclytæ, & per omnium ora vulgatæ Hirporum familiæ, quæ ſacrificium ad montem Soractis Apollini ſolemniter facturæ religioſis geſticulationibus operabantur, & impune ardentium lignorum ſtruibus inſultabant, flammis (ut loquitur Solinus) in honorem rei divinæ parcentibus. Myſterium hujus devotionis, munificentia Senatus Romani, proſecuta fuit, Hirpiſque, perpetuo decreto, munerum omnium vacationem conceſſit. Quibus verò non dignos honoribus arbitremur, Auditores, genuinos Apollinis myſtas, qui non vanis geſticulationibus, & doloſo per

ignes

ignes saltu; sed inventorum Apollinis sedulo cultu, herbarumque potentia benignè posteris tradita, nominis celebritatem adepti, rerum ipsius Naturæ munificentiam tantum non superasse videntur,

Dii illorum umbris tenuem, & sine pondere terram,
Spirantesque crocos, & in urna perpetuum Ver!

Jurè cum satyrico exclamem. Nullum eloquentiæ flumen, nulla sermonis ubertas suppetit, qua vel extollere satis beneficii magnitudinem libeat, vel utilitatem digerere, quæ ex fonte hoc in salutem humani generis, & commodum redundat.

Summum antiquitùs Deorum munus homini datum, sylvæ arboresque intelligebantur. Ex his utique templa primùm dicata, & simulacra ante exsculpta fuerunt, quam excogitato beluini cadaveris pretio, probatoque pietatis nomine luxuriæ jure, ex eodem ebore Deorum ora spectarentur, ac mensarum pedes. Imò numen ipsum arboribus inesse, densa mentis caligine circumfusi mortales sibi persuadebant, ad eas victimæ immolari solitæ, atque ex hominis sanguine factæ lustrationes. Hinc illa apud Lucanum nemora,

—— lucique vetusta
Religione truces, & robora numinis instar
Barbarici ——
—— tum humanis lustrata cruoribus arbor.

Neque id fecisse videntur, quod magnitudinem tantum arborum suspicerent, aut sub frondibus earum, exclusa luce, opacam quietem, & silentia adorarent; sed quod eximium in plerisque usum agnoscerent, sine quo vitam penitus vivere non potuerunt. Herbarum foliis mollior ipsis specus erat: cumque jam è rudi, & solivaga vita societatem inire, domosque struere cæpissent, non montes cedebant in marmora; sed è ramis stirpium tuguriola sua casasque constituebant. Etiamnum gentes ita degunt, & per vastos Indiarum tractus, non operosa lapidum congerie; sed ramis palmarum, cannarumque facili contextu, ædiculæ surgunt. Aliis non desunt ingentis magnitudinis arbores, è quarum integro trunco domicilia excavent, atque è cortice unico lintres, mari fluminibusque trajiciendis, homi-

hominum quinquaginta capaces. Ut mirari jam desinamus celebratam in Lycia platanum, quæ laxo specu Mucianum consulem cnm duodevigesimo comite haud incommodè excepit. Alterum item in Veliterno rure, quæ latis ramorum trabibus, & tabulato amplo, Cajo principi, cum quindecim convivis epulanti, simulque ministerio triclinium præbuit. Nec domus tantum è stirpibus; sed corporum etiam tegumenta, in nuditatis remedium, è plantis quærebant. E sparto calceamenta parabant pastores, & vestem. Herodotus è Phleo herba operimenta Indos gestasse prodit, quàm è flumine demessam, & contusam, atque sportæ in modum contextam, veluti thoracem pectori aptabant. Porrò cum usus, & excitatum rebus egenis ingenium, varias artes extunderet, ex Acanthii lanugine demptis spinis vestes effecerunt: potissimùm autem ex fruticum & arborum lanis, quas Xylon distinctiùs, & gossipium veteres appellarunt. Illarum uberrimo apud Indos, Arabesque proventu, non indigenis tantum; sed Europæis quoque populis in vestimentorum apparatum prospicitur. Lanas sanè pecudum, tanquam segnissimi corporis excrementum, rebus divinis operanti minime purum amictum præbere, ex Orphei, & Pythagoræ monitis credebatur. Arborum autem inter optimas terræ fruges exortam lanam, tam sacerdotibus Aegyptiis vestiendis, quàm rebus sacris operiendis singulariter usurpatam fuisse confirmat Apulejus. Quid linum referam? vilem & sine cura passim obrepentem herbam: cujus tamen inter confessa vitæ commoda, vix par est aliarum, quas impenso studio colimus, auctoritas. Eo multipliciter passo contusoque, & in mollitiem lanæ coacto, post tot lucri cupidorum ingeniorum inventa, ne nunc quidem inter indumenta carere possumus. Byssum quoque noverunt veteres, cujus Elæorum agrum feracem fuisse scribit Pausanias, è qua pretiotissimum, & in mulierum potissimùm delicias expetitum lini genus colligebant.

Patebat etiam mortalium oculis olim Oceanus, &, tanquam vinculum orbis terrarumque simplex custodia foret, diu humanæ experientiæ intentatum fuit: donec è scirpo primùm, & compactis arundinibus scaphæ, ex arborum trunco lintres, è

ſparto funes invenirentur, tandemque ex alno pinoque navigia majora, tum è lino velorum diſpares ſinus, ventum procellaſque recipientes, quo longo maris intervallo ſejunctis populis, & extra ſiderum utramque metam poſitis, ſalutaris commercii viam aperuiſſet. Memoriam ipſam antiquitatis, & omnes hiſtoriæ theſauros perdidiſſemus, niſi à claris ingeniis, è corticibus arborum tenuioribus, libri comparati fuiſſent, quibus inſcriberent, atque caudicibus earundem in tabellas æquatis codices: tum lintea ceris obducta, quæ ſtylo exarata literas ſervarent. Quin & foliis plantarum non oracula tantum mandarunt; ſed etiam prolixiores doctrinæ tractatus. Illaque de ignibus aëriis ſuaviſſimi Poëtæ carmina,

Lævis in aridulo malvæ deſcripta libello.

Seculis deinde provectis è Biblo ſeu Papyro circa ripas Nili creſcente, chartæ paratæ ſunt, quum in prætenues, ſed latiſſimas philuras acu dividi cæpiſſet: quibus Pergamorum principes membranarum uſum adjecerunt.

Et libros tantum loquor, veſtimenta, domos, templa: ne vivere quidem ſine plantarum ſubſidio priſci mortales potuerunt. Ferarum atque animantium cæde, victus neceſſitatem eos expleviſſe, cur exiſtimem, Auditores, cauſam habeo nullam. Etenim inter vetuſtiſſimos Syros, Aegyptios, Perſas, Indos, quotquot aut religioſo Deorum cultu, aut continentiæ laude cæteris præſtabant, à carnium eſu abſtinebant: ſive animantibus tanquam rebus ſacris parcerent, animæ nobilioris indolem venerantes, ſive partium nobiſcum ſimilitudinem ſuſpicerent, ſpeciemque ſanguinis communem. His igitur, ut Homerus teſtis eſt,

—— καρπὸν ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη ——

—— *fructum dedit optima tellus*
Sponte ſua ——

Ex arboribus primò gentibus cibum fuiſſe refert Plinius, ſic inductas cœlum ſpectare, ſic paſci. Tandem, ut cecinit Maro,

—— *cum glandes atque arbuta ſacræ*
Deficerent ſilvæ, & victum Dodona negaret,

auctis hominum cœtibus, frumentis quoque labor additus fuit, inventique fruge blandiores ſucci hominem mitigarunt. Ex his membra recreans olei liquor, vireſque reſtaurans vini potus, tot denique ſapores annui ſponte provenientes, & menſæ etiamnum ſecundæ: quamvis ciborum cauſa cum feris depugnetur, & paſti naufragorum corporibus piſces expetantur. Imò conſiderate vel in ſingulis, quæ retuliſſe videor de multis. Naſcitur in Mexicanis oris Magneii dicta incolis planta, aloës genus, firmo in extremis foliis aculeo ſpinoſum. Hujus truncus ligni uſum præbet, folia tegularum, aut imbricum. Ex iiſdem lini cannabiſque modo variè paſſis fila, calceamenta, cingula, chlamydes, ſtoreas, & funes concinnant. Spina ſubulæ, vel acus vicem ſuſtinet, tum collectus in excavata radice ſuccus, mel, ſaccharum, & acetum exhibet. Nec palmam huic plantæ concedit Palma, quæ & ipſa lignum ad ædificiorum trabes ſuppeditat, ramis ejus parietum latera ſtipantur, & inſtrumenta parantur ad uſus privatos plurima. Foliis palmæ, ut auctor eſt Plinius, ſcriptitatum fuit, eadem ad ſutilium nexus, & levia capitis umbracula findebantur. Hodie ſportulas præbent, & ad æſtum aëris temperandum flabella. Cortice caudicis funes plectuntur: medulla ramis ſubjecta, & dactylorum vel in unica palma proventus inſignis, alimentum præbet ſuaviſſimum, & ex iis arte elicitus liquor Vinum,

Quod lene tormentum ingeniis admovet
Plerunque duris ——
Quod ſpem reducit mentibus anxiis
Vireſque ——

Sed, ô vocem egregiam!

Non eſt vivere; ſed valere vita.

Cur in mortalium numero nos poſitos gaudeamus, ut cibos potioneſque, percolemus, ut corpus hoc fluidum, & infirmum ne cadat ſubinde farciamus? Verèque natura non materna benignitate, ſed novercæ odio genus humanum proſecuta diceretur, niſi præter victum, è vegetabilibus ea quoque ſubminiſtraſſet, quibus valetudinem fulcire, morborum impetum retundere, dolorum atrocitatem lenire queamus. Quid enim eſt, quod

quod amiſſa corporis ſanitate felicitatem hominis ſtabiliat? an regiæ Perſarum Gazæ? an Arabum intacti theſauri? an univerſum quod ſignandum aviditas dedit aurum? næ illa præ ſano corpore ludibria ſunt, ac vitioſæ nuces! Nemo tam demens, qui Indis imperare amet, affectus elephantiaſi, diadema geſtare capite ſiderato; manibus ſceptrum geſtare, chiragra implicitus. Sola valetudine propitia, etiam in triſti felle dulcedinem, adverſâ eadem etiam in mero melle ſummam amaritudinem experimur. Κρεῖσσον θάνατος ὑπὲρ ἀῤῥώστημα ἔμμονον, inquit Panaretes, Tolerabilior mors eſt pertinaci ægritudine.

Tanti autem tamque exoptati boni curam, & tutelam, in plantis iſtis, herbarumque facultatibus præcipuè collocavit, prodigus utilitatum omnium conditor. Harum quàm plurimis calorem indidit, quo noxium partibus internis frigus expelleremus, cruditates, phlegmatumque proventum impediremus. Atque ex illarum ordine, quædam ſingulari temperamenti blandimento, frigore concreta laxant, & remolliunt, æmuloque naturæ miniſterio indigeſta concoquunt, dolorum cruciatus leniunt, ad ſobolis generationem ſemen parentum augent, ad generatæ ſobolis nutritionem, lactis abundantiam matribus ſuppeditant. Quorundam acrior calor eſt, & altius penetrando, laxatiſque ſpiramentis obſtructa viſcera expediunt, tumores diſcutiunt, hærentem in uteri venis ſanguinem ſpiſſum fluxilem reddunt, aquarum ſtagnantium copiam imminuunt, partem earum ad ureterum canales deducendo, partem rivulis ſudoris excitatis per tenuiſſimos meatus eliquando; vermium item importunos fœtus, atque ante obitum corpus humanum funerantes interimunt. In quibuſdam plantis igneus vigor eſt, quorum exceſſus, quamvis uſu interno tutus non ſit; attamen dum excitato forinſecus ardore, & dolore, ex alto vitioſos ſuccos attrahunt, atque inductis ulcuſculis revellunt, & derivant: excreſcentia ſupra Naturæ modum abſumunt, moleſtiore quidem ſenſu, ſed eventu felici, graviſſimas ægritudines frequenter domant. Contrario proſunt opere plantæ, quæ frigore ſuo fervorem æſtuantium viſcerum temperant, tenues humo-

res

res, & cum periculo ruentes intercipiunt, ſiſtunt, repellunt, dolores maximos immiſſo partibus ſtupore ſopiunt. Evidens pariter auxilium afferunt illæ, quæ vulnerum hiatus claudunt, & in ulceribus vel carne replendis, vel cicatrice velandis Naturæ adflictæ ſuppetias ferunt, aliiſque morbis ſuperandis ſtrenuè militant. Atque hæc omnia tantum manifeſto qualitatum robore præſtare videntur: quid mira deinde, neque explicabili ſatis formarum proprietate? qua vitioſos corporis ſuccos ut expurgari poſſint, ad ſeſe pelliciunt: quemadmodum cervum è latebris attrahere ſerpentes ſcribunt rerum naturalium inveſtigatores. Addite vim ſingularem, qua languidis vitæ præſidiis robur aſpirant, teterrima venena hoſtili veluti odio perſequuntur, & profligant. O favorem numinis & cœleſtis benignitatis fontem limpidiſſimum! Quid dubitemus an vera ſit Plinii ſententia, Mithridatis commentaria, quibus vires plantarum, & effectus complexus fuerat, non minus communi vitæ profuiſſe; quàm regna potentiſſimi illius principis, & provinciæ imperii Romani limitibus à Pompejo Magno adjectæ.

Harum itaque diligens, & curioſa inveſtigatio, non ad alios magis ſpectat, quàm ad vos, ornatiſſimi Juvenes, quibus humanæ valetudinis commoda ſervanda, incommoda ſalutari manu, & conſilio avertenda fuerint. Utique ſi bene medendi gratiſſimum finem ſanitatem agnoſcitis: hæc autem ſive conſervanda ſit, alimenta: ſive à morborum tyrannide vindicanda ſit, medicamenta, tanquam media expoſcat, quibus proficiat: in confeſſo planè judicetis, ad vos pertinere cognitionem mediorum, ad quos acquiſitio hujus exoptati finis. Quod ſi tamen omnibus hic ſcopus propoſitus non eſt; rem tamen indignam arbitremini, animantia bruta, quæ ipſis ſalutaria ſunt noſſe; hominem autem ea ſine quibus vivere, ſine quibus valere non poteſt, ignorare.

EX PLANTARUM CULTU JUCUNDITAS.

Onſulebat oraculum Delphicum Gyges, rex olim terrarum ampliſſimus, ecquis in communi hominum cœtu præ cæteris felix eſſet. Reſponſum tulit, Aglaum Pſophidium, inter mortales feliciorem à Diis judicari. Hic verò ætate jam ſenex, in anguſtiſſimo Arcadiæ angulo prædium colebat, parvum quidem, ſed annuis victibus largiter ſufficiens, è quo nunquam fuerat egreſſus. Iniqua ſanè ſplendido regi videbatur ſententia, ignobilem pariter, atque ignotum ſenem, haud imperii majeſtate formidabilem; ſed hortuli privati cultura penè deſpiciendum, feliciorem habitum iis, in quos propitia Fortuna bonorum omnium cumulos prodiga manu congeſſit. Beatam adeò vitam non eſſe, ut recenſet Poëta,

Fulgentes manibus videre gemmas,
Aut teſtudineo jacere lecto,
Aut pluma latus abdidiſſe molli,
Aut auro bibere, aut cubare cocco,
Regales dapibus gravare menſas,
Et quicquid Lybico ſecatur arvo,
Non una poſitum tenere cella,

Nihil enim horum in hominem conveniebat, qui ad raſtrum, & bipalia relegatus, vitæ mollioris lubentias vix primoribus, ut ajunt, digitis attigerat. Agere tamen Pſophidii cauſam princeps voluit Lyricorum Horatius, & beatum aſſeruit eum, qui ceu priſca mortalium gens, procul amotis negotiorum turbis, pater-

paterno in rure, vitæ, victuique necessaria quærit. Nam, inquit,

Neque excitatur classico miles truci,
Neque horret iratum mare.
Forumque vitat, & superba civium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta vitium propagine,
Altas maritat populos.
Inutilesque falce ramos amputans,
Feliciores inserit.
Hinc quum decorum mitibus pomis caput,
Autumnus arvis extulit.
Ut gaudet! insitiva decerpens pyra,
Certantem & uvam purpuræ.

Mihi, humanissimi auditores, in re proposita, nec editum divinitùs oraculum spernendum est, nec à poëtica tamen levitate pondus conquirendum, ut ostendam, non aliam, inter externa & fortuita, ingenuam magis, homineque dignam voluptatem esse, quàm quæ ex stirpium plantarumque cultu in eundem redundat. Quòd mihi quidem ut evincam facilè fuerit, si benevolentia vestra, veluti zephyro blanditer aspirante, vela mentis meæ, conatusque promovebitis.

Nam, ut inde ordiar, haud facilè delectationem aliam reperiatis, in quam ab omni ævo tam cupidè consenserit humanum genus: arcanâ quadam, eademque congenita vi, tam civiles; quàm barbaros animos ad hortorum studium suaviter, nec minus efficaciter impellente. Sacras lustretis, ac profanas historias, & liquidè constabit, simul cum orbe nato, natos esse hortos, eorumque sepimentis libenter se clausisse, non illustria tantum capita, atque inter illa philosophos & egregii publici moderatores; sed humile pariter vulgus, & quotquot simpliciores, nec ambitione mala fascinatæ mentes fuere. Quid enim singulari cura non prosequerentur ea, quæ non in cibos tantum; sed etiam ciborum suave condimentum cedebant. Non recensebo pretiosas Indorum merces, piper, caryophyllos, macem, cinnamomum, sine quibus opiparè vix degitur, aliaque exoti-

ca

ca stirpium munera: cum illa ipsa quæ nobis viliora sunt, cepas, & allia, ex omnibus Europæ radicibus, tanquam suaviora gulæ scitamenta, languidoque ventriculo robur conciliantia, Indiarum incolæ seligant, ut auctor est Josephus à Costa. Mel, quod dulce nectar, & cœleste donum haud vanè cecinit Virgilius, è plantis floribusque delibant sedulæ, operumque suorum studiosæ apiculæ, quotiescunque

Crura thymo plenæ, pascuntur & arbuta passim,
Et glaucas salices, casiamque, crocumque rubentem,
Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos.

Non cedit melli dulcissimus succus, quem arundinibus expressum, olim Indi bibebant. Ex eodem artificiosa condensatione concreto, saccharum paratur hodiernum, quo nihil, tum ad edulia condienda, tum ad corrigendam medicamentorum amaritiem, usu receptius habemus. Addite mannam, qua vix aliud inter alvum lenientia suavius existit. Hæc autem roscidus humor est, ex vapore, subtilibus pinguibusque plantarum exhalationibus permisto, productus, quem per serenas æstatis noctes moderatum frigus condensat. Jam fructuum illam, è stirpibus tam specie, quam sapore diversis miram varietatem, nulla satis explicet facundia. Verèque apud Plinium Pomona, plurimum, inquit, homini ex me voluptatis est. Ego succum vini, liquorem olei gigno, ego palmas, & pyra. Tellus omnia labore quærenda concedit. At ex me parata pleraque, nec cura elaboranda; sed porrigentia sese ultro, &, si pigeat attingere, etiam cadentia. Certavit in his igitur natura ipsa secum, & ambiguum reliquit, plus utilitatis studio mortales sibi devinctos voluerit, an voluptatis.

Jam odores illos, halitusque suavissimi eximiam in flosculis hisce gratiam, quisquis integro narium sensu percipit, eum fateri necessum est, frustra alibi quæri delinificam hanc vim, & nescio quam ab alto infusam ætheriæ substantiæ partem. Non enim animantium membra ulla, non abstrusæ metallorum copiae, quicquam fragrantiæ illius possident, quam puriori myrrhæ, olibano, styraci, ladando, electro, balsami lacrymis, cinnamomo; imò passim obviis rosis, caryophyllis, violis, jasmino,

mino, liliis, ſimilibuſque naturæ munificentia contulit. Imò tanti æſtimati ſemper fuerunt, ſuaveolentes plantarum ſucci, tanquam cœleſtem in homine merſamque auræ divinæ particulam exhiberent, ut non niſi Deo placando, & precibus, votiſque mortalium, adeoque ſacris officiis abſumerentur. Hinc receptum uſu paſſim fuit, ut cum Marone loquar,

Verbenas pingues adolere, & maſcula thura.

Meritòque reprehendit intemperiem ſuorum phyſiologus Romanus, quod acervatim honori cadaverum congererent, quæ Diis per ſingulas micas dabantur. Neronemque principem tantum odorum concremaſſe, noviſſimo Poppææ ſuæ die, quantum annuo proventu non ferebat Arabia univerſa. Nec deeſt huic odoræ ſuavitati eximius uſus, ſive bonam Valetudinem, ſive adverſam ſpectemus, utpote quæ ſpiritus hominis recreat, & inſpirato purioris conditionis halitu, vitæ flammulam blandè excitat. Atque hæc potiſſimùm cauſa eſt, ut tradit Juſtus Lipſius, quod veteres illi ſapientes in hortis habitarunt. Eruditi hodiè, doctique viri delectantur hortis, & in iis divina illa pleraque ſcripta procuſa, quæ miramur, quæque nulla temporum ſeries, aut ſenectus abolebit. Viridi Lyceo tot diſſertationes debemus de natura: umbriferæ Academiæ de moribus, & ex hortorum ſpaciis diffuſi uberes illi ſapientiæ rivi, quos bibimus, & qui fœcunda diluvie orbem terrarum inundarunt. Ex odorum miſtura antiquitas unguentorum compoſitiones invenit, quarum præcipuis à myrrha, coſto, amomo, croco, nardo, amaricoque nomen faciebat, non cute tantum, capilliſque delibutis; ſed iiſdem luxuriæ vitio, in potus etiam additis.

Auget hortenſia oblectamenta, colorum quæ in floribus dominatur, gratiſſima oculis ſpectantium varietas. Enimverò ut cœlum, ait Lipſius, & æternos illos ignes, nemini aſpicere fas eſt, ſine occulto quodam horrore, & religione; non item Floræ ſacras opes, & hunc inferioris mundi mundum, ſine tacita quadam gaudii titillatione, jucundoque ſenſu. Mirum adeò, non oculis tantum hic pabulum eſt, dum in caducis foliolis aurum, ebur, ſanguinem, flammas, nivemque contuentur; ſed etiam menti, quam nulla res ſuavius afficit, quàm artificis na-

turæ, vel in uno florum genere colorando solertiam, sive cultum spectaverit partium, sive formam, faciemque, mille modis parem, modisque mille disparem. Pictores longa intentione hebetatam luminum aciem, ad specula quædam, & virores recolligunt: ita fessus gravioribus curis animus reperit in his areolis, pulvillisque micantium plantarum, quo se recreët, & iterum excitet. Celebratur priscorum Glycera Stephanoplocos, sive coronaria dicta, quæ versicolori florum mistura, Pausiam egregium artificem, ad certamen naturæ ingeniosè provocabat. Hodiernum vulgus compositis florum fasciculis, oculorum pariter ac narium voluptatem accendit, atque à fenestris pensili hortorum imagine, quotidiana suspicientibus rura objicit. Aliorum major industria, qui comminutis, concisisque floribus, clarissimorum hominum, tum insignia, tum facinora, sedula Musivi operis imitatione effingere conantur. Nec verò sensuum tantum oblectamentum in floribus; sed etiam formæ, decorisque studium, ad numerosa ex iisdem experimenta humanum ingenium deduxit. Illinebant herbarum succis faciem barbarorum fœminæ, teste Plinio. Mares olim apud Dacos, & Sarmatas, corpora quoque sua inscripserunt. Britannorum conjuges, murusque toto corpore glasto quibusdam in sacris oblitæ, colorem Æthiopum imitabantur. Quid referam in coccifera ilice Tyrii conchylii æmula grana, quibus imperatorum paludamenta tingebantur, atque etiamnum procerum indumenta refulgent.

Imò, factum magno gentium omnium consensu, ut ab his quantumvis caducis, vilibusque plantis, summi honoris, & æstimationis immensæ, si non pretia, certè argumenta peterentur. Antiquitùs ex herbis obviis corona, non nisi Deo dabatur: ob id Homerum cœlo tantum eam, & prælio universo tribuisse, scribit Plinius, viritim, & in certamine nulli. Feruntque primùm omnium Liberum Patrem imposuisse capiti. Flosculis herbarum manes venerabantur, animasque defunctorum. Inde Anchises apud Maronem, obvia Marcelli umbra,

—— manibus, inquit, date lilia plenis.
Purpureos spargam flores, animamque nepotis,
His tantum accumulem donis ——

Au-

Auguſtus Cæſar, auctore Strabone, cum in Aegypto Alexandri Magni corpus, cedri liquore, myrrha, balſami lacryma, ſimilibuſque plantarum ſuccis, à putredinis injuria præſervatum, adeòque ὅλη τοῦ σώματος περιστόψει ἀπαράλλακτον, conſpiceret, aurea quidem coronâ; ſed & ſparſis floribus veneratus fuit. Sumpſerunt ex herbis coronam Deorum honori ſacrificantes, victimis ſimul, & aris, templorumque liminibus, feſta fronde exornatis. Romulo imperii ampliſſimi fundatori, ab Acca Laurentia ſpicea corona pro religioſiſſimo inſigni data. Noviſſimè, & in ſacris certaminibus, Olympiis, Iſthmiis, Pythiis, ex oleaſtro, apio, lauruque uſurpata corona fuit. Inde natum, ut etiam triumphaturis conferretur; ſed in templo mox dedicanda. Corona tamen nulla fuit graminea nobilior, quam exercitus totus imperatori, non imperator militibus ſingulis dedit, adeoque aureis, gemmatiſque omnibus dignior. Quod ſi civicæ honor, uno aliquo humilimo cive ſervato, præclarus, ſacerque habebatur: quid exiſtimari debuit, unius virtute ſervatus exercitus univerſus. Dabatur hæc ex viridi gramine, decerpto, indè, ubi aliquis obſeſſos ſervaſſet. Summumque diu victoriæ ſignum fuit, herbam porrigere victos, hoc eſt, terra, & ipſa altrice humo cedere.

Atque utcunque hæc omnia non ſint, quæ parvi ſanè facienda non ſunt. Quod majus eſſe poteſt humani ingenii oblectamentum, quàm in partibus plantarum pro arbitratu mutandis, rerum naturæ leges tranſcendere, eamque non ut dominam imperantem revereri; ſed ut famulam, ad nutus heriles ſe componentem, variis operibus occupare. Præbent exemplum ſteriles quædam, aut parum fœcundæ ſtirpes. Hæ enim è macra tellure, in pinguiorem tranſlatæ, proprii cineris vegeto fertilique ſale conſperſæ, tepentibus aquis crebriùs irrigatæ, gravidæ fiunt, aut numeroſo partu ſaltem mitiores. Ampliorem quiſquis deſiderat florem, foliorumque luxu ſpectabiliorem, is amputato ramorum inutilium onere, in paucos alimenti ubertatem transferat, quæ multis ſuppeditata, tenuiorem victus penſum exhibebat. Diſplicet in quibuſdam moles, & incrementum partium vaſtius. Igitur & nutrimentum parciore manu ſuffunda-

ſundatis, & intra vaſorum anguſtias compingatis radices, validа magnarum ſtirpium fundamenta jacturas. Quod ſi vel in uſum veſtrum, vel delicias maturandas tempeſtivè non apparent flores, proventum eorum accelerabitis, quotieſcunque inſitum plantis calorem pinguibus, acribuſque fomentis excitabitis, externas frigoris injurias abarcebitis, ſedula item irrigatione ſqualorem prohibebitis. Retardare licet, importunè ad vota cultoris properantem florem, fruticis germinantis tranſpoſitione, vel germinum in calyculos extuberantium decuſſione, & ſolem, omnia ad exortum invitantem, abarcendo. Colorum etiam conſueta in floſculis ornamenta, quiſquis varietatis avidus mutare volet, colorante ſucco, aut pulvere, terra & radicibus imbutis, aquas inſuper ex petito pigmento infectas irrigando, ingenuum naturæ vultum fucata pulchritudine ludificabit. Sunt in quibus odor elegantiæ formæ non reſpondet, manifeſto narium oculorumque diſſidio. Itaque, vel odorato pulvere medicatâ terrâ, vel ſuaveolenti aromate radicibus infixo, vel fragrantibus aquis macerato ſemine, quodque portento ſimile, fœtidis plantis juxta adſitis, ingratum halitum, jucundiore anima flores commutabunt. Colores autem odoreſque tantum? imò temperamentum ipſum, adeòque facultates plantarum, agendique vires, in beneficium humanæ valetudinis in melius convertimus, artificioſa hac cura.

Vincit tamen oblectamenta reliqua, perita plantarum inſitio, qua fœcundum germen alienis vitalibus inoleſcens, non ſolùm agreſtem exuit habitum; ſed fructus etiam, cum magnitudine, tum bonitate magis commendatos producit. Et cui non ſuave ſit ſpectaculum, creſcentem in quercu roſam, in olea vitem, in braſſicæ caule perſicum intueri, atque ut dudum cecinit Poëta Latinus,

Quod ſteriles platani malos geſſere valentes,
Caſtaneæ fagos, ornuſque incanuit albo
Flore pyri, glandemque ſues fregere ſub ulmis.

Agite ergo, humaniſſimi auditores, & obviam hanc ſtirpium plantarumque ſeriem ſtudiosè cognoſcite; quippe quæ non utilitate ſolùm, qua præcipuè pollet, cultores ſuos juvare poteſt;

teſt; ſed etiam honeſta, quam exhibet, voluptate plurimùm recreare.

E X

P L A N T I S

VENENATIS EMOLUMENTUM.

ÆPe animos hominum anceps turbavit judicium, temerè ac fortuito impetu contextus hic univerſi coiverit, an provido aliquo rerum parente, & cuſtode. Sæpe, inquit Claudianus,

—— *mihi dubiam traxit ſententia mentem,*
Curarent ſuperi terras, an nullus ineſſet
Rector, & incerto fluerent mortalia caſu.

Equidem dubitandi cauſa alia aliis fuit. Illud plurimis rectæ rationis clavum extorſit, quod plantæ hæ, quas ſummum Deorum munus intelligi Plinius contendit, & ex quibus vel præcipua, vel prima homini alimenta ſunt, tot pravis, noxiis, imò lethiferis permiſtas deprehendamus, ut minima colligendi, maxima verò ſeligendi ſecernendique cura nos exerceat. A providentia ſi hæc procederent, adeoque ſummo & æterno bono, quidni bona forent ſingula, & communem ad utilitatem providè directa. Nunc homo per tot noxias herbas frequenti periculo involvitur, abripitur, nobiliſſimus creatorum, & cujus cauſa plæclaram hanc mundi naturam paraſſe Deum credimus: dum pars ingenti viſcerum incendio vitæ nectar abſorbet, pars earum penetrabili frigore flammulam ejuſdem extinguit; pars

cæco infesta veneno spiritum anhelantis elidit. Neque cavere eas satis potest humana sagacitas, etiam cum cavet. Latet sub lætissimo virore virus: nec foliis solum; sed etiam floribus venustæ plantæ, sæpius sub blando vere suo, hyemem mortiferum occultant: sub amabili specie, crudele toxicum velant. Atque utinam per Aconis tantum agrum noxia illa Aconita spargerentur, jam abundat omnis regio, interque nitentia culta, ut Maro loquitur,

Infelix lolium, & steriles dominantur avenæ.

Mihi verò propositum non est, Auditores, Numinis æterni causam agere, non apud vos, quibus solidæ pietatis, & religionis lux adfulsit clarissima. Hoc mihi benevolentia vestra indulserit, ut ostendam, nec malas esse ex sese, quæ noxiæ homini sunt plantas, nec eidem omninò inutiles.

Nam providentia divina universum hoc administrari, supervacuum est multis ostendere. Exquis enim adeò contra sensum omnem obbrutuit, contra vocem ipsius naturæ obsurduit, cui ambiguum videatur, hunc tam certum siderum discursum, & inoffensam clarissimorum luminum velocitatem, ab æternæ providæque mentis imperio procedere: terrarum ingens pondus, sine artificis manu immotum pendere, cœlique circa se properantis fugam spectare; cum ne illa quidem, quæ confusa videntur, & incerta, pluvias dico, nubesque, & elisorum fulminum jactus, & incendia ruptis montium verticibus effusa, tremores labantis soli, & alia quæ tumultuosa rerum pars circa terras movet, quamvis subita sint, absque ratione contingant; sed causas suas habeant, quamvis mira effectuum varietate, certissimas. Nullius rei tam liquida, tam obvia veritas, quam à Deo esse machinam hanc universi, ab eo seriem hanc causarum naturalium conservari. Hic verò cum non summum solummodò bonum ipse sit; sed bonorum omnium fons, caput, auctor, origine utique bona fuerint, illa ipsa, quæ damnosa nobis interno usu, quæque venenata sunt. A Deo autem tantum abest, ut malum aliquod sit, quantum ut malus ipse sit. Beneficus tantum, & salutaris est, qui lædere æque spernit ac lædi, & cui una summaque potentia est, prodesse. Itaque

etiam

etiam priſci illi, cum ſuperum illud Numen mente conciperent, rectè a juvando Jovem dixere. Errat quiſquis Deum æſtuare ira cenſet, & hæc quæ noxia nobis ſunt, tanquam tela ſpargere, fulminante manu excuſſa: quoniam ira, vindicta, ultio, humanæ fragilitatis argumenta ſunt, & nata ex imbecillitate, cadunt tantum in imbecillos. Optimè Seneca, & verè Chriſtiano ſenſu. Diis cauſam benefaciendi eſſe naturam: falli hominem, ſi quis putet eos nocere velle, aut poſſe, nec accipere illas injuriam nec facere. Subjungit idem, primum Deorum cultum eſſe, eoſdem credere, deinde illis majeſtatem ſuam reddere, reddere bonitatem, ſine qua majeſtas nulla eſt. Sciendum illos eſſe, qui mundo præſident, qui univerſa veluti ſua temperant, qui generis humani tutelam gerunt, curioſos etiam ſingulorum. Hos verò nec dare mala, nec habere. Ut mihi quidem minus peccaſſe cum Lucretio videantur antiqui illi, qui numina ſua exiſtimabant

Semota à noſtris rebus, ſeiunctaque longè,
Et privata dolore omni, privata periclis,

quàm qui ſcelerum malorumque auctores ſomniabant.

Origine itaque bonæ ſunt, quæcunque damnum & perniciem homini afferunt plantæ: addo bonas eſſe etiam fine, qui ab optimo illo rerum parente, non niſi optimus conſtitui poteſt. Is verò, quamvis apud Deum certiſſimus ſit; ignotior tamen nobis eſt, & remotior, quàm ut intellectus humani veſtigium firmiter eum premat. Illud confidenter aſſeverem, quandoquidemque ille opifex rerum ſapienter omnia condidit, & diſpoſuit; ita condidit, ut ſingula certo pondere, augmento, numeroque definiret, nec modum eum, generi cuique excedere, aut minuere fas erat, ſine inclinatione omnium aut ruina. Igitur quemadmodum in Muſico concentu, voces acutæ, graves, longæ, breves, τὸ διαπασῶν, διάπεντε, διατέσσαρον, intra communem revocantur concordiam, & harmoniam; ſic in mirabili hoc rerum ſyſtemate, dum humidis arida, gelidis flammea, velocibus pigra, directa obliquis amico fœdere ſociavit: dum non temperata ſolum conſtituit; ſed qualitatum etiam exceſſu incitata, acria, horrida frigore, ca-

lore

lore fervida, ut ex omnigenorum corporum concurſu productum hoc univerſi monumentum, rerum omnium collecta perfectio, perfectaque collectio foret. Imò κόσμον, ideſt ornatum ſuum, & mundum non habebat mundus, ſine diſtincta corporum naturalium varietate, & viciſſitudine. Solem illum pulcherrimum fatemur: ſed gratiorem eum facit roriflua nox & veluti palla tenebrarum abducta terris. Æſtatem amœniſſimam agnoſcimus; eam tamen magis nobis commendat præcedens hyems,

Cærulea glacie concreta atque imbribus atris.

Quæ ſi quis abeſſe mundo velit, revera ſenſum, gaudiumque intimum abeſſe volet, ſive caloris, ſive lucis. Ne in hac ipſa quidem terra, una nos rerum facies delectat; ſed plana videre capimur, & montes, valles & rupes, culta & arenas, ſylvas & prata: ſemperque faſtidium & ſatietas comites ſunt paritatis. Itaque & in hoc florido plantarum cœtu, non eadem nobis habitus placeat, & vultus; ſed meo quoque judicio grata illa, & dulcia, acria diſtinguant, & amara, nec ſine valetudinis, & vitæ diſcrimine uſurpanda, niſi cautius adhibeantur; meritoque inter priſcos philoſophos Empedocles, rerum naturalium præcipuas poteſtates φιλίαν τε καὶ νεῖκος, amicitiam pariter ac diſcordiam conſtituerit: ut fruſtra quis, ne dicam impie, cœleſtem providentiam culpet, quod plantas produxerit, quæ robur virium noſtrarum ſolvunt, cum eas univerſi hujus tum perfectio, tum pulchritudo poſtulaverit. At clarior omnium finis eluceſcit, ſi propius ſingula, & æquius examinemus. Certiſſimum enim eſt, plantis homini noxiis, animantia alia ſuaviter veſci. Sturnos, & Capras cicuta pingueſcere ſcribit Lucretius. Sues hyoſcyamo paſcuntur, coturnices elleboro, totque in pratis, & montibus degentes beſtiæ colchico, ranunculis, ſimilibuſque nobis infeſtis nutriuntur. Horum igitur animantium conſervationi ſi invigilare debuit rerum auctor, etiam alimenta ſuppeditare debuit eorum naturæ convenientia.

At malignè cum homine, & novercæ magis, quàm matris affectu egiſſe objiciunt naturam, quod herbis damnum & exitium

tium afferentibus, pulchras quibus induuntur perſonas haud detraxerit, larvas non appoſuerit hominem abſterrentes; aut loquendi ſaltem facultatem non indiderit, ut quales eſſent, eidem expromerent, ut in fabulis olim vovebat Euripides.

Fateor habuiſſe hominem de quo conquereretur, ſi mentis conſiliique inopem produxiſſet divinus Conditor. Nunc rationem ipſi comitem dedit, qua nec majus homini, nec melius quicquam concedi potuit. Quid enim aliud ea eſt, quam radius primi illius & puriſſimi ignis, atque ut de Deo loquebantur ipſo Stoici antiqui, πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον, artifex ignis via certa progrediens. Ratione itaque præeunte, ſenſuumque miniſterio, ſapores plantarum, & odores ſcrutamur, indices temperamentorum fideliſſimos: reconditas item, & ſenſuum ſagacitatem fugientes proprietates, variis cautiſque experimentis deprehendimus. Atque hæc quidem per aſpera illa, & nocentia ſalutaribus permiſta, ad diligentiorem ſelectionem & cultum magis excitatur. Optimè Seneca, Jacet, inquit, ſine adverſario virtus. Tunc apparet quantum valeat, polleatque, cum quanta ſit, & quid poſſit, patientia oſtendit. Nec de plantarum noxiarum à ſalutaribus ſelectione aliter ſentiendum, excitari magis ingenium, quo plus difficultatum, malorumque objicitur, vincere item adverſa pleraque, & noxia vertere in humanæ valetudinis emolumentum. Atque ut concedamus plurimas eſſe ex obviis herbis inſalubres; vix tamen ullæ ſunt, quæ ſumma priſcorum diligentia non verterit ad aliquem deſideratum uſum. Plinius, ut modis omnibus utilitatem rerum conditarum afferat, naturam noſtri miſertam, venena inſtituiſſe, credendum eſſe ſcribit, ne in tædio vitæ, vel dira fames lenta morte conſumeret, ne lacerum corpus abrupta diſpergerent, ne in aquarum profundo ſepultura pabulo fieret: adeòque naturam genuiſſe cujus facillimo hauſtu, illibato corpore, nullo labore, ſitientibus ſimiles, toto cum ſanguine extingueremur. Hæc verò tam incauta Plinii ſententia, non patrocinium naturæ parat; ſed aliena potius crimina eidem impingit. Nuſpiam enim compertum eſt, eam operum ſuorum interitum intendere, quibus tam vehemens ſui conſervandi, imò &

 peren-

perennandi desiderium indidit. Quantò justiore ejusdem auctoris querela, non naturam sed hominem invenisse venena: cavere & fugere satis animantibus esse; quæ licet arbore a cuant, limentque dentium suorum sicas, atque ad nocendum sese præparare conspiciantur; nullum tamen eorum tela sua veneno tingere. Hominem, & sagittas ungere, & ferro nocentius aliquid dare. Hominem, & flumina inficere, & rerum naturæ elementa. Ipsum quoque, sine quo spiritum non ducit, aërem, in perniciem vertere: hunc solum alieno pugnare veneno, neque abominati spiritus præmium novisse aliud, quàm odisse omnia.

At recta ratio, adeoque rectum judicium & sensus, non abusum rerum naturalium nobis inculcat; sed usum genuinum. Quemadmodum igitur inter simplicia corpora ex igne, aqua, terra, si quidem rectè indigentiæ nostræ aptentur, maximum homini redundat emolumentum, & versa vice, si pravè, & immodestè adhibeantur, præsens acquiritur nocumentum, & damnum. Sic etiam res habet in corporibus, quæ ex elementis conflata, composita nuncupamus. Atque inter metalla quidem notissima sunt, Stibium, & Hydrargyrum seu argentum vivum, quorum alterum vim infert naturæ maximam, humoresque cum spiritu, sursum, deorsum, violenter & periculosè compellit: alterum adversissimum nativo animantium calori, non immeritò Plinio dictum est rerum omnium venenum. Ex utroque tamen, quam efficacia quàmque salutaria medicamenta, & tantum non panaceas nobis suppeditat salutaris Iatrice! cum legitimo Stibii usu, febres diuturnæ, melancholiæ, maniæ, similesque gravissimi affectus, felicissimè superentur: argento vivo ab impura Venere contracta lues, totque externæ corporis fœditates efficaciter profligentur. Similia de plantis venenatis cogitanda sunt, è quibus ut pauca saltem, eaque notiora attingam, illa quæ (ut cum Ovidio loquar)

——quia nascuntur dura vivacia cote
Agrestes aconita vocant ——

Plinius venenorum omnium ocyssima scribit, exque spuma Cerberi

beri ipsius nata: comperta sunt antiquis Scorpionum ictibus adversari: innoxièque homini exhiberi, si invenerint, quæ in homine perimant: ut mirum sit, exitialia per se venena pugna inter se colluctari, & utrumque in homine devinci, ut homo supersit. Torpent Scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes, & superari se confitentur. Oculorum quoque medicamentis aconitum misceri saluberrimè, prodiderunt majores, aperta professione, malum quidem nullum esse sine conjugio aliquo boni. Ranunculi, & quotcunque aliis ab igneo fervore, & exulcerandi facultate flammularum nomen impositum est, si contusa rosaceo infundantur oleo, medicamentum præbent, partibus convulsis, & paralysi torpentibus utilissimum. In malignis, pestilentibusque febribus admotæ flammulæ seu ranunculi, iisdem locis quibus anthraces, aut bubones sese protulerunt, attracto intra vesiculam diro veneno, plurimis salutem attulerunt. Febres quartanas, si carpo manuum ante paroxysmum admoveantur, frequenter sustulerunt. Siccata ranunculi radix pulverem exhibet, qui attracto spiritu raptus intra nares, excitato pituitæ profluvio, capitis gravissimum dolorem, Hemicraniam dictum, imminuit, imò tollit. Vertici capitis admoto ex contusis ranunculis emplastro acres oculorum defluxiones intercipiuntur: eodem emplastro coxarum articulo imposito, vix aliis præsidiis expugnabiles Ischiatici dolores, attractis è profundo acribus excrementis, sublati tandem fuerunt. Ut taceam vires, quas delendis scabris unguibus, stigmatis, & verrucis, iisdem tribuit Dioscorides. Ita Capsicum Indorum, quod fervidissimo semine inflammatis faucibus, brevi lethale discrimen accelerat; levi tamen operâ decenter præparatum, & condimentum suppeditat ciborum, piperis vice gratissimum, & medicamentum in frigidis affectibus quàm plurimis certissimum. Nam per os assumpto siccati seminis pulvere, anhelandi gravior difficultas, stomachi cruditates, excitata flatibus coercitis intestinorum tormina, renum calculi, tum diuturnæ uteri obstructiones, exoptato successu profligatæ fuerunt. Etiam exterius corpori admota planta, similem cum ranunculis operam præstitit.

 Jam

Jam contrarium illud venenorum agmen, & cujus non calorem; sed noxium frigus extimescimus. Mandragora, Hyoscyamus, Solanum, & infamis Socratica morte Cicuta, atque ex papavere silvestri collectum Opium, quæ non sublevandis mortalium miseriis commoda attulerunt?

Equidem Mandragoræ radicibus vino incoctis jamdudum veteres usi in diuturnis vigiliis, doloribusque mitigandis; conciliando præcipuè somno, quotiescunque aliquid gangræna corruptis membris,

Ense rescindendum est, ne pars sincera trahatur.

Hyoscyami semine per os exhibito, vix præstantius remedium inventum fuit, in pertinaci sanguinis, per uterum, è pulmonibus, & naribus profluvio: folia ipsa contusa doloribus partium externarum mitigandis accommodatissima sunt. Pollent iisdem viribus Solanum, & Cicuta. Solani radix vim obtinet soporiferam, succus oculorum hebetudinem corrigit: semen vehementer citatis urinis, tum calculosis, tum hydropicis auxilium affert evidentissimum. Cicutæ succus ulcera quæ serpunt, ignesque sacros illitu compescit: idem spissatus, multi in medendo usus est, miscetur que collyriis, quæ doloris levandi gratia temperantur. Quid Opium tandem, cujus malignum frigus adeò reformidamus? summum profectò medicamentum, ac verè divina manus, si ritè præparetur, dextrè item adhibeatur. Somnum commendat Tragœdus, appellatque laborum domitorem, animi requiem, partem humanæ vitæ nobiliorem; utpote qui foveat, leniatque fessos, &

Pavidum lethi genus humanum,
Cogat longam discere mortem.

Idem rectius huic præstantissimo remedio tribuamus, quod verum legitimumque Nepenthes est, in quo oblivio curarum & dolorum: quod sæpe fugientem cum humoribus spiritum revocat, sæpe fato ipsi moram aliquam blandè nectit. Addo vix superesse ex pernitiosis plantis, cujus antidotum experientia non detexerit, cœlesti utique beneficio, quamvis humani operis inventio sit. Nostrum fuerit, humanissimi Auditores, in hac amœna plantarum variaque serie, potentiam

Nu-

Numinis & bonitatem gratis animis agnoſcere, quæ ſalutaria ſunt, valetudini conſervandæ impendere: quæ noxia prudenter ſeligere, atque in uſum etiam ſi non internum, ſaltem externum, afflictæ ſanitatis vindicare.

DE NATURÆ PROVIDENTIA IN CONSERVANDIS PLANTIS.

Uod antiquitùs in Deorum operibus carpendis auſus fuit Momus, idem hac tempeſtate conantur iniqui rerum naturæ cenſores, qui cùm alia nobis obvia, tum præcipuè plantas, utilia ejuſdem, atque amœna pariter munera, tam abjectas cenſent, ut pro levi, imò vili ipſis ſit, quicquid ſervandis illis excolendiſque laboris, & curæ impenditur. Quid enim plantis magis caducum, inquiunt, & ab æternorum conſortio magis remotum? quas non ſingulas tantum perire natura voluit; ſed tollere etiam, atque ipſarum abolere ſpecies. Ubi enim Latace, deſideratiſſima omnium planta? quam Plinius ſcribit Perſarum imperatores nationum exterarum legatis dediſſe, ut quocunque veniſſent, rerum deſideratarum copia perfruerentur. Ubi Æthiopis herba, veteribus expetita, quæ in aquas conjecta, amnes & ſtagna

ſtagna ſiccabat, ſoloque contactu ruptis portarum clauſtris, aditum homini ad abdita cuncta patefaciebat. Baharas à Joſepho auctore graviſſimo ſcriptis prodita planta, vix nomen amplius, famamque retinet, quæ per nocturnas tenebras lumine coruſca proprio, manibus tamen inſectantium ſe veloci motu ſubtrahebat, maris tempeſtates ſedabat, & poſſeſſorem ſuum ad humanæ felicitatis culmen provehebat. Balſamum uni terrarum Palæſtinæ conceſſum, & ipſum mortalium commodis ademptum eſt, nobiliſſima ſtirpium, & lacrymæ ſuæ virtute pretioque nulli ſecunda. Sæviiſſe in eam Judæos tanquam in vitam ſuam, refert Plinius, contra defendentibus Romanis, diuque dimicatum pro frutice fuiſſe: hodie ambitiosè in Hierichuntis valle quæritur, nec invenitur. Atque ut penitiùs nobis perſuadeant, deleri poſſe fragilium plantarum ſpecies, ipſum objiciunt univerſi hujus contextum, quem periturum totum aſſerunt, quia minuitur, & perire videtur per partes. Terram nos intueri jubent, quam immobilem, & quod vi ſua ſtet Veſtam appellarunt veteres, illic ſpiritu intra penetralia coercito concuti, & intremiſcere, alibi ſubitâ maris innundatione minui, aut abſorberi. Nec particulas tantum in hanc labem trahi terrarum; ſed magnas pariter inſulas cum oppidis, & viris. Oceanum, ingentem & arcanam mundi partem, non habere quo conſiſtat, quotieſcunque

Incubuere mari, totumque à ſedibus imis
Una Euruſquè, Notuſquè ruunt, creberque procellis
Africus, & vaſtos volvunt ad littora fluctus.

Atque ut ea non ſint; vacillare tamen videri quotidiè, dum aquarum acceſſu, & receſſu, nunc lambit aut abradit littora, nunc eadem deſerit; verèque dixiſſe Ariſtotelem, οὐδὲ τὸν Τάναιν οὐδὲ τὸν Νεῖλον ἀεὶ ῥεῖν, neque Tanain perpetuò fluxiſſe, neque Nilum. Aërem terris finitimum mutari indies, & in ventos abire, denſari nubilo, diſſipari iterum frangique turbinibus, & fulminum ictu. Nec perſuaderi ſibi patiuntur a philoſopho cœlum illud extra mutationis & ſenectutis diſcrimen poſitum. Sol enim, inquiunt, ſiderum princeps, non raro deficit, laborat, tabeſcitque Luna, amicum tenebrarum, quantumvis debile

bile remedium. Stellas ipsas cadere, & labi, utcunque id excusare, & velare conetur mentis humanæ conjectura. Sidera hoc seculo exorta esse, quorum incrementum, & decrementum peritissimis viris clarè observatum, docuisse mortales, in cœlo quoque oriri aliquid posse, atque aboriri. Quæ omnia eò tendunt, ut obtineant, cum interitum mutationemque non effugiant eximia illa corpora, & sensu quidem hominis æterna; quanto in hoc dispendio magis versatur caducum illud herbularum genus, nulla specie, nulloque ordine satis firmum. Hanc tamen sententiam si a vero alienam, si præclaris ingeniis indignam paucis ostendero, humanitati vestræ, & benevolæ attentioni (Auditores) acceptum referam.

Atque ut indè exordiar, perire systema hoc rerum, minuique per partes, rectæ rationi absurdum, & fide sensuum penitùs destitutum est. Nam si quid horum unquam certò contigisset, aut principiorum vitio factum, aut ἀδυναμία sive impotentia causæ, hæc omnia conservantis. Non vitio principii, ex quo, & per quod mundus & varietas hæc partium ejus exsurgit. Materia enim veluti non generatur; ita non corrumpitur, commune corporum naturalium subjectum, expers contrarietatis, adeòque propria conditione mutationibus haud obnoxia. Forma perfectio est materiæ, & ab ea tanquam bonum & divinum quid expetita, si nobilis hospitii incola fuerit, perseverat: si pro domicilio carcerem nacta, solutis quibus impeditur vinculis, in libertatem suam se vindicat, alia locum ejus vicesque subeunte. Boetius,

— genitum nil emoritur, inquit,
Sed transpositum ultro, citroque,
Formam priorem alterat.

Non patitur quicquam causæ efficientis defectu mundus, utpote qui non fortuitum ac tumultuarium opus sed supremum illum custodem omnium, atque auctorem Deum habet, quem piè Aristoles τὸ πρῶτον κινοῦν, ἕν, ἀΐδιον, ἀκίνητον, πάσης ἐκτὸς μεταβολῆς, καὶ ἁπλῶς καὶ κατὰ συμβεβηκὸς: primum movens, unicum, æternum, immobile, penitùs immutabile. Quod sine prin-

principio principium, abſque fine finis, cui præteritum non abit, haud ſubit futurum: cujus velle potentia, cui opus voluntas. Ab eo itaque ſi rebus humanis, τὸ εἶναι τε καὶ ζῆν, & eſſe, & vivere, neminem arbitror in tam ſpiſſa caligine verſari, qui non clarè perſpiciat, ſub tam provida mente, ſub tam benigno vigilique conditore, ornatum hunc rerum incolumem ſtare poſſe, & quam diu viſum ipſi fuerit perennare. Optimè libri de mundo aureus ſcriptor, Phidiam refert ſtatuarium, Minervæ clypeo imaginem ſuam expreſſiſſe, latente quidem oculo artificio; ſolertia tamen tanta, ut eximere & delere eam nemo poſſet, niſi totum penitùs ſimulacrum diſſolveret. Ita parentem illum rerum, indidiſſe ſingulis indelebilem ſui characterem, συνέχοντα τῶν ὅλων ἁρμονίαν τε καὶ σωτηρίαν complexum univerſorum concentum pariter ac ſalutem. Non delaſſat eum, & diſtinet tantæ molis aut magnitudo, aut ambitus: ἄπονος γὰρ οὕτως κινεῖ. ſine labore enim ullo & fatigatione ſic movet, inquit philoſophus. Spargit æterna illa lux quaquaverſum ſuos radios, & uno eodemque ictu ſinus omnes & abyſſos penetrat, cœli, terræ, maris. Nec præeſt ſolùm cunctis à ſe conditis; ſed intereſt, imò ineſt. Jam cœlum, divinæ gloriæ templum dicam; an theatrum, quid ni verè ille Sapientiæ humanæ promus, ἀγήρατον, ἀναλλοίωτον, καὶ ἀπαθὲς, ſenectutis, mutationis, & paſſionis expers pronunciaverit? Hoc, veluti generatum non eſt; ita corruptionis diſcrimen haud incurrit: cui ſicut nihil unquam partium acceſſit; ita temporum decurſu nihil deceſſit. Quod illo denique motu citatur, qui terminorum oppoſitione carens, duravit ab omni ævo inconcuſſus, & ſi Deo liberrimo motori placitum eſt, durabit in omne ævum.

Deficit, fateor, Sol, non ſibi tamen, non cælo; ſed nobis, quos radiorum, & ætheriæ lucis interceptio, horrore protinus ac tenebris involvit. Laborare videtur Luna, & tabeſcere; ſed homini tantum, qui ſalutari ejuſdem influxu privatus, ſeriò laborat, & contabeſcit. Cadunt ſub cœlo, & labuntur, non ſtellæ, quibus & locus ſuus, & magnitudo ſalva ſemper exiſtit; ſed diffuſi per aërem pingues halitus, mutuati luminis ſplen-

ſplendore ſtellas æmulantes. Obſervarunt aſtronomi rara quædam mundi ſpectacula, ſiderumque novorum incrementa, & decrementa; non tamen aſpectus è diſtantiſſimo, vel ortus, vel interitus ullum præbet argumentum. Non magis quam navigia, quæ portum ex alto accedentia paulatim majora conſpicimus; decedentia verò minora, quantumvis nihil vel addatur adventu, vel diſceſſu ſubtrahatur. Furor eſt, in anguſtum compellere cæleſtia, & limitem ponere ſideribus quorum ſemitas nunquam preſſimus. Aërem illum quod nubes cogunt, venti reciproci aperiunt, nimbi vehementes rumpunt, grandines præcipites verberant; id verò nullo cum detrimento ejus conjunctum eſt, cui ſimplicitas, ſerenitaſque ſua reddi non poteſt, niſi heterogeneis quibus oneratur, fortiter ſubindè excuſſis, & dejectis depuretur. Agitant Oceanum præliantes venti, & ab ipſo ſubvertunt fundo validæ procellæ, nullo tamen illius vel minimo damno. Quin potius motu iſto reciprocante quo littora ſua lambit, incolumitatem partium tuetur, quam torpida quies ipſi denegatura. Concutit terram coercitus occultis anfractibus ſpiritus, & ſæpè convellit: nec mirum tamen ullum eſt, pondera fulcimentis languidis innixa vibrare, ferrique deorſum, & loca ſpecubus magnis concava, luxatis fornicibus derepente concidere, quoniam naturali motu ſic ducuntur. Abſorpſit alibi inſulas mare, alibi rurſum evomuit. Eademque neceſſitas, quæ ut cecinit Virgilius,

—— *Italia Siculum latus abſcidit*,

Pharum continenti Aegypti adjunxit. Quæ curſum hic perennibus fluviis interceperunt cauſæ, alibi aperuere iterum, viamque ſtravere. Conſtat itaque mundo & præcipuis ejus partibus inviolata juventus: conſtat etiam caducis his, & mollibus plantis ſpecierum ſuarum integritas, quicquid minetur

—— *aut innumerabilis*
Annorum ſeries, aut fuga temporis.

Veriſſimè philoſophus, δεῖ ἐν τοῖς φύσει τὸ βέλτιον ὑπάρχειν μᾶλλον, oportet, inquit, in naturalibus id quod melius eſt, magis exiſtere. Præſtabilius autem ſit eſſe, quàm non eſſe, &

S ſem-

femper eſſe, quam aliquando: cùm prius horum aſſequi natura nequeat in iis, quorum perfectio corporis ὁμοιομερείαν, ſive ſimplicitatem excludebat, ſi ſpectentur ſingula; conſequitur tamen, obtinetque perennitate ſpecierum. Modum ipſum diſertè ac diviné expreſſit Ariſtoteles, quem pauca vulgus arbitratur agnoviſſe de rebus divinis, συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεὸς, ἐντελεχῆ ποιήσας τὴν γένεσιν, Implevit, inquit, univerſum Deus, perpetuam, continuamve efficiens generationem. Cecinit eadem, utcunque pluribus, Poeta vetus,

Ipſa venas, inquit, atque mentem permeante ſpiritu,
Intus occultis gubernat procreatrix viribus,
Perque cœlum, perque terras, perque pontum ſubditum,
Pervium ſui tenorem ſeminali tramite
Imbuit, juſſitque mundum noſſe naſcendi vias.

Quid igitur eſt, quod deſit plantis? quo minus inſita generandi facultate ſpecies ſuas familiaſque propagent. Circumagitur etiamnum irrequieto ambitu cœlum. Fertur intra ſuos tropicos Sol, temporum vices, annumque ſemper renaſcentem ex uſu vegetabilium temperans. Excipit ea gremio ſuo tellus, non hodiè minus, quàm olim benigna, mitis, indulgens, & indigentiæ mortalium ſemper ancilla. Generat adhuc coacta, ait Plinius, quæ ſponte fundit, tot ſapores, odores, ſuccos, optimaque fide ab agricolis creditum ſibi fœnus ſolvit. Nec deficiunt iiſdem educandis tempeſtivi imbres,

Aurarumque leves animæ, tepidique vapores.

Atque ut certius cognoſcatis, nihil a mille aliquot annis ſtirpium indoli, & vigori quicquam deceſſiſſe, exhibent eundem temperamenti modum, eaſdemque agendi vires, ſive ſecundæ Valetudini mortalium conſervandæ, ſive adverſæ redintegrandæ operam aliquam conferant.

Et de remotis tantum loquor plantarum cauſis: cum in proximis ſingularum ſpecierum elementis perpetuandis, incredibile ſit, quantum cœleſtis Providentia ſe diffundat! Neque enim ut in animantibus fieri præſtabat, ſemini tantum

tum producto vim illam genitabilem includere voluit; sed per varias stirpium partes dispergere. Sunt igitur quæ toto caudice, & materie solidiore facilè sobolem extrudant. Hederam videatis, & reptantia gramina, quæque florem suum in nodum colligit verbenam, quamvis attingere tantum altricem terram observentur, per caules suos hinc inde porrectis radicibus, cœtum suum augere. Magna pars, à radicibus ipsis & circum radices stolonem proferunt, stirpium novellarum principia, quæque sponte ad justam parentum magnitudinem excrescunt. Quarundam radices annascentibus denuò radiculis multiplicantur, totidemque fœtibus distinguuntur, quot nodulis, ac veluti spicis extuberant. Ita Narcissorum, Hyacinthorum, similiumque formosa progenies, è modico cœtu, non magno temporis intervallo in centurias, & myriades abit. Non paucis anni vernantis munificentia gemmulæ adnascuntur, novarum stirpium exilia quidem, attamen certa, generique servando sufficientia fundamenta. Sunt quibus in spem sobolis extremi proficiunt rami,

—— summumque putator,
Haud dubitat, terræ referens, mandare cacumen.

In Opuntiis sive ficubus Indicis, etiam folium decerptum, solo, solique commissum, satis ad excitandam plantam facit, ut taceam, a Theophrasto proditum esse, fœcundis aliquot lacrymis genitabilis humidi ubertate fluentibus, plantas nonnullas ortum suum debere. Nec suspicienda tamen magis hæc in plantis nascendi varietas, quàm robur ipsum generatricis, & adversus temporis & fortuitorum injurias constantia. Oleæ dudum exsiccatæ lignum radicem trusisse novam à vetustis scriptoribus notatum accipimus. Ut jam portento simile non sit, quod fide digni retulerunt auctores, clavam Herculis, quæ ex oleastro fuit, sobolem protulisse. Romuli hastam, quæ ex orno mascula erat deprompta, actis iterum radicibus germen excitasse, scripsit in Romuli vita Plutarchus, ut Ovidio accinente, non jam siccum esset telum,

—— sed lenti viminis arbor,
Non expectatas daret admirantibus umbras,

Aristoteles ipse lectum ligneum terra defossum, germinare potuisse, non abnuit: & quidni potuerit, quam diu perseverantem in lenta materie genitalem humorem, insitumque humori calorem & naturam, externa vis penitùs haud excussiserat.

Imò corruptas penitùs sensuque nostro planè destructas plantas, non destituere protinus seminalem vim, sæpè docuit illarum inopinata regerminatio. Sonchum, præ reliquis herbis familiare suibus alimentum, ex eorum excrementis per campos sparsis, iterum nasci agricolis innotuit. Neque aliud opinor est, quod vegetabilis naturæ perseverantiam magis asserat, quàm artificium virorum praxi Hermetica celebrium, quo dissoluta rosarum compage, combustisque cum stirpe ramis, dum elicitum spiritum, & è cineribus collectum salem, humido terreoque elemento peritè jungunt, non sine spectantium plausu, ejusdem naturæ ac speciei rosas, veluti ex Orco in lucem revocaverunt.

—— caret Phænice secunda
Mundus, & haud ullum fovit Cunina renatum,

inquit doctissimus Satyricus. In animantia id quidem, & hominem conveniat; non convenit in plantas, quibus veluti multiplicem nascendi viam sternere voluit cœlestis indulgentia; sic internum generationis principium, activum, atque ut cum Aristotele loquar κυριωτέραν αἰτίαν, causam principem, arctioribus vinculis subjecto sive materiæ alligare placuit.

Jam semina ipsa plantarum, quamvis rudia vulgo videantur, & contemta naturæ opera: propius tamen & æquis ponderibus examinata, maxima sunt, atque optima ejusdem opificia, quæque, Theophrasto censore, ab eadem nisi viribus omnibus confirmata, produci nequeant. Continent enim semina quæ maturitatem adepta, non tantum quæ ad plantæ novellæ constitutionem necessaria sunt; sed etiam ejusdem constitutæ conservationem. Atque hæc ea sunt, quæ Aristoteles

teles κυήματα, conceptus nominat, quales in animantium ſerie, edita volucribus ova. Igitur ut in illis, ſic in plantarum ſeminibus plantæ novæ ſyſtema & fundamentum adeſt, adeóque pars princeps, Dioſcoridi τὸ ἐγκάρδιον dicta, id quod cordis rationem obtinet, tum in ea facultas ipſa vegetabilis, non jam potentiâ, ſed ὑπ' ἐνεργείᾳ ſive actu præſens. Imò nata ante in fœcundo ſemine plantula eſt, quàm conſpicimus natam, falsòque terræ partum exiſtimamus, qui ſeminis, cum illa nutricis potius, & obſtetricis, quàm nomen maternæ venerationis hic mereatur. Produxit autem juxta cum novelli fœtus rudimento, ſimilem eidem humiditatem, ſive carnis eam, ſive pulpæ nomine in ſeminibus capiamus. Ariſtoteles τὸ πρῶτον γαλακτῶδες, primum lacteum vocat, & diſertiùs Theophraſtus τροφὴν τῇ ἀρχῇ συναπότικτον, nutrimentum principio congenitum, cujus beneficio conceptum ſuum ſuſtentat. Idque adeò copioſum floriferis quibuſdam bulbis eſt, ut extra terram non fovere tantum embryonem ſuum queant; ſed educare etiam, foliiſque, & floſculis ornare: ſicut in ſcylla, ſimilibuſque vulgo conſpicuum eſt. Vix credibile ſcio, videri minutiſſima tot ſtirpium ſemina, & oculorum aciem exilitate ſua fugientia, plantulam continere, & neceſſarium eidem tuendæ nutrimentum. Cogitandum hic tamen cum Plinio, non minus hæc conſideratione digna eſſe, quàm turrigeros Elephantium humeros, taurorum valida colla, & truces in ſublime jactus, tigrium rapinas leonumque jubas, cum natura nuſquam magis quàm in minimis tota ſit. Ut incluſa ſeminibus plantarum principia, ab injuriis fortuitorum defenderet, ſpectabili rurſum artificio, tot velamentorum ſinubus omnia circumdedit. E quibus nonnulla mollia eſſe placuit, & membranæ cuticulæque leni ambitu mitia: ſolidiora quædam, & lignea duritie rigentia. Quid ſpinæ porrò & horridum acculeorum agmen? quod non paucis ſeminum additum obſervamus involucris. Non aliud hercules, quàm externum ſervandis iiſdem præſidium, quibus vel animantium aviditas, vel hominis procacitas, & negligentia damnum inferre poterat. Adjecit natura quibuſdam humani vultus effigiem, canum, leonum, & ſerpentium ora; thecas alio-

aliorum, & capſulas varie contorſit, flexus cochlearum, & labyrinthi gyros imitata. Non aliam arbitror ob cauſam, quam ut impedimenta quædam, & remoras objiceret, quibus vim inferre parantes occuparet. Inſtruxit quædam floccis, & laneis papporum veluti plumis, ut tunc maximè de ſeminum tutela ſolicitam eam exiſtimemus, cum id minimè videtur, cum alas iis addit, quibus ex oculis noſtris faceſſant, &, ut cum Marone loquar,

—— *volitent ludibria ventis.*

Utique perdurationem & incolumitatem ſeminum inſignem, in plurimis plantarum dudum peritiſſimi cultores notarunt; iis præcipuè quorum operimenta validiora, inſitumque fœtui alimentum ſolidum magis, ſtipatumque deprehenditur. Nec tamen etiam in languidioribus ſtirpium ſeminibus, per externas injurias facilè expugnabilis vivacitas. Laſerpitium ſpontaneo ortu natum referunt auctores Græciæ clariſſimi, imbre piceo repente madefacta tellure: eamque vim per quatuor mille Africæ ſtadia valuiſſe confirmat Plinius. Ita pluviis & aquarum inundationibus ſilvas, ubi prius non erant, ſurrexiſſe, Theophraſto credimus. Nec dubium eſt, utrumque contigiſſe, quod corpuſcula ſeminalia, vento imbribuſque abrepta, quia inſitam facultatem haud perdiderunt, alieno quidem, ſed benè præparato in ſolo, feliciter hoſpitari potuiſſe.

Degunt in ſaxis ſcopuliſque marinis androſace, & coralliorum ingens varietas. Vivunt in murorum compage, turriumque altiſſimarum minis helxine, cymbularia, hederæ, ficus; ut jure, & veluti excitatus Seneca ſcribat, conſideremus, quàm ingentem vim per occultum agant parvula admodùm ſemina: &, quorum exilitas in commiſſura lapidum vix locum obtineat, in tantum convaleſcunt, ut ingentia ſaxa diſtrahant, & monumenta diſſolvant. Naſcuntur ſub aquis plantæ non temperamenti ſolùm frigore aquæ ſimiles; ſed etiam calidæ, ut ſium, hydropiper, ſiſymbrium, dracontium. Florent ſummo hyemis rigore ellebori nigri, & ſub montium altiſſimorum nivibus incolumes perſiſtit, ciſtorum, ledorum, ſimiliumque fruticoſarum ſtirpium ingens varietas. Mirati veteres, in

fronte

fronte cervi natam hederam, auctore Theophrasto. Pauculi anni sunt cum ex lapsu defixa, & relicta in humano corpore spina, longo tempore germina proferret, afferente rem, & scriptis vulgante Fortunio Liceto Philosopho clarissimo.

Confirmat hunc vegetum in plantis vigorem, quod singulari naturarum propensione invicem suscipiant, & jungant, alienosque fœtus non secus educent ac suos. Indè enim eximium emanat insitionum artificium, quo non tantum quæ generis, ac speciei communione sibi devincta sunt, coalescunt; sed etiam utraque ratione diversa. Non aspernatur generis discrepantiam vitis in juglandem arborem suscepta, rosa in quercum, in ficum ruta, quodque ætas hæc primùm agnovit, persicus in brassicam. Vitalium item munerum participationi non obstare specierum dissimilitudinem ostendit pyri in malum, vitis in oleam, Jasmini in rosam, brassicæ in rapum adoptatio. Quid igitur hæsitemus, Auditores, an servare natura stirpium queat species? quarum principia tanta solicitudine tuetur, quarum generationem, tot mediis incitare voluit.

At inquiunt, si species aliquot plantarum perditæ non sunt, quid est, quod hoc seculo Æthiopidem herbam non reperimus? quæ tactu clausa omnia aperiat, quæ stagna? amnesque siccet: quod Achæmenide caremus? quæ in aciem hostium conjecta trepidare agmina faciat, & vertere terga: quod Latace destituimur? quæ rerum omnium copia nos bearet, & similibus aliis? Ego veteribus tantum non tribuo, ut omnia ipsis vel dicta vel scripta simplicissimæ Veritatis ad normam exacta mihi persuadeam, & herbas illas vel fuisse unquam credam, vel si fuere, viribus tam portentosis præditas fuisse. Ridet has, nec immeritò, Plinius, & tanquam stultæ opinionis, Magicæque vanitatis ludicra proscribit. Ubi ista fuere, inquit, cum Cimbri, Teutonesque terribili Marte ulularent: cum Lucullus tot reges Magorum cum paucis legionibus sterneret? Cur Romani duces, primam semper in bellis commeatuum habuere curam? Cæsarisque miles ad Pharsaliam famen sensit, si abundantia omnis unius herbæ felicitate potuit

tuit contingere? Nonne satius fuit Æmilianum Scipionem Chartaginis portas herba patefacere, quàm machinis per tot annos claustra quatere. Causam autem harum traditionum peritè subjungit idem rerum naturæ scriptor, &, mirum ait esset, huc provectam antiquorum credulitatem, saluberrimis initiis ortam; si modum humana ingenia novissent. Nunc omni in re, ea animorum conditio est, ut â necessariis orta primùm, cuncta pervenerint ad nimium. Galenus, inter veteres rei herbariæ doctus pariter atque æquus arbiter, Andræam mendacii arguit. Præcipuè Pamphilum, quem scriptum de stirpibus tractatum, nugacibus transformationibus, incantamentis, anilibusque fabulis implevisse refert: præstigiatorem fuisse, & cui unicum hoc studium erat, ut portentosa scribendo vulgus imperitum in sui admirationem converteret. Neque aliam existimo causam, quod Rufus Ephesius, Heraclides Tarentinus, Cratævas, aliique nobilissimi auctores, prodigia illa herbarum silentio præterierint: neque Æthiopidi aliud attribuat Dioscorides, quam quibus pectoris morbis auxilium afferat, quodque Ischii dolorem mitiget.

De Balsamo tamen perdito quod afferunt, majore fide, rationumque momentis ostendere conantur. Nam cum in Palæstina duobus tantum regiis in hortis, magno studio excoleretur, neque ullibi sylvestris extaret planta, regione tota ab Ælio Adriano pessimis exemplis devastata, & incursu Persarum, Turcarumque iterum maximis cladibus attrita, juxta cum hortis plantas pariter Balsami deletas fuisse necessarium arbitrantur. Contigisse idem Ægypto, cum Tomumbejum, ultimum hujus provinciæ regem, Selim, imperator Turcarum, insigni facinore tolleret. Cofirmarunt hæc eadem, inter viros scriptis celebriores, Hieronymus Cardanus, ab Augerio regis Hispaniarum legato sic persuasus: tum Nicolaus Manardes, mercium Indicarum cognitione clarus. At neque hæc tanti roboris sunt, ut balsamicæ plantæ speciem è rerum natura sublatam evincant. Nam quis rei herbariæ optimè peritus, vallem Palestinæ, cujus longitudo triginta, latitudo quindecim milliaribus terminatur, datâ huic rei singulari opera,

ra, ſic perveſtigavit, ut nullam in eo Balſami ſtirpem ſuperſtitem certò conſtitutum habuerit. Atque ut largiamur hoc publicæ famæ, deeſſe nunc Palæſtinæ tam nobile germen; minimè tamen concedemus, eandem fuiſſe patriam Balſami tellurem. Cum enim, auctore Theophraſto, Sylveſtrem illius plantam nullam aluerit; ſed duobus tantum, ut dixi, regiis paradiſis, ſingulari cura, & aſſiduis irrigationibus educaverit, manifeſtum evadit, non indigenam, ſed peregrinam ſtirpem fuiſſe, cui ſervandæ tantum laboris ſtudiique impendendum erat. Expreſſit autem natalem Balſami terram Joſephus, antiquitatum Judaicarum ſcriptor diligentiſſimus, cum Balſamum Salomoni, ſapientiſſimo dynaſtæ â Regina Sabæorum dono datum commemoret. Erant autem Sabæi inter Arabiæ Felicis populos, cum auri, metallis, tum, odorata ſylvarum fertilitate ditiſſimi. Nacta itaque Palæſtina tam eximiam plantam ex Arabia, in cujus non maritimis tantum, ut à Strabone proditum eſt, ſed etiam mediterraneis locis, & circa Badruniam oppidum, in montibus collibuſque feliciter ſurgit. Tranſlatum è Palæſtina Balſamum in Ægyptum creditur Cleopatræ libidine. Seculis deinde ſequentibus per Caliſſam, & proreges, quotieſcunque in horto Matahariæ cuſtodum negligentia peſſum ivit, ex Arabia propinqua frequenter repetitum fuiſſe, cum incolis abundè notum eſt, tum Illuſtriſſimis viris cognitum, qui pro Sereniſſima Republica Veneta conſulari munere in Ægypto perfuncti, & quotquot ſubditum ejus jam à tot annis Cahirum inhabitarunt. Apud quos & mihi degenti, odorati balſami fructus, & ramuli, fragranteſque eximia ſuavitate lacrymæ multoties conſpectæ. Has verò genuinum illud antiquorum Opobalſamum eſſe, tám plantæ genetricis habitus, quàm liquoris ſubſtantia, qualitates, & facultates penitiſſimè convincunt. Cardano dudum ſe oppoſuit Julius Cæſar Scaliger, Manardo Carolus Cluſius, ille ingenio atque eruditione princeps; hic in ſtirpium rariorum cognitione ſummus. Senſerunt idem mecum Petrus Bellonius, Andreas Cæſalpinus, Honorius Bellus, Joannes Coſtæus, atque ex anteceſſoribus meis, Melchior Guilandinus,

Jac. Antonius Cortusius, Prosper Alpinus, Adrianus Spigelius, Joannes Prevotius, viri ad famam, & nominis immortalitatem nati. Mittamus igitur, humanissimi Auditores, de perditis plantarum speciebus, vanam pariter atque ingratam opinionem, & perennare eas cœlesti beneficio cum mundo arbitremur, quam diu perennat mundus, quarum ad bonæ Valetudinis emolumentum, ea nobis varietas divinitùs suppetit, ut non tam quærendi, quàm seligendi difficultate laboremus.

JOANNIS VESLINGII MINDANI,

EQUITIS,

ET IN PATAVINO GYMNASIO

Anatomiæ & Chirurgiæ Profeſſoris primarii,

DE

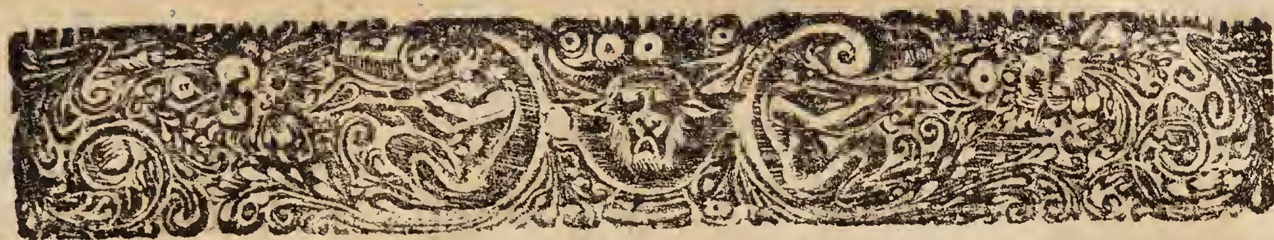
PLANTIS ÆGYPTIIS

OBSERVATIONES ET NOTÆ

AD

PROSPERUM ALPINUM.

Cum additamento aliarum ejuſdem regionis.

ILLUSTRISSIMO DOMINO

D. NICOLAO CONTARENO

HIERON. FILIO,

PATRITIO VENETO,

JOANNES VESLINGIUS MINDANUS

F. P.

Sceletum æneum, artificiosam ossium corporis humani compagem, Apollini Delphico conferebat Hippocrates, si fidem Celsus meretur, omnis Medicinæ parens. Sugillabat factum hoc vulgi livor, quod vir tantus, non exornatas nobilibus gemmis pateras, non ex auro solido tripodes; sed vile satis, & injucundum spectantium oculis anathema Numini sibi propitio dicaret. Rectius tamen sentientium punctis laudatus fuit prudentissimus Senex, utpote qui Medicinæ inventori monumentum statuisset, in quo cùm salubrium actionum perfectio, tum artis inventæ dignitas clariùs quàm in auro gem-

mis-

misque refulgebat. Imitari id mihi videor, illustriss. Vir, & per vestigia illa repere magni Præceptoris, dum non selectum quidem, sed per æstiva studiorum laxamenta concinnatum hoc opusculum, exoticæ Floræ qualemcumque corollam, in Gratiæ tuæ Templo dedico; qui seculi hujus Apollo alter, non solùm generoso, perque tot ἰσοθέες ἄνδρας, Diis similes Heroes deducto stemmate splendidissimus es; sed herbarum quoque subjecta tibi potentia, per tractus omnes Christiani orbis celeberrimus. Ecquid enim est in hoc amœno plantarum genere, quod ad utrumque solis terminum porrectæ Indiæ, Ægyptus, Syria, Thracia, Creta, Cyprus, Europa deinde reliqua, vel raritate suspiciendum, vel odora floreaque voluptate delinificum, vel medendi viribus admirandum, curiosis unquam oculis admovit, quod non in cultissimi horti tui pulvillis areolisque decentiùs, quàm in pensili Semiramidis viridario, aut etiamnum vernet, aut olim hospitatum fuerit? Munificentia sanè tua, tanquam diffuso quaquaversum vegeto calore, Prosperi Alpini exoticæ plantæ tenebris & oblivioni subductæ, non desperant cum augusto felicique nomine tuo viam terere posse æternitatis. Et hæc pariter quæ devotus exhibeo cultor, irradiante benignitate tua pervenerunt ad frugem, qui consilio tuo in Orientales provincias profectus sum, tuoque hortatu ad Patavinum hoc Athenæum iter relegi: ut non minùs ea Tibi deberi profitear, quàm Cereri spicæ, & olea Minervæ. Quamvis in amorem Tui ultrò concesserim, simul atque inundatum ingenti Sapientiæ flumine pectus tuum cominus venerari, & ab illo reconditæ Doctrinæ torrente avidum animum satiare licuit. Hærent plerique in vestibulo Philosophiæ salebris

ar-

argutiarum malè detenti, & inſtrumentum vitæ, teſte Seneca, maximè ſerium in ludum quendam convertunt nugarum. Te ardentiſſimus Veritatis amor, & eximio ſubnixus ingenio pertinax labor, in interius illius Divæ ſacrarium facilè admiſit, ut verè Lucretianum illud tibi vindices,

—— —— juvat integros accedere fonteis
Atque haurire; juvatque novos decerpere flores,
Inſignemque tuo capiti petere inde coronam,
Unde priùs nulli velarunt tempora Muſæ.

Taceo humanitatem tuam, qua me nil tale merentem conſtanter ſuaviterque complecteris. Taceo reliqua tot Virtutum tuarum ornamenta, quæ prolixo verborum ambitu digerere, nec Modeſtia tua concedit, nec mea permittit infantia, qui ſocco magis idoneus ſum, quàm cothurno. Sume igitur, Vir Maxime, tenuem hunc libellum, nec ab ingenio ſatis excultum, nec qua decuit elaboratum induſtria. Patere quæſo, ut à clariſſimo nomine Tuo fœnerata luce, tantiſper in Famæ delubro pendeat: non ut munus, cùm nihil quidem à me proficiſci queat, quod non ex officio, imo ex debito tuum ſit; ſed veluti animi æternùm benevolentiæ tuæ vadati Sponſoria tabella. Cæterum, Providentiam veneror Cœleſtem, ut Illuſtriſſ. Ampl. Tuæ honorum omnium optabilem proventum interminus annorum recurſus inſtauret.

Patavii 1. Kal. Januarii. Anno M. D. C. XXXVIII.

In Obſervationes Ægyptias

V. C.

JO. VESLINGII

Equitis.

Niliacos ALPINUS Opi detexit odores:
Neglectis Hermes jam tulit alter opem.
Romanos latices miratur barbara Memphis,
VESLINGI genium quando Serapis habet.
Oceano pronus tangit dum brachia Cancri,
Non alio Phœbus nectare potus erit.

Obſervantiæ monumentum

S.

Jo. Rhodius.

Quintus Olympiacam jam reddidit annus olivam,
Implevit ſpicis horrea quinta Ceres,
Cùm ſic pingebas parvi miracula mundi,
Ut ſtupeant circi pegmata docta tui.
At nunc affectas apicem majoribus alis,
Cum magnus prodit mundus ab arte tua,
Quem per Niliacæ luſtras quinquennia Memphis,
Dum Pharii tradis germina rara ſoli.
Coſmographum plaudens te verum credit Apollo,
Cujus ad Ingenium Mundus uterque patet.

Paulus Marquart Slegel,
Hamburgenſis.

ΩΣ ΑΠΟ
ΒΙΒΛΙΟΥ.

Ὄρχος ἄρ' Ἀλκινόου λόγος ἔπλετο· οὐ Βαβυλῶνα
Τὴν προτέρην κήπων ἠερίων ἄγαμαι.
Ἀλπίνου παράδεισος ἔχω πλέον ἔν μοι ὁδῖτα
Δήεις ἐκ καλύκων ἄνθεα φαιδροτέρων.
Καὶ φυτὰ, καὶ καλάμους, τοὺς εὐρυπόρου γ' ἀπὸ Νείλου
Ἠλγάϊσεν μέσσῃ Πρόσπερος Αὐσονίῃ.
Ἔρχεο θαρσαλέως, οὔ τίς σε Πριήπος ἀπείργει
Καρποφύλαξ, σταχύων ἐκκεραϊζομένων.
Ἄλλος γὰρ προθύροισιν ἐφίσταται, ἤπιος ἄλλος,
Δράγματα αὐτομάτην πάντα χαριζόμενος.
Μινδανὸς γένος ἐστὶ, καὶ ἡμετέρων ἀπὸ κόλπων
Ἀλδαίνει πινυτὴν τῇδε φυτηπαυίην.
Ἀκτῖσιν τε νόου θάλπει, κατὰ δ' αὔλακας ἕλκων
Ἀρδεύει νυμφῶν νάμασι Κασταλίδων
Τηλίκον ἡμετέραις πρασιαῖς περὶ κόσμον ἔθηκε,
Δῶκε δ' ἀεὶ χλωραῖς ἀνθοκομεῖν βοτάναις·
Οὔτε γὰρ αὐχμηροῖο θέρους ἐνὶ καύματι καδμα,
Οὔτ' ὥρης κρυμὸν δείδια χειμερίης·
Τοῖος τοι φυτοεργὸς ἀεὶ ζώουσι στεφέσθω
Ἄνθεσιν ἐν ζωοῖς, ἄνθεσιν ἐν φθιμένοις·

Justus Ryckewaert.

Fertur odoriferis ſerpens Epidaurius herbis
Hippolyti laceros compoſuiſſe ſinus.
Quis potuit vitæ leges præſcribere plantis?
Ut foliis redeat forma virorque ſuus.
Solus in exemplo eſt VESLINGIUS; audet utrumque
Quod docuit Phariæ torrida Zona plagæ.
Sicca papyrifero diluta novalia Nilo
Oblitum, Meroæ ſemen opeſque ferunt.
Ignotas calamo dum Ægypti diluis herbas,
Non Peluſiacæ nomen habebis aquæ?
Non ſitiet ſanctam Crocodilus peſtifer undam;
Progenies Coæ ſed generoſa Scholæ,
Nemo bibat raptim, ſed labrum proluat altum;
Et licet invideat, diſcat amare canis.

Martinus Witting.

JO.

JO. VESLINGII OBSERVATIONES

IN LIB.

PROSPERI ALPINI

Caput I.

De Plantis Ægypti.

Egyptus ut animantium fœcunditate, sic plantarum quoque lætissimo proventu, non Græciæ olim, non Hetruriæ, agroque Latino, quicquam cessit. Quamvis enim Jovi Pluvio nunquam supplicet; habet tamen in privatis bonis abundè quod cælo imputet. Solem, qui vegetabilia firmat, auras, quæ suaviter demulcent, Nilum qui liberaliter educat, nobilissimum amnem & quem verè dixerim, non Trimalchionis, sed Ægypti τὰ πάντα. Nam quòd Sole adulto, ac ferventiùs radiante non fatiscit, quòd insuetæ cœlestibus aquis per annuas siccitates humor sufficitur, à Nilo est: quòd veteribus non urbis; sed orbis horreum diceretur, & imperii Romani magnitudinem, tum frugibus, tum opibus conservaret, à Nilo fuit. Quod per hæc

quoque tempora, vicinis Arabiæ deſertæ incolis, Paleſtinæ, Syriæ, Byzantio, copiis ſuis proſpicit, & Europæ reliquæ Saccharum, Caſſiam, Senam, Gummi, indigenas ſcilicet merces non invidet, ab eodem eſt. Sed herbarum præcipuè gloriam multis retro ſeculis Ægyptus poſſedit, & diſertè eam aſſerit Homerus, primus ille doctrinarum & antiquitatis eruditæ parens.

Εϑλὰ τά οἱ Πολύδαμνα πόρεν Θῶνος παράκοιτις,
Αἰγυπτίη τῇ πλεῖςα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα.

Nimirum de Helena ſua loquitur ſapientiſſimus Poetarum, cui Polydamna, Thonis Regis conjunx, remedia dederat plurima, quæ fertili ſolo profert Ægyptus. Inter quæ Nepenthes illud referunt, celebre pharmacum, in quo oblivio quædam fuit à doloribus, & curis. Plinius non aliam ob cauſam Ægyptum unguentis accommodatiſſimam ſcripſit, quæque defunctorum corpora ævis incorrupta facilè conſervaret. Imò, cùm his incunabulis humanæ valetudinis præſidem artem ſublimis ille Hermes, & Triſmegiſti hujus diſcipulus Æſculapius primitùs excoluerint, factum deinde, ut vetuſtiſſimi auctores (Pythagoras ſcilicet, & Democritus) qui vires herbarum voluminibus ſuis complexi ſunt, regionem hanc ſedulò peragraverint, quarum induſtria ſalutaris hæc profeſſio nobis plurimùm increvit. Quamvis autem plantas omnes hujus fœcundiſſimæ Provinciæ ſeſe deſcripturum polliceatur Proſper Alpinus, ad eas tamen reſpexit, quæ vel non obviæ in Europæo tractu, vel certè rariores. Eæ, excepto Balſamo, circa Memphim, Alexandriam, Peluſium item, & Heracleam oppida, in villis aliquot naſcuntur. Difficilè ſanè exteris, in amœniores ſeceſſus pedem penetrare. Quamvis enim hic quoque verè,

Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amet ſaxa,

Odium tamen religionis, hominem Chriſtianum vulgo inviſum reddit, quod atros Europæorum pileos non minùs execratur, quàm

quàm prifci illi lemures, & fufcas aves. Antiquitùs, quia cultus rerum omnium diligentior, herbarum pariter copia major fuit, cùm Scythico dominatu nondum premeretur Ægyptus: quo jam veluti diluvie omnia fubruente, bonæ artes in exilium compulfæ & cum gente ipfa, tum fermo, tum ingenia deleta videntur. Qui nunc Ægyptum incolunt populi, præter indigenas Chriftianos, potiffimùm Arabes funt, utrique non tam fubditi, quàm mancipia, & ab avaris Turcis peffimis exemplis habentur. Quorum animis avidis, atque infatietatibus, quia modum ftatuere nullum poffint, ea tantum in prædiis hortisque colunt, quæ cum minimo impendio quæftuofiffima norunt. Illud etiam opere fummo caventes, ne five deliciis, five elegantiis hortorum, noxios invidorum oculos perftringant. Hinc palmeta quaquaverfum videas, enormesque fycomoròn truncos, tum arbores medicum aureumque malum ferentes, denfiore fylva invicem implexas, & jafminorum fufiùs intricata germina. Cætera rus merum, & inculta arenarum vaftitas occupat.

Caput II.

De Caffia.

Arbores præcipuè feliciter educat Ægyptus, ut auctor eft Erefius ille fcriptor fuaviffimus, affertque rei caufam, *τὴν πολυϋδρίαν*, aquarum copiam, *τοῦ ἀέρος μαλακότητα*, ftatum aeris placidum five mollitiem, *καὶ τὸ μηδὲν ἀντικόπτειν τῶν ἔξωθεν*, quodque nihil externorum vim afferat. At hæc fuaviter magis, quàm verè fcripta effe contendes, cùm vix horum in Ægyptum aliquid conveniat. Etenim arbores cæteræque plantæ, quæ prædiorum feptis comprehenfæ, quotidiè quidem fuffufam è cifternis aquam bibunt: at quæ extra hæc, quarum major fanè pars eft, a Januario menfe ad Augufti finem, quibus intra ripas fuas decurrit Nilus, de fuo fibi fucco parciffimè vivunt, quia in mediterraneis Ægypti pluviis imbribusque nullis rigantur. Aerem verò quis mollem dixerit, qui continuata fe-

rè

rè ſiccitate ſquallidus, æſtuoſus, quemque numquam non acriùs & rectiùs feriunt illa, ut cum Lucretio loquar, radiantia tela diei; quæ, cum externæ alias injuriæ nullæ accedunt, teneris arbuſculis ſatis noxarum accelerant, utpote quæ infirmæ &, Theophraſti quoque confeſſione, οἷον τιθηνήσεως δεῖται tutelam, & nutricis officium deſiderant. Veruntamen quisquis nobiliſſimæ provinciæ genio pauculis menſibus litatum iverit, lubens hic mellito ſcriptori punctum omne detulerit. Arbores enim quæ non longè nimis vel a Nilo, vel a ductibus ejus, per quos ruptis aggeribus in arva mittitur, aquarum ſufficienti copia fruuntur, & in circumfuſo calentium arenarum æquore non ſolùm læto perpetim virore oculis ſeſe commendant: ſed etiam ad craſſitiem, altitudinemque inſignem promoventur. Ex his Sycomori potiſſimùm, & fructibus ſuis amabiliores Palmæ. Quamvis enim eas flumen ipſum non alluat, actis tamen in profundum altis radicibus, ſatis humoris alliciunt, qui in penitiores illos terræ tractus mirè ſeſe inſinuans, veluti in ſpongiam bibulam laté recipitur, & impellente trahentium ſiti rapitur. Hinc eſt, quòd etiam puteorum aquæ juxta cum Nilo creſcant & decreſcant: eum primis verò celebris illiùs, qui in arce Memphis, qua parte regiorum militum ſtatio, vulgus puteum Joſephi nominat, in quo pariter atque in Sienis puteo, de quo ſcribit Heliodorus, incrementa amnis & decrementa diſtinctiùs metiri licet: ut mirum nullum ſit quemadmodum ex Porphyrio refert Proclus, antiquiſſimam Ægyptiorum ſententiam fuiſſe κάτωθεν ἀναβλυστάνειν τὸ ὕδωρ, ab infernis partibus aquam ſurſum ſcaturire, ac terræ veluti ſudorem exiſtere. Jam verò mollitiem aëris, partim climatis parit diſpoſitio, quod à menſe Decembri ad Martium usque jucundis Zephyri auris mitiſſimum, omnes anni vernantis indulgentias pleno ſinu diffundit: partim a ſtatis producitur ventis. Nam circa ſolſtitium æſtivum, cùm fervido Sole impenſiùs alioquin aer incaleſcat, non minùs tamen a Borea mare mediterraneum perflante indies refrigerante ſpiritu, quàm rorifluis noctibus ſqualorem exuit. Denique nihil eſt hiſce locis, quæ quidem à mari longulè divertant, quod tenellis arborum fœtibus rigorem expectoret.

Vix

Vix toto quinquennio circa Memphim, bis terve pluvias cecidiſſe obſervavi, nec illas ingentes, quæque ſata diluerent: nunquam imbrem turbine citatum, aut pernitioſos ignium cœleſtium afflatus, aut glomeratum fœda tempeſtate grandinem, ſimileſque calamitates. Atque ut penetrabile & adurens frigus, cœlum ipſum naſcentibus illic plantulis defendit: ita calorem Solis inclementiorem, quælibet circa radicem diſpoſita teſtula excludit.

Ad Caſſiam venio arborum Ægyptiarum pulcherrimam. Arabes illam Sagiar el ſelichet vocant, tanquam nominis egeſtate arborem ſiliquæ exprimant. Turcæ prædiorum Ægypti hodiè poſſeſſores Chaïar Xambar appellant, nigram ſcilicet Caſſiam innuentes. Actuarius ſanè primus inter Græcos recentiores Κασσίαν μέλαιναν, Caſſiam nigram indigitavit: quamvis Caſſiæ nomine vetuſtiſſimi auctores, nobile quoddam & cinnamomo cognatum aroma deſcripſerint. Qui eandem Ceroniam Theophraſti nominant, non obſervant, eam & foliorum caducitate, & florum tam flavedine, quàm ſuaveolentia, manifeſtiſſimo diſcrimine ſejungi. Quamvis igitur utrumque nomen huc propriè non ſpectet; nil obſtat tamen, quo minùs Caſſiæ fiſtulæ nomine fidenter utamur, quod conſuetudo, & diuturnus loquendi uſus rei Medicæ donavit. Arbor hæc in maritimis Ægypti locis frequentior eſt: quippe declivioribus, & aquarum copia magis irriguis. Nuci juglandi ut foliorum imitamento par eſt: ita ſtirpis magnitudine & robore cedit. Partibus tamen omnibus elegantior. Nam ſive floſculis foliorum proventum anticipantibus ſuaviter aurea ſit, ſive foliorum florumque grata congerie decentiùs locupletata, ſive floribus, foliis, fructu item veteri & novello pulchrè gravida, nihil eſt quod vel comparatione in juglandem conveniat. Crepitantes autem à concuſſu fiſtulas, optimas eſſe, Alpino noſtro vendaces quidam Ægyptii perſuaſerunt: cautiores tamen mercatores, & quos crepitacula illa à ſolidiore fructu accuratè ſecernere vidi, & ſi qua fiſtulæ parte ſe diſtinctiùs offerunt, ea tenus abrumpere. Arida enim intra ſeptum ſemina continent, & pulpamento melleo deſtituta, humore tenui quo redundabant diſcuſſo. Sed ut

rerum omnium eximiarum vix diuturnus tenor est: ita maturitati jam proximum Cassiæ fructum sæpiùs immitis casus atterit. Instrepentibus enim paulò altius ventis, invicem conquassatæ siliquæ consertim decidunt, ad usum humanæ valetudinis deinceps ineptæ. Plures igitur ejusdem rami fistulæ communi vinculo in arbore colligantur, ut vel sic doceant, non prompte fortuitorum impetu diffringi, quicquid concordi fædere privatam infirmitatem sustentat. Accedunt insidiæ à rapacissimis furibus, unde & solicitudo tuendarum major, &, ut cum Horatio loquar,

Custodes pavidi, & vigilum canum
Tristes excubiæ

pretium earum & impensas adaugent. Flores Sacchard conditi, medicamentum exhibent renum ardori contemperando, tum lentis crassisque recrementis, quæ tubulos ureterum insederunt, eliminandis utilissimum. Quod si ex assumpta Cassiæ pulpa, vel intento calore, vel acrioris urinæ concitato impetu, renum ægritudines exacerbatæ fuerunt, ut observarunt Petrus Pigræus, & Fabritius Hildanus: id verò non integræ Cassiæ tribuendum, de qua hic Prosper Alpinus scribit; sed corruptæ, ac viribus obsoletæ. Neque hercules fieri potest, ut inviolatam servet indolem medicamentum, quod in tam longinquas regiones vehitur, vix in ipsò natali solo cum cura servandum.

CAPUT III.

De Caròb.

Siliquam dulcem nomine magis proprio κερωνίαν appellarunt vetustiores è Græcis Botanographi, quod fructum ferat cornuum rudimenta contortis membranis exprimentem. Arabes ab hac significatione haud diversi, arborem Kernab nominant, id est Cornuum parentem, recepto ipsis loquendi more,

ACACIÆ vera effigies.

TA. L.

re, qui & Papaver Ab el num, patrem somni, & Convolvulum septifolium Om el hessenet, matrem pulchritudinis dicunt, propter ornatum quem addit hortis. Mel ipsum, quod fructus suppeditat, Karòb nuncupant, ob crassitudinis modum quo præditum est. Etenim Ka communis est, qua crassitudinis similitudinem exprimunt, particula: Rob verè succum iis denotat calore densatum. Hinc Rob' el ribes, Grossulariæ succus, qui saccharo per coctionem spissatus, quem hodiè ex Damasco locisque finitimis in Ægyptum deferunt. Vulgus tamen susque deque habens quid loquatur, arborem, fructum integrum, & melleum ex eo succum communi Karòb nomine compellat. Figura plantæ hic expressa rudiuscula est: folia circa extremitates magis rotundata, ovalem propemodum ambitum designant, nonnunquam sinuosa & inæqualiter commissa: Fibræ crassiores, atque ab his per trabeata intervalla nervulis aliis ad peripheriam deductis. Flosculos rubescenti thyrso insertos producit plurimos, lacteo candore perfusos, quorum foliolis dilapsis flavescentes apices superstites remanent, & ipsi tandem decidui. In Ægypto paucas harum arborum vidi, frequentiores in Palæstina, plurimas in Judææ montibus, & circa Sacram ibidem Urbem.

CAPUT IV.

De Acacia.

Arbor Acaciæ inter Ægyptias Spinas antiquissimis Scriptoribus nobilis, & ut in Sapientum Convivio refert Athenæus, injectis olim corollis quàm propriis ornamentis conspectior fuit: quamvis & læto foliorum virore, & intermicante spisso flosculorum auro horridos aculeos inumbrans, per se oculis gratissima sit. Caudicem spinis carentem non raro ampliorem deprehendi, quam ut brachio meo circnmdari potuerit. Non ὀρθοφυῆ, teste Theophrasto, sed à mediocri saltem altitudine, densiore sylva ramorum, in latus magis, quàm in rectitudinem se exporrigentem. Folia quam in propositæ ab

Alpino figuræ ramo duplò majora ſunt, nec circa petiolos, nec circa apicem in angulos acuminata, æquatis alarum veluti remigiis ramuli ſui latera ſtipant: ut ad Solem occidentem inter ſe commiſſa, ſic ad eundem orientem ſenſim repanda. Fructus ſiliqua concluditur, non rotunda, ut ex Democrito fertur; ſed complanata, atque ex intervallis compreſſa, nec niſi qua ſemen continet parte leviter liberata. Latitudine pollicem transverſum metitur, longitudine diſpar eſt. Nam ſiliquarum ejusdem arboris alias digiti, alias manus quoque, ſpithamæve menſuram ſuperaſſe vidi, non ternis tantùm, aut quaternis, ſed octonis etiam, denis, pluribusque ſeminibus inter arctatos lobulos invicem ſubornatis. Flores in arbore copioſi, in corollarum quoque contextum olim recepti, ſtaminum innumerabilium denſa phalange ceraſi minoris ambitum æquantes. Succum Acaciæ jam à viginti annis in Europam tranſmiſit vir optimus Cosmus de Nigris, Pharmacopæus Venetus. Is contuſis in mortario lapideo filiquis adhuc vireſcentibus, torculari ſuccum exprimit, expreſſum, non ut veteres olim in ſole denſat, ſed in vaſe, quod ſtanno inductum, calore furni eatenus ſenſim ſpiſſat, donec refrigerata guttula protinus concreſcat. Tunc effuſum ſupra linteum purum, ſimulac intepuit, veſicis bovillis includit. Atque hoc modo præparatus ſuccus, minimè exuſtus, modicè fulvus, non inſuaviter odorus, ad præſcriptos ab Alpino noſtro uſus utiliſſimus habetur.

CAPUT V.

De Nabca.

Nabcam Proſper Alpinus Spinoſam hic exprimit; & ſatis quidem rectè, quicquid cenſeant alii, qui nec ipſi Naturæ Veritatem iconum lineamentis accuratius aſſequuntur. Vidi & alteram in Ægypto, non ſpinoſam, cujus apud me ramum ſervo, quamvis ſimilis in reliquis utrique facies. Caudicis amplitudo, & craſſities inſignis obſervatur: nec id mirum in regione, quæ ad arborum, ut Ereſius loquitur, εὐβλα-

ςίαν ϗ εὐκαρπίαν, & fructuum bonitatem, & germinationis assiduitatem aptissima existit. Equidem quam in urbis Cayri vico Veneto, Consularis palatii limen inumbrare vidi Nabcam, trunco tam enormi assurgebat, ut eam homo quantumvis procerus amplexu cingere totam non sustineret, ædes ipsas tertia sui parte superasset, si in rectum germen exivisset. Folia cordis figuram æmulantur, à quorum pediolo nervi tres crassiusculi in totam longitudinem porriguntur. Horum ille qui medius utrinque propagines minores submittit, reliqui duo externo potissimum latere. Densitas folii vix nostrate pyro minor est. Flosculi ad foliorum exortus copiosi visuntur, ex virore quodam albicantes. Fructus pomum exiguum tota habitudine quam exactissimè refert, juraresque per oculos tuos mespilum te conspicere, si videres; sed mespilum ἀνθηδόνα, vel Aroniam illum Dioscoridis, solo nucleo, quem Nabca continet, gemellos hos discriminante. E spinosa tamen Nabca poma vidi majora, quæque flavam maturitate corticem eleganti rubore purpurabant. Qui in putrida febri ægris ea indulgent, blandimentum sanè certum afferunt, emolumentum nullum. Cæterùm Nabcam Connarum Athenæi credidit Prosper Alpinus, cui subscribit Carolus Clusius Botanicus eximius. Ambiguam tamen fidem faciunt, tam malè hærentes notæ, quum in Convivio illo sapienti Democritus Connarum δενδρίον, arbusculum nominet, τῷ φυλλῷ τέρεν ϗ περιφερὲς, cujus folium tenellum & rotundum, denique magnitudine, carnibus, & ossiculo fructum oleæ phauliæ comparet. Sanè quæ inter Ægyptias arbores de Coccymelea scripsit Theophrastus, & præcipuè quod fructum ferat magnitudine, & natura mespilis proximum, nisi quod rotundum obtineat nucleum, non coactè huc deduci possunt. Plinius hanc Prunum Ægyptiam vocat.

CAPUT VI.

De Sycomoro.

Ægyptiam hanc ficum veteres συκαύινον, & diſtinctius συκόμορον nuncuparunt, Chriſtiani indigenæ Tin el Pharaòn, ficum Pharaonis dicunt. Dirimitur ferè ab humili, ſed lata ſtirpe, in truncos binos ternosve peramplos, è quibus deindè ramorum confertim digeſtorum vaſta, & robuſta brachia, opaci frigoris gratiſſimam ſcenam latè æſtuantibus obtendunt. Folia magnitudine & ſinuoſo illo ambitu, quem figura hic exhibet, prædita non ſunt. Mori quidem foliis paria, niſi quod horum denſitas major, & aſperitas diſcrimen inveniat ut rectè ſubjunxit Proſper Alpinus. Addo quod Sycamori folia perennitate donata ſunt, quæ in Moro circa brumale ſolſtitium penitùs dilapſa vidi. Fructus cùm, ex caudice, tum ex ramis in craſſitudinem adultis, qua parte trunco propiora ſunt, enaſcuntur, non autem e ramis ſummis, quod ſcire licet rectè negaſſe Dioſcoridem. Fici ipſi in tam fecundo proventu mediocre tantùm corpus faciunt, nec ut noſtrates laxiùs ventricoſi. Parum extra natalem caudicem vulneratum colla proferunt: cavitate quoque intus præditi, quæ ſubluteo minutoque retrimento conſperſa, non raro vermiculis ſuccreſcentibus hoſpitium præbet. Mattheoli ſententiam ut non immeritò reprehendit Proſper hic noſter: ita verè Plinius cum vetuſtiſſimis ſcripſit auctoribus, Sycomori lignum ſtagnis immerſum ſicceſſere, id eſt, ex raro fungoſoque denſum, magisque tractabile reddi, ſubducto quo prius ſcatebat lacteo ſucco. El Mataria hortus eſt circa Memphim Chriſtianorum cultu celebris, & a puritate ſive luſtratione quadam ſordeſcentis à peccato animi nomen traxit; quamvis ab impuro poſſeſſore indignis modis habeatur. In eo ingens illa Sycomorus, aggere humili ex aggeſtis ceſpitibus accedentium commodo ſuccincta, jam a mille quingentis annis religione Chriſtianorum nobilis, ob cauſam ab Alpino allatam. Vigent etiamnum ejus cacumina lætis frondibus, quamvis caudex circa radices fœdè mutilatus ſit, cum eidem illi qui arborem o-

ſcu-

ſculis humectant, ejus particulam de ſolido frequenter abſcindant, animi intemperantis ſtulta curioſitate labefactantes, quòd affectu pio ſervare præſtabat. Cæterùm, quia Sycomorus arbores Ægyptias ſi non altitudine, certè craſſitie plurimum excedit, jure quæſiveris, an hæc arbor illa, quam veteres in ſylveſtri circa Memphin regione naſci prodiderunt, tantæ molis, ut eam homines vel terni circumplecti nequirent? Sycomoros ego ea craſſitie plures atque etiam ampliores circa Memphis villas prædiaque conſpexi: Veteres tamen Sycaminum a vaſtis illis evidenter ſejungunt, tribuuntque his ligni tum pulchritudinem, tum denſitatem ſingularem, quodque τῷ χρώματι λωτοειδῆ colore Celti ſimilis videantur. Inter has, & illa refertur, cujus folia peculiari (ut ait Plinius) miraculo, tactis ab homine ramulis protinus cadunt. Veriùs forſan Theophraſtus τά φύλλα ὥσπερ ἀφαυαινόμενα συμπίπτειν φασίν, εἶτα μετά τινα χρόνον ἀναβιώσκεσθαι πάλιν καὶ θάλλειν: folia quaſi hebetata concidere inquiunt, poſt aliquod deinde tempus reviviſcere, rurſumque virere. Idem folia non πτεροῖς, id eſt, alis, ut legiſſe videtur Plinius; ſed πτέρυξιν παρόμοια, filicibus non abſimilia ſcripſit: a quibus non valdè recedunt, quæ de anonymâ in Malavar planta prodidit Garzias, Mihi nihil horum circa Memphin obſervabile ſeſe obtulit.

CAPUT VII.

De Palma.

Ægyptus, ut olim nobilium ſcientiarum cultu, & illo nunquam ſatis laudando τῆς ψυχῆς ἰητρείῳ, animæ ſcilicet medicinali, præ reliquis orbis populis palmas quas poſſidebat, jure merebatur: ita hoc ſeculo penitùs à barbarie obſeſſa, imò inſeſſa, quas numeroſiſſimas alit Palmas, nullas meretur: utpote fædiùs abjecta, quam ut agnoſcat ſaltem priſtinam omnem dignitatem. Cauſa tam fœcundi proventus in telluris habitudinem referenda eſt, arenoſam ſcilicet, & ſalſam, plantæ huic gratiſſimam. Vidi his locis, in palmarum veluti ſylvis, terram

co-

copioſiſſimi nitri calida nive latè conſperſam , vel aquis Nili, vel roſcida noctium humiditate fervidiore ſole peruſtis. Nec opus hic maritali cinere palmæ effæminatæ vigorem incitare. Flantibus enim ab auſtro per Æthiopiam, & ſteriles Arabiæ Deſertæ campos urentibus ventis, ingens nitroſi pulveris ſublata vis, abundè cacumina palmarum vegetat. Arbor ipſa quò magis aſſurgit, eò minus ramorum abſciſſorum nodis horret, annoſior nodos penitùs obliterat. Per tubera quædam inæqualia ſcanſilis, ſcabram tamen corticem ad extremum usque ſenium ſervat. Vero ſcilicet Virtutis ſimulacro , quam calloſas obtinere manus rectè pronunciavit ſapiens Romanus. Fructus palmæ Dactyli ſunt, unde & nomen Dachel Arabibus retentum. Uberrimus illorum quamvis à pauculis ramis exortus, meminique ſic onuſtum fuiſſe dactylis ſuis unicum racemum, ut eum attollere à terra præ pondere vix ſuſtinerem. Quod ramis ſubjicitur candidum tenerumque corpus, quidam medullam palmæ nuncupant, rectius Theophraſtus ἐγκέφαλον φοίνικος, Palmæ cerebrum appellat: rectiſſimè omnium Dioſcorides ἐγκάρδιον τοῦ πρέμνου, caudicis cor: ab eo enim inſertis ſibi ramis vitalis vigor ſuffunditur, & nutrimenti gerulæ fibræ in terram altricem deſcendunt. Hoc, arbore collapſa, exemptum, in cibis expetunt Aphrodiſii, Veneris ſuæ officium ſpiſſaturi, nec cephalalgiam exinde graviorem verentur. Nicander νεοῖς ἀσπαστὸν ἔδεσμα adoleſcentibus expetitum cibum cecinit. Dactylos colore tum flavos , tum obſcuriùs purpuraſcentes ferè conſpexi: rariſſimi nucleis carentes , quos ἀπυρήνους vocat Theophraſtus. Non inter majores ejusdem arboris veluti ἀσπέρμους & imperfectos; (quos agnoviſſe tantùm videtur Plinius) ſed probè maturos, & juxta cum reliquis in eadem arborè, ſuavitate eximia palato blandientes. Communibus tamen paulò minores, & colore flaveſcentes obſervavi: in quibus nuclei vicem folliculus cartilagineus ſuſtinebat , cavitate ſaltem inani circa medium relicta.

Caput VIII.

De Sebesten.

Folia Sebeſten extremis ſuis ovalem magis rotunditatem, quàm anguloſum acumen præſeferunt, ſuperiore ambitu per ſpatia inæqualia variis inciſuris dentata, & nonnunquam ſegmento veluti ſubducto mutilata. Fructus brevi inſidet caliculo, rotundus, tenui ſpinoſoque umbilico leviter adſtrictus, maturaque jam ætate pellucidus, non inſuavi glaucedine incluſa ſemina manifeſtat. Succus huic expreſſus, excellens præbet remedium catarrhis ad fauces labentibus ſiſtendis. Minimam tamen ejus operam Ægyptii flagitant: inter quos albo corvo ſimilem dixeris, quem acriùs deſtillationes exercent. Cauſam agnoſcas, pro ratione Climatis, ſiccius cerebri temperamentum, & quod a vini illecebris (ſi militem excipias, & pauculos qui Chriſtianis addicti ſunt) ex religionis edicto vulgus abſtineat. Illius enim immoderatum uſum, ut verè cecinit Lucretius,

Conſequitur gravitas membrorum, præpediuntur
Crura vacillanti, tardeſcit lingua, madet mens,
Nant oculi.

Caput IX.

De Tamariſco.

Tamariſcus non Ægyptiis tantùm Italisque, ſed aliis etiam Europæ populis, ac Germanis, qui Rhenum & Danubium accolunt, ſatis nota eſt. Sed in Ægypto amplior arbor, & non rarò denſiore ſylva prædia villasque circumplexa. Luem, impura Venere contractam, verè ſcripſit Alpinus, non ſecus Tamariſci, quam Gujaci decocto profligari. Non enim adeò gravia ſunt quæ hic infecti patiuntur. Excludit mali impetum

 pu-

purior corporum constitutio, tum illa sudorum, & per continuum aëris æstum, & balneorum frequentissimum usum, consueta profusio. Vidi sæpiùs pessimè affectos, & in ossa ipsa fœdè sæviente morbo, cùm extrema omnia frustra alibi tentata fuissent; in hac regione citra magnam præsidiorum vim, noxiam luem evasisse.

CAPUT X.

De Tamarindo.

Arborem hanc juxta cum siliqua sua, Arabes Ægyptum sæculo præsenti incolentes, Tamar hendi, id est fructum Indicum nuncupant, quòd ex Orientali India in Arabiam Felicem, vel ex Æthiopia, ut rectè Alpinus noster, copiosiùs in Ægyptum Arabiamque finitimam deferatur. Æthiopiam autem Indiæ nomen apud veteres obtinuisse, ex Servio, aliisque notius est, quam ut ambiguitatem ullam relinquat. Non igitur ex Arabia ad Indos, ut nonnulli scripserunt: sed ex India ad Arabes commeat nobilis hæc planta. Longiùs abeunt à vero qui à dactylis palmulisve nomen derivant. Non enim Tamar dactylum solùm denotat; sed, ut notum est Arabicæ linguæ vel tenuiter peritis; fructum omnem; imo latissimo nominis significatu, arborum animantiumque fœtus complectitur. Nam ut ipsi quoque fatentur, Tamarindus ex Palmarum familia non est, utpote cum quibus nec stirpe, nec floribus, nec foliis ulla ipsi intercedit similitudo. Addo quod nec fructu. Compara Tamarindi siliquas cum dactylis, & facilè tibi constabit, quàm distent æra lupinis. Qui Tamarindum siliquam vocant Arabicam, audaces nominum calatores, inveniant deinceps discrimen inter tot alias plantas, quæ siliquas inter Arabes producunt. Arborem amplam, foliorumque perenni vigore conspicuam, juxta caput aquæductus, qui ad arcem urbis Cayri contendit, observavi: sed cujus folia ramuli sui lateribus, intervallis insident æqualibus, numero scilicet utrinque paria, nullum relinquentia in extremo ἄζυγον foliolum, secus quàm hic ad-

adumbravit pictor. Fructus Tamarindi Acaciæ quidem ſiliqua brevior; craſſior tamen & latior, grataque medullæ aciditate inter alvum ſolventia medicamenta præcipuè deſideratus: quamvis ſegniùs opus expediat, quoties vel immaturior abripitur, vel temporis diuturnitate ſiccior aſſumitur.

Caput XI.

De Agiahalid.

Jam quadrageſimus & ſextus annus exactus erat, ex quo Proſper Alpinus Ægypto diſceſſerat, quum vicinos Conſulum Venetorum palatio hortos in Cayro urbe curioſiùs luſtrarem, nec arborem tamen Agiahalid oculis uſurpare licuit. Exciſam igitur fuiſſe ratus ſum, aut quod, ad metam ætatis provecta, obſoleti jam vigoris, atque ornatu foliorum penitùs exuta, horrida ſpinis facies, amœnis in locis amplius non placeret. Aut incuria neglectuque cultorum, aliorſum actis, vel obſtructis alluentis Nili rivulis, ut ſæpè contingit, exareſceret. Adeò verè dulciloquus Senex, *τὴν ἐμφανεστάτην εἰς τὸ χεῖρον μεταβολίας αἰτίαν εἶναι τὴν ἀγεωργησίαν*; manifeſtiſſimam in pejus mutationis cauſam eſſe operæ neglectum, ſcripſit: idque in aliis, quas per hæc tempora in Ægypto deſideramus plantis, obtinere, certiſſimum eſt.

Caput XII.

De Vzeg.

In urbis Cayri hortis, ædibus Conſulum Venetorum propiùs adſitis, non arborem à Proſpero Alpino deſcriptam; ſed fruticem vidi, in quatuor aut quinque cubitorum longitudinem adultum, & latiùs implexa ramorum ſerie ſeſe ſpargentem. Eum horti præfectus Agiahalid nominabat, & in curanda lue Venerea utilem ejusdem operam commendabat. Suſpicari ſubiit,

biit, an à proximè designata Agiahalid, hæc suboles superstes remanserit: ab illo gigante hæc coactæ brevitatis pumilionum familia, progeniem datura vitiosiorem. Revera tamen eximia planta est, quam propositæ Vzeg figura, spinis, fructu, floribus, radicumque flexu satis evidenter exprimit. Folia tamen circa spinarum basin non quaterna tantum; sed plura dispari magnitudine consurgunt. Olivæ foliis minora, magisque tenella: nec in acumen angustata; sed buxeorum instar rotunda. Flores ut minuti; sic numerosi existunt, non ventricosi, sed à contractiore tubulo sensim ampliati, amabilem in risum hiulca labella diducunt. Sinum intimum flavedine tingunt, purpureis aliquot punctis recessu foliorum inscripti: reliquo corpore Hyacinthi ferruginem violis permiscent, utroque tamen dapsili halitus gratissimi exspiratu longè suaviores. An succus ex hoc frutice paretur, quèm Lycium Indicum vetustissimi auctores nominarunt; ex notis plantæ faciliùs divinare licet; quam ex Ægyptiorum sermone colligere. Sanè qui ex vicinis Arabiæ atque Æthiopiæ locis huc in utribus affertur condensatus succus, saltem ritè paratus sit, Lycii Indici indolem minimè obscuris signis exhibet. Eum venditores Coulan appellant: circa Libanum montem ab accolis Zaroa nuncupari, & à Psalte Regio in sacris Odis Hadhad, in itineris Orientalis descriptione Ravolfius prodidit, quamvis & Arabes nomen usurparint. Cæterùm hodiernum Cate Indicum, quod Lycium veterum existimabat Garzias, quamvis viribus æmulum; ortu tamen diversum, nec, ut priscum illud, compositione sincerum est. Nam ex Hachic arboris contusis decoctisque ramis (quorum folia Ericæ vel Tamarisci speciem præseferunt) tum pulvere seminum Machani, & alteriùs ignoti ligni scobe compositum, atque in pastillorum formam redactum, variis in locis divendi scripsit.

Caput XIII.

De El hanne.

Plantam hanc, Arabum in Ægypto vulgus El hanne, Medici Al canna, nemo (quod ſciam) Tamarendi nominat. Non enim Indiarum fructus eſt, aut quicquam poſſidet, quo in comparationem cum Tamar Indo veniat. Fruticis potiùs vegetioris, quam arboris proceritate adultam in villis paſſim compertam habui, confuſa ramorum ſylva cultorum negligentia latiùs implicitam. Rectiùs eam ex Dioſcoride Proſper Alpinus deſcripſit, quàm icone pictor expreſſit, qui nec foliorum lineamenta, nec florum parvulorum denſam collectionem penicillo aſſecutus eſt. Olivæ foliis non abſimilia el hanne producere vidi. Breviuſcula pleraque, ſed latiora, & ſubgrato virore magis tenella. Nec ternis tantùm, quaternisve ordinibus tanquam alis, ſed pro virgularum longitudine, denis, duodenis, pluribusque ramorum latera ſtipant: ſic tamen, ut inferiora folia ampliora, ab his ſuccedentia deinceps ad extremum usque rami, paulatim minora conſpiciantur, μονοφύλλῳ circa apicem vix ullo ſuperſtite. Flores El hanne Sambucique ſuppares globi, mulierum potiſſimum deliciæ ſunt, caniſtrisque plebis in balinea deferuntur, in quibus illæ lymphatæ dicam, an lymphaticæ totos dies inguini, cuticulæque perpoliendæ operam ludunt, Decocto foliorum crines defluentes firmant, & ingratum pediculorum ſodalitium excludunt. Eodem illo unguibus hemicycli forma, diutinè hærentem notam appingunt, atque ut olim conſcripti patres lunulatis calceis ordinem ſuum; ſic illæ lunulatis unguibus, neſcio quod, elegantiæ ſpecimen profitentur, aurantii mali colore conſpectiores.

CAPUT XIV.

De Balſamo.

Arbores ſalubri ploratu lachrymas pretioſas eliquantes, magnitudine formaque diſpares, in Peruvianis ac Mexicanis oris dudum obſervarunt, qui ad occidentem ſolem poſitas Indias perluſtrarunt. Omnibus tamen, veluti nomen commodat, ſic eximia ſuavitate præſtantior eſt, qui ex vulnerato Balſami cortice promanat liquor nobiliſſimus. Verè Pauſanias *τῶν μύρων ἐυοσμότατον*, odore præ cæteris unguentis jucundiſſimum ſcripſit, & dentis viperinæ noxium virus benigno ſucco temperare. Neque, Hercules, nugamentum eſt, quamvis Biſciolæ ſic videatur) quod ſubjungit Pauſanias, Arabes olim viperis circa Balſamum hoſpitantibus, vim omnem, tanquam ſacris, abſtinuiſſe. Plures enim eorum non, ut Pſylli, proſerpentes haſce beſtias odiſſe; ſed deprehenſas intra ædium quoquè conſepta, ceu genios loci, veneratos fuiſſe, victumque ſuppeditaſſe obſervavi; quantumvis minor hodiè ſuperſtitio, quam priſcis illis ſeculis animos occupet. Cæterùm plantæ Balſami natale ſolum rectè Alpinus Arabiam aſſerit, vel hoc nomine cæteris provinciis celebriorem, ex qua ramorum, fructuum, & odorati illius ſucci copia ſatis ampla in Ægyptum defertur. Theophraſtus *ἄγριον ὀυδὲν εἶναι τὸν βάλσαμον ὀυδαμοῦ*. Sylveſtrem nullum eſſe balſamum ullibi famà acceperat: revera tamen in Arabiæ collibus, quamvis alia cura nulla accedat, felicibus ſylvis progeniem ſubmittit. Qui in Palæſtina atque Ægypto plantam hanc meliore cultura dignatus fuerit, neminem cognovi. Ita juxta cum bonarum artium ſtudio, rerum optimarum cura hiſce locis obſolevit. Inciſio ramorum, ſingulari olim ſolicitudine peracta fuit, ut ex Plinio accipimus, cumque proliciendus eſſet fragrantiſſimus liquor, artifici temperamento librata manus hoc præcipuè cavit, nequid ultra corticem violaret; tanquam, ferro læſis ejus vitalibus, protinus Balſamum emoriretur. Tacitus quoque plantam hanc ferrum expaveſcere, ade-

adeoque teſtæ lapidisve fragmento corticem dividendum fuiſſe tradidit. Sed hæc de tenella plantâ atque in alieno ſolo languidiùs adulta, habenda ſunt: non item de indigena illâ, quæque valida jam ſtirpe terram patriam complexa eſt. Hanc enim ferrum non reformidare, nec durius in compeſcendis ramis fluentibus imperium, abundè mihi confirmarunt Arabes, qui horum faſces integros Cayrum deferunt. Atque huc reſpexiſſe videtur Theophraſtus, qui ὄνυξι σιδηροῖς, unguibus ferreis inciſionem caudicis factam prodidit; quem ſequitur qui de ſimplicium Medicamentorum facultatibus ſcripſit medendi Præceptor. Non tamen exiſtimandum eſt, quod Memphim ex Arabia lagenulis utribusque plenis advehitur Balſamum, quantumvis odoris ſuavitate gratùm admodum ſit, ſincerioris concretionis lachrymam eſſe. Minimum equidem ejus ex plaga corticis deſtillat: maxima pars ligni frondiumque decoctione conflatur. Neque ipſa tamen ſatis illibatæ Naturæ; ſed Terebinthinæ Cypriæ adulterio plerumque vitiata eſt.

Ad idem Caput.

Mahometis ſepulchrum, cujus meminit Proſper Alpinus, alii ſub fornice templi à magnete pendulum, alii fulmine ad inferos adactum vulgo perſuaſerunt, forſan odio magis religionis, quam ſtudio veritatis. Contrarium tradit hominum quotannis ex Medina in Ægyptum redeuntium conſtantiſſimus ſermo, & recepta cum expreſſo monumento templi totius accuratior ichnographia. Extructum id juxta cum ſoceri, generique ſepulchris, ſimplici, ſed pretioſo lapide. Triplici deinde quadrati ambitus ſepto munitum eſt, quorum quod proximè conditoria cingit, humilioris ſtructuræ. Adamantem internâ muri facie inſertum continet; quem omnium quos ſol videt, magnitudine ſpecieque nobiliſſimum prædicant: dignum Scythico Monarcha anathema, replicatuque radiorum à Sole conceptorum, veluti cæleſti fulgore jacentis Mahometis arcam perſtringere. Intermedium ſeptum, auro gemmisque ſplendidum velum exornat. Id Byzantini Imperatores ſolemniter Medi-

dinam transmittunt, cumque per urbem Cayrum publico spectaculo defertur, Ægypti prorex & proceres, tum myriades aliquot populi, extra portas venerabundi prosequuntur. Extra hæc sepulcri consepta Fatimæ, Mahometis filiæ, monumentum, sacrorumque librorum aliquot thecæ visuntur. Sed hæc παρέργως. Ad Arabes venio, de quibus hic Prosper Alpinus, suntque ingentis illius deserti incolæ, verè ferocissimi atque audacissimi homines, adeò ad facinora omnia prompta manus, animique robur inter sævissima tormenta invictum, sive Marsyæ instar vivis detrahatur pellis, sive adactis per vitalia sudibus, lenta fœdaque morte conficiantur. Equi ipsorum habitudine pulchri, cursus velocitate vel Cyllaro pares, inedia & sitis, cum plerisque tam squalidæ regionis animalibus, patientissimi. Vidi exacto noctis ac diei integro spacio, sub fervido sole laxiùs alligatos equos, unam alteramve aquæ unciam ad refectionem satis habuisse. Equites ipsi toris lacertorum valentes, simplici tunica, & rejecto circa humeros è solocibus filis panno amicti, sagittis hastisque formidabiles sunt. Quæris, quo fomite magni adeò spiritus incrementum sumant? Semicoctus sub arenis, & sordidus panis, lac pressum, anguriæ similiumque fructuum arrosus cortex, consueta magis stomachi fulcimenta sunt. Potum Nilus exhibet, limo turbidissimus, aut é cisternis fontibusve petita purior, & carior aqua. Exclames cum Zenone Romano, si hæc videas, Quantulum est, quod naturæ satis est! Quam non multa poscit, quæ tam parvo dimittitur! Europæis nobis, haud ventris nostri fames magno constat; sed consuetudo; sed ambitio.

Serif princeps in expeditione, quam in Jamin ante septennium Turcæ moliebantur, astu blanditiisque circumventus, ab exercitus duce strangulabatur, quod cum rebellibus populis sensisse traderetur. Ea res Arabum in Turcas odium vehementiùs concitabat, factumque deinceps, ut non sagittis; sed sclopetorum inopinato fulmine rejecti a montium aditu milites, hærentem circa littus Erythræum Ducem suum, commeatu deficiente, ingloriosa manu obtruncarent.

Byssum duplicem agnoverunt veteres, maritimam, & ter-

re-

yeſtrem; quam hic linis Indicis non inſcitè comparat Alpinus. Singularis enim harum mollities eſt, & ſubtilitas, qualis vix aliis major. Xylina tamen pleraque obſervavi, priſcis Romanis ſatis cognita, nec inter Indos tantùm; ſed Arabes etiam felicioris provinciæ, atque Ægyptios elaborata, cùm graviori jugo nondum premerentur, tam eximio ferè candore, & tenuitate perſpicua, ut ventum textilem, nebulamve lineam oculis uſurpaſſe tibi videaris. Attamen antiqui Byſſum asbeſtino lino, ex quo funebres Regum tunicas texebant, æſtimatione ac raritate proximam conſtituebant; auroque non minus fulvi coloris nitore, quam pretio par fuit. Ex arboribus illam apud Indos legi Philoſtratus & Apollonius tradiderunt, qui nec à ſerico ſatis diſtinxiſſe videntur. Inter lina ſanè Byſſum recenſuit Plinius, eamque juxta cum Pauſania, circa Elin in Achaja genitam, monumentis ſuis prodidit. An etiamnum reperiatar iisdem locis, compertum non habeo. Lipſius noſter, Muſarum ocellus, in Comm. ad Tacitum, per hæc ſecula perditis annumerat.

Ad idem Caput.

Balſami ſuccus, ut craſſitudine; ſic viribus quoque plurimùm differt: igneis aëriisque partibus cum ſuaviſſimo halitu ſenſim faceſſentibus. Quum ſenilem ſpiſſitudinem nondum contraxit, per os exhibitus, viſceribus putredinem & corruptionis labem emaculat: adeoque jecore ac potiſſimùm renibus fœdo abſceſſu laborantibus, inter præſtantiora auxilia præcipuam operam contuliſſe, dudum experimentis innotuit. Profecit itidem in pùlmonibus, quos ulcera infeſtant, ſive in bolos redactus deglutiretur, ſive linctu crebro aſperæ arteriæ inſinuaretur, admixtis, cum id febrilis ardor expoſceret, quæ calorem ſucci contemperant. Vulnera omnia quàm citiſſimè conſolidat Opobalſamum; ſed hactenus, ut ſimplicia ſint, & quorum oræ invicem adduci poſſint: quæ enim ſecus habent, quæ cava, contuſaque ſunt, oſſium item ac nervorum noxis implici-

ta, tardiùs ſaneſcere certum eſt. Ubique tamen quâ putredinem abarcendo, quâ colorem inſitum refocillando, τῆς φύσεως ἐνεργούσης Naturæ adminiculantis conatus ſtrenué promovet An condiendis defunctorum corporibus adhibitæ olim fuerint ſuaviſſimæ Balſami lachrymæ, Judæorum magis vulgique ſermone percrebuit, quam vetuſtiorum auctorum ſcriptis. Quid Ægyptii fecerint, & quidem cum diligentiſſimè condirent, accuratè ab Herodoto traditum eſt, qui σμύρνης ἀκηράτου, κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων πεπληρωμένων πλὴν λιβανωτοῦ, myrrha pura, caſia, aliiſque contritis odoribus, excepto thure, interanea repleviſſe ſcripſit. Cum ſumptuum compendio ſtudebant, cedri tantùm ſucco infuſo, & quæ per nitrum facta ſalitione, corpora ævis incorrupta ſervabant. Subſequentibus tamen ſeculis, in externâ regiorum cadaverum κομμώσει, cum aliis aromatis balſami quoque fragrantiam placuiſſe, conſtat ex Corippi Aphricani verſibus, de Juſtino principe funus patrium curante.

Thura Sabæa crepant, fragrantia mella locatis
Infundunt pateris, & odoro balſama ſucco,
Centum aliæ ſpecies, unguentaque mira feruntur,
Tempus in æternum ſacrum ſervantia corpus.

CAAUT. XV.

De Calaf.

Inter exoticas Salices, floris tum ſuavitate, tum eximiis viribus præpollet hæc, quam Calèb & Calaf vulgus Ægyptium appellat. Folia longitudine indicem digitum, latitudine verò eundem etiam geminatum adæquant, cùm adulta jam ætate planta robur ſuum collegit. Inter Syros, vicinoſque alios populos anguſtioribus foliis contracta planta conſpicitur. Eam tamen nulla inſidet lanugo: nec à medio nervo productæ fibræ ambitum foliorum diviſuris interſtinguunt. Ad foliorum exortus folliculi emergunt ſinguli, rubro leviter colorati, Cordiſque diaſtole ſeſe ſtringentis figuram exprimunt; unde & nomi-

nis

nis & virtutum ratio primitùs deducta videtur. Calèb enim ſive Calub Arabibus Cor denotat. Dehiſcens tandem folliculus floreum dicam, an laneum partum excludit, interfuſâ candori flavedine pictum, quem in rectum exiens incluſus femineus ſcapus fulcit. Aqua per variolas deturpatis infantulis cum Bezoar aliquot granis utiliſſimè exhibetur.

CAPUT XVI.

De Bon.

In viridariis Ægypti, quæ quidem accedere licuit, arborem hanc non ampliùs conſpexi. Fructu equidem ipſo nihil in vulgus receptius, qui ex Jamin ſeu Arabia feliciore delatus, inter publicas merces certo fœnore quàm plurimos ditat, eumque Buncho Avicennæ arbitrantur. Potus ex hujus decoctione paratus, aliquot mille tabernis in urbe Memphi divenditur, quem adhuc calentem ingens hominum multitudo pitiſſando ſorbillat, ſive otii ſui oblectamentum, ſive bonæ valetudini firmamentum quærat: præcipuè quum cor, aut ventriculum languor occupat,

—— —— Stomachoque tumultum
Lenta parit pituita.

Nec deſunt qui ſaccharo potionis amaritudinem diluant, nucleumque fructus integrum ſaccharo incruſtatum, inter bellaria ſua debellent. Neque id in Ægypto tantùm, ſed finitimis etiam vaſti illius imperii provinciis uſu frequentiſſimum exiſtit: quæ res, & pretii magnitudinem inducit, & inter Europæos utiliſſimi alioquin medicamenti raritatem efficit. Qualitatum, quas manifeſtas vocant, harmonia in hoc fructu diſpar eſt. Cortex enim frigidi particeps, cum exſuperante tamen ſiccitate; nucleus verò moderatè calidus. Ille levi quadam aciditate; hic evidenti amaritudine linguæ ſenſum haud inclementer afficit. Itaque nec ſtomacho nauſeam infert, quantumvis largiùs decoctum hauriatur, nec intenſiore caloris gradu eidem infeſtum eſt; ſaltem modicè torrefiat, atque in marmore pi-

ſtillo ligneo contuſum ſit. Corticis decoctum inter æſtivos ardores rectiùs febricitantibus exhibetur: rurſumque cùm frigidi & craſſi ſucci, viſcera communeſque corporis ductus noxio infarctu impediunt, alterum e toſto contuſoque nucleo præferendum eſt: haud neglecto tamen utriusque, cùm id uſus exigit, temperamento.

CAPUT XVII.

De Bahobàb.

Fructum hunc Cedromelum quispiam Æthiopicum dixerit, aliquo ſanè cum diſcrimine partium; nullo tamen aut perexiguo Virtutis. Cortice velatur denſo pariter ac firmo, qui coloris fuſcedine patrii ſoli ſqualorem non obſcuris indiciis patefacit. Circa pedium, cui ſubnixus, in rugas aliquot complicatur, ſenſim tamen in Cucurbitæ lævorem plus aut minùs explanatur. Altero extremorum, vel leve quoddam faſtigium profert, vel obliterato angulo in rotundum magis ſe componit. Diſſectus per medium, ut in Ægypto venditur, ſiccior jam fructus, plexum exhibet, per latera & in longitudinem diductis fibris expanſum. In eo oſſicula diſpari magnitudine plurima locantur, coactâ preſſulaque rotunditate, hinc gibbis prominula, inde ſinubus excavata. His effractis ſemen excluditur, fuſco nigrore ſplendidum, cujus albicans pulpa non inſuavi ſapore guſtum afficit. Plexum Bahobab, atque inſertum plexui ſemen, copioſa ſtipat materies, levi rubedine colorata, quæ facilè digitorum attritu, fructuque concuſſo in pulverem diſſipatur, quoties aqueum humorem incluſus calor dudum reſolvit. Nec diverſi generis, fructum exiſtimo, Abovo dictum, quem Cluſio ſuo doctiſſimus Bellus deſcripſit; quamvis Proſper Alpinus Bahobab utrinque acuminatum exprimat, & pollinis aciditati Lemnii ſigilli ſtypticitatem tribuat. Jam enim dudum obſervarunt rerum naturæ ſtudioſiſſimi viri, ex ejusdem Bahobab ſeminibus propagatam ſobolem, & foliorum diſſimilitudine luſiſſe, & ſaporem quoque (ut de Citriis no-

tum

tum est) diversitatem exhibuisse.

Caput XVIII.

De Gossipio.

Xylum tam fruticis humilitate, quam arboris insigni proceritate, ad aquæductum urbis Cayri conspexi. Nec dubium mihi ullum, ex arboribus eam esse, quas ἐριοφόρους, laniferas Theophrastus appellavit, foliisque viti similes scripsit. Plinius superiore Ægypti parte, & in Arabiam vergente, fruticem gigni tradidit: disertiùs Theophrastus in Tylo Arabici sinus insula arborem frequentiùs assurgere, nec Arabibus solùm, sed Indis quoque communem retulit. Folia ramulis insident violaceo tinctis, quæ perfectiùs adulta, quinque veluti laciniis profundiùs divisa reperiuntur, è quibus cum inferiores duæ, tum superior & longior exiguo folii additamento auctiores habentur. Florem illum diluta flavedine pallidum, & circum oras, umbilicique sinum eleganti rubore purpurascentem (qualis in vulgatiore Xylo notatur) in hoc vastiore Gossipio videre non contigit; sed glomum tantum laneum pomi magnitudine, intra virescentem membranam collectum; quâ denticulatis veluti segmentis hiscente, Gallica nive candidior fœtus in auras eluctatur. Is interiore bombyce maturior, semina continet fusco colore umbrosa: non uvarum congestu invicem contigua; sed intervallis suis nonnihil dirempta. Ex lanis ingens illa pannorum multitudo elaboratur, atque ut Theophrastus loquitur, σινδόνας ὑφαίνουσι τὰς μὲν εὐτελεῖς τὰς δὲ πολυτελεστάτας, sindones texunt alias viliores, alias pretiosissimas. Ex his vestes illæ sacerdotibus olim Ægypti gratissimæ parabantur.

CAPUT XIX.

De Sambac.

Præter Myrtos vix habebant prisci illi Botanophili, quod odorati spiritus suavitate, inter Ægyptiæ Floræ delicias commendarent, Et τὴν μυῤῥίνην μὲν τῇ εὐοσμίᾳ θαυμαστὴν τὰ δ' ἄλλα ἄοσμα καὶ ἀνάνθη. Myrtum quidem fragrantiâ mirabilem; alia verò omnia, cùm odoris, tum floris expertia, scribere ausus fuit a divina loquentia nominatissimus senex. Per hæc tempora, quam Europæis opponat Ægyptus, vix delinificâ halitus gratia nobiliorem plantam hoc ipso Gelsimino possidet. Et vulgatioris quidem Jasmini late diffuso virgarum plexu, passim in hortis sylvæ conspiciuntur: non item excellentioris hujus; & majore cultu dignissimi. Adolescit autem stipite robusta, atque adversus fortuitorum impetum firmissimâ, quæ ternis quaternisque cubitis in altum porrigitur. Rami flexus omnes facili obsequio admittunt, florem exhibentes lacteo candore nitidum, qui Catalonici jasmini, aureique mali floream suavitatem misturâ jucundissima confertim naribus ingerit. Prosper Alpinus simplicem in flore foliorum ordinem exprimit: ego duplicem sæpiùs agnovi; nec octo, sed decem aut duodecim folia, roseâ serie, breviore tubulo digesta. Theophrastum verò Ægyptiæ Floræ acerbiùs insultantem, quid excuset? quum provincia illa tota odoratissimis hortis, nihil vel Tantalo vel Hesperidibus invideat. Scio elegantissimum senem ad pumila quædam & molliora florum agmina respexisse, atque ut ipsus scripsit, ὑγρότερα τὴν φύσιν ὄντα; non ad ea quæ sicciora, & quorum parentes lignea firmitudine compactiores, altioresque staturâ deprehenduntur.

C A-

Caput XX.

De Lablab.

Phaseolum hunc reptili sublimitatis aviditate, cum ab utroque latere ædium nostrarum ad cacumina evasisset, fenestrarumque cancellis non ingrata umbracula prætexisset, repentè exaruisse memini. Folia obscuriùs virescentia ramulis insident, ad nigrum tendente purpurâ coloratis. Nec dissimilis florum tinctura, qui copiosi, ac spiceo veluti congestu, non circa summum tantùm caudicem; sed sparsim juxta foliorum exortus virgulâ suâ prodeunt. Alibi candido colore lactescente nascuntur, cætera vix ab aliis phaseolis specie mutantes. Semina in siliquis rectè notavit Prosper Alpinus, alia nigricantia, subrubra alia; sed maculis ferè nigris infuscata, hilisque candentibus insigniuntur. Observavi frequenter à plebe in lusu usurpata, & projectis ad proximum parietem assulis, è scrobibus alternatim fuisse promota: quemadmodum in alveo ad tesseræ jactum orbiculi transponuntur. Laab autem apud Arabes lusum innuit, adeoque nominis ex eo derivatio non improbabilis.

Caput XXI.

De Abrus.

Ex Arabia Felici in Ægyptum delata hæc corallini ruboris pisa, rectiùs in puellarum cultum; quàm corporis alimentum cedunt. Ea cum Prospero Alpino Phaseolis omninò similia scriberem, nisi tum exiguus supra Crobi crassitiem habitus, & coactior in ovalem ambitum rotunditas discrimen aliquod inveniret. Tota verò coccineo colore decora non vidi; sed quâ parte folliculo nectuntur, splendido atrore maculata. Folia virgulis suis æquatis insident ordinibus, maximè quæ jam per-

perfectiùs adulta sunt, omniaque cœlestis caloris promum condum mirà conversione prosequuntur. Equidem ut noctu mediâ terram; sic in meridie culminante sole ὀρθρονόσκοποι, sublatis alarum extremis cœlum spectant. Magno equidem argumento, perfectiora esse, quæ superiora: nec hominem ipsum ἄνθρωπον esse, nisi, cùm ἀνάῤῥοπος & supra humana sese erexerit, res alioquin (ut Seneca confitetur) contemptissima. Cæterùm causas illius conversionis foliorum dudum proposuit sapiens Eresius, & nocturnæ quidem foliorum conversionis, ξυνίον, ἢ οἷον πηγνυμένον τὸ ὑγρὸν, coactum, & veluti concretum (à frigido) humidum: quo rursum a calore digesto atque expanso, paulatim dilatatio succedit. Diurnam autem foliorum inclinationem, in ἀφαίρεσιν τοῦ ὑγροῦ, humoris detractionem refert. Eodem enim, inquit, convertuntur, quo humor radiante Sole provocatur.

Caput XXII.

De Mauz.

Mauzam hanc in pluribus Indiarum provinciis suaviter hospitari, satis recentiorum navigationibus detectum est. Quòd Palæ arboris nomine antiquitùs quoque cognita fuerit, cujus fructum Arienam appellari, plurimumque in Sydracis produci scripsit Plinius, facilè juxta cum Clusio persuadeor: haud ignarus, regionum diversitatem, in ejusdem generis arboribus, cum fructus sapore, tum foliorum lineamentis insignem parere diversitatem. Folia tenella statim in longum & excelsum emicant, cannarumque Indicarum more priùs convoluta, paulatim deinceps explicata solem admittunt. Eorum haud sylvosa multitudo est; gratissimus tamen viror. Latitudine communiter cubitum geometricum non superant: longitudine vel quater excedunt, adeoque singula in aprico quiescentium toti corpori tam umbram sufficere; quam adversus insectorum molestias operimentum præbere queunt. Nervo in longitudinem excurrente satis robusto sustinentur, â latere tamen ventorum affla-

afflatu concuſſa facilè ſcinduntur. Florem obſervavi Lilionarciſſo majorem; ſed globoſum, & Meleagridis inſtar extrema foliorum ſubſtringentem coloreque ferrugineum. Hujus oſculo commodùm aperto, ſeminalem ſalivam depluere, vulgo quidem perſuaſum eſt: abundè tamen compertum habeo ex iis quas domeſticus hortulus alebat Muſis, etiamſi nondum ad florem perveniſſent, actis in transverſum radicibus ſobolem pullulaſſe. Fructui recenti non ea ſaporis gratia eſt, ut citra Laconicum exercitium, aut condimentum Socraticum Europæis valdè placeat: corticem tamen, qua parte pulpæ conjungitur, florea Gelſimini fragrantia commendat.

Caput. XXIII.

De Sesban.

Sesban plurimis in villis præterfluentis Nili ripas amœnâ viriditate prætexens, ex Memphi urbe Heracleam proficiſcentibus ſæpiùs conſpicitur. Rami diluto virore nonnihil rufeſcentes, aſperitudine quadam ad contactum inæquales. In iis folia virgarum latera pari ferè numero ſtipantia, ſi maturior planta fuerit. Vidi truncum ipſum fruticis, raris brevibusque ſpinis aculeatum. Siliquæ ſeminibus incluſis prægnantes, pro iſtorum numero, exſtinctis veluti locellis coarctatæ ſunt.

Caput XXIV.

De Sofera.

Figuram hujus plantæ duplici nomine vitioſam aliqui arbitrantur, quòd non ſervatâ foliorum æquali ſerie, impar unum ſingulis ramorum apicibus folium inſerat, quodque ſeminum gerulas ſiliquas, non ſurrectas; ſed pronâ gravitate pendulas exprimat, eaque princeps inter Botanicos Honorius Bel-

lus notavit. Sed utriusque culpæ facilè & fidenter Prosperum Alpinum purgo. Quamvis enim frequentiùs paria sint foliorum agmina; interdum tamen adjectum extremæ virgulæ privum folium: imò in eadem planta & parem foliorum ordinem, & imparem observavi. Ut habeas sæpiùs ubi cum Marone canas,

amant alterna Camœnæ.

Sed & ubi ἀποιβαῖον hoc succinas:

numero Deus impare gaudet.

Siliquæ cœlum sanè spectant. At nec hoc perpetuum est, cum cœlestis caloris inæqualis dispensatio, humiditatumque modò copia, modò inopia, positum illarum permutet. Planta binos in altitudinem cubitos adæquat, & non rarò superat; siquidem solem, solumque conveniens nacta sit. Camerarius, Noribergæ suæ decus, Sopheram circa ramorum exortus rubentibus verruculis spectabilem in hortis aluit.

CAPUT XXV.

De Beid el Ssar.

Beid el Ssar peritioribus Arabum Medicis Ossar simpliciter, & El Usar dictum, fœcundis quaquaversum radicibus actis numerosâ sobole terram hospitam occupans, plurimis jam Europæ locis satis vulgata planta est. Ejus hîc accuratiorem effigiem, cum fructu, qualem in temperatiore producit climate, subjungere placuit, Folia vides, stabili conjugio ex intervallis consociata, atque à latiore basi, in longum gracilescente cono rotundata. Firma quidem illa sunt, ad Aloës tamen crassitudinem minimè deducta. Nec à tenerâ solum adolescentiâ senili canitie, & inspersis veluti pruinis cum virore albicant; sed etiam caule, ramis, nervulisque cunctis, acre & amarum lac ubertim effundunt: quod concrescens locis calidioribus, non saporis; sed candoris quadam similitudine Mann, & Saccar el Usar appellatum fuit. Flores circa summos ramos glomeratim, non sparsim producuntur, sensimque porrectis

co-

BEID EL SSAR.

columellis umbellæ ſpecie panduntur : quantumvis languente collo cernui terram reſpiciant. In his externa foliorum ſeries obſoletiusque colorata, verſus calycem reflectitur; reliquæ deinde rectiores, crocum ſuum vegetiori purpuræ miſcent, eductiſque ſinu roſeo ſtaminibus apices minutos appendunt. Omnes apum deliciæ ſunt, & odorantibus liberaliter inhalant, illa, ut cum Poeta loquar

aërei mellis cœleſtia dona.

Fructus rectiùs Beid el Oſſar, non tam ovum quàm teſtis Oſſar dicitur. Equidem fervidiore ſole maturatus amplior evadit, & cum ſocio ſuo camelorum teſtes pendulâ didymorum figurâ ſatis concinnè refert. Subtexta ſeminibus lanugo celeriter ignem rapit, ſericeæ mollitudinis. Externa fructus membrana, villis, & rariore veluti pube reſperſa videtur, quam El Scerà, & Sceràr Arabes nuncupant.

Caput XXVI.

De Achaovan abiat.

Non Agypti indigena; ſed reliquis mediterranei maris littoribus cognita eſt hæc, cinereo tomento nobilis planta, totoque in leviſſimos pappos abeunte florum auro, vanitatis humanæ lepidum, & verum ſimulacrum exiſtit. Proxima quidem flore Senecioni; major tamen, & in Ægypto fruticosâ potiſſimum altitudine conſpectior. Ramulis brachiata pluribus, ſatiſque firmis. Folia pariter ampliora, & profundioribus ſinuata diviſuris, vulgarem Artemiſiam, quâ craſſitudine, quâ viriditate ſuperant, cinere quoque ſuo cum reliquis partibus exalbida. Quâ naribus placeat, non ſpirat halitus ſuavioris auram ullam.

CAPUT XXVII.

De Bammia.

Bamnia obſitos paſſim agros circa Memphim urbem ſpectare licet. Adeò frequens ejus in cibis uſus eſt. Planta quaternis quiniſque cubitis erecta. Malvæ quidem cùm folia, tum flores æmulatur, ab utriſque tamen aliquo diſcrimine ſejuncta. Nam folia non ſylveſtris malvæ parvitatem, aut mollitiem præ ſe ferunt; ſed ad contactum aſpera, nonnihilque villoſa, tum longulè excurrente petiolo ſubnixa. Cucurbitini folii magnitudinem propemodum aſſequuntur. Flos amplior eſt quàm ſylveſtris malvæ, quinque foliorum conſeſſu productus, aureumque pallorem umbilici purpura diſtinguit. Fructus Cucumeri ſylveſtri non abſimilis, radiato inſidet calyci. Alibi decagonus; hic per quina tantùm latera obtuſiùs acuminatus eſt. Eum cum incluſis ſeminibus adhuc viridem juſculis incoquere vulgus conſuevit.

CAPUT XXVIII.

De Melochia.

Tanta Ægypto ciborum ex herbis abundantia eſt, ut frugibus, quarum fertiliſſima tellus, propè ſola carere poſſit. Inter vulgatiores herbas, & ſponte ſuâ naſcentes Corchorum quoque recenſet Plinius, non illum, cui Anagallidis nomen; ſed alterum, quem Alexandrinorum cibum, & præcordiis utilem refert. Hunc recentiores aliquot Botanographi Melochiam faciunt. Sed faciunt; non perficiunt. Antiquiores enim Corchorum Ocimo, vel convolutis foliis moro ſimilem tradunt; quorum non niſi languidè quicquam in Melochiam convenit. Præterea Corchoro ſaporis inſuavitas inſignis fuit, ut etiam Theophraſtus τὸν κόρκορον διὰ πικρότητα παροιμιάζεσθαι, Corchorum ob amaritudinem in proverbium abire ſcripſerit. Quam no-

ZATARHENDI *Origanum Indicum*.

notam ab hoc Ægyptiorum olere ſeriò teſtor abeſſe; quos ne braſſicam quidem ob amaritudinem comediſſe, ſatis ex Plinio notum eſt. Cæterùm planta hæc ad cubiti altitudinem increſcit, caule tenuibus rariſque flagellis obſita. Folia circa laterum exortus corniculato quodam additamento recurvata ſunt; quorum extrema in purpureum cincinniſque contortum filamentum attenuantur. Fructus verè Ceratoides, ſubluteis ſtriis lineiſque diſtinctus eſt. Ferculum ex decocta Melochia paratum omninò plebeum ſapit, viſcidum, guſtui fatuum, niſi â multo (ut ſolet) limonum ſucco condimentum accedat.

Caput XXIX.

De Zatar hendi.

Zatarendi vel potiùs Zatar Hendi, Origanum Indicum apud Arabes denotat, non minùs odoram ob ſuavitatem, quàm virium præſtantiam cum Ægyptiis tum Syris plurimùm expetitum. Effigiem ejus genuinam Alpinianæ huic ſubjungere libet, ex horto Illuſtriſſimi Nicolai Contareni depromptam: quem virum ſi Reipublicæ Venetæ decus, ordinis ampliſſimi ſplendorem, generoſi ſtemmatis ornamentum, & exemplar priſcæ Virtutis dixerim, nihil incomparabili ejuſdem humanitati, perexiguum memoriæ poſteritatis, omnia veritati amorique largiturus ſum. Adoleſcit hæc eximia planta magnitudine pedali, caulibus rectis ſatiſque firmis: cujus folia Amaraci habitudine tenella, mollique veluti lanugine reſperſa tactui blandiuntur. Rotunda quidem illa ſunt, in conum tamen leviter coarctata, & excurrentibus in longitudinem fibris cum virore pallidula. Floſculos producit quamplurimos, niveo candore lacteſcentes, qui per extrema caulium, inter numeroſa foliorum capitula prominuli, onitidis Origani umbellam glomerato ambitu propemodum expandunt. Jam Satar hendi hoc, linguam guſtantium aromaticâ nec injucundâ acrimoniâ perſtringens. Creticum Origanum odoris vehementiâ ſuperat. In ſonticis capitis affectibus, cum ſenſuum motuſque voluntarii nobiles

 ſun-

functiones improbâ mucedine vel imminuuntur, vel penitùs obruuntur, eximiè opitulatur. Stomachi vigorem excitat, solutisque tetro veneno vitæ præsidiis, gratum & efficax auxilium affert.

CAPUT XXX.

De Felfel tavil.

Felfel hoc tavil, sive piper longum, à nonnullis Ægyptiorum Felfel rumi, id est, piper Romanum appellari, miratus utique priùs fui, quàm certior factus sum, eos non à natali plantæ solo nominis rationem ducere; sed quia commeantibus huc Græcis, temperamenti frigidioris hominibus, vel ut condimentum in cibis, vel ut medicamentum in morbis præcipuè placeat, quos illi Romanos adhuc nuncupant. Est autem in maritimis Africæ locis planta satis frequens, ad binos ternosve cubitos altitudine producta: cujus effigiem, ut in fictili obviam habui, cùm ex Ægypto in Italiam contenderem, lubens exhibeo. Nascitur caulibus numerosis rotundis, juncea sanè specie; non eâ tenuitate quâ pictor eam expressit, sed crassitie ferè digitali. Cùm nonnihil increvit, promissis è caulibus ramis sylvosior pariter atque elegantior evadit. Iis incisis liquor emanat albidus, urenti piperis aut flammulæ acrimoniâ gustantis linguam impensiùs vexans. Folia promit, cùm temperatior anni constitutio, tenella, rara, vix menstruam ætatem ferentia. Diceres cum Iliadis conditore,

Ζεφυρίη πνείουσα, τὰ μὲν φύει, ἄλλα δὲ πέσσει,

Imò ea res effecit, ut planta hæc à peritissimo Imperato, cùm ob succi conditionem inter Tithymalos referatur, tum ob foliorum tenuem rarumque proventum ἄφυλλος nominetur: quamvis non desint qui eam Xabram aut Camarronum Rhasis arbitrentur. Jam florem fructusque prestolabar, cùm diutiùs in mari sævientis hyemis injuriis victa planta succubuit. Flores alias in summis caulibus albicantes producit, exserto capitato tubulo insignes, quibus dilapsis, inclusa membranoso folli-

FELFEL TAVIL,
Piper longum Ægyptium.

liculo ſemina ſuperſunt. Caules ipſos jam arefactos, cùm opipare victurum, ferculis condiendis, Maurorum vulgus, adhibere conſuevit.

Caput XXXI.

De Abſus.

Exigua hæc, ſed elegans planta, non eodem floſculorum decore prodit: quos & nivei producit candoris, & dilutiore flavedine lacteſcentes. Nec circa ſummum tantùm caulem; ſed etiam inter foliorum exortum diſpoſitos. Semen atro colore ſplendidum parvis includit ſiliquis cicerum æmulis, & caulem ſuum raris brevibusque ſpinulis innocenter obarmat.

Caput XXXII.

De Seſamo.

E cerealibus quoque veterum celebre potiſſimùm Seſamum, & Ægyptiis tum in cibo, tum in medicamentis uſitatiſſimum eſt, quod cum reliquis frugibus, poſtquam arentes campos ſcatebris ſuis temperavit Nilus, celeri proventu ſurgens, ſiliquâ minimè fallaci cultorem ſuum locupletat. Folia caulem inferiùs circumdantia latiora ſunt, & profundioribus inciſuris ſerrata, ſuperiora vero integris oris anguſtiùs patentia. Florem educat magnitudine eximium, cujus folia reflexis labellis intus albida, exteriùs violæ colorem induta, tenuique reſperſa lanugine vigorem ætatulæ ſuæ produnt. Siliqua non quaternis tantùm, ſed quinis etiam ſenisque lateribus anguloſa, ſtellatum occupans calycem, oblongum illud, pingue, flaveſcensque ſemen incluſum cuſtodit. Cæterùm Seſamum, inquit Theophraſtus, veluti Eriſymum, οὐδὲν ἅπτεσθαι δοκεῖ ζῶον, nullum videtur animal tangere, ob tetram ſaporis amaritudinem. Sed hæc

hæc de virescente scripsit Sesamo nobilissimus senex: non item eâ, quæ cœlestis caloris operâ maturitatem suam adepta fuit. Oleum seminibus expulsum, κατ' ἐξοχὴν Zeid taib, id est, oleum bonum Arabes nuncupant.

Caput XXXIII.

De Culcàs.

Colocasiâ, quam Colcàs nominant Arabes, ut nihil apud Ægyptios notius, ita nihil inter Europæos βοτανοφιλοῦντας controversiarum veluti senticeto asperiùs obseptum. Horum alii plantam hanc veterum Ægyptiorum fabam esse contendunt, cujus radicem Dioscorides, Athenæus, Pliniusque, clarissimi scriptores, Colocasiam olim appellatam prodiderunt. Atque huic rei argumentum adstruunt, foliorum in Ægyptia faba amplitudinem, quam Petaso Dioscorides, Plinius Personatæ foliis æquiparavit, Radicum item crassitiem harundinaceis majorem, quam antiquitùs, ut hodierni Colcas radicem, καὶ ὠμὴν, καὶ ἑφθὴν, καὶ ὀπτὴν, & crudam, & elixam, & assam, incolæ comederunt. Similes adeo facultatum temperamento, similes in paludosis Agypti locis proventu sunt. Alii Colcas hodiernum Ari speciem constituunt, non promiscuè quidem, sed illius, quod folia Theophrastus cava & cum latitudine Cucumeracea obtinere scripsit. Quod Plinius inter bulbi genera retulit, Scyllæ proximum, foliis lapathi amplitudine, cujus radicem ob mollitiem Naturæ vel crudam comedi testatus est. Et desunt Hercules Colcas illi hodierno tot notæ, quas constanter veteres fabæ Ægyptiæ tribuerunt. Nimirum arundinea, aspera, & ut Theophrastus loquitur, ἐπακανθίζουσα, Spinis subhorrida radix. Flos quàm papaveris amplior, & roseo colore saturatus, Caulis quaternis in longitudinem cubitis productus. Cum in hujus apice triginta veluti loculamenta in orbem disposita vesparum orbiculari favo non dissimilia, quæ prominentes leviter fabas complexa sunt. At deceptos in his omnibus notis veteres fuisse non facilè mihi imponant recentiores.

COLOCASSIA Ægyptia florida.

tiores. Scio fæcem ſuam habere ſeculum illud priſcum; ſed & hoc noſtrum obtinere ſuam ſpumam. Non vidi toto quod in Ægypto exegi quinquennio, vel Florem, vel fructum, qui veterum Colocaſiam referret: ecquid propterea negem ullibi gentium reperiri? Paucis in villis juxta Memphin, Heracleam, Peluſium, Alexandriam, conſpectæ ſunt à Proſpero Alpino, & à me, quas hic exhibemus, ex Ægypto plantæ. Hodiernum quidem Agyptiorum Colcas, Arorum generi lubentiùs adſcripſerim, ſive plurium radicum concretione μακρόῤῥιζον, & ampliatum; ſive ſimplicius ſit, & bulbacea rotunditate ϛρογγυλόῤῥιζον appareat: potiſſimùm bulbaceum hoc, quod radice, folliculo, fructu Aro montano, foliorum item immaculato virore, Aro vulgari par eſt. Nec facultatum ulla hic contrarietas: languidior tantùm Ægyptio Colcas acrimonia, quam & montaneum illud Arum coctione deponet univerſam: nec tamen hoc qualitatem leve deliquium ſpecierum diverſitatem parit.

Ad Cap. 33. De Culcas florido.

Ægyptiis Colocaſiis hanc quoque ſubjungamus, quæ inopinato partu in Proſperi noſtri Alpini horto fæcunda, bulbaceo ventre prætumida, eximium cultorem ſobole rarâ, ſed caducâ pluſculum exhilaravit. Mirabantur illi Floræ candidati è ſterili nympha progerminantem caulem, aſparagi habitudine, teretem & in rectum emicantem, læto virore foliis circumpoſitis ſupparem. Apice in folliculum dilatabatur, à laxiore fundo ſenſim adſtrictum, qui bidui ſpatio in longum dehiſcens, inexpectatum curioſis oculis fructum expoſuit, non tam vulgaris Ari piſtillum, penicillumve, quam Ari Ægyptii minoris thyrſum, aut Ariſari progeniem caudato imitamento exprimentem. Longitudine digitum minorem vixdum excedebat, craſſitudine macropiperis modum acquirebat, candido pigmento decorus, & femineis undique veluti rudimentis obſitus fuit. Cæterùm ut repentinus fuit exortus, ſic abortus. Jam enim triduum inter ſpectantium plauſus exegerat, quando lethali correptus marcore cum indumento ſuo periit, nihil cultori præ-

 ter

ter acre ſui deſiderium relicturus. Viſus & Neapoli, & Piſis hoſpes hic rariſſimus: ſed oſtendit ſe tantum terris, nec ultro eſſe potis. Cauſas, cur in Ægypto nec florem nec fructum det hæc velut iratâ Lucinâ producta planta, diligenter in Exoticis diſputat Proſper Alpinus; quem operæ eſt adire ipſum, ne aliena ſcrinia compilaſſe videar.

Ad idem Cap. De Culcas.

Arum hoc Ægyptium exiguum, & temperamenti harmonia, & partium omnium conformatione præcedenti Colocaſiæ cognatum, quidni huc inſeramus? quod in hortulo integerrimi viri Coſmi Nerii Venetorum Pharmacopæi cultum, ſæpiùs in urbe Cayro inſpexi. Radice fundatur bulbaceâ, nucis Ponticæ mediocris amplitudine, quæ fibris tenuibus, copioſis, in terram nutricem demiſſis, prompto germine ad vota coloni ſui properat. Caulem erigit altitudinè ferè dodrantalem, albidum, crebris veluti lentiginibus maculoſum. Eum folia complectuntur bina numero, vix ab Ari habitu quicquam mutantia; non lacteis Ariſari venis inſignita nec lituris nigricantibus ſugillata; ſed ſimplici cum nervulis viriditate decora. Caulis tandem paulò erectior in vaginam panditur membraneam, Ari involucro ſimilem, quæ paribus in longitudinem intervallis albis luteiſque radiis elaborata conſpicitur. Hac recluſâ fructus apparet, penicillo canino haud abſimilis, internè ventricoſus, ſenſim tamen verſùs apicem gracilior. Albo perfuſus eſt colore, ſed quem circumſparſâ thyrſo ſeminea veluti inchoamenta non parum luteo ſuo obliterant. Qui fortè radices afferebat hortulanus, eas non minùs quàm Colocaſiarum edules, & acriùs etiam pervigilem Veneri ſuæ debentium opus promovere adſeverabat.

CAPUT XXXIV.

De Nufar.

Inter Iridis Osiridisque complexus natum speciosum illud Nuphar, Ægyptia Nymphæa, celebris vetustissimorum auctorum scriptis, Nilotica Lotus est. Ejus hic effigiem, quæ compendioso ambitu radicem, folia, florem, fructumque repræsentet, haud immeritò exhibendam arbitratus sum. Prosper Alpinus eandem facit cum Europæorum Nymphæa. Differt tamen cùm à lutea majore, quæ radices in longum porrigit, tum ab alba illa vulgatiùs cognitâ, foliorum paulò contractiore magnitudine, & quod oras habeat levibus illis quidem, sed latis incisuris excavatas. Nervulis item copiosioribus pertexta: tum semina capiti papaveraceo inclusa, quam vulgaris Nymphæa magnitudine conspectiora possideat. Quæ res facilè priscos excuset Botanographos, qui Niliacam hanc à reliquis Nymphæis sejuxerunt. Qui florem, folia, radicem (prout nativâ magnitudine exsurgunt) curioso dignatur aspectu, Prosperi Alpini exoticis manum & oculos admoveat. Olim Ægyptiaci hujus Loti flos, ut auctor est Heliodorus, triumphantium coronis intexebatur. Hodiè expressus floribus & capite contusis succus Saccharo miscetur, quod Arabes Sarbet Nuphar appellant, insigni tum refrigerandi tum humectandi vi præstans. Sarbet autem à serab vel serob deductum, communi nominis significatu quodcunque poculentum denotat: ab his quoque serapii & sirupi vox, in usum salutaris scientiæ, profecta. Paratur Sarbet saccharo in aqua dissoluto, quod evaporante supra ignem liquore, cùm ad eam spissitudinem rediit, ut concrescere denuò frigefactum queat, remoto jam ab igne sub concretionis initium sensim Nymphææ probè depuratus admiscetur succus: ea tamen moderatione adhibitâ, ut largiore humiditatis accessione coalitum non impediat. Eundem in modum ex limonum, citreorum, rosarum, & violarum succo cum saccharo Sarbet suum concinnant, cui lautioris

ris fortunæ homines, sub hyemem, aromata suaviora, ambramque permiscent.

Caput XXXV.

De Stratiote.

Jam sexennium est, cùm ex Ægypto in Palæstinam iter haberem adversantibus navigationi ventis in Pelusiaco portu subsistens. Admiratus ex animo cultum amœnitatemque loci, omnia Nili sui beneficio possidentis, quibus provocet, ut cum Marone loquar,

—— —— —— amœna vireta
Fortunatorum nemorum, sedesque beatas.

conspexi in stagnantibus circa proximas villas aquis plantam hanc, cujus Iconem Alpiniano Haij alem el maovi, id est, sempervivo aquatico, subjicio. Eam quoque veterum Botanicorum Niliacam Stratiotem esse, abunde notis omnibus confirmamur: quamvis foliorum lineamenta diversam præ se ferant figuram. Hæc Aizoo quidem, sed majori illi, & arborescenti similia diceres, ni majora multo forent, pariterque latiora. Surrecta pleraque videntur roseoque consessu stipata, & citra malæ ætatis dispendium plicis in longitudinem rugisque non ineleganter crispata. Circa exortum, ut solet, angustiora folia, paulatim deinceps dilatantur. Extremorum altero non in acumen exeuntia; sed reflexis leviter oris pluſculum diducta sunt: cætera dilutiùs virescentia verbasci instar utrinque molliter hirsuta; quod in Icone pictor haud expressit. Flores, cùm Pelusium transirem (præceps enim jam mensis Julius erat) non observavi. Planta tota sessili basi Nilo incubat, &, ut loquitur Anazarbeus, ἐπινήχεται τοῖς ὕδασι χωρὶς ῥίζης, innatat aquis citra radicem: quamvis radicum vicem demissa terram versus tenuissima fibrarum veluti filamenta sustineant. At nomen ipsum Stratiotis, potiùs ab eximia sanandorum vulnerum efficacia, quam nascendi conditione sortita fuit.

STRATIOTES
Ægyptia Dioscorides.

TA. LVII.

Caput XXXVI.

De Papyro.

Imò hæc nobilis illa biblus, quæ vitæ humanitatem, ingenii præclara facinora, famoſosque mortalium labores, victuris chartis memoriæ quondam poſteritatis reſervabat, quæ ante repertas fruges Ægyptiis alimentum, ſtragulas, navium contextum, vaſorum utenſilia, florem ad coronandos Deos, & calceos horum ſacerdotibus præbebat. Hodiè ob ſtrenuam incolarum inertiam, aliunde advectis chartis, Ægypto natales tantùm ſuos, non æſtimationem debet. Aſſurgit ab arundineis fibroſisque radicibus circa Nili ſtagnantis ripas, caule numeroſo, triquetro, non raró ſeptem cubitorum menſuram ſpecioſâ proceritate cùm æquante, tum ſuperante. Folia circa utrumque ſcapi extremum, inferiùs ampliora, Sparganii, Cyperive inſtar repanda, ſupernè minora, quæ radiatum veluti calycem innaſcenti jubæ ſubjiciunt. Plinius caulem in gracilitatem faſtigiatum, thyrſi modo cacumen includere ſcripſit. Theophraſtus ipſi κόμλω tribuit ἀχρεῖαν ϗ ἀσθενῆ, comam inutilem, debilemque, ſi reliquis cum partibus in comparationem deſcendat. Utrumque tamen obtinet. Nam & denſo tot ſtaminum ordine ſtipatum caulis faſtigium cæſariem exprimit, & circa ſummum hujus prominuli florei apices, quas pictor non adumbravit, obligatum circumplicatâ hedera thyrſum effingunt. Radix velut in uſum ligni olim cedebat, ſic tomentoſa caulium medulla, in niveum reducta gluten, philyrisque porrò tenuiſſimis compacta, chartam virginem ſcriptoribus exhibebat.

CAPUT XXXVII.

De Cypero.

Cyperi plures ſpecies, & antiquis cognitæ fuerunt, & recentiorum induſtriâ porrò indagatæ ſunt. Hinc præter radicum longitudinem & rotunditatem, foliorum latitudinem vel anguſtiam, ſaporis quoque tum amaritudo, tum dulcedo, odoris fragrantia, vel abſentia, radicum item in cibis aptitudo vel ineptitudo, diſcrimen aliquod invexit. Sed rotundior ille, ampliorque de quo hic Proſper Alpinus, potiſſimùm κυπείρε nomen univerſo generi tribuit: quem, ſi tam ſaporis acumen, quam odori halitus ſuavitas commendet, non dubitant Antidotis miſcere valetudinis humanæ providi tutores. Dioſcorides optimam Cyperi radicem innuit, quæ è Cicilia, Syria Cycladibusque petebatur. Plinius non ſine manifeſtâ intellectus confuſione Cypirum à Cypero diſtinguens, Ægyptium hunc, inter laudatos Cyperos infimæ claſſis eſſe ſcripſit: quod ipſum tamen eximiæ ejusdem vires, & in obviis ſenſui qualitatibus præſtantia facilè convellunt. Vidi his quoque locis cum Abdelavi ſeminibus ſæpiùs venum circumferri Cyperi minoris edules, & avellanæ magnitudine dulces radices, quas Arabes Hab el ſelim nominant. Plantam ipſam Ægyptiam Theopraſti Malinathallam, ſeu Anthalium Plinii arbitrantur: quamvis in amœno Veronenſium agro ſedem pariter natalem invenerit.

CAPUT XXXVIII.

De Chatè.

Vulgatius Abdelavi genus, & in cibis magis conſuetum, non raró inſigni magnitudine adauctum in villis Ægyptiis deprehendi. Quâ parte ramo ſuo fructus adhæret, anguino flexu prius incurvatur, ſenſim deinde ventre gravido intumeſcens, versùs alterum extremorum denuò gracileſcit. Sulcis tenuibus

LUFFA Arabum.

bus in longitudinem interdum exaratus eſt, cortice molli, tenui, maturoque jam fructu rufeſcente; non eâ ſaporis gratiâ, ut lautiorum aliquis menſa ipſum dignetur. Liquor Batechæ el maovi ſenſim à maturitate colliquata intus medulla colligitur, quem perforato cortice effuſum, percolatum, ſaccharoque mixtum, æſtuantes avidè hauriunt, non ſine ventriculi, & jecoris evidenti noxa, ſi quis eum immodeſtiùs ingerat, ob refrigerandi, quâ pollet, vehementiam. Proſper Alpinus Herniam, id eſt, Hydrocelen, ſive aquoſum ſcroti teſtiumque tumorem producere, non ſine ratione ſcripſit. Frequentiſſimum aliàs hoc morbi genus Ægyptiæ plebi, ob Nili turbidioris uſitatum potum, cujus aquæ copioſo permixtæ nitro, quâ penetrando, quâ laxando, valetudinis hoc incommodùm accerſent. Sed & promptum eidem remedium eſt, adacto per membranas ſcroti & teſtium phlebotomo, aquas conceptas compreſſis hiſce partibus elidere, poſt temporis aliquot intervallum redituras: atque hæc paſſim in balneis publicis aguntur. Meliorem affectus curam per medicamenta inſtituunt Arabes, præmiſſâ tamen aduſtione per cylindrum lineum, circa cervicem & principium ſcroti adminiſtratâ. Sed hæc alibi explicatiùs perſequemur.

Caput XXXIX.

De Cucumere Ægyptio reticulato, ſeu Luffa Arabum.

Eſculento cucumeri, quem Chatè nomine deſcripſit Proſper Alpinus, alterum addo, cibis quidem inutilem, partium tamen omnium elegantiâ ſpectatiſſimum. Arabs, in cujus horto propè Cairum urbem creſcebat, Luffam appellabat; mihi mirabilem ob plexum, quo ſemina incluſa circumdat, Cucumis Ægyptius reticulatus nuncupandus videbatur. Semina ad inclytum heroem Nicolaum Contarenum à me tranſmiſſa, in ejus non ruſticæ, ſed plus quàm urbanæ Floræ amœniſſimo pandocheo, plantam dederunt, quam hic expreſſam contueare. Foliis induitur hiſpidis, fuſcam viriditatem pallore hinc

inde

inde diluentibus: divisuris inæqualibus profundiùs laciniata, Bryoniæ, vel Balsaminæ potius folia mascula æmulantur. Florem educat amplum, specie venustum, languidam flavedinem, striatim inducto aureo pigmento, largiùs circum oras saturantem. Idem stamina capaci sinu plurima submittit, quibus appendices grandiusculos flaventesque connectit. Cæterùm instructa numerosis capreolis planta, quaquaversum reptabunda, proxima quæque cincinnis suis implicat: fructum promit semipedalem, ab angustò collo paulatim laxiùs tumente ventre gravidatum, superficie modò lævior, modò tuberculis passim verrucosior. Cortice velatur tenui, ex obscuro virore pro maturitatis gradu plus minusve flavescente. Eum vel nulli, vel tenues saltem excavant sulci: in longitudinem tamen atris lineis eleganter inscriptus, à colli principio ad umbilicum veluti centrum suum commeantibus. Cùm fructus benè maturus, cortice remoto, innumera in conspectum veniunt albicantia filamenta, succosiore medullâ stipata: miro adeò ordine contexta omnia, ut planè fateri necessum sit, non esse hoc rude, & tumultuarium opus; sed quod egregius artifex cogitaverit priùs, quàm fecit. Idque evidentissimum evadit, cùm quis tabefactâ jam pulpâ simplicem plexum inspicit. Sinum plexus hic triplicem efformat in longitudinem, in quo semina copiosa, candida, cortice nonnihil inæqualia, lactescente verò medullâ Melonum æmula junctim asservantur. Usus hujus fructus barbaro possessori satis exploratus non erat. In balneis tamen publicis, dempto cum semine cortice, plexum filamentorum succo suo madidum tergendis corporibus adhiberi confirmabat; quorùm cutem Morphæa fœdæque vitiligines insederunt, malum Ægyptio vulgo familiare. Reticulum ipsum qui diligentiùs tractaverit, lini macerati nerveis veluti fibris præditum agnoscet. An igitur, quemadmodum Æthiopes, & Indi, authore Theophrasto, è laniferis arborum pomis, aut Arabes (ut subjungit Plinius) cucurbitis in arboribus genitis, lina parabant; ita ex hac plexu decenter arefacto malleo stupario contuso corticatoque simile fieri potuerit haud negaverim.

C A-

LUFFAE *Arabicæ Flos et Fructus.*

TA. LIX.

Gramen Stellatum Ægyptium.

Caput XL.

De Neiem el Salib.

GRamini crucis, ſtellatum hoc Ægyptium adjungo, non minùs elegantiâ, quam viribus, generiſque ſocietate eidem cognatum, quod circa Heracleam oppidum ſive Roſſetum primùm conſpexi. Aſſurgit altitudine pedali, culmo rotundo, geniculorum aliquot internodiis diſtincto, circa quæ anguſta ſatis, & in acumen attenuata folia producit. Fulcitur radice firmâ, candicante, & ipſâ geniculis aliquot, quæ pictor haud delineavit, nodoſa; ſubdulci quadam acrimoniâ guſtum perſtringit. Calami in quinas ſenaſque paniculas dirimuntur, longitudine diſpares, Iſchæmo gramine breviores quidem, ſed longè denſiores, Averſâ facie in longum excurrente validâ carinâ, & porrectis à latere ſtatuminibus muniuntur, quibus ſquamatim compactilis ſpicea florum congeries, virore flaveſcente renidens ſuperiùs inſtrata eſt. Congenera itaque hæc gramina ſunt. Nec mirum ullum, in ſtellas aliquid abire poſſe, quum crucem tulit. Uſum item medicum eundem obtinent: quamvis calculis intra veſicam duratis frangendis vires pares non poſſideant. Qui lapidoſum aliàs veſicæ ſynagma citra ſectionem eduxerit, ut alibi Proſper Alpinus ſcripſit, in magna Ægyptiorum Memphi, quamvis clarioſè inquiſiverim, neminem deprehendi. Hominem tamen religioſum à monte Sinai, calculos extra veſicam in urethrâ ſubſiſtentes, compreſſâ ſuppoſito digito veſicâ, & meatu urinario per immiſſum anſerinæ pennæ tubulum validè inflato, eoſdem extrorſum propuliſſe, ab ægris ipſis acceptum ſatis & cognitum habeo.

De Scorſonera Orientali.

Selectioribus Orientalium plantis hanc etiam accenſeas licet raram nobilemque Scorſoneram, in Palæſtina ac finitimis Ægyp-

Ægypti naſcentem: cujus ſemina ad Illuſtriſſimum Nicolaum Contarenum à me curata, ſub tam ſplendido cultore dicam, an floreæ voluptatis promo, alteroque hujus ſeculi Alcinoo felici partu germen exoptatum excluſerunt. Radice ſuſtinetur, ut reliquæ Scorſoneræ ſolent, longa, ſimplici, quæ pollicis craſſitudine vix diductior, crebris rugis ſulcatum corticem atrore quodam obfuſcat. Candida tamen intus eſt, quumque recens, lacteâ ubertim alimoniâ diffluit. Exſurgit à radice caulis ſingularis cubitum altus, gracili quidem habitudine, ſed firmâ, quem circumſtant rara, oblonga, gratum virorem cærulo cœleſti permiſcentia. Horum inferiora latiora ſunt & ampliora, circum oras leviter ſinuoſa, tum quinis in longitudinem exeuntibus nervis diſtincta, ſuperiora magnitudine & æquatis ſenſim oris contractiora cernuntur. Cauli flos inſidet pulcherrimus, ſuaviter odorus, ſcutati nummi ambitu dilatatus ſaltem hyemem aſperiorem expertus non fuerit. In eo duplex foliorum ſeriès in ſtellam radioſve digeſtorum, quæ candorem ſuum purpuræ miſcent. Circa umbilicum ſaturatior purpuræ ſplendor eſt, è quo per longitudinem foliorum ad extrema leviter ſerrata, coloris ejuſdem crebræ lineolæ ducuntur. Erigitur ex umbilico floris tutulus purpurâ ſuâ decorus, à baſi verſus cacumen frequentibus plicis adſtrictus. Hunc circumſiſtunt ex intervallis duodena, vel etiam plura vallorum ſtatumina, ex cæruleo nigricantia, quorum extremum aureis capreolis utrinque retortis exornatur. Flori calix ſubjicitur oblongus ſquamatimque compactus, quo ſemina pariter oblonga molli potiùs copioſâqne lanâ, quàm pappo involuta reconduntur. Cæterùm, plantam ipſam Europeis Scorſoneris alexipharmacâ virtute minimè ſecundam eſſe, crebris graviſſimorum hominum experimentis, abundè patefactum eſt.

De Datura Ægyptia.

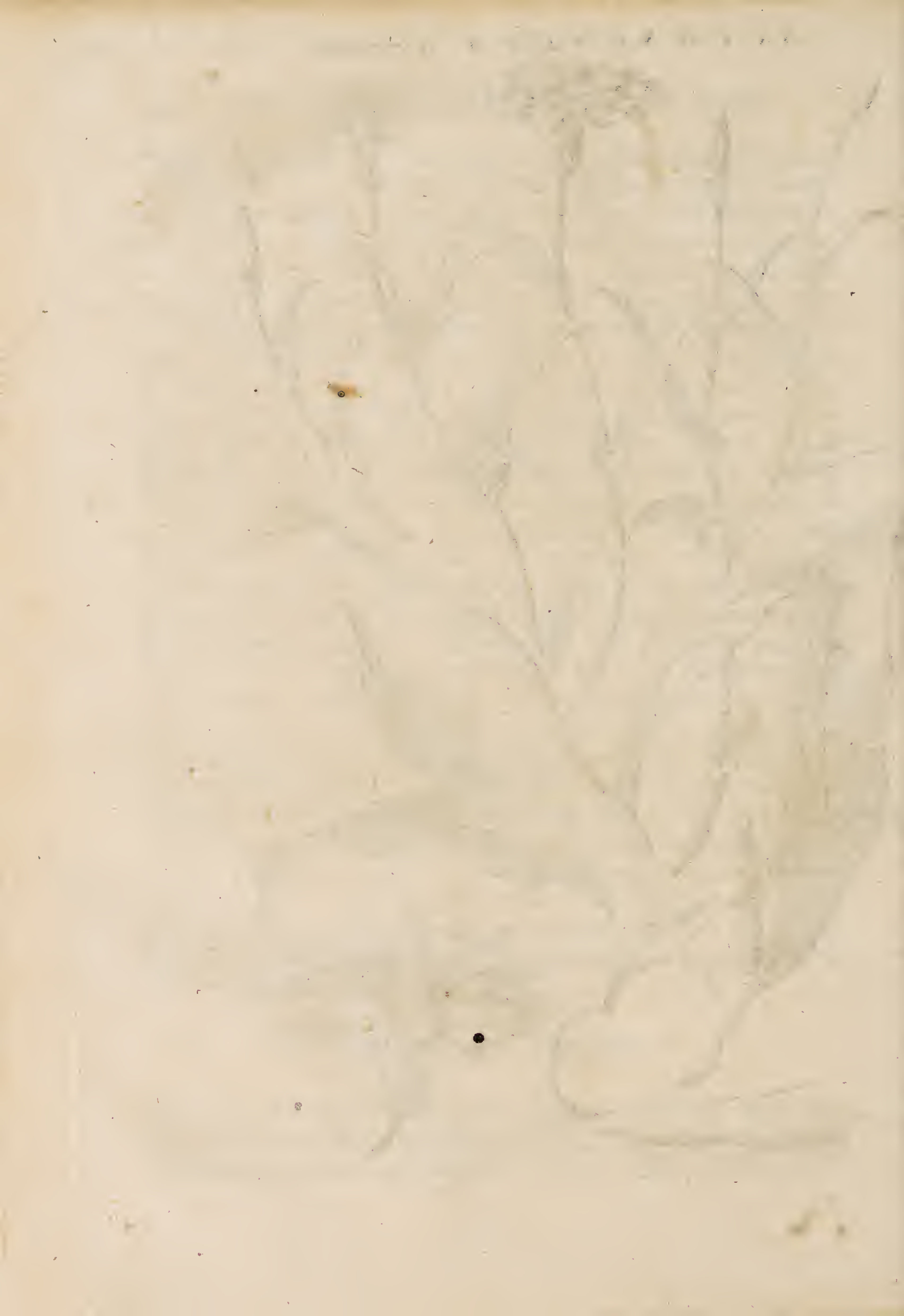
Solani varias ſpecies paſſim in Ægypto obſervare datur: nimirum Somniferum illud vulgatius, quod à baccarum forma nonnullis στρύχνον μελανοκέρασον dicitur: tum alterum Fruti-

co-

SCORSONERA *Orientalis*.

TA. LXI.

DATURA Ægyptia.

cosum, quod Stychnodendrum, & Amomum Plinio nominatur: tertium item pomiferum, diligentiùs in hortis excultum, cujus fructus oblongus, durus, ob suavitatem inter cibos Ægyptiis receptissimus: quartum denique, de quo paucis hoc Capite Prosper Alpinus, cujus fructum ex communi sententia, Nucem Methel, plantam ipsam verum Dioscoridis Stramonium, pronunciat. Viri Clarissimi, ad seminis vim deliram pariter ac stupefactoriam respicientes, Solanum maniacum Theophrasti, & Hippomanem Crατevæ nuncupant, ab Ægyptio vulgo Datura vel Tatura appellatur. Ramum ejus, quem in Exoticis jamdudum expressit Prosper Alpinus, hîc quoque subjiciemus. Eum ab Illustrissimo Nicolao Contareno acceptum, tanti fecit vir humanissimus, ut plantam hanc tam eximii Mecænatis nomine Daturam Contarenam vocaverit; probè sibi conscius; eam decentiùs, quàm olim titulis Regum flores, hoc nobilissimo nomine inscribi,

Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series.

Ut Lyrici verba seriò usurpem. Fundatur itaque Datura longâ crassaque radice, quæ subrubro persusa colore, odorantium capitibus gravedinosum Meconii halitum inspirat. Surgit ab ea caulis singularis; sed amplus, ramisque plurimis porrò diremptus. Vidi quaternis, quinisque ferè cubitis adultum, totum rotundo schemate, violæ obscurioris ornatu splendidè coloratum. Folia longis pediolis insistentia, virorem suum nigredinis aliquâ misturâ obscurant: quorum inferiora producta ampliùs, magisque dilatata, variis utrinque divisuris inæqualiter exasperantur. Florem producit, non vulgaris elegantiæ specimen, unicum odoræ suavitatis in tota plantâ compendium. Hunc dentato calyce enixum, ab angustiore cervice, medioque turgidulo ventre, tubuli instar sensim diducit. Foliis constat modò simplici, duplici modò, imò & triplici: quamvis hoc alterius additamentum videatur. Externâ facie purpuræ decorem induunt, internâ lacteo candore largiùs persusi flores: omnium hoc proprium est, ut resupinatis labris in lacinias ali-

quot dirimantur, quæ retortis ſenſim oris collectæ, velut in caudas attenuantur. Fructum edit plus minuſve rotundum, ſpinoſo horrentem cortice, nonnunquam innoxiâ ſcabritie æquabilorem, qui ſemina copioſa, flava primùm, tandemque palleſcentia complectitur, quorum tantùm rudimenta dempto cortice pictor in icone repræſentavit.

De Hyoſcyamo albo.

Hyoſcyamus albus Ægyptius, quem vulgari diſſimilem planè figurâ tradidit Proſper Alpinus, ipſus idem eſt, cujus hîc effigiem ex ejuſdem Exoticis depromptam exhibemus. Naſcitur cum Hyoſcyamo luteo juxta Pyramides Ægyptias, non minores illas, (quarum plures viſuntur) ſed majores tres circa Memphin urbem conſpicuas, immenſi laboris opera, & quæ non vanè Plinius regiæ pecuniæ vanam & inutilem oſtentationem judicavit. Exoritur à radice plerumque ſimplici, per fibras tamen craſſiores variè diditam, caule ſæpius unico, nonnunquam geminis ſurrectis, gracilibus quidem, ſed firmis. Hi pluribus deinde ramulorum brachiis multiplicantur, quibus mollis inſperſa lanugo canitiem ante ſenium addit. Per caules hinc inde ſparſa ſunt folia oblonga, ex mediocri latitudine in acumen deſinentia, vulgaris Hyoſcyami foliis longè minora. His pariter ex denſata veluti lanugine albicans tomentum, à pictore vix exprimendum, inſtratum eſt, oræque crebris inciſuris, dentium æmulis, propè medium imumque caulis, ſerratæ videntur. Flores circa ſummos caules, è caliculis ſuis emergunt, paulatimque ab anguſta cervice latiores, quina labella blandum in riſum diducunt. Exteriùs ſimplici candore nitens, interiùs admixtâ rubro flavedinis portione variegati. Dilapſis floribus, calycis hæredes ſemina ſuperſunt, alba, & puſilla; ſed quæ humorum, ac potiſſimùm ſanguinis impetum per venas uteri, ventriculi, pulmonum, efficaciter coërcent: dolorem item meningum, pleuræ membranæ, tum coli inteſtini graviſſima tormenta, mitigant.

De

HYOSCIAMUS albus Ægyptius.

TA. LXIII.

p. 205. *MYROBALANUS EL CHABUL Ægypti.*

De Myrobalano Chebulo.

Myrobalanos si non invenere primùm, saltem vetustioribus Græcis incognitos, primùm Europæis patefecerunt Arabes, sive eos ipsi possiderent, sive aliunde facto cum exteris commercio reciperent, atque in usum artis Medicæ transferrent. Qui Ægyptum hodiè incolunt Arabes, cùm aliis mercibus per sinum Persicum & Erythræum advectos, ab Indis Orientalibus nanciscuntur. Errant qui tot myrobalanorum genera unius arboris fructus arbitrantur. Quamvis enim tam arbores, quàm myrobalani ipsi habeant, quo prunis conferri possint; ingens tamen in foliis discrimen, cum alia lauro, persico alia, alia salici, sorboque comparentur. Sed major è myrobalanis Chebulorum æstimatio, quos è Bisnagar, Camboia, Bengala navitæ frequentiùs advehunt. Horum arborem in Cayro urbe non procul à vico Veneto, in Beii cujusdam Turci viridario sæpiùs inspexi, quem horti præfectus Dileg el chabul nominabat. Rami ab eo decerpti effigiem, accuratè satis delineatam, hîc contempleris. Adolescit autem arbor speciosa magnitudine, pruno vulgari longè conspectior, cortice lævi & pallidulo, materia verò caudicis albicante, nec insuaviter odoratâ. Ramos exinde porrigit densos, longitudine proceros, ad flexum ut obsequentes, sic contra vim externorum contumaces; in latera potiùs sparsos, quàm in directum exeuntes. Spinis armantur longis, peracutis, firmis, perennantibus, quorum horridum agmen adsita propiùs folia plurimùm obumbrant. Horum verò bina communi petiolo insidentia conjunguntur, à pressula rotunditate obtusiùs acuminata, nihil Persicæ foliis, (quæ vulgo chebulis tribuuntur) figuræ cognatione devincta. Crassitudo illorum mediocris est, è quibus quæ situ inferiora, superioribus ejusdem rami majora sunt, intactis oris, secus quàm in Prunis & Armeniacis obtinet, nullas incisuras admittentia. Fructus Chebulis Indicis simillimus existit, eximiâ magnitudine, à tenui cervice angulosum in ventrem diductus, &

ex atrore quodam rubeus. Medium ejus nucleus obtinet oblongus, ſtriis & canaliculis elaboratus; cujus ſucculenta circumfuſa caro, non injucundo ſapore palatum afficit. Cæterùm ſaccharo conditos hoſce myrobalanos Byzantium mittebat poſſeſſor, quorum vires caput, & ventriculum, quâ purgandi, quâ corroborandi, non immeritis laudibus extollebat.

De Caſſab el darrir'.

Huc referre libet plantam Caſſab el darrir' dictam, quam Lib. 2. Cap. 7. Exoticorum, ſic deſcribit P. Alpinus. *Naſcitur hæc planta, ut relatione accepimus, in Ægypti locis humidis; etſi nos eo tempore, quo in ea provincia morati ſumus, planè latuerit: non minùs etiam in Judæa juxta lacum Geneſareticum vocatum, & in Syriæ multis locis. Semicubitalis, & amplior frutex eſt, ferens ab radice caulem longum geniculatum ferè, ex toto rotundum, cavum, intus habentem medullam albam, ut Sambucus, colore fulveſcentem, ex eoque ex oppoſito ramuli exeunt recti, geniculati, è quibus geniculis in cauliculo utrinque duo ramuli exeunt ſubtiles flores ferentes, magnitudine & figurâ florum in lutea Lyſimachia, a quibus ſuccedunt parvi folliculi, oblongi, in acutum deſinentes, nigri, ſemen nigrum & minutum continentes; folia verò bina in ſingulis caulium geniculis utrinque ex oppoſito poſita cernuntur, oblonga, lata, inferiùs in acutum deſinentia, ſine petiolis adhærentia, cernuntur Lyſimachia foliis ſimilia; ſed minora tamen. Radix eſt craſſa, longa, in acutum terminans. Hæc planta videtur ſimilis ex toto luteæ Lyſimachiæ. Caules iſtius plantæ craſſiores non ſuperant craſſitiem digiti minoris, intuſque cavitatem plenam habent medullâ, ut in Sambuco, quibus caulibus ſicceſcentibus medulla ipſorum plurimum ſiccata, ut calami cavi evadunt, fulveſcunt colore, ſunt geniculati, facile franguntur, intuſque habent medullarem ſubſtantiam albam, quæ in ore agitata lenteſcit, inodori ſunt, vel exigui admodum, neque ingrati, præſertim radix: lignum cum aliquanta acrimonia eſt amarum. Quibus notis ex toto caules ii craſſiores cùm conveniant cum Calamo aromatico à Dioſcoride deſcripto,*

CASSAB EL DARRIR.

TA. LXV.

BAMMIA *Muschata*.

ſcripto, haud injuriâ omnes Ægyptii, & Arabes iis caulibus, calamis ferè ex toto ſimilibus, pro calamo aromatico uſi ſunt, ac vel etiam nunc utuntur. Hoſque calamos appellant Caſſab el darrir: ubique locorum in medicis officinis venales reperiuntur.

In Italia, Germania, Gallia, & in aliis provinciis non pauci Medicorum, & Pharmacopæorum, mordicùs tenent hos caules eſſe legitimum calamum, ad medicinæ uſum recipiendum. De quo cum accuratè ſcripſerimus in Quinto libro de Medicina Ægyptiorum ultimò edito, nihil hîc aliud dicemus.

De Ab el moſch, ſeu Moſch Arabum.

Planta ſeminis odorati fragantiâ Moſchum provocans, inter Ægyptios hodiè ſatis nota, Ab el moſch, & ſimpliciter Moſch, non Bel moſch, ſemen autem aſpiratione adaucta Hab el moſch, granum moſchi ab Arabibus nuncupatur. Surgit à radice multiplici copioſis quaquaverſum venulis diffuſâ, caule ſingulari, amplo, ſurrecto, cubitalem menſuram altitudine conſueta facilè ſuperans, qui juxta cum ramulis ſuis rotundus, ab ipſa protinùs infantia, albicantibus veluti pilis hiſpidus caneſcit. Folia impari magnitudine, ad contactum aſperæ, Bamiæ foliis non tantum majora; ſed profundioribus etiam laciniis circum oras & frequentibus ſinuoſa. His flores ſuccedunt aureâ flavedine decori, quinis in ſtellam diviſis foliis radiantes, productis ſinu ſtaminibus appendices aureos adjungunt. Floribus tandem fato rerum cedentibus ſeminum cuſtodes capſulæ ſeſe proferunt, rotundum ambitum inductâ nigredine obfuſcantes: in quibus illa tenuem ſuaviſſimumque ſpiritum prodigè exhalantia ſpermata conſervantur: puſilla quidem, ſed compacta, quæque in ſinum utrinque recurvata, levi amaritudine guſtantium linguam imbuunt. Quis uſus eſſet gratiſſimi ſeminis, haud ſatis compertum erat barbaris hominibus, qui id ſæpiùs, & copioſè mihi deferebant. Hoc interim abundè conſtabat, ſeminis leviter exſiccati pulverem Caovæ miſceri, ut roborandi capitis, ventriculi, cordiſque majorem acqui-

quireret efficaciam. Sarbetis etiam intemperari ſalubri effectu, ab iis, quibus ſumptuum tenuitas ambræ moſchive uſum denegavit. Alii muliebribus impliciti curis, ſemina contuſa veſtibus intra bombacem infarciunt, ut ſuavi illo, ſi quis

Putor inhæreſcit membris, reprimatur odore.

De Braſſica ſpinoſa Ægyptia.

Eximiam, aculeiſque ſuis armatam plantam à P. Alpino Lib. 2. Exotic. Cap. 10. Braſſicæ ſpinoſæ nomine deſcriptam, non immeritò hîc inſerimus. De qua hæc tradit. *Alias cùm in Ægypto eſſem credidi Braſſicam ſpinoſam uſque ex Æthiopia delatam fuiſſe, ſed cùm à quodam ſtirpium ſtudioſo audiverim ſponte natam, & in Ægypto, & Judæa, & in Syria conſpectam fuiſſe, in eam veni ſententiam; iſtam plantam Ægypti, & conterminarum provinciarum eſſe propriam. Hanc, dum viridis eſt, decoctam ex aqua Indigenæ comedunt. Mihi etiam poſtea quam ex Ægypto patriæ reſtitutus Venetiis ad medicinam faciendam commorabar, ex ſeminibus ab Ægypto procuratis, hæc planta, & nata, & feliciter aucta eſt, atque eò uſque etiam, ut flores produxerit, fructus verò perficere non potuit. Hæc planta creſcit cubitali altitudine, & ampliori etiam, multis ramis ab una radice fruticans, longis, rotundis, mollibus, braſſicæ colore craſſis, & firmis, à quibus innumeri alii cauliculi exeunt in alios ramulos, plures angulos ferè facientes, diviſi: in cauliculorum ſummitatibus fiunt plures tenues albæ ſpinæ, acutæ, juxta quas floſculi fiunt hyacinthi floribus ſimiles in rubrum albicantes, quorum unus ſolum in ramo ſingulo viſitur: à quibus fiunt fructus rotundi parvi, ciceris fructuum magnitudine, in acutum deſinentes, qui dum recentes ſunt guſtui non videntur injucundi, ſed ſiccati lignoſam duritiem, & duram contrahunt; intùs colore albicant, & exteriùs flaveſcunt. Hæc planta eſt foliacea, ut braſſica, multa folia ferens ab radice, & à caulibus, longa, craſſa, braſſicæ foliis ſimilia, quæ dum viridia ſunt videntur ſimilis ferè ſaporis, & guſtus eſſe. Folia, ut dictum eſt, dum vereſcunt decocta ex aqua, aut jure gallinaceo ferculi modo comedunt, atque etiam non minùs cruda itidem folia cum ſale. Mihi ignotum eſt, an apud ipſos alios uſus habuerit.*

BRASSICA spinosa Ægyptia.

TA. LXVII.

tantùm, ſed plures numero, interdum etiam pauciores, longitudine pariter inæquales. Eorum ſinguli florem exhibent, tenui viridique calyce fultum, non uno, ſed quatuor foliorum concurſu productum. Aſſurgunt gracili, ſed in longum porrectâ cervice, inter ſe disjuncta folia: paulatim deinde ampliata, duobus veluti ſegmentis, currente per medium obſoleti coloris lineola compinguntur. Circa cervicem exortumque ſenſim violaceo colore imbuuntur, reliquo tamen corpore ſuaviter olida, lacteo nitore candent. A producto flore virgula protenditur, quæ rurſum flabelli inſtar quinis ſeniſque ſtaminibus, ſpadiceo colore tinctis, dividitur, quibus aurei tandem appendices annectuntur. Inter ſtamina ſingulari pedamento ſiliqua dependet, teres, exilis, utrinque in acumen attenuata, quâ ſemina perexigua, rotunda, nigricantia Lupino ſativo qualitatum diſpoſitione cognata, ſervantur.

De Sinapi marino Ægyptio.

Non vegetabilibus, ſed numinibus olim Ægypti annumeratum Sinapi marinum, Lib. 2. Exotic. Cap. 19. hunc in modum P. Alpinus expreſſit. *Plantam nobis ex ſeminibus ex Ægypto delatis natam in horto habuimus, quæ ex una radice longa, gracili, lignoſa, alba, caule unico, vel duplici, aſſurgit, rotundo, rubeſcente, pingui, macropiperis craſſitie obliquè ſurſum, & non rectè in aërem acto; qui hinc inde inæqualibus intervallis fert alios cauliculos in apice habentes flores cæruleos, ut in leucoiis, parvos, à quibus defloreſcentibus, ſuccedunt ſiliquæ, parvæ, tenues, oblongæ, in acutum deſinentes, quæ habent minuta ſemina rotunda, guſtui accerrima, ad rutæ odorem inclinantia. Folia hæc planta habet pauca, longa, & lata, utrinque foliolis oblongis, ordinatis, quinis, Senecionis, aut Cinerariæ modo crenatis, craſſis, pinguibus, & ſuccoſis, Crucæ colore, & quandoque rubeſcentibus. Tota hæc planta valdè acris eſt, & ad erucæ odorem aliquatenus inclinare*

SINAPI *Marinum.*

TA. LXIX.

CONVOLVULUS *Ægyptius.*

nare videtur. Similis nobis viſa eſt erucæ marinæ Myconi, ſed tamen ea non eſt, quoniam habet folia majora, & nihil in guſtu amaritudinis præbet, ſed ſolùm acrimoniam, quæ non rutæ eſſe videtur, ſed ſinapi, & cùm cætera notæ à Sinapi ſilveſtri non abhorreant, Sinapi marinum eſſe idcircò credidimus. Neque Chebule etiam Serapionis eſſe poterit, cùm non habeat ſaporem ſalſum ſimilem nitro, qualem ſaporem Chakilen habere, ex Abice Serapio expreſſit. Calida hæc planta, & ſicca tertii ordinis ex valida acrimonia meritò eſſe videtur, omniumque maximè ſemina, quæ ob id erunt efficaciſſima, trita ex vino epota, ad movendam urinam, quò nimirum craſſos humores incidant, extenuent. Audio etiam dari aquam ſtillatitiam ex tota planta prolectam ad movendam urinam, darique etiam ad flatulentos dolores, quamcunque corporis partem diu vexantes. Nonnulli folia, & germina, in acetariis edunt, atque etiam decocta, ad frigidum ſtomachum roborandum.

De Convolvulo Ægyptio.

Vix cultior in Ægypto hortus eſt, cui non ornamentum commodet Alexandrinis tapetiis conſpectius, elegans hæc planta, quam, amœna potiſſimùm ſpecie ducti, Om el heſſen, matrem pulchram, Arabes nominant, Helxines ſive convolvulorum ordini, à Proſpero Alpino rectiùs adſcripta, quamvis rudiuſculè expreſſa. Fruticat à radice lignoſa, longa, fibrataque, cortice pallido, nodulis innumeris ſcabro, quorum opera facili reptatu, adminucula omnia tranſcendens, quocunque trahes retraheſque ſequetur. A caudice virgulæ exeunt numeroſæ, & lentæ, ſive umbraculum mediteris, hortenſemque ſcenam, ſive conchyliatis omnibus & belluatis venuſtiora parietum peripetaſmata, cogites, prompto flexu ductoris arbitrium admiſſuræ. Folia longule productis petiolis inſiſtentia, lætoque virore grata, ſeptenis laciniis, profundè diſcriminantur, quarum inferiores additamenta quoque ſua nactæ ſunt. Sed

præcipuum plantæ ornamentum flos eſt, quem fœcundo partu non ſemel quotannis producit. Is vulgatis convolvulis amplior, ſimplici folio è calyce propellitur. Collectus primum contractusque, donec reſupinis oris, ſi non ſuavem naribus halitum, ſaltem amœnam oculis cærulamque purpuram largiter explicet, radiato foliorum emblemate conſpicuus. Sinum obſcurior inumbrat color, in quo brevis exſurgens columella, lepidum caput innumeris ſtaminulis & appendicibus onerat. Flos diſcuſſis umbris à ſole expergefactus ſeſe dilatat: eodem in meridie inclementiùs radiante, collectis oris connivet: abeuntem ad Heſperios ſolem, hiulcis denuò labellis blandè ſalutat, reliquo deinde noctis nemini copiam ſui facturus. Tandem emerito flore capſulæ ſeſe proferunt, lini capitula æmulantes, in quibus terna vel quaterna ſemina, orobi magnitudinem haud ſuperantia, fuſca, leviterque lanuginoſa reconduntur.

De Maro Ægyptio.

Non omittenda hîc uſu multiplici nobilis planta, quam inter Exotica Lib. 2. Cap. 20. Mari Ægyptii nomine ſequentibus deſcribit P. Alpinus. *Naſcitur in Ægypti locis ſiccis & ſqualidis juxta ædificiorum rudera planta quædam odorata, quæ caulem unum ab radice promit cubitalem, & ampliorem etiam, geniculatum, colore albicantem, ex geniculis utrinque folio longo, craſſo, Hormino Sylveſtri, & magnitudine, & figurâ proximo, inodoro, ac ferè inſipidi ſaporis ſiccantis cum quadam levi adſtrictione, & lanugine alba, adeò ut ex ſingulis geniculis duo folia cernantur, æquè ex oppoſito poſita: & hoc obſervatur in parte inferiori ipſius caulis, in parte verò ſuperiori, ſcilicet à medio caulis ſupra, utrinque ex geniculis exeunt una cùm foliis ramuli graciles, breves, quadrati, qui utrinque in geniculis ferunt flores albos, Sclareæ ſeu herbæ Sancti Joannis floribus quam ſimilimos, qui unà cum ſuis foliolis gravem odorem, prævalidum, reſpirant, non tamen ingra-*

tum:

TA. LXXI.

tum: quibus ſuccedunt in ſuis parvis thecis oblongis ſemina parva, rotunda, braſſicæ ſeminibus ſimilia, acutum odorem reſpirantia. Cauliculorum omnium cimæ cum foliis, floribus, & cauliculis ſunt admodum odoratæ. In umbra ſiccatæ ſervantur ad uſum veſtium. Illis enim inſertæ ipſas tuentur à teredinibus atque odorem gratum inducunt. Siccati verò ii cauliculi validum odorem in ſuaviorem mutant. Unde flores, & ſemina calefacientis ſunt facultatis, digerentis, & reſolventis, uſumque folia, ſed præcipuè cimarum ad dolores frigidos, & flatulentos ex vino decocta, atque dolenti parti appoſita, mirificum præſtant. Item foliorum ſuccus ex aceto & melle ad panas ex facie delendas præſtat.

Ad finem Cap. XXXXIII.

Hic explicit Proſperi Alpini de Plantis Ægyptiis labor, quarum ſelectiores, & quas Europæis minùs obvias exiſtimabat, huc præcipuè reduxit. Paucæ ſanè videbuntur, & quarum pars magna translatis ſeminibus in nobilioribus Italiæ hortis hoſpitata fuit. Imò paucas eſſe fateor, ſi veniant in comparationem earum, quas oculis uſurpare non licuit, quum praxeos Medicæ curis impliciti, neuter noſtrum ſerio ſtudio huic rei vacare potuerit. Denique paucas eſſe neceſſum eſt, quas, ut jam ante ſcripſi, paucis in locis, & plerumque velut in tranſitu vix conſtantibus oculis peregrinantes notamus. Quò laudabilius eorum inſtiutum eſt, qui digna curioſis ingeniis libertate ſecuri, minima omnia maximaque determinatis locis obſervando, rem herbariam utiliſſimis acceſſionibus auxerunt. Fecit hoc in Baldo ſuo, Apolline hoſpite digno Helicone, vir integerrimus Joannes Pona; fecit idem in Veneto littore Antonius Donatus, optimus & humaniſſimus Pharmacopæus; quorum uterque editis jam ſcriptis immortale decus, gratâ poſteritatis memoriâ conſecutus eſt. Sed è communibus plantis, quas in Ægypto naſci Proſper Alpinus ſcripſit, & illæ

illæ ſunt, quas è Byzantio huc transferunt Proreges, Turcarumque proceres: ſuntque Narciſſi & Hyacinthorum elegantiores aliquot ſpecies: quibus tamen in Ægyptio ſolo propagatis hoc accidit, quod Theophraſtus dudum prodidit, ut odoris ſi quam habent ſuavitatem ſenſin exuant. Aër enim, inquit, ὁμιχλώδης ἢ δροσοβόλος, caliginoſus & roſcidus exiſtit, Imò tantâ primùm aquarum ubertate, & calore deinde intenſiore, languida hæc corpora vehementiùs reſolvuntur. His accenſeas Amberboi Turcicum, decoram ex Jaceorum ordine plantam, quæ aculeatis foliis incana ſpinoſo capiti florem intexit, cyanoidem quidem, ſed amplitudine ſpecioſiorem, cærulo purpuraquè mixtis imbutum, quem turbinatis involucris ornamenti gratiâ ſubnectunt, aliaſque hujus generis.

Poſt Similacem Aſperam.

Aſperæ Smilacis genera duo jam dudum rerum botanicarum ſtudioſiſſimi viri deſcripſerunt; quorum unum minùs ſpinoſum, brevioribus foliis, ex atrore quodam vireſcentibus præditum, quæ vel nullis, vel rariſſimis ſaltem aculeis obſita ſunt. Floſculi ſex veluti radiis ſtellati, carneo rubori albedinem ſuam miſcent; è quibus umbonis inſtar prominulus fructus, ætate jam maturus, dilapſis foliis, rubedinem ſuam nigredine permutat. Huic ſimilis illa, quam in Zacyntho repertam Proſper Alpinus expreſſit. Diſcrimen tamen in eo eſt, quod circa petioli acceſſum, folia ſinu deſtituta, nec in acumen altero extremorum producta ſint, nec capreolos proxima quæque implicantes ex alarum angulis proferat: quamvis radices ob natalis ſoli mollitiem Hiſpanis omnibus cùm magnitudine tum virium præſtantia non inferiores. Sed alteram illam aſperiorem Smilacem, cujus ſubjectam hîc effigiem vides, ſæpiùs mihi ſuppeditavit Nicolaus Contarenus, ille hoc ſeculo nobiliſſimus

Flo-

S M I L A X *aspera*.

TA. LXXII.

Floræ ſacerdos, candidatus herbarum,
Quaſcunque Phœbus ſpectat, aut alit tellus
Non noſtra tantùm, ſed remota, ſed cuncta,
Quam Pontus ambit, aut Olympus involvit.

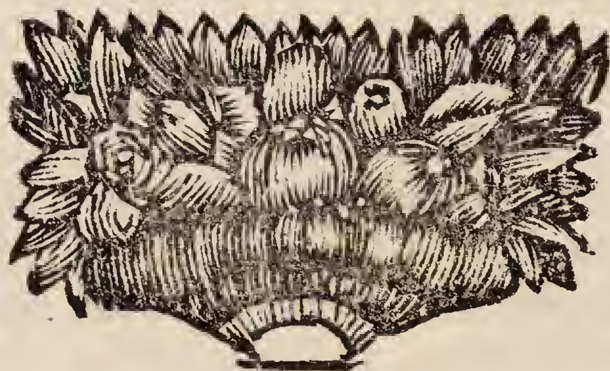
ut verè cum doctiſſimo Poetarum ſcribam. Hanc Smilacem non caule tantùm, ſed foliorum etiam oris extenſoque per medium eminentiore nervo aculeatam cernis. Viticulæ ex alarum ſinu plures proreptant, flores candidi racematim penduli, odore ſuaves: fructus item ætate provectâ rutilus, exiguis uvis Labruſcæ æmulus conſpicitur. Cæterùm, ut Proſper Alpinus feriò contendit, hanc ex Zacyntho Smilacem eſſe veram Hiſpanorum Salſam parillam, tam forma radicum, quàm viribus adductus; ita inter hanc, & Indicam ſive Peruanam, tum facultatum vigore, tum externæ figuræ lineamentis diſcrimen aliquod intervenire, curioſis rerum naturæ viris cognitum eſt. Vidi Lugduni Batavorum, ſub Clariſſimo Everhardo Vorſtio, præceptore meo, Indicæ Salſæ parillæ plantam natam, ab utraque aſperâ Smilace, foliorum brevitate, denſitate, ſinu, coloris obſcuritate, ſpinarum abſentiâ, non parum diſcrepantem. Notavit radicum quoque diverſitatem doctiſſimus Lobelius, qui ab uno radicis trunco amplo, ſtrumoſo, ſine geniculorum deinceps interventu, crebra illa valdèque prolixa radicis lora, cortice pulla, rugiſque ſtriata deducit. Talis perhibetur quæ ex Honduras provincia advehitur, natalis ſoli ingenio, Europæis Smilacibus, in profliganda Veneris lue, ſuperior.

Concluſio.

Hæc habui, mi Lector, quæ de Plantis Ægyptiis, amicorum hortatu, Proſperi Alpini libro ſubtexenda videbantur. Rudia illa dixeris, & ſoloci (ut Symmachus loquitur) filo

filo elaborata. Fateor ſanè talia eſſe: & dudum in his ſtudiorum primitiis cenſorium illud ſupercilium ferendum conſtitui. Quanquam ſi induſtriæ meæ inchoamenta quædam tibi primitùs exhibeo, nil eſt, cur exercitati roboris ἀποτελέσματα flagites. Næ tu quoque fruſtra es, ſi à ſcaturiente commodum fonticulo flumen exigis, ſub gelidis brumæ pruinis roſarum purpuram, ſub novella pampinorum umbra, muſtulenti autumni delicias quæris. Igitur æquum te mihi dabis, ſi quà vel calamus titubavit, vel officium memoria non fecit. Noſti quàm facile ſit, languentibus per occupationes oculis connivere. Denique, ut ex his quæ dedimus, colliges,

— *non omnis fert omnia tellus.*

JO-

JOANNIS VESLINGII MINDANI,

EQUITIS,

Et in Patavino Gymnasio Anatomiæ, & Pharmaciæ Professoris primarii,

OPOBALSAMI VETERIBUS COGNITI

VINDICIÆ.

ILLUSTRISSIMIS, ATQUE EXCELLENTISSIMIS

V I R I S,

D. BAPTISTÆ NANIO.
D. PETRO FUSCARENO.
D. ALOYSIO VALARESSIO EQ.
D. MARCI PROCURATORI,

PATAVI ARCHILYCÆI MODERATORIBUS PRUDENTISSIMIS,

JOANNES VESLINGIUS S. P.

UÆ in florentiſſimo Gymnaſio veſtro, à multis iam annis, rerum naturæ curioſiſſimi viri publicè tradiderunt, non ſimplici priſcorum auctorum lectione; ſed obſervatione propria ſæpius edocti, dum magno vitæ, ſumptuumque diſpendio, remotas ab Europæ complexu provincias luſtrarunt,

—— *medioſque fugam tenuere per hoſtes.*

Eadem a livore, & aſperſis litigantium contentione tenebris vindicata, ſiſtere vobis, Illuſtriſſimi, atque Ex-

 cel-

cellentissimi Rectores, & ad judicii vestri solem examinare, tam officii mei ratio, quàm debita summis vestris meritis observantia postulabat. De Opobalsamo enim agitur, eximio medicamento, cujus stirpem impenso quondam studio, regiis hortis Palæstina colebat; nunc Arabia, mercium odoratarum fertilitate beata, patrio gremio feliciter fovet, atque educat. Perditam eam esse, vulgata dudum fama, etiam eruditis hominibus imposuerat. Donec e Veneta nobilitate tot clarissimi viri, qui Byzantio, Tripoli, Syriæ, & Çahiro subditis Serenissimæ Republicæ præfecti, salutarem Balsami lacrymam, in lucem postliminio reduxerunt, ut jam auspiciis horum, in urbe ipsa Venetiarum, non in Museis tantum illustrium civium; sed etiam publicis aromatum tabernis, longa annorum serie facile quærentibus obvia fuerit, atque etiamnum obvia nobis sit. Quo mihi major illorum ingratitudo videtur, qui rem a tot seculis Veneto beneficio orbi Europæo redditam, & potissimum a Prospero Alpino, Lycei vestri Professore quondam celeberrimo, scriptis abunde patefactam, ausi fuerunt obscurare iterum, & ab officinis medicis,

—— ultra Sauromatas, & glacialem
Oceanum

relegare. Idque dum Opobalsamo, partim notas assignant ejusdem naturæ penitus repugnantes; partim rarissimæ cujusdam, & ineffabilis fragrantiæ speciem induunt, nunquam tamen sensu narium ab iis perceptam. Itaque secutus vestigia doctissimorum hominum, contra instandum, & utilissimæ resinæ facultates ac substan-

ſtantiam, ex veterum, qui accuratiſſime pleraque complexi, monumentis revocandam eſſe duxi. Non tam ut ſtabilirem, quæ nobiliſſimis Venetorum Conſulibus, atque Anteceſſoribus meis, rata probataque fuere; quam ut Rei Medicæ præſidium aſſererem, in propulſandis funeſtarum ægritudinum periculis inſigni virtute pauciſſimis poſthabendum; quoque Mithridatis & Andromachi ſaluberrima antidota, ſine virium evidenti detrimento, carere non poſſunt.

Quicquid eſt, in paucularum chartarum anguſtias contractum, oculis veſtris ſummittere non dubitavi. Neque ingratum fore arbitratus donum, quod per ſe non magnum, pondus ab animo meo accipiet univerſum. Dedi enim, quod hoc quidem tempore optimum habui in omni literario meo proventu. Cætera benevolentia veſtra commendabit, qua me publicis, geminatiſque Gymnaſii veſtri muneribus admotum, non prompte minus ſuſcepiſtis; quam conſtanter hactenus, & liberaliter foviſtis. Neque aliud de vobis mente præcipere debui, qui, invicta virtute Atlantes, cœlum patriæ ſuſtinetis, omnia pro Juſtitia prudenter, pro communi civium ſalute ſtrenue, pro univerſa Republica pie geritis; quique inter graviſſima Senatus onera, hunc ſaltem laborum fructum conſecuti eſtis, ut vos non publici tantum conſilii clariſſima ſidera; ſed etiam Sapientiæ penetrale, perſugiumque omnis doctrinæ ſeculum hoc fateatur. Numen illud veneror, ut ſervet ampliſſima rei Venetæ decora, annorumque ſemper renaſcentium felici ſerie diutiſſime proſperet.

JOANNES VESLINGIUS
LECTORI SUO S.

Ctum, ut ajunt, haud immerito agere videar, quod poſt laudatiſſimum Proſperum Alpinum, Anteceſſorem meum, de Opobalſamo ſcribere voluerim. Illoque ipſo, quod inclyta ſuaveolentibus ſylvis Arabia producit, & in hanc uſque lucem finitimis populis ſubminiſtrat. Vix enim quicquam eſt, circa balſamici ligni, ſeminis, ſuccique præſtantis naturam, & actiones, vel intellectu difficile, vel ſenſibus obſcurum, quod admota veluti clariſſima face, non ſic illuſtrarit, ut qui de tenebris adhuc, & caligine conqueritur, jure cum veteri dixerit Comico.

Τυφλὸν τὰ τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τάτ' ὄμματα.

Scripſerat P. Alpinus, tum ut Arti Medicæ deſideratum aliquot ſeculis medicamentum reſtitueret, tum eorum expectationi ſatisfaceret, quorum intererat, hiſtoriam ipſam Opobalſami, ſalutaris ſcientiæ cultoribus iterum innoteſcere. Invitarunt autem optimum virum, præcipue doctores ſui temporis pharmacopœi, ut Theriacam Mithridatumque compoſituri, (ſcilicet antidota quæ Opobalſamo deficiente non parum ab æſtimatione priſtina decedebant) palam factis legitimis ejuſdem notis, & natali ſolo, deinde excellenti hac reſina liberius uti, fruique poſſent. Miſcuerunt igitur

tur Arabicum balſami ſuccum magnis alexipharmacis peritiſſimi quique, Veronæ Ioannes Pona, & Franciſcus Calceolarius, materiæ medicæ indagatores ſolertiſſimi. Bernardinus Cicala Brixiæ. Neapoli Ferrandus Imperatus, Rerum Naturæ ſcriptor indagatorque indefeſſus; Lucæ, Balthaſſar & Michael Campii, varia doctrina, artiſque pharmaceuticæ cognitione percelebres. Frequentius autem magnorum Hetruriæ Ducum lectiſſimi pharmacopæi: tandemque Romæ egregii viri, Vincentius Panutius, & Antonius Manfredus. Quorum hic Pharmacopolio præfectus, quod non tenui cenſu; ſed regiis impenſis, pauperum neceſſitati, inſtruxit Eminentiſſimus FRANCISCUS *Cardinalis* BARBERINUS: *beneficium illis exhibiturus, tanto magis cœleſte Deoque gratum, quanto propius divinam munificentiam, hoſtimenti nullius indigam, attingit.*

Ut mirari etiam ſubeat, utcunque paucis luſtris ab Alpini noſtri deceſſu exactis, iterum de Opobalſamo ſcribendum fuiſſe, impellentibus, tantumque non urgentibus pharmacopœis; quamvis ob cauſam occaſionemque omnino diſſimilem. Accidit enim, cum aliquot eorum Arabicam balſami lacrymam examinare conarentur, Proſperi Alpini fidiſſimo ductu, ſive Latini ſermonis inſcitia, ſive defectu libelli deſtituti, & vulgarium Dioſcoridis interpretum verbis inhærentes, ut circa liquoris balſamici ſubſtantiam, inhæſionem, maculæ inductionem, coagulationem, diſſolutionem, eos incurrerint paralogiſmos, ut rem incognitam damnare, falſi fictique inſimulare, non erubuerint. Graviore deinde affectuum impetu, ultra metam rectæ rationis abrepti, ſpreta clariſſimo-

mo-

morum Medicorum ſententia, virorumque induſtriorum exemplis inſuper habitis, Advocatos ſibi quæſiverint, quibus hic potiſſimum ſcopus propoſitus, ut Proſperi Alpini candorem, ſi qua poſſent parte ſugillarent, virorum in cognitione Opobalſami verſatiſſimorum ſenſum, ac voces eluderent; fidem etiam eorum ſuſpectam redderent, qui propius natales Balſam terras acceſſerunt,

Eoaſque domos Arabum

Summa, quibus nihil magis curæ eſſet, quam ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, *reique, incognitæ ſibi, quidvis potius tribuere; quàm quod ejus naturæ hominum peritiſſimorum conſenſus detulit.*

Subverterunt tamen has machinas, ſolida doctrina, virtutumque omnium comitatu clariſſimi viri, Petrus Caſtellus, Baldus Baldus, Balthaſar Bonannus, Franciſcus Perla, publicis ſcriptis Opobalſamum pharmacopœis incognitum aſſerentes. Quibus hæc, quæ veritatis tuendæ ſtudio ſuffragatum ſummitto, tantum cedunt,

Puniceis humilis quantum ſaliunca roſetis.

In iis tamen hanc mihi præcipue operam ſumpſi, ut oſtenderem, nihil a P. Alpino de Balſami ſtirpe, lacrymæque præſtantis vel criteriis, vel facultatibus, literis divulgatum fuiſſe, quod non Dioſcoridis, inter veteres de Opobalſamo ſcriptores τελείως ἀριστεύοντος, *doctrinæ optime conſentiret. Peregrino deinde Pitorio me patefacerem, cui quæ de controverſo liquore teſta-*

testatus fueram , parum liquide constabant. Tuum erit, amice lector, æquiter omnia, & remoto, ut ditur, velo expendere, quum nobilis ea, de qua contentio est, resina, haud secus, quam priscum illud, sacrumque طبب كعبن , *ex aromatis suavibus compositum unguentum, Deo, bonæque Valetudini consecrata fuerit: quorum illum, atque hanc, ut propitiam habeas, ex animo voveo.*

IN VINDICIAS OPOBALSAMI

PERILLUSTRIS ET EXCELLENTISSIMI VIRI

JOANNIS VESLINGII,

EQUITIS,

Et in Patavino Lyceo Anatomen, & Pharmacian in prima ſede profitentis,

ELOGIUM.

BAlſama odoratis demeſſa Orientis in oris
  Sacrilegæ Solymis ſurripuêre manus.
Cortice diſſecto jam non Opobalſama ſudant,
  Ulla nec in cornu gutta ſerena fluit.
Sic periiſſe putant pretioſum vulgo liquorem,
  Partus Idumei qui fuit ante ſoli.
Hunc tamen in lucem revocat VESLINGUS apertam,
  Nec ſinit in terris ligna beata mori.
Nempe iidem manant fragranti e ſtipite ſucci,
  Ploratu quondam quos ſua planta dabat.
Eja age, vir ſapiens, tibi fac durabile nomen,
  Ut longum durat Balſami amœnus odor.
Hoc Arabes, Indive ferant; tibi laudis odorem
  Hic liber ultra Indos, ultra Arabaſque feret.

Scipio à Grandimonte.

Prima Palæſtinæ ceſſantia Balſama ferro,
  VESLINGI calamo jam rediviva vigent.
Hæc Equiti dives Nilo dedit arma Cairus,
  Hæc Latio Solymis ille trophæa tulit.
Fidis plus oculis, quam famæ credimus uni:
  Inde licet famæ ſit quoque nata fides.
Redde novo meritos victori Roma triumphos:
  Innocuus turbis præſtat in Urbe liquor.

Joannes Rhodius.

JO. VESLINGII
OPOBALSAMI
ANTIQUIS COGNITI
VINDICIÆ.

DUO ſunt, quæ res clariſſimas, uſuque maximas, ſpiſſa nocte involvunt. Incuria generis humani, & vana cura: quorum altera deſidiæ torpentis abortus eſt, altera prurientis ingenii morbus moleſtiſſimus. Diligentiæ quidem priſcorum acceptum ferimus, quod cùm alia, quorum poſſeſſio vitam nobis jucundam peperit, tum humanæ valetudinis præſidem artem, que paucarum olim herbarum ſcientia fuit, multiplici remediorum varietate locupletatam obtinemus. Nihil enim iis intentatum, nihil deinceps occultatum fuit, quod profuturum poſteris ſcirent. Conſumpſerunt inter experimenta ætatem, diuque virorum illuſtrium certamen viguit, ne quid emolumento ſeculorum conjunctum in obſcuro longiùs delitefceret. Excitavit percepti beneficii magnitudo gratam poſteritatis memoriam, ut rerum utiliſſimarum inventores Deorum ſuperum numero miſcuerit, aut vitam eorum cognominibus repertorum effecerit clariorem. Meritiſſimo ſane jure. Quis enim eſt, ut Lucretii verbis loquar,

Qui valeat tantum dictis, ut fundere laudes
Pro meritis ejus poſſit, qui talia nobis
Pectore parta ſuo, quæſitaque præmia liquit,

ſine quibus nec vivere hominem facile erat, nec valere jucundum. At incuriæ, deſidiæque diſpar genius, quæ cum veterno ſuo ante ſepulta ſit, quàm ſepulta, ſuam pariter atque alienam ſalutem flocci facit, & ne parata quidem alieno ſtudio bona a-

 vet

vet cognoſcere. Radiantem igitur in gemmis naturæ majeſtatem ignorat, quia non metalla tantum montium; ſed obvias etiam terræ glebas intactas relinquit. E nuce nucleum non adipiſcitur, quia frangere putamina piguit. Eadem infelicitatem bonis artibus invexit, dum tradita veteribus ſalubrium præceptorum ſemina turpiter abjicit, ut neceſſum deindè ſit, inter nitentia priſcorum culta, infelix dominari lolium, & ſteriles avenas. Verè Theophraſtus communem præ cæteris, magiſque evidentem rerum in pejus deflectentium cauſam eſſe negligentiam, πάντα γὰρ ὡς εἰπεῖν ἀπαγριοῦται. Omnia enim per hanc veluti agreſtia fieri. Atque utinam hoc tantum; nunc imminuuntur etiam, peſſundantur, abolentur. Augent è contrario calamitatem frivolæ mortalium, vanæque curæ. Quas enim turbas non excitat petulca mens, cum extra mundi convexa peregrinatur, laſcivitque circa ſacros myſteriorum ignes: cum dementium Aloidarum inſtar, in arcem divinæ providentiæ irrumpit, tantò citiùs fulmine peritura, quantò propiùs culmen cœleſte acceſſit. Nec minus in rerum naturæ contemplatione malè curioſus animus deficit, cum relicta ſenſuum, & experimenti conſultiſſima via, tantum ſcabra quædam, & confragoſa ſibi objicit, aut ſpinas colligit, languidum acumen inutili ſubtilitate exercentes. Pejus operam ludit, cum ſententias tantum alienas venatur, vellicat, pungit, jugulat: ignarus facilius eſſe magnorum auctorum cogitata ſubvertere, quam opiniones proprias aliorum judicio committere, ῥᾷον εἶναι τὸ ἀποσκευάζειν τοῦ κατασκευάζειν. Peſſime omnium exorbitat, cum carpit quæ non capit, præſtantiſſimiſque auctoribus ſtuporem ſuum impingit: cum è tribunali & veluti roſtris pronunciat, de re nec fideli ſenſu, neque experientia cautâ ſatis expenſâ. Idque vel eo periculoſius, quo fœdius vel invidiæ, vel avaritiæ virus corruptis affectibus illevit. Hoc itaque præſide ſi petenda nobis ſuffragia ſunt, periit Balſamum, & pretioſæ ex eodem lacrymæ,

Quas ungue duro ſaucius quondam pluit
Aegyptius fragrante cortex vulnere.

Periit odora ſuavitate, virtutumque æſtimatione excellens medi-

ca-

camentum, adeoque virium suarum dispendium incurrunt nobilissima veterum antidota, potissimùm illa quæ, ob θηρία quæ recipit, auxiliumque θηριοδήκτοις collatum, haud immeritò Theriacæ nomen sortita est. Quorum illud, vereor ut in parentem Naturæ maximum optimumque injuriosum sit: hoc in gravissimis morbis periclitantium ægrorum discrimine conjunctum. Quamvis enim deleto imperii Romani nomine, Persarum, Turcarumque violenta manu, quicquid Palæstina aut religione venerandum, aut utilitate suspiciendum possidebat, miserabili exemplo pessum iverit, nec dissimile fatum propinquam Ægyptum presserit; adeoque non abs re mentes hominum insederit opinio, deletas pariter fuisse eximias Balsami plantas, quibus excolendis (ob lucrum quod in publicum exindè fiscum redundabat) quamvis paucis in hortis, singularis impendebatur industria. Factum tamen est, mitigatis cœlesti benignitate calamitatibus, ut viri, pietate & genere insignes, Palæstinam atque Aegyptum peragrantes, commentariis itinerum, Balsami nomen, veluti Lethæis ereptum undis, hominum iterum memoriæ commendarint. Ipsi quoque proreges, rectoresque provinciarum, principum Christianorum legatis balsamicæ resinæ suavitatem haud inviderint, secumque deinceps in patriam detulerint variarum ex Europa nationum nobiles præfecti, in Syria & Aegypto negotiorum causa degentium. Summam tamen opem, jam vulgi persuasione exemto rebus humanis Balsamo attulerunt viri, materiæ Medicæ studiosi, qui posthabitis vitæ, sumptuumque dispendiis, plantam Balsami, aut in horto Matahariæ Aegyptio cultam, aut ex recenti natam carpobalsamo viderunt, visamque curiosè descripserunt. Inter hos Petrus Bellonius Cenomanus, Francisci Primi Galliarum Regis munificentia dignissimus, qui cognoscenda metallorum, plantarum, animantiumque natura veluti œstro percitus, Græcia, Asia minore, Syria, Aegyptoque perlustratis, Balsami natale solum, plantæque germinantis habitum, & formam utilissimis itineris observationibus posteris divulgavit. Notarat eandem in Aegypto Melchior Guilandinus, Borussus, eruditione, vegetabiliumque peritia seculi sui

decus, quem, piratis Mauritanis ſubductum, dignum habuit ampliſſimus Venetus Senatus, quem in Patavino Gymnaſio Rei herbariæ præficeret. Natas è carpobalſamo plantas alebat in Creta Honorius Bellius, eximius Botanicus, quas Carolo Cluſio, alteri Belgarum Cratævæ, curioſè deſcribit. Palmam tamen in hoc ſtadio currentibus præripuit Proſper Alpinus Maroſticenſis, in Patavino Athenæo Guilandini ſucceſſor laudatiſſimus. Nam cum ſub Illuſtriſſimo Georgio Hemo, Venetæ nationis conſule, triennium ultra in Cahiro Aegypti medicinâm faceret, plantas è recentibus Balſami ſeminibus natas, ſingulari animi voluptate coleret, allatumque quotannis Opobalſamum ad ſenſuum rectæque rationis trutinam diligenter expenderet, quicquid olim inter principes veterum botanographos, Theophraſtus & Dioſcorides fando acceptum, atque ex his alii porrò monumentis literarum conſignarant de balſami liquore, ad normam revocavit, hiſtoriamque totam diſcuſſis ambiguitatum nebulis in clara luce repoſuit. Jamque per Italiæ tractus peritia medicamentorum, & induſtriæ laude clariores pharmacopœi, adepti ex Arabia Opobalſamum & examine Medicorum præſtantiſſimorum probatum, multis ab hinc annis, omiſſo ſuccedaneo, regiis antidotis miſcuerunt. Secuti laudabile horum exemplum in urbe Roma Antonius Manfredus, & Vincentius Panutius, primarii, ſpectatæque fidei aromatarii, & allatum ex Arabia balſami liquorem, à præſide, conſiliariiſque clariſſimi collegii Medici, tum quatuor urbis archiatris, aliiſque ſimplicium medicamentorum periтiſſimis viris exploratum prius, ac laudatum, Theriacæ miſcuerunt. Poſtquam confecta eſſet fama ſalubritatis expetita plurimis antidotus, irruere ecce pharmacopœi aliquot, & permiſtum Theriacæ Opobalſamum, falſum fictitiumque clamantes, compoſitionem apud Pontificem Maximum infamare, & tanquam picea transfixi Pythonis ſanie corrupta fuiſſet, projiciendam, Vulcanoque tradendam expetere, partim invidia alienæ proſperitatis lividi, partim metu agitati, ne paratas domi ſuæ Theriacas vilior titulus, adeoque difficultas emptoris antiquaret. Amoliebatur frementium proterviam ſummus Anti-

tistes, quæque singularis ejus prudentia fuit, judices cognoscendæ causæ viros delegit, quos faciendæ Medicinæ dexteritate, virtutumque omnium ornamentis præcipuè cognitos habebat. Docere voluit incautos, non theologam sed medicam esse controversiam: neque litigiosis disceptationibus in Themidis foro implicandam; sed frequenti, sedulaque rerum ambiguarum inspectione, atque inter se comparatione dirimendam. Imò non alios sibi quærere doctores pharmacopœos debere, quam à quibus materia componendorum ipsis præscribitur, & ratio pariter modusque misturæ præcipitur. At illos, archiatrorum suorum auctoritate spreta, jam in gurgitem contentionum detulerat turbidus animus, adeòque amisso melioris consilii arbitrio, ne sine cortice deinde natarent, patrocinium Stephani de Gasparis Medici Romani impetrarunt. Hic autem in re sibi incognita, funditùs subruenda, quantum veri, justique finibus excesserit, unius Francisci Perlæ, Medici Romani, docta pariter, atque elegans dissertatio, & physicarum oppugnationum propulsatio, clarissimè demonstrat. Imò ne soli in hoc controversiæ freto natarent Opobalsami delatores, tres item pharmacopœos Venetos ad suffragium sibi ferendum impulerunt, quos cum Petrus Castellus, in Mamertinorum Academia Sicula primarius rei Medicæ professor, acrius invaderet, eorumque Theriacis inclementer diceret, ne vox & latera deesse viderentur, à Peregrino Pitorio Medico advocationem quæsiverunt. Qui dum ex virorum doctissimorum scriptis, Opobalsamum falsum, fictitiumque eruere conatur, Epistolas quoque meas ad Baldum Baldum in Romano Gymnasio practicæ Medicinæ professorem clarissimum, quarum una natalem hoc ævo balsami terram, illiusque varietatem retuli: altera, probatum ab ipso Opobalsamum, legitimum testabar, sic obvertit, contraque sensum meum detorquet, ut me non legitimum, sed terebinthina vitiatum, & communi tantum Opobalsami nomine subornatum succum asseruisse persuadeat. Huic ut paucis me declarem, partim Medicæ facultatis emolumentum exigit, cui remedii utilissimi, de quo agimus, accessio debetur; partim fides, quam prudentissimis achiatris, in li-

liquoris accusati probatione ingenuè datam, pari constantia inviolatam conservabo, Aeternum illum bonorum omnium au-ctorem testatus, verique consciam mentem, me nihil hic, vel amicitiæ, vel precibus dedisse; sed inscitia aliquot pharmaco-pœorum abjectum liquorem, jam ante inter Arabes à me sæpius observatum, & examinatum, postquam cunctis decenter notis exploraveram, verum, legitimumque Opobalsamum pronunciasse. Proponam autem prius quid annos ultra quinque, dum in Aegypto sub Illustrissimis viris Aloysio Cornelio, & Joanne Donato, Venetorum Consulibus, liberali stipendio medicinam feci, de Balsamo, ejusque liquore cognitum mihi fuerit, tum quod hic ipse receptum antiquitùs Opobalsamum sit, ex optimorum apud piscos autorum sententia, post eximium antecessorem meum, Prosperum Alpinum, brevibus subjiciam.

Est itaque plantæ Balsami natalis tellus Arabia, odorifera illa, dives, ac beatæ cognomine olim inclyta. Odorum enim ea circumfluit copia, ut fastidium incolis pariat assiduitas voluptatis, imo καρηβαρίαν, gravedinem inferat capiti, quam priscos Asphalti nidore & tragopogone discussisse refert Strabo, eosdemque reges suos παρὰ τοὺς κοπρῶνας, circa sterquilinia sepelivisse. Divitias accumularunt auri glebulis, Beryllo Smaragdoque junctis, quibus metalla in confiniis scatebant. Potissimùm verò desideratæ Europæis populis mercis ingenti pretio, qua juxta cum Indis, & Seribus, minima computatione, millies centena sestertium millia, annis omnibus Imperio Romano adimebant. Beatam faciebat, ut seriò conqueritur Plinius, hominum etiam in morte luxuria, cum honori cadaverum acervatim congererent, quæ Diis per singulas micas dabantur. Excitabat hæc ejus felicitas, avidam apud summos dynastas, imperii dominiique sitim. Alexander Macedo, ab Indis redux, Arabiam sedem sibi regiam constituere decreverat, jamque illius invadendæ prætextus dabatur, utcunque levis, ἐπειδὴ μόνοι τῶν πάντων οὐ πρεσβεύσαιντο οἱ Ἄραβες, quod soli inter omnes, haud oratores misissent Arabes, summissionis aut amicitiæ nuncios. Vexabat eadem Augustum Cæsarem cupiditas, qui cum exercitu mittebat Aelium Gallum, ut regionem, & gen-

gentem perquireret, cum spem aleret certam, aut divitibus se amicis usurum, aut hostes superaturum intactis opum thesauris celebres. Nec voto tamen potitus Cæsar, quum Sylæus Nabatæorum legatus, patriæ, propriisque rebus studens, Aelium per ambages duceret, atque à præda quam inhiabat abduceret. Strabo incolas μέγιστον ἔθνος, gentem maximam non injuria appellavit. Equidem ruente jam mole sua Romanorum imperio, quantum illius ex adverso gloria se protulerit, notum est ex historiis. Constantem Byzantii imperatorem prælio profligarunt, Irenem, & Heraclium tributa sibi pendere coegerunt, cum Syria, & Palæstina primò, hinc Perside, atque Aegypto potirentur. Sub Abdalla Duce Africæ maritima, sub Muza Hispaniam domarunt, vix integro seculo magnis triumphis Europæ universæ formidabiles. Quamvis autem Tomumbejo ultimo Aegypti, Syriæque rege à Selimo Turcarum imperatore deleto, Arabes quoque sub validam ejus manum concesserint, retinent tamen eximia priscæ virtutis documenta. Duodeni anni sunt, ex quo insatiabilem proregum avaritiam exosi, jugum Thracicum excutere ausi fuerunt; bis, dum in Aegypto persisterem, frustra bello petiti. Possederunt olim aromatum pretiosorum omne genus, sedulo cum propinquis Indis, & Aethiopibus commercio. Potissimùm autem odoratis in sylvis, collibus, montibúsque propriis, Myrrham, atque ex eadem contusa modicè stillantem liquorem, veteribus ideò Stacten dictum. Maximè Olibanum, cujus primos omnium Arabes commercium fecisse refert Plinius, tum بلسان Balsan ipsis dictam plantam, Græcis scriptoribus βάλσαμον, Balsamum. & ex ea collectam singularis suavitatis resinam, quam دهن بلسان dohen balsan nominant, pingue quid ex balsamo, lentum, inungique aptum innuentes. Græci simpliciter Ὀποβάλσαμον, Opobalsamum nuncuparunt, sive Balsami succum, vocabulis deinceps à Latinis retentis. Nascitur, non in παραλίοις maritimis tantum, ut Strabo prodidit; sed etiam mediterraneis, editis, planisque locis, sine cultu, & cura hominum frequentissima. Ut Larimnum taceam, Straboni εὐωδέστατον θυμίαμα, suffimentum suavissimum, herbasque alias in-

insigni fragrantia sensum narium demulcentes, quas ob habitum, moremque soli singularem, nobilis peninsula producit. Sedulam tamen Arabes ab omni ævo dederunt operam, ne stirpium apud se odoratarum notitia ad exteros pertingeret: idque palam est in solo ture, cujus licet maximum proventum ad provincias vicinas extruderent; arborem tamen, ejusque cultum studiosè celabant, cum tanquam Numini sacram venerarentur, certisque tantum, ac religiosis familiis incisionem caudicis committentes, ne conspectum quidem ejus profanis indulgerent. Hinc ille circa turiferæ arboris faciem veterum scriptorum dissensus, aliis eam folio pyri, terebintho aliis, aliis lentisco similem tradentibus. Juba Rex, iis voluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem Augusti filium, fama Arabiæ, ut loquitur Plinius, ardentem, eandem arborem intorti esse caudicis retulit, ramisque aceris Pontici; quæ omnia ex Arabia venientes legati incertiora fecerunt, utcunque virgis arboris in Italiam commeantibus. Nec minor veterum de Myrrha discrepantium sententiarum conflictus observatur. Arborem ejus Juba Olusatri similem tradidit, nonnulli Junipero compararunt. Folium quidam olivæ contulerunt: liquorem ipsum myrrhæ è turifera arbore prodire memorabant. Ut haud immeritò expressa Plinio vox sit: „Res in Arabia gessimus, & arma Romana in magnam ejus partem penetravere. C. Cæsar, Augusti filius, gloriam „indè petiit, nec tamen ab ullo, quod equidem sciam, Latino „facies arboris tradita est.„ Eandem in cognoscendo Balsamo difficultatem experti fuere veteres, cum jam ad Judæos, & Aegyptios translata planta, regiis tantum in hortis impenso studio coleretur. Hodiè, quando Christianos, non propter animi curiosi sagacitatem; sed religionis diffidium, hostili affectu persequuntur, quis speret, quicquam apud Arabes accuratiùs ab iis pervestigari posse? Vix Solymis liberius oculos circumtulisse advenæ Christiano impune sit; quantò minus in regione illa, quæ Mahometis incunabulis, & sepulchro, venerabilis præcipuè sectæ ipsorum habetur. Cœtus peregrinantium hominum, etiamsi communibus sacris addictorum, denos ultra dies apud se non ferunt; adeòque ne diutius subsistant, publico

blico Setiffi edicto faceſſere jubentur. Primum Balſami plantas è patrio ſinu ad exteros detuliſſe ferunt, Sabæis Arabibus imperantem Reginam, cum eas Salomoni, ſapientiæ fama longè clariſſimo regi, inter alia pretioſa munera dono daret. Cujus rei cognitionem, etiam Joſephi Hiſtorici ævo, nondum memoria Judæorum temporis diuturnitas exemerat. Attamen erraſſe largiter Joſephum contendunt, quod imperatricem Sabæorum, γυναῖκα βασιλεύουσαν τῆς Αἰγύπτου ϗ τῆς Αἰθιοπίας, regnantem apud Aegyptios & Aethiopes mulierem ſcripſerit, quum neutra harum regionum aromatum divitiis, auri, gemmarumque metallis olim claruerit. Neque Aegyptus in اتاصي البوهي finibus terræ priſcis cognita ſit, unde reginam illam veniſſe perhibet ſcriptura. Neque Aethiopia, quæ in Africa ad Auſtrum, & Occidentem ſe porrigit, Balſami unquam productione celebris fuit. De Aegypto Joſephum difficulter excuſem; facilè de Æthiopia. Hujus enim nomen commune eſt locis omnibus ſub fervido Sole poſitis, quibus, ut Cari noſtri verba uſurpem,

Degunt nigra virum, percoctaque ſecla calore.

Itaque veri ſimile eſt, ad Aſiaticos reſpexiſſe Joſephum, non Africanos Aethiopes, quibus Arabes illi εὐδαίμονες haud accenſentur. In ſacris utique ſcriptis, Græci codices Imperatricem illam, βασιλίσσαν νότου, Reginam Auſtri deſignant; ſed Judææ reſpectu, idque communi Aethiopibus terrarum ſitu. Preſſiùs autem Arabum libri الملكة التيمن, meliket el tiamen, Reginam Tiaman, ſive Jaman nominant, qua appellatione etiamnum, Arabia Felix omnis, & præcipuè qua parte ad latus Mechæ dextrum ſe diffundit hodie gaudet. يمين Jemin enim dextram ſignificat. Iterum Arabibus Balſami ſtirpes ſubduxit Caitbejus, quibus hortum Aegyptium Mathariæ exornaret, Arabia tota bello domita, ut recentiore annalium fide perhibetur. Hunc proreges deindè Aegypti plures ſecuti, pro ut ſingulos aut curioſitas humani ingenii, aut omnia involandi aviditas impulit. Collectum è Balſamo ſuavem liquorem, ab antiquiſſimis ſeculis, ad Perſas, & Syros ante detulerunt Arabes, quam in Regios Palæſtinæ, atque Aegypti hortos planta recepta

fuit: adeoque nobile illud vulneribusque levandis expetitum צרי seri, quamvis communem resinæ significationem præ se ferat, à montibus Gilead (non semel annuentibus divinis literarum monumentis) aliis cum mercibus in Palæstinam asportatum; hoc ipsum ex Arabia profectum Opobalsamum fuisse, claris auctoribus persuasum est. Ibant ex Arabia Felici mercatores frequenter Damascum: nec longius a Sabæis ad ipsum Hierichuntis φοινικῶνα, seu palmetum, quàm dierum quinque iter, metitur Strabo. Cur autem Theophrasti ævo, & vigentibus imperii Romani rebus, Balsami curam susque deque habuerint Arabes, in obscuro vetustas premit. Probabile tamen est, cum & Theophrasto superstite, in Syriæ Palæstina studiosè jam excoleretur, & Cæsarum tempore Balsamum fereret fiscus, neque unquam numerosior ante planta fuerit: imò sic propagatos in Iudæa balsamiferos παραδείσυς asserat Solinus, ut latissimis etiam collibus Opobalsamum exciperetur: adeoque ab Arabibus non amplius peteretur, aut operæ pretio merito vendi inter Aegyptios, Syrosque non potuerit, ab iisdem ad Persas, Indosque propinquos fuisse delatum. Quin, cum ex aliis odoratis mercibus abundè quæstus afflueret, contingere potuit, ut labori parum utili supersederint Arabes, qui tenui lentèque mananti lacrymæ, circa singulos ramulos sub ardenti sole colligendæ, atque abstergendæ impendendus erat, præsertim cum, auctore Strabone, ἀργοὶ ϗ ῥαθυμοι τοῖς βίοις, segnes essent Arabes, vitamque curis & molestiis sejunctam agerent. At mutarunt se deinde rerum memoriæ. Nam, ut superius memini, cum gravi bellorum turbine, tum Palæstina, tum Aegyptus affligeretur, jamque perditis cultoribus, alieno in solo non infeliciter hospitatæ Balsami plantæ, penitus periissent: excitavit iterum Arabes ad cultum pretiosæ stirpis, amissi proximis in provinciis Opobalsami desiderium. Longè verò magis, ex quo tempore crebris Lusitanorum, Belgarum, Anglorum, in sinum Persicum navigationibus, maximam partem in Europam avehuntur gemmæ, & aromata, quibus Syriæ, & Aegypti emporia quondam Arabes ditabant, indigenis mercibus, gummi, olibano, mirrhæ, balsamoque diligentiorem operam navant. Has quocunque pos-

poſſunt pretio, Perſis, & Meccam, quotannis commeantibus mercatoribus divendunt. Concurrit in Ægyptum è variis imperii Turcici regionibus, ingens hominum multitudo, ut ex veteri inſtituto, ſolennem verſus Meccam peregrinationem celebret, adeòque حمل الكسوة deportationem veſtis. Sic enim apellant ex ſerico viridi, auroque pictum undique velum, quod præter alia ad Seriffum munera Byzantio mittit Imperator, ut Mahometis in Medina ſepulti monumentum cingatur. Init profectionem Caravana, ſive cœtus peregrinantium, die decimo poſt Ramadani menſis feſtum, quadraginta in abitu tranſigens, totidèmque in reditu. Defert ſecum in Cahirum Aegypti veſtem Mahometis veterem, cujus pars Byzantium ad imperatorem remittitur cum muneribus; partem prorex Aegypti ſumit, atque inter proceres urbis dividit. Inter alias autem merces, & textiles è Xylo ſericoque ſubtiliſſimos pannos, Opobalſamum afferunt mercatores, Balſamique fructus, & ramos. Simplici omnium, & conſtanti aſſertione, a quo tempore Selimus Imperator in Aegypto atque Arabia rerum potitus eſt, nullo non anno feſtiva ea peregrinatione, tum prærpotentibus Turcarum monarchis, eorumque præfectis Opobalſamum à Seriffo tranſmitti, tum in Mecca, & Medina, à quàm plurimis emptum, in ampliſſimi imperii urbes nobiliores deferri: quæ mihi quidem, & quotquot jam diu exactis annis in Cahiro Aegyptio degerunt Europeis hominibus certiſſima ſunt. Ramuli Balſami quos عود البلسان lignum Baſami, adeòque cum Græcis ξυλοβάλσαμον appellant, teretes ſunt, & recti, nodulis inæqualiter obſiti, externo corticis colore ſubrubro, interno viridi, ligno candicante, medulloſo, ſuavem Opobalſami odorem artriti fractique reddentes. Quamvis illius, dum ſub inclementi ſole longo advehuntur itinere, multum ante reſolvitur, quàm in Aegyptum ramuli perveniant: plurimùm, antequàm in Europam: niſi recenter empti, ex Alexandrino portu ſecundantibus ventis citiùs adducantur. At fructibus, quos حب البلسان, baccas Balſami, adeoque καρποβάλσαμον nuncupant, ſingularis eſt magnitudine figura, coloreque cum Terebinthi fructibus ſimilitudo. Calyculo innituntur exili, à ro-

totundo ventre in utrumque extremum leviter attenuati. Membrana velantur exterius nonnihil ſtriata, fuſcoque rubore decolorata, exili: reliquis indumentis denſioribus, ſub quibus ſemen aſſervatur, flaveſcente melleoque ſucco uberatum. Linguam guſtantis blando amarore atque acrimonia vellicant, & ſuavi Opobalſami halitu odoratum demulcent. Rugoſior ſeneſcentium facies, jamque exhauſto vetuſtorum liquore, ferè inanes intus folliculi deprehenduntur; jucundo tamen ſi terantur odore, conſumpti ſucci grata veſtigia diutius manifeſtant. Afferuntur hi fructus nonnunquam ſatis integri, ut non in Aegypto tantùm terræ commiſſi germina promant; ſed in hoc pariter inferioris Italiæ tractu, non ſemel plantas aliquot dederint Danioto noſtro, diligenti felicique ſtirpium exoticatum cultori, cum Illuſtriſſimi Dominici Mori Tarviſinum prædium, plantis lectiſſimis exonaret. Viderunt apud ipſum vegetam Balſami ſobolem, Eminentiſſimus Cardinalis Aldobrandinus, Petrus Aſſelinæus, & Gulielmus Sohierus, ille medendi peritia, hic Attica eruditione, florumque venuſtiorum ſtudio non è multis, manantem è folii decerpti pediculo fragrantem liquorem odorati. Conſpectum mihi optimæ notæ Opobalſamum, antequam in Orientales proficiſcerer provincias, Venetiis, apud Illuſtriſſimum & Excellentiſſimum Joannem Juſtinianum, nunc pro Sereniſſima Republica Veneta ad Ferdinandum tertium Rom. imperatorem legatum. Apud Pompejum Sprechium, virum optimum, atque inter Venetos aromatarios pertiſſimum. In Aegypto deinde apud Othomanum Abutalibem, Muſtafæ proregis vicarium, quod eo ipſo anno dominus à Seriffo Arabum dono acceperat. Reſina autem erat liquida flaveſcens, pellucida, odore ſupra terebinthinam, eximiaque ſuavitate grata. Sinceritatem ejus, an adhuc illibatam judicaret, cum ſciſcitarer, guttam liquoris, aquæ amplo in vaſe detentæ, inſtillabat, quæ momento diſparens, mox tenui atque albeſcente pellicula, ſuperficiem totam obducebat, quam cultri cuſpide iterum collectam educebat totam, ſpiſſiorem, inodoram, & manifeſto coloris diſpendio lacteſcentem. Frequentius porrò ſingu-

lis

his annis ex Arabia delatum in Cahiro vidi, & examinavi, præcipuè facem prælucente Illuſtriſſimo civium Venetorum conſule, Aloyſio Cornelio, viro cum antiquitatum Aegyptiarum diligentiſſimo inveſtigatore, tum Opobalſami, quod ſæpius in patriam mittebat, acri pariter, ac docto cenſore. Deferebatur à mercatoribus in lagenis, quibus derepentè apertis, qui nares admovebant, prodeuntem à liquore acrem halitum, vix præ moleſtia ſuſtinebant. Hujus quod ſuperiora vaſculi occupabat, tenuius ſemper, liquidius, clariuſque notavi; idque ſejunctum a partibus reliquis, vitroque puro conſervatum, halitu mox gratiore ſe commendabat. Minus clarum, ac tenue, quod medio vaſis continebatur, eoque minus adhuc, quod fæcibus proximum, nidore quodam injucundo fragrantiam odoris violabat. Legitimum ſincerumque judicabatur Opobalſamum, cujus gutta aquæ indita, mox per ſummum ejus tenuem in telam expandebatur, ſtyli deinde acumine integrè recolligebatur, evidenti pallore lacteſcens: quod odorem cum allati recenter Balſami fructibus, & ramulis eundem ſpirabat, amarore, & mediocri acrimonia linguam guſtantis perſtringebat. Cujus gutta lacti inſtillata, per ſuperficiem celeriter diffundebatur, cumque ſtylo revocaretur, concreti ſecum lactis portionem ducebat. Denique veſte excepta gutta, quo primùm inſederat orbe perſiſtebat, neque in latum profundumque ſe ſpargebat, ſicque vel humida etiamnum, tepidâ ſubindè admotâ, frictuque leni tollebatur, vel ſiccata, digitorùm impulſu abſcedebat. Hoc non Veneti tantum noſtri, ſed Galli, Siculi, Angli, Belgæ, confidenter ſibi comparabant, cum non aliud, meliuſve foret, quod Theriacæ miſcebant Medici, qui in Moreſtano Cahiri pro imperatore Turcarum antidotum Andromachi componebant. Impellebat eos præcipuè quod ad virulentos ſerpentium morſus nihil efficacius pollere uno ore teſtarentur Arabes, apud quos frequentes eſſe has feras, ϗ δῆγμα ἔχοντας ἀνήκεϛον, præter alios è verteribus, Strabo prodidit. Ad peſtilentis utique veneni vim, aut abarcendam, aut domandam, haud ſcio, utrum hoc ipſo, de quo loquor, balſami ſucco, inter magnates Aegyptios, vel

uſu

usu receptiùs, vel æstimatione majus quicquam fuerit, cum nullo non anno, vel Tunetensium, vel Byzantinis triremibus, Alexandriam primò, deindè & propinqua in oppida, lues inveheretur. Assumunt, aut simplicem liquorem, aut quod utilius est, pulvere probati adversus pestem medicamenti, largiore dosi permistum. In publicum prodeunt, nares eodem, & pectus, sive præcordia delibuti: adjectoque Agallocho, & ambra, hypoglottides parant, quas ore diutius circumferant.

Mihi quoque volupe fuit, cum medicinam inter Aegyptios facerem, grato hoc, & familiari proceribus medicamento, frequentius uti. Expertus autem sum eximium, & salutare, ad graves lienis, renumque obstructiones summovendas: Ad impediendam, sistendamque pulmonum putredinem maximè profuit, syrupo symphyti maculosi dilutum, & arteriæ asperæ crebro linctu insinuatum. Compertum mihi idem successu singulari, in Al Mansore equite Arabe, diuturno renum ulcere laborante, cum id florum hyperici, rosarumque pulvere densatum, boli forma sumeret. Quantum purgandis, glutinandisve vulneribus Naturæ opitularetur, magnis experimentis, etiam in vulgo percrebuit: noruntque rem optimè ludiones Ægyptii, cum stipem à plebe, horridioris spectaculi motu facilius impetraturi, laterum, brachiorum, pedumque cutem, plurimis hinc inde sagittis sibi tranfigi patiuntur. In variis denique chronicis morbis quid præstet, & quibus in cuticulæ cura blandiatur, Prosper Alpinus libro de Plantis Aegyptiis, pluribus complexus est.

Hunc itaque tam excellentem liquorem, à Mauro sibi oblatum è Mecca redeunte, pretio admodùm tolerabili, emit in Cahiro vir honestissimus Cosmus de Nigris, per annos viginquatuor Venetæ nationis in Aegypto pharmacopœus, integritate vitæ & artis suæ peritia insignis, quippè cui penitissimè cognitum erat, hunc eundem esse Balsami succum, quem tot exactis annis clarissimi Venetæ, Gallicæque nationis consules, & eorum Medici, modis propositis prius examinatum, patriæ proceribus, & amicis transmiserant. Venetias reverso Cosmo,

mo, non opus erat de hac nobili merce, ſuſpenſa, ut aiunt, hedera: protinus enim emptorem nactus eſt, à quo deinceps Antonius Manfredus, & Vincentius Panutius, pharmacopœi Romani, Opobalſamum hoc, in theriacæ componendæ uſum conſecuti ſunt. His verò concinnata jam antidoto, quas turbas dederint invidi æmuli, tetigi ſuperius. Quorum ob pervicaciam factum eſt, ut tantum non projecti cum theriaca liquoris partem, opera reverendiſſimi Epiſcopi Tomaſini, Patavium ad me curaret Baldus Baldus, vir animi, ingeniique cultu laudatiſſimus. Poſtulabat, ut poſthabitis amicitiæ lenociniis, quid de liquore judicarem, libere, & confidenter proferrem.

Mihi nefas viſum eſt, æquiſſima petenti, obſequium haud præſtare, correptamque avidè, quamvis etiamnum familiarem oculis, naribus, & palato lacrymam, obviis mihi domi, & apud amicos, balſamicis reſinis comparavi, & poſtquam notis omnibus ad amuſſim exactis, animi ſententiæ reſpondere comperi, legitimum Arabici balſami ſuccum, ipſumque adeò cognitum antiquis Opobalſamum pronunciavi, & ob eandem tum ſubſtantiæ, tum qualitatum facultatumque rationem in præſenti publicè pronuncio, & obteſtor. Ut autem è ſolidis ducam fundamentis, idem eſſe Arabum, & quod priſcis innotuit Opobalſamum, Dioſcoridem veluti Cynoſuram ſequar, Galeno judice, τῶν περὶ ἰητρικὴν ὕλην σπουδασάντων οὐδενὶ δεύτερον, eorum qui circa materiam medicam verſantur, nemini ſecundum: eodemque auctore omnia perfectiſſimè complexum. Utpote, qui ſingulis notas addiderit, quibus probatiora a vilioribus maximè diſtingui poſſunt. Non deflexit ab hoc ſidere oculos Abenſina, inter Arabes ſive numine, ſive nomine verè quondam princeps: quamvis barbarus ejus interpres, plurima vitioſè Latinè tranſtulerit, nulla non interpolaverit, quædam negligenter omiſerit. Dioſcorides itaque libri primi de materia Medica, capite decimo & octavo ſic infit,

Βάλσαμον τὸ μὲν δένδρον κατὰ μέγεθος λυκίου, ἢ πυρακάνθης βλέπεται.

Balsamum quidem arbor, secundum magnitudinem lycii aut pyracanthæ cernitur.

Natum apud Arabes Balsami nomen, apud quos nata planta, neque à Syris, Aegyptiis, Græcis veteribus, ac Latinis alteri propriè stirpi tributum fuit. Recentiores tamen, audaculi nominum usurpatores, & alpestre ledum, & æmulos præcipuè Opobalsami liquores ab Indis petitos, & quicquid oras vulnerum efficaciter jungit, sive simplicis naturæ succus, sive mistus sit, balsami nomine insigniunt. Arborem asserit balsamum Dioscorides, & ante ipsum Theophrastus, sed exiguam, & fruticis potiùs humilitate summissam, utpote, quæ Lycii aut pyracanthæ altitudinem, id est, pauculorum cubitorum mensuram haud excedat. Abensina, قامتها قامة شجرة الحضض, altitudinis arbusculæ Lycii tantum meminit.

Tale Arabicum nostrum est, ut confirmant quotquot illud in natali terra conspexere, adeoque verè Strabonis sensu φυτὸν θαμνῶδες, planta fruticosa, ultra ligustri, aut cytisi adolescentiam sese non extollens. Magnitudinem tamen variat, non alimenti solùm ubertas; sed etiam cultus, atque; ut Theophrastus suggerit, ἡ τῶν ῥάβδων τομὴ, ramorum amputatio: quum fieri nequeat, crebrius coercitis frondibus, ut satis sese explicet plantæ germinantis impetus. Subjicit porrò Dioscorides:

Φύλλα ἔχον ὅμοια πηγάνῳ, λευκότερα δὲ πολλῷ, καὶ ἀειθαλέστερα.

Folia habens similia rutæ, candidiora verò multo, & perpetuò magis virentia.

Comparatio foliorum balsami cum rutâ, optimè in Arabicam plantam expetit. Fundamentum similitudinis, partim in ordine foliorum locatum est, partim magnitudinis disparitate. Impar enim eorum consessus est, ternorum, quinorum, septenorum, tum extremum cauliculi sui quod occupat, cæteris amplius est, à quo reliqua ex opposito se spectantia, quò remotiora sunt, eò contractiora ambitu cernuntur. Forma ipsa foliorum à rutaceis aliena non est; rei tamen herbariæ periti qui

qui oculis uſurparunt ſingularem in ea cum terebintho, & lentiſco convenientiam deprehenderunt. Colorem in foliis ruta multò candidiorem aſſerit Dioſcorides. Theophraſtus ſimpliciter ἔκλευκον, exalbidum: Abenſina اضربها الي البياض vergere ad albedinem ſcripſit.

Varietatem hanc coloris, & cultus parit, & locorum mutatio. Major equidem in ſylveſtri balſamo foliorum candor eſt: minor in hortos tranſlati. In Aegypto educati jam ſaturatior, magiſque lætus viror exiſtit: maximè illius, quod in Italiæ hoc tractu, è ſeminibus Danioto noſtro pullulavit. Diſcrimina eadem etiam propinquioribus è locis in hortos admiſſæ patefaciunt plantæ, erigerum, polium, verbaſcum, dictamnus Creticus, potentilla, medica marina, aliæque plures. Denique perennantibus magis foliis præditum eſſe balſamum, imò Theophraſto auctore ἀείφυλλον, dubium non eſt, climate Arabiæ perpetuo ſtirpium virori favente. Non indulget eum aliarum regionum acrior hyems: ut etiam in Aegypto viciniore, folia per Septembrem Balſamo defluxiſſe viderit Bellonius; ſed cujus nova jam cum foliolis germina juventæ ſpem redintegrabant.

Γεννώμενον ἐν μόνῃ Ἰουδαίᾳ κατὰ τίνα αὐλῶνα, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ.

Genitum in ſola Judæa in quadam valle, & in Ægypto. Vallem hic intelligendam eſſe Hierichuntis, Strabone, Juſtino, & Joſepho auctoribus perſuademur. Erat ea montibus undique veluti muro, caſtriſque clauſa, & inſignem ob amœnitatem, ſylvarum palmas ferentium amplitudinem, cultumque duobus in hortis balſamum, digna Archelao viſa, quam ulterius regia ſede exornaret. In ea valle ſola balſamum fuiſſe, cum Theophraſto refert Dioſcorides, colligitque pretii inde magnitudinem Strabo, ὅτι ἐνταῦθα μόνον γεννᾶται: quoniam ibi ſolùm naſcitur. Neque implicat rem Joſephus, qui & Hierichuntis vallem balſami feracem ſcribit, & Engadinum agrum egregia complecti palmeta, & opobalſamum. Quamvis enim haud nnum Engadi, & Hiericho locum deſignent; notum tamen eſt, ex D. Hieronymo, Euſebio, aliiſque claris auctori-

bus, in Hierichuntis aulone comprehensum fuisse Engadi vicum: Josephumque adeò ab urbe præcipuâ Hierichunte balsami hortos designasse, quamvis duobus, nec multum tamen dissitis locis sejungerentur. Galeni tamen ævo, non una tantum in valle; sed diversis Palæstinæ locis obvium fuisse Balsamum, cùm & Sagadini meminerit, & ὄντων ἐν ἄλλοις χωρίοις Παλαιστίνης, eorum quæ in aliis Palæstinæ regionibus, credere par est, simul cum lucri cupiditate, plantæ colendæ studio crescente.

In Aegypto etiam nasci balsamum addit Dioscorides, veroque simillimum est, à Ptolomæis, & potissimùm Cleopatra, cum teste Plutarcho Judææ regionem balsami feracem à M. Antonio triumviro in donum accepisset, translatas in Aegyptum fuisse plantas, in luxum, & delicias diffusæ mulieri, multis nominibus expetitas. Imò placuit earum cultus ad nostra usque tempora, quoniam dominantibus in Aegypto Califfis, & præcipuè rem publicam administrantibus hodiè proregibus, sive Bassis, non è Palæstina quidem; sed Arabia frequenter repetitæ fuerunt. Abensina Aegyptiam adeò nominat plantam balsamum, gignique tantum, ait, in loco يقال له عين الشمس, quem appellant oculum, aut fontem Solis. Imò illo ipso, quem المطرية, locum lustrationis Christiani Aegypti indigenæ nuncupant, non tam ad corporis, quàm animi scabitudinem expiandam, religione celebrem fontem exhibens, cujus salutaribus rivulis peregrinam hanc, nobilemque balsami stirpem insigniter profecisse, etiam adversa Christianæ pietati pectora non diffitentur.

Periisse autem in Palæstina jamdudum balsamum, publica magis fama divulgatum est, bellis atrocibus cum ipsis hortis cultores perdentibus. Periit sanè frequentius in Aegypto, quia proregibus, qui paucis annis ad clavum imperii sedent, sæpe nihil minus quàm balsamum curæ est: presertim ex quo lignum ejus, & fructus, & liquorem copiosius Arabia suppeditavit. Cæterùm quod olim de Palæstina Theoprastus, id de Aegypto multo magis accipiendum est, sylvestre in ea Balsamum nuspiam repertum. Nec favet satis plantæ regionis ha-

bi-

bitus, quippe quæ non collibus acclivis; ſed ab utraque Nili ripa in plantiem æquatur.

Διαφέρον αὐτὸ ἑαυτοῦ τραχύτητι, καὶ μήκει, καὶ ἰσχνότητι λέγεται γοῦν τὸ λεπτὸν, καὶ τριχῶδες τοῦ θάμνου, θεριστόν. Ἴσως, διά τὸ εὐχερῶς θερίζεσθαι ἰσχνὸν ὄν.

Præſtans à ſe ipſo aſperitate, & tenuitate. Dicitur itaque tenue & capillaceum fruticis, demeſſile; forſan quia facilè demetatur, gracile exiſtens.

Scribit eadem Abenſina, يختلف بالخشونة والطول والرقة præſtat, inquit, aſperitate, altitudine, & exilitate ſua; quamvis interpres Latinus verba hæc omiſerit. Atque hanc etiam in ramis Arabici Balſami varietatem facilè deprehendet, quicunque faſcibus illius Meccano itinere in Cahirum delatis, manus oculoſque admoverit: imò vel uno in faſce differentes amplitudine, aſperitate, atque exilitate frondes agnoſcet. Quamvis enim verè Theopraſtus, ὅσα τὴν οἰκείαν χώραν λαμβάνει, μᾶλλον δύναται, τὰ γένη διατηρεῖν: magis ſervare genera ſua poſſe, quæ familiarem ſibi locum nanciſcuntur. Aſperior tamen, etiam conſtante ſibi ſpecie, balſami habitus fuerit, ſi parcior aridam terram humiditas temperet, aut de tenuiore alimento plus juſto ſubducant, illa ut cum poëta loquar

—— *æſtivi radiantia tela diei.*

Nutrimentum item æqualem ſicci humidique miſturam haud obtineat. Lætius balſami incrementum eſt, cum frequenti cultu, ſylveſtrem, ut ait Maro, animum exuit. Ἀθρωοτέρα γὰρ εἰργασμένων ἡ βλάστησις: plenior enim magiſque conferta cultorum germinatio.

Accedit etiam magnitudini pluſculùm, quotieſcunque ſucci plenum terræ altricis uber, jam rariorem, humidioremque materiam efficit. Exilius conſpicitur, & capillacea ſurculorum tenuitate facilem tonſuram admittit, quod minuta ſobole propagationem ſui conſequitur. Hoc robuſtioris pariter ſtirpis notam exhibet, nec ſylveſtrium moris adhuc oblitæ, quibus inter alia tribuit Theophraſtus, ἐν πολλοῖς εἶναι, καὶ μικρὰς τὰς μονίμους ἀρχάς: numeroſa obtinere, minuta germinum permanentium principia. Quæ verò Plinus hic de balſami ſpe-

ciebus adſtruit, optimè expendit Cl. Salmaſius, vir ſummus, quem in exercitationibus ad Solinum operæ eſt conſulere ipſum.

Τὸ δὲ ὀποβάλσαμον λεγόμενον ὀπίζεται ἐν τοῖς ὑπὸ κύνα καύμασιν ἐν τεμνομένου σιδηροῖς ὄνυξι τοῦ δένδρου; ῥεῖ γὰρ ὀλίγον, ὥς καθ᾽ ἕκαστον ἔτος μὴ πλεῖον ἢ ἑπτὰ χοέας συναθροίζεσθαι. Πωλεῖται δὲ ἐν τῷ τόπῳ πρὸς διπλοῦν ἀργύριον.

Opobalſamum verò dictum excipitur ſub canis ardoribus, inciſa ferreis unguibus arbore. Fluit autem modicum, ſic ut ſingulis annis non plus quam ſex aut ſeptem congii colligantur. Venditur in loco (quo naſcitur) argenti duplo.

Jam liquorem balſami proprium, quem communi ὀποῦ ſucci nomine compellatum innuit Dioſcorides, in quo cenſu habuerint veteres, optimè traditum eſt a Theophraſto. Nam cum propoſuiſſet inſitum plantis humorem, *τῶν μὲν πάχος ἔχειν μόνον ὥσπερ τῶν ὀπωδῶν: τῶν δὲ καὶ δακρυώδη γίνεσθαι, κάθαπερ ἐλάτης, πεύκης, τερεβίνθου*, aliorum craſſitudinem tantum obtinere, ut in ſucculentis: aliorum etiam in lacrymæ modum gigni, ut abietis, pini, terebinthi, & ſimilium. His ſubjungit olibanum, & myrrham, quandoquidem & ipſa, inquit, lacrymæ ſunt: itemque *βάλσαμον, καὶ χαλβάνην*, balſamum & chalbanam, & ſi quid aliud tale. Hæc eadem *εὔοσμα* benè olentia ſcribit, utpote quæ *πιότητα τίνα, καὶ λίπος*, pingue quid habent, & unctuoſum, exactiore coctione diſcuſſis partibus aqueis, à quibus odorati halitus obtunduntur.

Δάκρυον itaque ſive lacryma eſt balſami ſuccus, ſed lacryma pinguis, & oleaginoſa, adeòque ab ipſo protinus ortu, *γάλακτι γλισχῷ παραπλήσιος*, lacti viſcido, ut refert Strabo, ſimilis. Imò reſina eſt opobalſamum, quam à gummi, (quod ipſum lacrymis pariter annumerat Ereſius ſenex) pinguior, & oleoſa magis ſubſtantia diſtinguit. Hinc reſinarum in modum, & oleo promptè miſcetur, & in flammam ignis contactu facilè ſeſe explicat. Dudum in lucernis adhibuiſſe opobalſamum veteres, & ex iis Eliogabalum perditæ prodigalitatis principem, auctor eſt Lampridius. Inter Chriſtianos item dynaſtas Conſtantinum imperatorem; ſed ſacros in uſus, & religionis ve-

venerationi dicatum. Abenſina, & cum eo recentiores Arabes omnes, elicitam balſami reſinam دهن dohen nuncupant. Qua voce, licet, ut ſupra ſcripſi, aliquid illini, injungique aptum exprimant, adeòque pinguem, & oleagineum liquorem: imo unguenta ipſa, ut balaninum, cyprinum, myrthinum, liliaceum, non] erat tamen, cur interpres Latinus eam olei magis vocabulo deſignaret, quod زيت zeit, communi loquendi uſu; non dohen nuncupatur: idque etiam de Græca βαλσαμελαίου voce habendum eſt.

Hanc itaque ſubſtantiæ conditionem exactiſſimè refert his quem aſſerimus Arabici balſami liquor. Lacryma enim eſt; ſed reſinoſa, facilè tum oleo miſcibilis, tum inflammabilis igne. Non tantum poſtquam à genetrice planta depluit; ſed in ramulis etiamnum, & ſeminibus obhærens, γλισχρή, tenax, & lenta, quæque cum eliquata eſt, turbida viſciditate lacteſcens conſpicitur.

At liquor hic, primùm ipſius naturæ providentia hominibus innotuit, cum ſalutari quadam excretione ſucci redundantis onere ſe levaret, quemadmodum in picea, terebintho, lentiſco, ſimilibuſque conſuevit. Notavit rem inter priſcos auctores Theophraſtus, qui veluti myrrham, & olibanum; ſic opobalſamum etiam αὐτομάτως γίνεσθαι, ſponte fieri, tradidit. Id verò cum paucum admodùm, & lacrymas ſalutares expetentium deſiderio minimè ſufficiens ſit, ars, ſedula naturæ imitatrix, partim perita corticis inciſione, partim ſucculenti ſeminis expreſſione, partim caloris miniſterio liquorem proliciendo, majorem ejus copiam ſibi comparavit.

Inciſionem arboris balſamici declinante jam æſtate in Palæſtina, & Aegypto peractam fuiſſe memorat Dioſcorides,

— *rapidos cum Syrius ignes*
Exſerit —

Abenſina بعد طلوع الشعري poſt ortum canis id factum confirmat, tempore ſatis huic operi convenienti. Tolerabilior enim tunc circa plantam mora, cum ſpirantibus ab Aquilone jucundis auris, æſtus aeris miteſcit; cum ſuccus à ſole, dum circa Tropicum æſtivum verſatur, optimè concoctus, vali-

lidusque etiamnum calor est, qui spiramenta balsami laxet, & exsuperantem humorem ad exsudandum compellat. Non obligant se tamen Ephemeridum legibus Arabes. Nam cum stirpes balsami validas possideant, æstatem præterea sex mensium spatio productam, non semel; sed sæpius eas ad lacrymas fundendas incitant.

Percussas quoque in Palæstina ter omni æstate fuisse refert Plinius, cum major esset succi colligendi aviditas. In Aegypto, vel mense Martio artificem plagam admiserunt. Nec summa tantum flagella petunt incisores; sed etiam stipitem, atque ut Theophrastus loquitur, καὶ τὰ στελέχη, καὶ τὰ ἄνω.

Instrumentum quo cortex balsami solvebatur, ungues fuisse ferreos, tradit cum Theophrasto Dioscorides. Abensina simpliciter يشرط بحديد vulnerari ferro scribit. Usi alias vitro antiqui, & ut Josephus testatur ὀξέσι λίθοις acutis lapidibus. Arabibus recepti sunt eburnei cultelli, ut minus penetrabile, minusque noxium vulnus faciant. Nec ferrum tamen odit natali in solo educata arbuscula. Ab eo enim quemadmodum superfluorum amputationem; sic plagam etiam, quæ clementi impulsu corticem tantum dividit, absque discrimine patitur. Itaque de validiore ferri vi, accipienda Taciti verba, & de vulnere quod in lignum, & medullam, adeoque vitalia adactum fuerit.

Facta corticis solutione, sequitur lentæ, tenuique ploratu manantis lacrymæ collectio, eaque non paucis ab illato vulnere diebus; sed ut Theophrastus meminit ὅλον τὸ θέρος, æstatis decursu toto. Stillantem à planta liquorem vasculis, & conchis parvis, ut ait Strabo, exceperunt veteres, defluentis ejusdem aut hærentis abstersionem lana perficientes. Abensina يجمع ما يرشح بقطنة colligitur, inquit, id quod exsudat gossipio. Faciunt idem Arabes, nec dubium munditer sic haberi, & inquinamentis minus obnoxium fieri.

Per seminis expressionem collectum olim opobalsamum, nec purum satis, nec sincerum fuisse, non difficulter persuadeat Plinius, qui misturam ejus cum stillatitio, adulterii crimine infamat. Recepta magis subsequentibus seculis opobalsami

per

per ignis operam collectio, ramusculis & sarmentis demessis, & aquæ incoctis. Prodidit eam dudum ex Arabibus ipsis Mesuè, clarissimus Medicus, & Damasco patria locis balsami natalibus propinquus. Certiùs eandem asserebat, è primariis Cahiri Medicis, Ahmet Habibus Lusitanus, Cl. Ludovici Mercati olim auditor, qui repetita peregrinatione Meccam, & finitimas al Jamini provincias lustrarat, & maximam liquoris partem elici ramis, frondibusque plantæ (quo tempore plenior est, gemmulisque prominentibus formosior) demessis, concisis, & contusis. Demitti eos in vasa ampla, aqua a subjecto igne jam calente plena: tumque leni decoctione, pinguem; aëriumque succum aquæ summum petere, quem cochlearibus curiosè separatum, calentem adhuc vasis lagenisque recondunt. Cum nihil amplius in aquæ superficiem effertur, exemptam congeriem, ut superstes humidi resinosi portio, violenta compressione elidatur, torculari subjici. Qui decoctione blanda sic eductus est liquor, eum postquam per ætatis veluti gradus ad vigorem pervenit, tum qualitatibus, tum agendi viribus stillatitio proximum esse; tenui tantum amariusculi saporis, & fragrantiæ remissioris discrimine relicto. Sequioris autem conditionis commemorabat, quod à coctione frondibus expressum, valida coactione terreis simul partibus propulsis. Facilius denique, citiusque sic opobalsamum colligi, quam lento guttæ ploratu, non tam ob succi levitatem, quàm ejusdem in ramulis etiam extremis foliorumque nervulis singularem ubertatem, secus atque in aliis plantis, resinas propinquis in montibus eliquantibus, obtinere deprehendimus. Apud Indos, quid in odoratis hujusmodi resinis colligendis fiat, à Monardo jamdudum, aliisque recentioribus proditum est.

Sed revertimur ad Dioscoridem, qui de stillatitio locutus cum Theophrasto οὐκ εἶναι πολὺ τὸ ῥέον, non esse multum, inquit id quod fluit, cum singulis annis, non plures, quàm sex septemve congii colligerentur: quæ non immeritò Cl. Salmasio mira videntur. Quamvis enim Alexandri Magni ævo, quo Theophrastus vixit, in utroque Palæstinæ paradiso, quatuordecim hemichoeæ; id est, septem congii annuo proventu

Ii com-

complerentur; vero tamen similius est, longè majorem ejus copiam fuisse Dioscoridis ætate, qui vel paulò ante Plinium vixit, vel eidem, ut eruditis quibusdam visum, σύγχρονος fuit, cum non Græcis tantum, & Asiaticis; sed Romanis, vigente jam cum imperio luxu, expeteretur: adeòque ex re ipsa lucri certitudo publicam magistratus curam excitaret, & Dioscoridem hic; nòn quid opobalsami annus tempore suo tulerit, sed quid Theophrastus scripserit, spectasse. Non minus suspectum est, cum de Aegyptio loquitur Abensina, interpretem Latinum quinquaginta librarum mentionem facere usque ad sexaginta, quod pondus parum abest a septem congiorum mensura, quam regiis Palæstinæ hortis cum Theophrasto adsignarat Dioscorides. Equidem summam hanc non determinat codex Arabicus Medicæus; sed apertè, ما يتجاوز في السنة ارطالا, non permeant in anno aliquot libræ. Est autem retolo, Giggejo quidem libra duodecim unciarum; in hodiernis tamen Aegypti Fagamiis seu Aromatopoliis, pondus centum & quadraginta drachmarum. Itaque cum nihil hic determinatum agnoscam, hortique al Matahariæ non adeò laxum ambitum sciam, iterpretis vestigia nec sequor, nec assequor. Equidem Plinii ævo, abundantius apud Judæos opobalsamum provenisse, dubium ex eo non est, cum validiores, majoresque scribat tunc fuisse plantas, & ter omni ætate percussas. Largior item seculis sequentibus copia reperta est, cum ex Aegyptiis fundis, ut refert Anastasius Bibliothecarius, templa Romana centum & septuaginta Opobalsami libris, Constantini imperatoris beneficio fruerentur: quamvis probabilius sit, cum Aegyptus alendo balsamo parum idonea sit, neque alibi quàm intra Matahariæ conseptum plantam educaverit, assiduo cum propinquis Jamini populis commercio, liquorem illius prædiis Aegyptiis affluxisse.

Quid Arabes tandem? apud quos, licet odoratæ hujus resinæ annuam συλλογὴν, certa definiri mensura non liceat; insignem tamen eos opobalsami proventum hodiè possidere, tam emolumentum arguit ingens, quod ex locatis balsami arbustis ad Seriffum redundat; quam mercatorum multitudo, qui singulis an-

annis, in Persici, Turcicique imperii provinciis illud distrahunt. Ex eo verò minimum est τὸ αὐτόῤῥυτον, quod sponte naturæ laxato, ruptove cortice manavit: exiguum item tenuior stillatitii per incisionem educti portio, & veluti flos, regiis tantum, magnorumque procerum manibus destinatus. Major autem ejus, quod repetito caudicis frondiumque vulnere fluxit: præcipuè quod ignis ministerio comparatum, cujus maximam colligi partem Habibo auctori acceptum refero. Longè profectò ampliorem Opobalsami copiam Arabes promerent, si Europæorum stimulis ad culturam numerosarum stirpium ejus incitarentur. Nunc quandoquidem succedaneis antidota instruere usus obtinuit, adeoque paucissima Opobalsama expetantur, & cognoscantur, satis habent Arabes, si tantum odorati hujus succi colligant, quantum magnatibus satis est, & facilis emptor abducere denuò, venumque præbere potest. Oblatum illud tamen ultrò Venetis mercatoribus, sæpè cum in Aegypto degerem vidi, neque inopiam ejus incidisse memini, præterquam in publicis provinciæ turbis, quæ Anno clↃ. lↃc. xxxi & sequentibus, Arabes & Seriffum involvebant.

Olim, ut cum Theophrasto refert Dioscorides, argenti duplo rependebatur, cum prodiga odorum voluptate deliniti mortales, non capillis tantum; sed toto corpore unguentis maderent: cum eadem in potus adderent, & in castris quoque miles, pulverulentas, custodiisque horridas aquilas unguentis corrumperet. At non ea Persas hodiè, Turcasque vexat insania, quibus in Valetudinis ferè commodum Opobalsama placent. Fœminæ cultus sui causa raró eadem admittunt, Ligustro, Stibioque contentæ: non ignaræ, tunc se magis placere viris, cum minus olent. Defunctorum tamen honori aliquid Opobalsami datum novi, non corpori universo; sed locis putredinem spirantibus cum gossipio admoti. Moderatum itaque rei apud Arabes pretium, quæ nec avidè adeo diripitur, neque in numerosarum hodiè plantarum fœcunditate, postquam ignis opera addita est, adeò laboriosè, difficulterque conquiritur, ut Cosmus noster in Cahiro, cum fortè copiosiùs adferretur, mercatore pecuniarum indigo, libram opobalsami, scutato

nummo comparare sibi potuerit.

Ἔςι δὲ καλὸς ὀπὸς ὁ πρόσφατ☉ τῇ ὀσμῇ εὔτονο☉, καὶ εἰλικρινὴς, καὶ μὴ παροξίζων, εὐδίετ☉, λεῖ☉, ςύφων, καὶ δάκνων μετρίως.

Est autem bonus succus, qui recens, odore validus, & sincerus, & non subacidus, facile solubilis, lævis, adstringens & mordens modicè.

Subjungit porrò Dioscorides, quæ succi balsamici bonitatem, & virium adeò incolumitatem arguant. Ac primo quidem πρόσφατον laudat, sive recentem. Optimo jure! quis enim haud fateatur calidiora esse, spirituumque pleniora, quæ ortui suo propinquiora sunt? Nec tamen hic recentissimum, & à matre sua etiamnum calentem laudat, quem veluti maris, terrarumque ingens intervallum nobis denegat; ita nec idoneam satis adversus morbos operam præstare posse constat, utpote qui περιτῖωματικώτερ☉, ut cum Aristotele loquar, partiumque nondum à colore insito mitigatorum multitudine ἀκατέργας☉: turbidus adeó, & digestionis ulterioris indigus. Alexius Comicus eleganter,

Ὁμοιότατ☉ ἄνθρωπ☉ οἴνῳ τὴν φύσιν,
Τρόπον τίνα ἐςι. Τὸν γὰρ οἶνον τὸν νέον.
Πολλήγ' ἀνάγκη καί τὸν ἄνδρα ἀποζέσαι
Πρώτισον, ἀφυβρίσαι, κἀπανθῆσαι, πάλιν
Σκληρὸν γενέσθαι ——

Similimam, inquit, hominis, & vini naturam quodam modo esse. Vinum enim novum, & hominem, valdè necessum est defervescere; primùm omnium sordes & spumam ponere; tandem asperum fieri. Idem in hac nobili resina obtinet, quæ tunc demum nativam indolem exserit, quando ingeniti caloris auxilio superfluorum impedimenta abjecit, ut recens hic nobis sit, non quod nuper collectum est Opobalsamum; sed quod à peracta digestione qualitatum suarum perfectionem adeptum est, ex crasso tenuius, ex turbido clarius evasit, post albidum, & virescentem, aureum colorem induit.

Alterum, quod in liquore nostro requirit Dioscorides, est τῆς ὀσμῆς εὐτονία, odoris validitas. Hæc enim, Galeno judice, certum præstantis integræque naturæ argumentum in medica-

men-

mentis præbet, adeòque ſubſtantiæ aëriæ, & igneæ vigorem ſpondet. Acutiſſimus autem in ferveſcente odor eſt, quippe quem acris admodùm, & fervens halitus vehit: mitior jam digeſti: debilis, & obſcurior in eo, quem ὁ χρόνȣ ἄδικος ἰσχὺς iniqua temporis vis, ut Sotades loquitur, ſenectuſque labefactavit. De odore Opobalſami, nil adeò mirum prædicant, quos hic ſequimur principes auctores. Dioſcorides lignum ejus εὐῶδες, benè odoratum ſcribit, ipſumque adeò ſuccum τῶν μύρων σύμμασι, ſpiſſamentis unguentorum addi. Galenus balſamum partium tenuium aſſerit ἕως τῆς εὐοσμίας, ad odoris uſque bonitatem. Inter Arabum proceres Abenſina شبيهة الرايحة بالسداب ſpeciem odoris rutaceam pronunciat. Theophraſtus odoræ jucunditatis apud priſcos arbiter optimus, Ὀποβάλσαμον διαφορόν τι φαίνεσθαι κατὰ τὴν εὐοσμίαν. Opobalſamum præſtans quid videri, odoris ſeu bonitate, ſeu vigore. Ramos item & fructus balſami, odore valdè ſeu grata, ſeu valida judicat. Neque Hercules injuria. Nam cum lacrymas arborum omnium reſinas fundentium, ἐνόσμȣς bene odoratas appellaſſet, inter reſinas vero terebinthinam εὐοδεστάτην, odore gratiſſimam, quidni balſami liquor ipſi præſtans quid, & excellens viſum fuerit? qui utcunque terebinthinæ odorato halitu cognatus admodum ſit; fragrantiam tamen, etiam cum notæ optimæ non eſt, ſpirat omninò majorem, adeòque inter odoratas merces, in priſcis myropoliis eximiam. Priſcis dico, quibus apud Theophraſtum σπουδαιότατα τῶν μύρων, elaboratiſſima unguenta, Cinamomo, ſtyrace, nardo, amomo, cypero, myrrha, croco, iride, cardamomo, amaraco, loto, anetho, ſimilibuſque componebantur, adeoque opobalſamum, non optimis, & fragrantiſſimis; ſed vel mediocriter olentibus unguentis adulterari potuit, ut in Dioſcoride clarum eſt. Cumque non odore tantum jucundo placeret; ſed medendi quoque virtute, nulli antiquitùs cognito remedio opobalſamum cederet, quid miremur, ſcripſiſſe Plinium liquorem hunc ſuavitate, utilitate, pretioque tam inſignem, omnibus odoribus præferri? Flavium quoque Joſephum balſamum τὸ ἐν Ἱεριχοῦντι τιμιώτατον, rerum in Hierichunte obviarum pretioſiſſimum exiſtimaſſe? Non hæc tamen im-

impellere Clarissimum virum, Petrum Servium debuere, ut Opobalsamum laudatis hoc ævo præcipuis odoribus præferret, quibus locellos suos dum farcit delicatior sexus, non ineptè sibi videtur,

— ceu nectare poto
Efflare ætherei immortalia munera succi.

Dissuadebit enim rem omnem quisquis discernendis odoramentis, non tantum rationis trutinam; sed benè temperatum quoque sensum attulerit. Mihi quidem selectius opobalsamum odoranti (odoratus autem sum frequenter) eximiam semper fragrantiam ingessit optimi olibani, myrrhæque εὐοσμίᾳ superiorem. Non eam tamen, quam simplicis vel ambræ, vel moschi eminus perceptis odoribus prætulerim, quos gestantium corpori, aut vestimentis conciliant. Non jucundis Hermeticorum, qui hodiè, multis liquoribus: ne supra Sambac quidem Arabum, & Abel moschi seminum, quamvis magis obviorum, suaveolentiam extulerim. Habeat Opobalsamum limatissimo Theophrasti judicio præstans quid, & odore excellens, sed inter ὑγρότητας δακρυώδεις, lacrymales humiditates, quales abietis, pini, terebinthi, lentisci, olibani, myrrhæ, & si quas hujus ordinis alias Eresia Suada recenset, longè retro actis seculis cognitas.

Cæterùm odora succi balsamici gratia, non eodem gradu sensui humano blanditur. Summam in eo perhibent, quem pollens viribus suis natura sponte exclusit, virtutum omnium perfecta collectione pretiosum. Validior item, magisque jucunda spirat in tenuiore, & puriore parte illius, qui ab artifici plantæ vulnere manavit: minor in crassiore, quæque cum fæcibus suis diutiùs colluctata. Suavissimus Opobalsami odor quem vegeta juventus spargit: languidus & immitis illius, quem senecta jam ætas confecit, vere Aristophani ὥσπερ βωμὸς, καὶ ἐργαστήριον τῶν κακῶν, velut ara, & ergasterium malorum. Norant etiam antiqui, majorem esse ejusdem fragrantiam, si lacryma semen præcessisset; à summis potius virgulis, quam imo caudicis prodiisset, iisque in aprico magis & collibus, quam umbrosis, & oriente sole aversis locis educatis. Gratius

tius ſemper, & clarius Opobalſamum obſervavi, quod pedes, aut eques è Mecca attulerat; quam quod longo itineris tractu, cameli dorſo vehementiùs agitatum fuerat. Nec dubium mihi ullum, regionum quoque diverſitatem, odoris aliquod diſcrimen olim peperiſſe, quum Sagadinum Opobalſamum Aegyptio, aliiſque in Palæſtina naſcentibus Galenus prætulerit.

An autem idem Sagadinum Arabico noſtro, præſtantius odore fuerit, non facilè curioſis ingeniis dederim. Quamvis enim cum propinquis Indis aſſiduo commercio, non parum odoratæ mercis Arabes colligerent; propria tamen ſylvarum ſuarum odorifera fertilitate, nulli exteræ nationi quicquam invidebant: maximè Sabæi, apud quos, teſte Plinio, captis è mari & ſylvis quæ venderent, maximè opes Romanorum, Parthorumque ſubſidebant. Cum itaque balſamum eo loco ſponte natura producat, quo deliciis mortalium odoratis educandis, & perficiendis, tum ſolem habet faventem, tum uberem benignamque terram: quid hæſitemus, plantam hanc in eadem ſummam naturalium qualitatum perfectionem conſequi? De virtute, cujus experimentum nobis facere libuit, dubium nullum: qua veteris è Palæſtina opobalſami laudes, non implere tantum videtur; ſed etiam tranſcendere, ſi vires attendimus, qua peſtilenti contagio reſiſtit. Inficias tamen ire noſlim, Opobalſamum Arabicum in patrio ſolo indiligentiùs aſſervatum, longoque rurſum itineris ductu, fervido ſoli negligenter expoſitum, citius lenteſcere, adeoque tum odoris fragrantis ἔκλυσιν, tum facultatum propriarum detrimentum incurrere poſſe.

Tertia bonitatis nota Dioſcoridi ſinceritas, εἰλικρίνεια, quâ non tam claritatem arguit, perfectioris digeſtionis comitem; quàm ſubſtantiæ liquoris ſimplicitatem, rei alienæ ſubdolis miſturis adverſam. Hoc verò titulo, non illud ſolum accipimus Opobalſamum, quod ſtillatim planta ſuppeditavit; ſed etiam quod è frondibus ramuliſque ignis miniſterio comparatum eſt; ſaltem ut prius, nulla heterogeneorum acceſſione vitiatum ſit. Genuinus enim balſami ſuccus eſt, non ſecus atque arundinis ſuæ ſaccharum, ſubſtantia, qualitatibus, agendique

que facultatibus idem, & viribus ipſis ſtillatitio proximus, ſi ritè artifex ignis opera uſus fuerit.

An genuinum item, ſincerumque ſit Opobalſamum, quod ſemina geniali ſucco adhuc turgidula ſuppeditant, ambiguum reddidere veteres, qui miſturam ejus cum ſtillatitio ex ramulis reprehenderunt. Ego ſimplicem eos purumque ſeminis liquorem abjeciſſe minimè exiſtimo, apud quos adulteratum habebatur, non quod integræ naturæ eſt; ſed quod alieni conſortio fœdatum. Equidem ſubſtantia illa pinguis, & aëria quæ ramulos imbuit, eadem eſt cum reſina quam complectitur ſemen: adeoque non temperamenti ſolùm; ſed etiam effectuum quos recenſet Dioſcorides, ratione ſimilis. Primam quidem præcipuamque agendi vim lacrymæ tribuit; proximam tamen ſemini. Non quia caloris minus ſpirituumque ſeminalis ſuccus poſſideat; ſed quia terreis involucrorum partibus impeditus, exſerere virtutem non ita poſſit. Verè Theophraſtus, ſemina κυριώτατα, καὶ πρῶτα τῆς φύσεως ἔργα, præſtantiſſima refert & prima naturæ opera, illiuſque τελειούσης, jam perfectæ, non intra rudimenta nobilium functionum balbutientis: quippe quæ non calidi tantum vitalis; ſed formarum ipſarum compendia ſint. Igitur ut ramuli recentes, ita ſucci plena balſami ſemina, ſiquidem Spagyricis laboribus exercitatum nanciſcantur artificem, Opobalſamum dabunt, tam ſuavi odoris halitu; quam virium excellentia ſaluberrimum, jurèque Ariſtotelis illud hic obtinebit, ἐπιτελεῖν τὴν τέχνην, ἃ ἡ φύσις ἀδυνατεῖ, perficere artem, quæ natura non poteſt.

Quartò, laudabilis Dioſcoridi balſami ſuccus ὁ μὴ παροξίζων, qui non ſubacidus. Quemcunque enim talem guſtus deprehendit, propriam temperamenti ſymmetriam non obtinet. Detrimentum hoc non una; ſed plures accerſent cauſæ: fitque cum liquorem planta per ætatem jam affecta tulerit, eundemque protinus ab initio ἐλλείψει δυνάμεως τοῦ πέπτοντος, languore facultatis coctricis haud perficit, aqueas frigidaſque partes, non diſcutientis, non reſolventis. Aut optimum alioquin ſuccum, difflata pingui & aëria ſubſtantia, fervor ambientis exhauſit. Denique vaſis ab Opobalſami vetuſti fæcibus non purgatis,

ægatis, recentes lacrymas sordidus cultor immiserit, vitiosam hanc qualitatem paulatim induit. Mihi quidem balsami succus, qui sapore sic affectus fuerit; haud dum observatus, crediderimque proniorem in hanc mutationem fuisse, quem Aegyptus olim, & Palæstina, temperatiores quam Arabia provinciæ, dedere. Commune quidem est, dum à recenti ploratu effervescit Opobalsamum, calorque insitus heterogenea dispellit, ut vasis reclusis, acrem admodùm, & acidum vaporem naribus propinquis ingerat, quam subsequens exactior concoctio sensim mitigat. At nævus, de quo auctor noster, non vigorem insiti calidi; sed labem ejusdem, & impotentiam arguit.

Quintum est, quod in bono balsami succo exigit Dioscorides, ut sit εὐδιεος solvi facilis, aut liquari. Sic enim interpretantur vocem hanc, Attica eruditione viri principes, alias neque rei, neque auctori suo satis vindicandam. Hoc ipsum autem est, quod veluti sincerum deinde commendat idem Dioscorides, quodque aquæ, aut lacti inditum χεῖται ταχέως, funditur celeriter, & ut ex eodem hauserunt Arabes scriptores, Serapion, & Abensina, solvitur subitò ينحل بسرعة. Neque abs re hanc probandi liquoris conditionem expressit Anazarbæus. Quisque enim ejusmodi est, sensum gustantium facili penetratione celeriter afficit, &, ut cum veteri loquar Poëta;

—— per caulas omne palati
Diditur, & raræ per plexa foramina linguæ.

Imò quod pluris est, gravibus in morbis expeditum, desideratumque virium suarum specimen præbet. Improbus Itaque fuerit, quandò potiore sui parte, spiritu scilicet, & calore destitutus, terrenoque impeditus lentore, nec facilè dilabitur, nec tenues corporis meatus subire valet.

Addit his bonitatis indiciis λειότητα, lævitatem Dioscorides. Etenim cum humiditates plantarum, ut jam ante propositum, alias simplici crassitudine consistere tradiderit Theophrastus, alias autem in lacrymæ modum gigni, Balsami succum non aqueis illis, sed pinguibus atque oleaginosis annumerat,

quorum proprium eſt, lævitatem rebus aliis, & lubricitatem inducere. Hoc itaque nomine liquorem innuit, etiamnum recentem, palatum, parteſque quas imbuit, pingui lubricitate lenientem. Sequioris verò conditionis, qui craſſior, & ſpiſſitudine nimia digitos ungentis difficulter ſequitur.

Poſtremò, laudabilis Dioſcoridi balſami ſuccus, ὁ στύφων καὶ δάκνων μετρίως, qui adſtringit, mordetque mediocriter. Equidem cum nobilis hæc reſina, inimicum humano temperamento calorem non obtineat, guſtum non niſi blandè afficit, & modeſtè. At Dioſcorides ὀπὸν θερμαντικώτατον, ſuccum balſami maximè calefacientem conſtituit; ſed hac tenus, ut ligno, propriiſque fructibus conferatur. Nam ut in ligno parum, plus in fructibus caloris percipitur; ita plurimum ejus in ſucco dominatur. Optimè tamen Galenus, & hyperbolem Dioſcoridis veluti coercens, balſamum calefacere, & ſiccare exceſſu ſecundo ſcribit. Liquorem quidem ſubtiliorem eſſe partium, quàm ipſa planta, non adeò tamen calidum, quemadmodum quidem exiſtimarunt. Jam enim experientia ſatis cognitum erat viro diligentiſſimo, balſami ſuccum in nullo affectu, qui calore validiore indigebat, evidenter opitulatum fuiſſe, quod vim ægritudini parem non afferret. Inſiſtit præceptoris veſtigio Abenſina, cumque ligno ſimilem temperamenti normam adhibuiſſet, Opobalſamum ipſum, in principio calidorum tertii ordinis reponit, additque cum Galeno, ليس فيه من, الاسخان ما يظن non eſſe caliditamen in eo quam arbitrantur. Placidus igitur quâ mordicandi, quà ſtringendi in balſamico liquore effectus, quemque in ſenecta ætate vel exiguum exiguum exhibet, vel nullum.

Atque his bonitatis ſignis conſpicuum ſæpè obſervavi, quod etiamnum felix ejus proventu Arabia ſuppeditat Opobalſamum. Erat enim, quantum in tanto locorum intervallo fieri poteſt, virium ſuarum integritate recens, ſuavi adhuc odore validum, non heterogenei cujuſdam acceſſione adulteratum, clarum etiamnum, haud ſubacidum, facilè ſolubile, lævum, modicè adſtringens, & mordens.

Δολοῦται δὲ ποικίλως· οἱ μὲν γὰρ χρίσματα μίσγουσι αὐτῷ, ὥστε τὸ τέ-

τερεβίνθινον, κύπρινον, σχίνινον, σέσινον, βαλάνινον μετώπιον, μέλι, κηρωτὴν, μυρθίνην ἢ κυπρίνην ὑγρὰν λίαν.

Vitiatur autem per fraudem variè: ſunt enim qui unguenta ipſi miſcent, veluti terebinthinum, liguſtrinum, lentiſcinum, liliaceum, nucinum, metopium, mel, ceratum myrthinum, & liguſtrinum valdè humidum.

Variè per improbos emptores corrumpi ſolitam balſami lacrymam, καὶ πολλὴν δέχεσθαι κρᾶσιν, multamque capere miſturam, nec in Græcia adeo, niſi raró, ſincerum vendi, vetus Theophraſti querela eſt. Quid Dioſcoridis deinde, aut Plinii ævo, cum ingenioſus diſperdendis unguentis luxus, in tantum ſuaderet augere liquorem; Cum parum eſſet unguentum ſumere, ni bis die, terque, ne in corpore evaneſceret, renovaretur. Cum expeterent homines, quibus ſingulas corporis partes, atque etiam veſtigia pedum tingerent: tranſeunte fœmina odor invitaret etiam aliud agentes, metuque proſcriptionis latentes proderet: denique parietes balinearum unguentis ſpargerent, & temperarent ſolia. Ridicula voluptate, etiam cum honeſtiſſima judicaretur. Fœtor, inquit Satyricus,

Nunquam non mortalis erit mortalibus, unde
Exierint, & quo tendant diſcetur odore.

Superabat tamen hominum perfidiam ſummorum principum ſtudium: iidemque illi, qui herbarios ſuos in Creta inſula alebant imperotores, per præfectos ſuos, quibus Aegypti, & Palæſtinæ regimen commiſerant, genuinum Opobalſamum ad antidotorum compoſitionem facilè conſequebantur. Adeòque Galenus, inter optima alia quæ ſyntaxis nobilium medicamentorum exigebat, & mel Hymettium, & Opobalſamum Romæ olim obvium fuiſſe teſtatur.

Hodiè cum tanto ambitu non expetatur, non ea libido Arabes quidem vexat, ut ſalutarem lacrymam alieni ſucci fraudulenta miſtura vitient. At Cahirum poſtquam allata eſt, in ampliſſima urbe tot ſycophantarum manibus diſtracta, non uno modo redditur deterior. Frequenter Cypria, Arabicave terebinthina miſcetur, fraude, ut minus noxia, ita non difficulter cognoſcibili. Sic enim affectum, non per ſtillas; ſed len-

lento veluti fili tractu delabitur, odore debili, minuſque ſuavi, turbidum aſpectu, colore pallidius difficulter ſolubile, denſando lacti ineptum, atque inſtillatum veſtimentis, adhæſu tenaciore ſeſe jungit. Memini, & oleum zacconis à perfidis hominibus hic uſurpatum, quod veluti claritate, colorisque flavedine; ſic vulnerum jungendorum efficacia, ſucci balſamici æmulum. Eſt autem zaccon in Hierichuntis planitie naſcens pruni ſpecies, folio anguſto, & ſpinoſo, fructu myrobalano citrino ſimili, ex quo contuſo, vinoque prius irrorato, Arabes, & qui Solymis commorantur religioſi viri oleum dictum exprimunt. Dolus tamen facilè detegitur. Nam nec odor in illo, qui cum Opobalſamo vel comparatione dignus ſit, nec lactis portionem ullam cogit, quamvis ſapore aſperum, & adſtringens. Innatat liquorum aqueorum ſummo olei inſtar communis, vel ſtipatum, vel in radios concuſſu diſtractum. Laneis veſtibus inditum, ſeſe latius diducit & profundiùs inſinuat, vixque eluendam iiſdem maculam impingit. Itaque permiſtum Opobalſamo, tum fragrantiam ejus minuit, tum reliquis omnibus notis induit, quibus per olea & unguenta corruptus balſami ſuccus, à Dioſcoride mox deſcribetur. Tentatum idem oleo ex Mauritania, quod plurimorum annorum decurſu ſpiſſius redditum, conſiſtentia, colore flavo, vulnerumque levandorum efficacia, lacrymæ balſamicæ aliquantum ſimile. Cæterum cum aliis indolis ſuæ ſignis ab eadem plurimùm diſcrepet, vel mediocriter in Opobalſami δοκιμασίᾳ verſatus, vitium additum agnoſcet.

At veteribus in magna unguentorum aviditate, major adulterii libido fuit, eratque obſcuriſſimum vitium ſi terebinthinum miſcerent, aut lentiſcinum: manifeſtius ſi mel, cujus ſapor latere non poteſt: evidentiſſimum ſi liquida cerata: nequiſſimum item Plinio ſi gummi adderent. Pro cerato autem liguſtrino, cur, Pliniana imitatione, ceram Cypriam verterit Latine Ruellius, cauſa nulla fuit. Optimè Abenſina Dioſcoridis ſententiam expreſſit, cum balſami liquorem depravari ſcriberet, cerâ in oleo liguſtrino ſoluta, بشمع يذاب في دهن الحنا Liguſtrum enim communiter el hennà, Arabibus dictum. Plu-

res

res etiam Opobalsami fraudes se didicisse profitetur Galenus, & per quas vel peritissimis imponi potuerit; sed quas, hominum imposturas veritus, in publicum proferre non sustinuerit. Tales ex pini, terebinthi, abietis, pistacei stillaticiis liquoribus, oculata manus facilè concinnabit. Tutus nihilominus ab errore fuerit, quisquis in his technis consilium Galeni sequetur, & non simplici auctorum lectione contentus, velut ἐκ βίβλων ἐργάτης, in locis, quibus Opobalsamum lectissimum obvium est, non semel: sed sæpius illud examinabit. Qui partem optimi liquoris, vel ipse indè secum detulerit, vel per amicos spectatæ fidei, sibi conquisiverit: denique alias hoc nomine celebres lacrymas, cum sincero illo comparaverit, non de manifestis minus qualitatibus, quam agendi viribus sollicitus. Melius de posteritate meretur Dioscorides, qui signa proponit, quibus adulterantium dolos deprehendamus. Pergit enim, &

Ἐλέγχεται δὲ εὐχερῶς ὁ τοιοῦτος. Ἐπισταγεὶς γὰρ ὁ ἀκέραιος εἰς ἐρεοῦν ὕφος, καὶ ἐκπλυνθεὶς, κηλῖδα οὐ ποιεῖ, οὐδὲ σπίλον. Ὁ δὲ δεδολωμένος προσμένει.

Arguitur autem facilè qui talis. Instillatus enim sincerus in laneum pannum, & elotus, maculam non facit, neque notam: qui verò dolo vitiatus, immanet.

Discrimen itaque primum sinceri opobalsami, & olei unguentisque corrupti, quod sincerum vestibus instillatum, lotione sic auferatur, ut macula, vestigiumque non amplius oculis observetur. Contrarium enim obtinet in vitiato, quia vestimentis exceptum penitiùs se insinuans, & diffundens, vix delebilem lotione maculam exprimit. Hæret itaque pura lacryma, & quo suscepta primitùs fuit orbe, persistit; mox si calido eluatur, eximitur prorsus, & aboletur: si relinquatur, discussa parte tenuiore, minor indies evadit, jamque siccior ob calorem ambientis, etiam digitorum impulsu facilè resolvitur, & separatur, nulla superstite sui nota. Promptissimè tamen lotione tollitur opobalsamum, quod a recenti ploratu tenuius: non ita facilè quod visciditatem majorem adeptum est. Optimè suggerente Theophrasto, τὴν γλισχρότητα ἀντιληπτικὴν εἶναι: visciditatem apprehendendi vim obtinere: longè difficiliùs absce-

dit ſuccus, qui plurium annorum decurſu, terebinthinæ lentorem acquiſivit. Quamvis per ætatem ſpiſſior liquor, cum ejus gutta minus adhuc laneum textum ſubeat, reſiccatus deinceps, nullo negotio diſpellatur, neque indicium ſui proferat. Abenſina paucis; ſed abunde ad mentem Dioſcoridis, فانه ينقي لا يفعل الهويبه quando eluitur (qui ſincerus eſt) non parit maculam. Nam quæ ſubjicit in Latina verſione interpres, de conſervanda ſoliditate ejus in aqua, & ablutione à goſſipio, ſive Cotto ut ſcribit, textus Arabicus non habet.

Pejus implicuit Ruellius eos, qui cum fontes ipſos Pedacii accedere non potuerint, rivulis ejus jam turbidis, labra rigarunt. Nam cum allata Dioſcoridis verba Latinè tranſtuliſſet. „Merus (balſami ſuccus) in laneam veſtem fuſus, neque ma- „culam facit, neque ſi eluatur notam relinquit; vitiatus au- „tem inhæret. „Hæc, totidem verbis in vulgarem ſermonem verſa, dederunt auſam exploraturis opobalſamum, ut ſibi perſuaderent, non inſtillandum id eſſe per ſingulas guttas, ſed liberali manu largius infundendum: imo craſſum ex lana, villoſumque centonem, eodem penitiùs imbuendum. Sic denique exceptum liquorem, maculam facere non debere; ſed totum in ſpiritum, ſuavemque halitum diſſolutum petere cœlum, neque exuvias corporis, aut reſiduum ex ſe nævum relinquere. Poſtremo, illibatæ ſubſtantiæ ſuccum non inhærere: ipſumque adeò Proſperum Alpinum, cum Opobalſamo Arabico ad metam hic conſtitiſſe, utpote quod abſolvere planè ab inhæſionis crimine vix potuerit.

Sed hæc nihil ad Dionyſium. Quid enim apud Dioſcoridem noſtrum clarius, quàm ἐπίςαξιν requiri balſamicæ lacrymæ, non ἐπίχυσιν, ut ſtilletur ſupra laneam veſtem, non ut effundatur, cum eam in probationibus ob pretii magnitudinem largiùs prodigere minimè deceret: excuſationemque adeò Ruellius nullam hic inveniat. Multò minus, quod inconvenienti metatheſi, τὴν ἔκλυσιν, elotionem, quam Dioſcorides præmittit, à maculæ inductione ſejunxerit, retuleritque ad vocem σπίλου. Unde inſedit animis diſceptantium opinio ſincerum

Opo-

Opobalſamum maculam non parere. Sed miſſo ex alieno παροράματι profecto errore, adſevero maculam induci veſtimentis, etiam ab optimi nobiliſſimique Opobalſami gutta. Qui enim ſecus fieri queat ? cum ſpiſſitudinem obtineat hic ſuccus, & colore quem obtinet proprio ſe repræſentet, ad quem delendum veteres lotionem exigunt. Hoc igitur ipſum eſt, quod Dioſcorides reſpexit[1], ſcilicet elui poſſe a ſincero opobalſamo cotractam maculam, quam qui ſine ablutione totam in ſpiritus abire contendunt, illi palàm cum Ariſtophanæo Socrate, ἀεροβατοῦσι, ambulant in aëre.

Cæterùm quæ maculæ, eadem & inhæſionis ratio habenda. Neceſſe enim eſt ſuſceptam lanea veſte lacrymam inhærere, quæ tota pinguis per naturam, tota viſcida exiſtit: eoque tenacius inhærere, quo lentor ejuſdem per ætatem magis increvit. Attamen quicquid ejus adhæſit, non dilatabit ſeſe, & majore indies fœditate olei inſtar diffundet. Non ſic permanebit, quin adhibita lotione expurgari queat. Atque hoc ſignum, quo ab oleis omnibus intactum ſe demonſtrat opobalſamum, in Arabico puro clariſſimè refulget, utpote cujus macula, ſiquidem recentior liquor fuerit, ſimplicis calidæ contactu facilè tollitur. Neque aliter de hoc gnoriſmate judicavit Proſper Alpinus, utique poſtquam debito modo & tempore factis exprimentis cognoverat, delebilem eſſe incorrupti ab oleis opobalſami nævum. Nam ipſum quod attinet pannum, Arabes quidem è lino, ſerico, goſſipio, piliſque caprarum contextum, promiſcuè in lacrymæ probatione uſurpant, nec dubium, facilius eam ſic abſcedere: quamvis etiam in laneo ſinceritatis fidem exhibeat.

Γάλακτι δὲ ἐπιςαγεὶς πήγνυσι τοῦτο, ὅπερ δεδολωμένος ὀυ δρᾷ.

Lacti verò inſtillatus denſat illud, id quod dolo corruptus non efficit.

Ac ſiccis quidem corporibus inditum opobalſamum, hoc ſpecimine ſinceritatem ſuam tuebitur. Subjungit porrò Dioſcorides, quid liquidis inſtillatum præſtet idem, & primo immiſſum lacti. Refert itaque ſimplicem balſami liquorem lac cogere, idque vitiatum haud efficere, eximia ſanè & ſingulari

ſibi

ſibi facultate. Nam veluti propoſito jam indicio, juxta cum aliis lacrymatis, reſinoſiſque ſuccis, ab oleorum miſtura intactum ſe convincit; ita lactis condenſatione propriam magis naturam, indolemque manifeſtat. Hæc verò condenſatio, non de coagulatione propriè accipienda eſt, qua lac per admiſti coaguli particulam, veluti gelu vinctum hæret, figiturque totum; ſed de ſpiſſatione & condenſatione partium lactis, opobalſamo concreſcenti propinquarum, quam cum Proſpero Alpino, debilem, imperfectamque coagulationem haud immeritò nominare libet. Equidem compactionem illam, quæ coaguli facultatem æquaret, etiam in recenti admodùm, optimoque balſami liquore nunquam factis experimentis cognovi, quamvis haud exiguam lactis portionem cogeret. Nec veterum quiſquam hanc coaguli energiam, opobalſamo literarum monumentis tribuit, aut ratio aſſignavit ulla. Quomodo enim pares afferant compingendi vires, quæ tam diſſimilis ſunt naturæ? Miſcetur enim lacti coagulum promptiſſimè, utpote eidem homogeneum, & Ariſtotele quoque finitore, γάλα ἔχον ἐν ἑαυτῷ πῦρ, lac habens in ſe ignem. Itaque factu facillimum eſt, cum ſale ſubtiliſſimo, ſpirituque πηκτικῷ familiarem ſibi ſubſtantiam quaqua verſum penetrent, eamque ſibi alligent undique,

—— *ut liquefacta coagula durent.*

At non ea balſamicæ reſinæ conditio eſt, quæ pinguis, & acria, nihil magis quàm rerum aquearum conjugium aſpernatur: adeòque lacti comminùs inſtillata, non illi ſe miſcet; ſed celeri motu per ſummum ejus explicita, tenuem veluti in telam diducitur, tumque partim frigidi contactu, partim exhalante repentè ſpiritu debilitata, ſi quid roboris ſupereſt, quo cogat, aut denſet; in propinquas ſibi lactis partes tantum diffundit. Neque adſtringendi facultas, ſub qua concretionis opera plurimùm proficit, ſingularem in Opobalſamo ἐξοχὴν ſortita eſt, quam optimo illi non niſi mediocrem Dioſcorides adſcribit.

Accedit, eundem uſurpare verbum πήγνυσθαι, cui optimè reſpondet Arabicum illud اجماد: eoque non ſimpliciter τὸ ἐμπιτυάζειν, coaguli inſtar congelare; ſed latioris ſignificati comple-

plexu, quamcumque compactionem, concretionem, condensationemque passim Græci scriptores exprimunt. Aristoteles, πᾶν τὸ ὡρισμένον, καὶ τὸ συνεστηκὸς, ἢ μαλακὸν, ἢ σκληρὸν, ταῦτα τῇ πήξει εἶναι. Rem omnem, ait determinatam, & consistentem, aut mollem, aut duram, concretione talem esse. Cumque de particularibus sermo est, πήγνυται τὸ μέλι ὑπὸ ὕδατος, spissari densarive mel ab aqua: τὸ ὀπτόμενον κέραμον πήγνυται ἐξιόντος τοῦ ὑγροῦ: coctum fictile compingi exeunte humido. Utitur eodem frequentius Theophrastus, cumque de resinosis loquitur liquoribus, non eandem, inquit, omnium esse horam τῆς ἐντομῆς, καὶ πήξεως, incisionis, & concretionis: copiosiorem esse item humidi fluxum, in iis, ὧν αὐτόματος ἡ πῆξις quorum sponte facta est condensatio. Denique hunc ipsum, de quo agimus balsami succum, Strabo, ἀναλειφθέντα εἰς κογχάρια λαμβάνειν πῆξιν, receptum parvis conchis, acquirere spissitudinem scribit. Quæ cum ita sint, & vel in optimi opobalsami gutta, mira illa coaguli vis nec sit, nec persistere queat, qua subditi lactis magnam quantitatem parva mole veluti congelat, atque immobilem efficit, nec Dioscorides, atque Avicenna, quicquam ejus sigillatim exprimant, non est quod Plinium, multa hic ἀκυρολέγως proferentem, de propriè sic dicto, perfectoque coagulandi effectu interpretemur.

Causam condensationis qui communiter expendunt, ad partium lactis balsami succo subjectarum exsiccationem, cum Aristotele respiciendum monent, qui verè sanguinem fibris carentem, οὐ πήγνυται ὅτι οὐ ξηραίνεται, non concrescere dicit, quia non siccatur: ipsumque πήγνυσθαι ξηραίνεσθαι πῶς, concretionem esse exsiccationem quodammodo, sive ea manifestam humidi consumptionem excitet, sive ἄδηλον διαπνοὴν & imperceptibilem. Efficit eam tam calor, quam frigus. Calor quidem humorem absumendo; frigus calorem expellendo, cum quo pars humidi tenuior pariter facessit. Neque obscurum est, utrumque obtinere in balsamico liquore, qui calore suo portionem lactis tenuiorem discutit, eodemque mox exhalante, prævalente jam frigido siccoque elemento, partem propinquam lactis cogit, ipsumque pariter concrescit. Optimè Hermetici

metici πῆξιν corporum naturalium, inſito iiſdem ſali, tanquam propiori cauſæ tribuunt. Accipiendum autem hic ſal γενικῶς, pro ſubſtantia miſti terrea, à calore plurimùm attenuata, per quam aptitudinem conſequitur, promtè & ipſum concreſcendi, & aliena quoque corpora, quibus humore, ſpirituque mediantibus communicatur, ſimilem in modum afficiendi. Ita ſaccharum, chalcanthum, nitrum, diſcuſſo per quem diluebantur humore ſupervacuo, tum ex ſe coagulantur, tum ea quibus condimentum præbent, denſant ſecum, atque indurant. Hoc ipſum itaque Opobalſamo congenitum ſal, dum evaporat odoratum ejus ſulphur, concreſcit, ſibique conjunctas affinitate naturæ lactis partes colligit, ac conſtipat.

Cæterùm hanc denſandi lactis proprietatem, non eodem ſemper vigore poſſidet balſami reſina. Potentius agit quæ recentior, quia terreas partes concretionis auctores, calor vix dum rerum potitus, in ordinem haud redegit, atque ut cum Chymicis loquar, Mercurius ſpirituſve acidus, ſalium ſubtiliſſimorum vehiculum, nondum ab inſito ſulphure ſatis domitus. Debilior actio eſt, cum acquiſita humidi nimia viſciditate, vires ſuas expedire terreæ partes nequeunt: lentoque jam phlegmate, veluti compedibus induta ſalia, ὁρμὴν naturalem, impetumque non promunt. Major autem hæc cogendi lactis potentia, in Syriaco veterum Opobalſamo fuerit, an in Arabico noſtro ſit, non ſatis liquet, cum alterius defectu comparatio facultatum fiere nequeat. Mihi probabilius, Syriacum his viribus præcipuè polluiſſe, cum in temperatiore productum climate, partium frigidarum pluſculùm poſſideret, nec clementior calor ſpiritum ſalium hoſpitem immoderatiùs exigeret.

Actio ipſa condenſationis, haud iiſdem abſolvitur monumentis temporis. Celerior eſt, cum tenuior balſami liquor, adeoque ſolutu promptior, viribuſque penetrandi inſtructior. Tunc enim vix peractâ ἀποζέσει, nondum cœnum ſuum à cœlo diſtinxit, ſpirituſque digeſſit, ſalibus tartareis aſperſos. Tardiùs ergo fit concretio, quum per cauſas contrarias mora fit.

Aben-

Abensinæ interpres vetus, experimentum, inquit, olei balsami est, congelatio lactis, statim, cum super illud destillatur. At codex Arabicus Medicæus, particulam, statim, non habet, sed Διαῤῥήδην, دهنه اجمد اللبن اذا قطر منه علي لبن Pinguedo ejus cogit lac, quando stillat ab eo super lac.

Ἔτι ὁ ἀκέραιος ἐπιχυθεὶς γάλακτι ἢ ὕδατι χεῖται ταχέως, καὶ γαλακτοῦται, ὁ δὲ δεδολωμένος ἐπιπλεῖ καθάπερ ἔλαιον συστρεφόμενος ἢ διαχεόμενος ἀστεροειδῶς.

Amplius qui sincerus, infusus lacti aut aquæ funditur celeriter, fitque lacteus: at per fraudem vitiatus innatat sicut oleum, conversus, & diffusus in modum stellæ.

Tandem quid communiter aquæ & lacti inditum præstet Opobalsamum sincerum, persequitur porrò Dioscorides. Hic verò effectus tanti est apud Arabes, ut vel eo solo evidenter se proferente, indubitatæ bonitatis liquorem emptoribus ejus spondeant. Ac primùm quidem sincerum balsami succum, aquæ aut lacti immissum, celeriter fundi scribit; quibus ex amussim respondent Abensinæ verba, ينحل بسرعة solvi cum celeritate, ut momentum rationis vix habeat interpres Latinus, cur receptissima verbi significatione posthabita, non solutionis; sed mistionis in aqua & lacte meminerit, quo sensu dum ab orbita veri non parum secedit, ducit etiam secum in plexus, quotquot in eandem sententiam concedunt: quibus opinionem peperit, jungere sese intimè lacti & aquæ opobalsamum: eademque viribus suis undique imbuere, id quod a veritate alienissimum est. Quamvis enim hoc dem, promptè misceri aliis, quæ facilem admittunt solutionem; id hactenus tamen concesserim, ut sint ὁμοιομερῆ, quæ coire debent, & substantiæ cognatione invicem devincta. At ea lacti, & aquæ cum Opobalsamo non intercedit. Nam cum hoc aëriæ, spirituosæque substantiæ plurimùm possideat, lac & aqua frigidioris elementi viribus prævaleant, difficilis semper, & infirmus concurrentium nexus est. Itaque si cominus aquæ aut lacti balsamica gutta admoveatur, non mergitur, non miscetur; sed simul atque utrumvis contingit, in summo sese æquore diffundit, ac dilatat. Ex alto si destilletur eadem, pondere suo abrepta

mergitur quidem; sed mox superficiem repetit, atque in eam se expandit.

Funditur ergo pinguis hæc lacryma; sed funditur ταχέως celeriter. Quamvis enim resinosi liquores alii, per aquæ superficiem sese explicent; nullus tamen, vel antiquitus, vel hoc primùm ævo cognitus, tam expedito, tamque celeri motu, aquæ lactisque summum occupat. Conferantur sinceri ac recentis opobalsami, tum ex abiete, pino, & terebintho resinarum in aqua & lacte expansio, patebitque clarissimè, quàm

—— nil tremulis facere artibus hædi
Consimile in cursu possint; & fortis equi vis.

Tanta enim in dissolutiònis velocitate differentia est, ut balsamici liquoris guttula recens, momento quasi temporis diffundatur, quo resinæ reliquæ non nisi lento passu prorepunt. Accedit huic celeri solutioni amplior dilatatio, cum vel unica opobalsami lacryma. cyatho satis capaci receptam aquam, tenui pellicula totam obvelet. Cur autem aqueis liquoribus inditum hoc medicamentum celeriter disjiciatur, non satis, fateor, explicitum est. Vero tamen simillimum videtur, cum recentis hujus succi colliquatio, nulla vel arte, vel agitatione indigeat, fieri eam ob motum partium spirituosarum & calidarum, naturali dissidio contactum aqueorum aversantium. Hæ, dum velut è centro per radios ad circumferentiam abripiuntur diducunt ilicet, distrahuntque secum liquorem ipsum, cui amico naturæ fœdere conjunguntur. Itaque deminuitur hæc actio, cum in eodem, ut poeta loquitur Carus,

—— minutatim vires, & robur adultum
Frangit, & in partem pejorem liquitur ætas.

Abscedunt enim paulatim ea, quæ Hippocrates ὁρμῶντα σώματα nominat, sicque lentore suo præpeditus succus, ad expansionem redditur difficilis: maximè si robore suo jam defectum Opobalsamum, aquæ aut lacti intensius frigidis instilletur.

Cæterùm dissolutionem balsamicæ resinæ, excipit ejusdem condensatio, cujus ratio præcedentibus jam exposita. Huic conjungit Dioscorides τὸ γαλακτοῦσθαι: lacteum fieri: signum e-

xi-

ximium, quodque ſucci concretionem pari velocitate comitatur. Nam ſimul atque in membranulam hic extenſus eſt, non aureus amplius, non flavus; ſed manifeſto pallore decolor conſpicitur. Tunc verò ſtyli cuſpide recollecta gutta, (nam colligi diſſoluta integrè poteſt) etiam evidentiore candore lacteum ſuccum exprimit. Nec deeſt mutationi ratio. Nam ut in humano corpore, florem naturalis coloris leve ſpirituum deliquium carpit, & per ægritudinem aliquam repente ingruentem, nitor ille,

Ac fulgor teneris qui radiat genis
Momento rapitur ——

Ita hic aureum Opobalſami ſplendorem ſpirituoſi ſulphuris effluxus lacteo pallore commutat.

Habet itaque hæc lacryma, ut præ reliquis hactenus cognitis reſinis celeriter ſolvatur, ampliter dilatetur, & coloris etiam citam inſignemque mutationem ſubeat. At igne elicitum è juniperi baccis oleum, ſimili facultate præditum conſpicitur, cum celeri motu ipſum quoque per aquam diffundatur: inventique à curioſis hominibus liquores, qui tum lactis aliquid cogere, tum aquis infuſi lacteum candorem æmulari cernebantur. At hæc non efficiunt, ut vel balſami liquores diverſos nobis præbeant, aut in genuina lacryma ſuſpectam integritatis fidem reddant: facilèque patimur, junctim poſſidere Opobalſamum, quæ in aliis ſeorſim occurrunt, & ſingula. Sint enim quorum maculæ promptè lotione tolluntur, quæ lac coagulant, quæ celeriter in aqua liquantur, quæ colore lacteſcunt: imò quæ manantibus tam à temperamento, quàm à tota, ut cum Galeno loquar, ſubſtantia facultatibus paria præſtent. Opobalſamum tamen aliud genuinum habendum non eſt, quàm reſinoſus ex ipſa balſami planta ſuccus. Qui probus utique fuerit, ſi viribus ſuis etiamnum pollet, adeoque ſuavem ligni fructuumque ſuorum odorem ſpirat, linguam mordicando atque adſtringendo mediocriter afficit. Sincerus item, ſi maculam pariat lotione delebilem, lac cogat, denique aquæ aut lacti immiſſus celeriter fundatur, extendatur, albeſcat.

Subjungit porrò Dioscorides succum balsami, dolo vitiosum, olei instar innatare, converti, atque in stellæ modum expandi. Confirmat idem, & verbis propemodùm iisdem Abensina, cum scribit,

المغشوش يطفو مثل الزيت ويجتمع او يتفوق فيصير بمنزلة الكوكب Innatat (adulteratus) sicut oleum, & summum occupat, idque fit similitudine stellæ. Nam cum recentis legitimique Opobalsami gutta quaquaversum exporrigatur, occupetque celerrimè oram vasis omnem, haud reperit quo se proferat ulterius, adeoque nullis distractum radiis, simplici continentis corporis ambitu definitur. Ne senio quidem languidior balsami liquor olei volutatus in aqua exhibet. Nam in frigidam conjectus petit fundum; in calidam, modicè dilatatur: in fervidam missus, discussis ilicet spirituosis reliquiis, vix dissolvi amplius potest. Memorabile item quod addit hic Dioscorides,

τῷ μὲν τοι χρόνῳ ὁ ἀκέραιος παχυνόμενος ἑαυτοῦ χείρων γίνεται. Πλανῶνται δὲ οἱ νομίζοντες τοῦτον ἀκέραιον ἐπισταγέντα ὕδατι χωρεῖν εἰς βάθος πρῶτον, εἶτα ἀναπλεῖν εὐδιάχυτον.

Cum tempore verò sincerus crassefactus, se ipso deterior fit. Hallucinantur autem qui existimant, hunc sincerum super aquam stillatum, petere fundum prius, deindè sursum meare, facilè solubilem. Refert eadem ex auctore nostro Abensina, totidemque verbis,

يغلط من يظن ان الخالص اذا قطر علي الما يغوص اولا في عمقه ثم انه يطفو عليه وهو غير منحل

Errat qui existimat sincerum, cum stilletur super aquam descendere primùm in fundum, deinde remeare super eam, estque hic sine solubilitate, ac bonitate. Purum itaque balsami succum, ætatis melioris decursu jam crassefactum, fieri deteriorem, verè nimis, ac seriò fatetur Dioscorides, ut Crateti vetustissimo Comico meritò applaudendum sit, qui

Ὁ γὰρ χρόνος μ' ἔκαμψε τέκτων οὐ σοφός.
Ἅπαντα δ' ἐργαζόμενος ἀσθενέστερα.

Me, inquit, tempus incurvavit, faber haud bonus, omnia quippe efficiens imbecilliora.

Quid

Quid igitur? non incolumes permanent in genuina balſami reſina notæ illæ a Dioſcoride nobis commendatæ, quibus indolem ejus ad veri obruſſam exigimus? Ita iis ſane videatur, qui propoſita junctim ſigna, pro differentia nobis objiciunt, εἰδοποιὸν ſpeciem rei conſtituentem, quæ Porphyrio præceptore, ἄλλο, οὐκ ἀλλοῖον, alium, non diverſum efficiat Opobalſamum, non magis admittat & minus, non ætatis, temporiſque mutationibus obnoxia ſit, ut varietas quidem in calorem, ſaporem, odorem, innatationem, aliaſque notas cadere queat, non queat in maculæ delebilis productionem, lactis concretionem, celeremque liquationem. Sed hæc plura ſunt, & majora, quam ut iis capiendis Opobalſamum par eſſe poſſit. Nam cum liquor hic non ſit in æternarum ſubſtantiarum cenſu, quibus, ut verè docuit Ariſtoteles, τὸ ἐνδέχεσθαι τῷ εἶναι μηδὲν διαφέρει, eſſe & potentia non differunt; ſed propter communem caducis materiæ labem, corruptioni ſubjectum. Neceſſum eſt, ut in ſe ipſo habeat, cujus ductu poſt exortum ſuum abeat ad occaſum, & fortuitorum etiam occurſu rapiatur eodem. Quemadmodum autem optimum factum, collectis balſamici ſucci facultatibus & affectionibus, ab aliis eundem curioſè diſtinguere, cujus non ſecus ac de plantarum partibus aliis ſenſit Ariſtoteles, οὐκ ἔστιν ἀκριβὴς ὁ λόγος, non eſt ſatis exactè cognita ſubſtantiæ ratio; ſic iniquum eſt, qualitates naturales, quæ ſeorſum ſpectatæ, ne propriæ quidem ſunt, in formarum eſſentialium ordinem redigere.

Sed revera in nobili hac reſina, nihil eſt quod vim temporis, adeoquè ætatis effugiat: nihil quod locorum, cultuſque varietate, mutationem accidentium non admittat: ut quæ coloris, odoris, ſaporiſque diſcrimen invehunt cauſæ, varient pariter, intendant, remittant qualitates, actioneſque reliquas. De craſſitie, per quam ſinceriſſimi alioquin ſucci conditio redditur deterior, fatetur Dioſcorides. At hanc duo conſequuntur; adhæſio ſcilicet in pannis pertinacior, quæ deinceps elotionem ſecum trahit operoſiorem: tum ſolutionis, expanſioniſque difficultas, veluti in allatis ſuperius abundè expoſitum. Neque aliter de lactis condenſatione ſentiendum eſt, ſive hanc

hanc viri docti a temperamento deducant, sive totius naturæ viribus acceptam referant. Nam terreæ partes, acquisita per senectutem humidi viscididitate illaqueatæ, quò se exporrigant, tanto minus reperiunt, quanto major spissitudo liquorem compingit. Nec constantiores hercules sunt, manantes à tota substantia facultates, ut crebrò nimis in alexipharmacis, catharticis, aliisque pretiosis medicamentis experimur, & salutaris scientiæ parens ἐμπειρία dudum detexit. Credant itaque Dioscoridi citra exceptionem fidei probatissimæ testi: credant Abensinæ, qui disertè,

للعتيق فلا قوة له الا وهي قوة يسيرة

In condensato antiquo, non est, inquit, robur partium, quod sit robur efficax: sciantque balsami etiam purissimi liquorem, per varios ætatis casus, quamvis externus fortuitorum impetus non accedat, notis quotquot obtinet omnibus, varium se præbere, atque, ut cum Aristotele loquar, ἀορίστως ἔχειν.

Porrò explodit Dioscorides errorem eorum, qui sincerum quidem; sed longiore tempore crassefactum Opobalsamum prius fundum petere arbitrabantur, deinde sursum remeare, facilèque dissolvi. Nam quodcunque hujus conditionis est, aucto jam frigidioris elementi pondere, fertur deorsum, etiamsi non eminus; sed comminus aquæ inditum fuerit; & citra validum projicientis impulsum. Tum verò, si partibus aëriis non dum penitùs destitutum, languide, tardèque sursum nititur, tardè solvitur, nec tenuem undique in telam panditur; sed olei instar, intra exiguum orbem coercitum, innatat. Quod si spirituosis partibus fortior concretio vim extremam intulerit, non sursum contendit, perque summum aquæ deducitur; sed in fundo persistit, &, ut Pythagorei olim sentiebant, ἐν Διὸς φυλακῇ, in Jovis carcere.

Sed hic Plinius nobis in pleno cursu remora objicitur, qui succum balsami probatum in aqua sidere, scriptum reliquit. Hunc Saladinus sequitur, & Setus, & quotquot posthabitò substantiæ Opobalsami examine, simplici auctorum assertione ducuntur

— *ceu nervis alienis mobile lignum.*

Mihi quidem Plinius etiam inter eximios scriptores locum suum

ſuum retineat; minimè tamen Dioſcoridi atque Abenſinæ in materiæ medicæ πραγματείᾳ ἔμπροσθεν ὅπερ αὐτῶν γέγραπται καλῶς: ἀλλὰ ὅπερ ἁπάντων οὕτως οὐδενὶ multa vetuſtiores (de ſimplicibus medicinis) benè ſcripſiſſe; neminem tamen omnium æquè benè de omnibus. Alter ingenio, judicioque princeps, quemadmodum de ſalutaris ſcientiæ præceptis; ſic de remediorum uſitatiorum facultatibus, non minus probanda eddit, quàm

Pythia quæ tripode ex Phœbi, Lauruque profatur.

Quærant, per me licet, viri docti, quo diſſentientem Plinium, cum præſtantiſſimis auctoribus in gratiam reducant. Ego mille mendis, erroribuſque fœdato ſcriptori manus haud commodo, cujus maculis delendis, ſe vix parem agnoſcit eruditorum phœnix, Salmaſius. Dioſcoridi noſtra præter experientiæ certiſſimam fidem abundè patrocinatur ratio, quæ pinguem aëriamque lacrymam, quamdiu nativam ſervat indolem, ſummum aquæ occupare debere, (niſi externa vis deorſum cogat) tam ſuperantis elementi viribus; quàm recentium omnium reſinarum exemplo, penitiſſimè convincit. Igitur maculam oleorum inſtar non facere, lac denſare, celeriter diffundi, olei inſtar haud innatare, propoſitæ a Dioſcoride balſamicæ ſinceritatis notæ, cum in Arabico ſimplici dohen baleſan, quamdiu provectioris ætatis vitio nondum exhauſtum eſt, optimè omnes ſe manifeſtent, neceſſario relinquitur, eundem omninò eſſe cum illo, quem veteres agnoverunt, ſuavem è Palæſtina, pretioſumque balſami liquorem.

His expenſis pergit ad Xylobalſami, & Carpobalſami, adeòque ligni fructuumque balſami examen: & lignum, inquit, quod Xylobalſamum vocant, probatur recens. Enim vero de junco, calamoque aromatico quod ſcripſit Theophraſtus, παρακμάζειν ταχὺ, citò à vigore ſuo deſciſcere, de balſami ſurculis meritò fatendum, qui niſi recentes ſint, ob facilem partium tenuium diſſolutionem, quas tum fervidius Arabiæ clima, tum ſub acriore ſole longius deindè iter imminuit, conceptæ de ſe virtutum expectationi, Europæis raro ſatisfacere poſſunt. Addit laudari λεπτόκαρφον, ſurculo tenui præditum.

 Hoc

Hoc enim ipsum illud est, ut superius explicitum, cujus vegeta magis natura, nec dum cultu diuturniore effœminata, quodque succo meliore perfusum, Πυῤῥὸν, ἰνῶδες, τραχὺ, πνέον ὀποβαλσάμȣ, suave olens, rufum, asperum, idque externa corticis scabritie: denique Opobalsamum spirans, quia sic indicium exhibet certissimum propriæ stirpis, roboris item præsentis, & unguentis apud veteres nobilioribus aptum erat, quibus incoquebatur. Prostant hi opobalsami surculi, notisque allatis optimè respondentes, in Venetis, Siculis, Hetruscis, & Massiliensium emporiis, iique probatissimi, si in Cahiro emantur recentes, & expeditior deinde ex Aegypto, breviorque vento secundo navigatio contigerit.

Fructus præterea sive carpobalsami, necessarium incidisse usum refert Dioscorides, quoniam & unguentis adhibebatur, & immiscebatur antidotis. Eligendum autem monet ξανθὸν, sive id rufum interpretemur, sive flavum. Nam externo folliculi ambientis colore, surculis rubentibus fructus similis est, & intrinsecus, membrana succum melleum propiùs asservante, flavescit. Plenum denique, cum non corticum, sed inclusi potissimùm succi gratia carpobalsamum expetatur. Quamvis autem possibile non sit, ut idem ex Arabia in Europam transmittendum, desideratam ab utilissimo succo plenitudinem exhibeat, validis causis discussioni ejusdem incumbentibus, secus quàm olim contigit, cum in Palæstina, atque Aegypto, Græcis, Italisque hominibus obvium esset. Satis tamen in tanta locorum intercapedine, probabilis existimandus fructus balsami, qui nondùm penitùs exsuccus, & arefactus deprehenditur; nec odore adeò proprio, saporeque destituitur.

Jungit Dioscorides plenitudini carpobalsami amplitudinem & pondus. Subest enim utrique horum major odorati succi copia, qui veluti in minore fructu minor; sic in leviore quoque magis absumptus est. Magnitudinem ipsàm haud exprimit Anazarbæus, disertè verò Theophrastus, παρόμοιον τερεβίνθῳ, καὶ μεγέθει καὶ σχήματι καὶ χρώματι, assimilem terebintho tradidit, magnitudine, figura, colore. Similem magnitudine: nam cum è duabus terebinthi fœminæ generibus, altera lentis specie

fru-

fructum edat, altera fabæ, priori utique non ineptè carpobalſamum comparaveris. Similem quoque retulit ſchemate fructum, quo ad rotundam ſe figuram componit. Similem denique colore, qui in extima membrana rufus apparet. Porrò carpobalſamum guſtu mordax commendat Dioſcorides, & πυροῦν, fervore ſive acrimonia linguam feriens; ſed μετρίως, moderatè: quam vocem malè interpretes a guſtabili qualitate ſemotam, conjungunt odori. Nam ſuccus balſami, quamvis Dioſcoridi θερμαντικώτατος, maximè calefaciens dicatur; blanda tamen per ſe cùm adſtrictione, tum mordacitate guſtantem afficiat: blandius idem præſtiterit fructus, qui agendi viribus δευτέραν δύναμιν, ſecundariam potentiam adeptus eſt. Tandem Opobalſamum redolere fructus debet, quoniam hoc involucris ſeminis largiùs, quàm reliquis partibus plantæ natura congeſſit: unde neque ita facilè diſſipabilis in eo fragrantia, nec debilis obſervatur, veluti in ſurculis, ſole acriore extenuatis. Neque adeò abs re Theophraſtus, εὐώδες σφόδρα καὶ τοῦτο, καὶ μᾶλλον τοῦ δακρύου, carpobalſamum benè odorum & ipſum eſſe prodidit, & magis quàm lacrymam, utpote quod exquiſitius ab inſito calore ſubactum liquorem, ſpirituque plenum contineat: quamvis accuratiſſimus ſenex de præmaturo, admodumque recenti balſamico ſemine intelligendus ſit.

Cætera viſum quidem Galeno fuit, lignum fructúſque balſami adulterio haud obnoxia eſſe: monet tamen ingenuè Dioſcorides, quid callidi olim impoſtores hic quoque auſi fuerint. Nam aſportari, inquit, è Petra oppido ſemen hyperico ſimile, quo carpobalſamum vitiatur, cognoſcique fraudem; quod illud majus ſit, inane, ἀδύνατον, facultate, viribuſque deſtitutum, πεπερίζον τῇ γεύσει, ſapore piperis. Cum verò non percepiſſet Dioſcorides, quid eſſet, quod per fraudem ſubſtituebatur; ſed cui id ſimile fuiſſet, exiſtimarunt viri doctiſſimi, aut terebinthi ex Arabiæ Petra delati ſemen ſubſtitui potuiſſe, quod veluti genuino carpobalſamo colore, figura, magnitudine; ſic lenticulari hyperici ſiliquæ diſſimile non eſt: aut ex eadem regione ſylveſtris balſami fructum ſupponi. Quorum

alterutrum si ita fuit, innoxia sanè fraus extitit, ob naturæ, virtutumque inter hæc singularem conjunctionem.

Sequitur naturalium affectionum descriptionem, actionum particularium explicatio, variisque in morbis profligandis utilitates summæ. Hanc etiam inter veteres optimè omnium, & diligentissimè recenset Dioscorides, cujus vestigia pari passu Abrabum princeps pressit. Orditur autem à liquore, cui δύναμιν ἐνεργεστάτην, vim efficacissimam tribuit, utpote qui maximè calefaciat. Hoc verò qua ratione determinandum sit, habito ligni, fructuumque respectu, satis superius ex Galeni, & Abensinæ sententia declaravimus, Inter particulares effectus, abstersionis meminit, τῶν ἐπισκοτούντων ταῖς κόραις, eorum quæ tenebras pupillis offundunt. Quo nomine, licet innuere videatur sordium remotionem, exterius è regione pupillæ ceratoiden oculi tunicam obfuscantium: interpretandus tamen etiam de discussione excrementorum pituitosorum, circa uveæ membranæ oras, & in ipsa pupilla obhærentium, cumque visionis discrimine spissitudinem acquirentium. Imò, quid velit hic Dioscorides optimè declaravit Strabo, cum Opobalsamum τὰς ὑποχύσεις, ἀρχομένας, καὶ ἀμβλυωπίας suffusiones incipientes & hebetudinem oculorum solvere scribit. Apponitur oculi affecti palpebris, molli linteolo illitum: cumque medicamenta hypochymati exactius convenientia, non solùm tenuius humidum discutere debeant; sed etiam crassefacta attenuare, atque indurata remollire; balsamica substantia tàm calore suo, quam pinguibus resinosisque partibus, malo oculorum enarrato modis omnibus egregiè opitulatur, saltem incipiens sit affectus. Nam quæ pedem jam fixit ægritudo, sine chirurgia tolli nequit. Addit Strabo, eandem λύειν τὰς κεφαλαλγίας θαυμαστῶς, solvere mirè capitis dolores. Neque enim obstat, quod scripserit idem, Arabes suaveolentium rerum usu stupore corripi, qui graveolentium adhibitione removendus sit. Etenim

Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Ultra quos, citraque, vel saluberrima remedia vertuntur in perniciem. Rectè Hesiodus.

Πάν-

Πάντων μέτρον ἄριστον, ὑπερβασίη δ' ἀλεεινή.

Juvat autem Opobalsamum, qua assumptum, qua exterius admotum. Assumptum, quia redintegrata cibi digestione, vaporum ad caput ascensus minuitur; admotum verò, quia collectos vapores discutit, & resolvit. Matricis refrigerationibus porrò mederi testatur Dioscorides, cum Cerato adhibitum rosaceo, menstrua mulierum, secundinasque ducere, & extrahere fœtus, quæ partim calori, qui recentiore adeoque tenuiore succo magis penetrabilis, partim suavi ejusdem halitui, quo uteri expultricem roborat, accepta ferenda sunt. Rigores illita solvit, facta vaporum putridorum dissipatione. Ulcera sordibus fœda purgare, chirurgis cognitissimum est. Per os item acceptum Opobalsamum ventriculi facultatem concoctricem adjuvat, cietque urinas, undè inter calculos minuentia, eaque selectiora dudum inclaruit: quippe, quod non tantum penetrabili calore synagmata sive concreta lapidosa disjungat; sed contractam renum debilitatem, siccitatemque, unguinoso madore temperet, & corrigat. Exhibetur hunc in finem utilissimè boli forma, quemadmodum in usu terebinthinæ consuevimus, anonidis, aut lithospermi pulvere subactum. Convenit anhelosis, atque, ut inferius meminit Dioscorides ὀρθοπνοικοῖς, ægrè nec nisi recta cervice spiritum ducentibus; quorum bronchis impacta lenta pituita, cum non simplicem tantum exsiccationem postulet; sed validam etiam abstersionem; ipsi præterea pulmones à putredine vindicandi sint, vix erit medicamentum, quod in hoc symptomate sublevando, Opobalsamo præferamus. Sumitur ad scopum hunc consequendum per os, radicum helenii pulvere permissum, & linctu pariter asperæ arteriæ insinuatum, oleo prius amygdalarum dulcium solutum. Exhibuerunt idem veteres in lacte, iis qui aconitum hauserant, ocyssimum venenorum, & quod non vanè è spuma Cerebri natum fabulati sunt. Quin & à vipera demorsis: neque, alia hercules causa, quod balsamicum liquorem optimis quibusvis antidotis permiscuerunt. Quamvis etiam acopis addiderint, id est, medicamentis lassitudinem, colorumque mo-

lestias eximentibus, & malagmatis sive indurata præter naturam emollientibus.

Verùm ut δραϛικωζάτην δύναμιν, vim efficacissimam Opobalsamo; sic proximam potentiam fructui sive carpobalsamo tribuit Dioscorides. Hoc igitur, præter enarratos effectus omnes, quos præstat, etiam pleuriticis, peripneumonicis, tussientibus, potu datum benè facere scribit. Non tamen existimandum conferre posse, cum validæ inflammationes pleuram, pulmonesque insederunt; sed cùm his, aut quiescentibus, aut remittentibus, purulenti sinus expurgandi sunt, corruptela partium inhibenda, facilesque ἀναχρέμψιες, sive expectorationes accelerandæ. Accedit ex iisdem utilitas ischiadicis, epilepticis, & vertiginosis, quotiescunque immodicè succrescens phlegma, partim absumendum, partim ad ureterum ductus derivandum, cerebrumque ipsum Hippocrati τῦ ὑγρῦ μετρόπολις, siccandum, & corroborandum fuerit.

Postremò, lignum balsami quamvis minimum virium sortitum sit, usu tamen had aspernandum esse concludit Dioscorides. Etenim adversus cruciatus, alvique tormina, tum cruditates, & venenatos serpentium morsus auxiliari testatur, ex aqua decoctum, & potum. Imò βοηθεῖν τὺς σπομένυς, juvare contractos: nam sive morbum frigidior nervosarum partium intemperies invexerit, sive Hippocrate auctore ingentes πληρώσιες, ἤ κενώσιες, repletiones aut inanitiones, utique tam calore suo profecerit medicamentum, quo frigus inimicum oppugnat, & superflua discutit, quàm resinosa substantia qua convulsa relaxat. Capitis item vulneribus, cum Iride sicca aptum Xylobalsamum tradit, idque non de cutaneis tantum; sed gravioribus, adeòque ossium, meningum, ipsiusque cerebri divisionem inferentibus, habendum est. Nam ut ex auctore patet, arefacti Xylobalsami pulverem iridi mistum, denudatis capitis ossibus, & in quibus τῶ λοπίδων ἀναγωγὴ, squamarum eductio procuranda, usurparunt. Consuetum id aliàs priscis Chironibus fuit, qui contusorum ossium separationi studentes, ex aristolochia, corticibus radicum panacis, Olibano, iride Illyrica siccos pulveres, tum aliis, tum cranio præcipuè læso inspergebant,

bant, cephalicos ob hoc ipsum appellatos, suadente pariter hoc auxilium medendi præceptore Galeno. Inutiles quidem eos judicat vir clarissimus Ludovicus Septalius, si ex Magati sententia rarò vulnera detegantur, calor partium naturalis foveatur, decensque puri collecto exitus paretur. Attamen haud rarò contingit, ut insignis partium sauciatarum debilitas, adeoque purulentæ sordis ingens proventus, & ob situm vulneris decliviorem effluxus excrementorum difficilis, majus ab exsiccantibus pulveribus propositis præsidium efflagitet; efficacior tamen, & evidentior etiam ossibus læsis Opobalsami profectus est. Utor eo, dum hæc scribo, in puero, cui temporum os dextrum ex lapsu, duplici fissura graviter læsum erat, felicissimo successu. Nam postquam exiguo, stellatoque terebello osse perforato, viam aperuissem coërcito subtus puri, liquoris Arabici tepidis aliquot guttis, pini lacryma dilutis, & vulneri inditis, partium contusarum separationem, carnisque regenerationem, facili opera natura consecuta fuit. Subjicit his omnibus Dioscorides, spissamentis unguentorum Xylobalsamum esse adhibitum, neque id sanè inconvenienter. Cum terrea siccaque sui portione bibere liquidiora potuerit, simulque densare, & suavi etiam halitu gratiam unguentorum vel fovere, vel augere.

Hæ tam præstantium facultatum dotes, cum in Arabici balsami liquore, non tam meis, quam Aegyptiorum, Arabumque crebris pariter, ac certis experimentis clarissimè refulgeant: cum notas etiam tam bonitatis, quam sinceritatis easdem ad amussim exhibeat; plantam denique genitricem, natura, atque habitu eandem sortitus fuerit, quam nobilissimi auctores descripserunt, quisquis illum genuinum veterum opobalsamum hauddum agnoscit, eum palam est, aut sensuum aut rationis impotentem esse. Judicarunt idem, præter allegatos initiò. I. C. Scaliger, E. Cæsalpinus, G. Fallopius. I. Costæus, C. Clusius, M. Lobelius, P. Mattheolus, viri materiæ medicæ cognitione hoc ævo principes.

Cæterùm, ut olim antidotos celebriores componentibus, non rarò propter paucitatem deerat hæc gratissima resina; sic etiam ho-

hodiè, ob causas superiùs adductas, & ingentem Theriaces in tot urbibus componendæ quantitatem, paucissimis sufficit. Cogitarunt itaque viri salutis publicæ studiosi, quid opobalsami deficientis locum vicesque subire posset. Aptissimum judicantes, quod eidem substantiæ ratione cognatum, quod facultatibus, vel omnibus, vel saltem præcipuis proximum existit. Galenus summorum principum judicio, in antidotis componendis accuratissimus, absente balsami lacryma myrrham stacten adoptabat. Fuit hæc, ut disertè protulit Theophrastus, ἐκ τῆς σμύρνης κοπτομένης ἔλαιον ῥέον, ex lacrymata recenter myrrha, jamque concreta pars tenuior, ejusdem contusione, & expressione eliquata. Dicitur oleum, quia fluida, oleique lentore prædita deprehendebatur: stacte item, διὰ τὸ μικρὸν στάζειν, quod paulatim stillaret: quemadmodum residuum ejus in offas convolutum, myrrha ficta, σμύρνη πλαστή. Miscebatur quidem aliàs myrrha Theriacæ; stacten tamen Opobalsamo succedaneum constituit rei medicæ iiastaurator, quandoquidem hæc, positis partium crassiorum impedimentis, tam resinosa substantia, quam temperamenti harmonia, & actionum omnium æmula virtute, balsami liquorem proprius attingebat. Nec fugiebat medendi præceptorem, quod aucta myrrha, myrrhinus odor antidoto conciliaretur, (qui displicuit Oddo) quia balsamicarum virium accessionem potiùs; quàm odoris consueti mutationem aliquam respiciebat. Imitabimur Galeni diligentiam, si myrrham selectissimam vini spiritu solutam, semotis prius terrenis fecibus, spirituque caloris artifici gradu iterum abstracto, ad liquidioris resinæ modum, habitumve revocemus. Incedunt eadem cum Galeno via, qui cognitas hoc ævo præcipuas resinas opobalsamo vicarias constituunt. Tales ex Indiis allatæ sunt Tolytana, & Peruana lacryma, quarum utrique, propriis appellationibus posthabitis, vulgus mercatorum balsami nomen fecit. Præstantior ex his Tolutana, quam Pino similis arbuscula, vulnerato cortice fundit, tam odora fragrantia, quàm virtutum omnium explorato specimine Arabum opobalsamo valdè cognata. Eligenda, quæ aurei adhuc coloris, saporis haud ingrati, Jasmini suaveolentiam quodam-

dammodo spirans, nondum valdè condensata; sed quæ putaminibus nucum Indicarum modicè calefactis promptè effluit, quibus inclusa plerumque mittitur in Europam. Harum quoque defectum supplere liquidas, & fragrantes lacrymas, quas è tenellis terebinthi, abietis, pistacei, pinique ramis, laxatus perità manu cortex, vernantis anni tempore promit, nemo dubitabit, qui justis ponderibus, tam substantiæ cum opobalsamo, quàm facultatum consensum examinabit: licet è terebintho Cypria flavus liquor, arte Hermetica prolicitus, cum sit calidior, tenuiorque ejusdem pars, Mesue, Fallopio, Renodeo, Lobelio, viris in æstimanda simplicium medicamentorum natura peritissimis, dignus visus fuerit, quem deficienti Opobalsamo substituerent. Ad vires magis excellentes respexerunt, quàm temperamenti, & facultatum similitudinem, qui destillatum è baccis juniperi, lauri, mace, caryophyllis aromaticis oleum, aut è seminibus citri & nuce myristica expressum, balsami resinæ submittendum judicarunt: quorum tamen hoc, quemadmodum stillatis oleis temperatius, odore suavius, paratuque facilius; ita clarissimorum virorum punctis, calculisque magis receptum est. Fructui balsami cubebas in Commentariis supponit P. Matthiolus, cl. Alaymo surculis illius utriusque lauri corticem. Vix tamen carpobalsamo, maturis terebinthi fructibus, & Xylobalsamo vegetis ejusdem ramulis, quicquam similius obvium habemus.

Hæc sunt, mi Peregrine Pitori, quæ pro declaranda Dioscoridis sententia de balsamicæ resinæ tam natura, quam facultatibus, in Patavino Serenissimæ Reip. Archigymnasio, variarum nationum auditores publicè docui: adhibita etiam in examen illa ipsa, quam pharmacopœis aliquot patrocinaturus rejicis; quam mistæ, larvatæ, falsæ, factitiæque titulis proscribis. Ascendere tribunal voluisti, quod diu sub Augusto Cæsare corruisse memorat Dio, spretaque lege Clodia, tanquam reo provocationem ademptursus, egisti censuram; quodque iniquius, de re neque inspecta diligentius, neque experimentis tibi cognita. *Solis, inquis, ex Cl. Baldi dictis, quasi per cuniculum quendam, ad totam hanc labefactandam doctrinam irrepere, & ex*

ſcripturis elicere veritatem mihi propoſitum eſt, quando non amplius experimentum haberi poſſit. Avidi enim non minus medici, quàm pharmacopæi, pretioſa antidota componendi, ilicet atque Venetias adductus eſt liquor, Theriacas pararunt, omneque protinus diſſipavere reſiduum. Atque utinam intra cenſoriam gravitatem, & modeſtiæ fines, quam verbis tuis tibi quidem tribuis, contineri potuiſſes, aut innatæ mentibus humanis caliginis meminiſſe, quam exordio libelli inducis. Nunc irrumpis, & laudatum à prudentiſſimis, doctiſſimiſque Urbis archiatris balſami ſuccum *tanquam perſonatum generoſiſſimis auſis te propulſare præfaris, atque à cunctis exſulem Europæ provinciis, ad Capitolinam tandem arcem, veluti ſecuriſſimum periclitantis auxilium, & delinquentis aſylum confugientem, ab ea dare præcipitem, jamque tædioſam lucis ſarcinam ſuſtinentem, merita laceratione diſperdere.* Mox *puſillum te bellatorem ſcribis, & cum robuſtiſſimis hoſtibus manum conſerere non pertimeſcere, ut parmam albam illuſtri hoc facinore delineare poſſis.* In progreſſu poſita clava, & leonino exuvio, viris præſtantiſſimis, B. Baldo, & P. Caſtello effuſè blandiris, quorum huic ſummam doctrinam, ingenii mirandam oſtentationem, & præclara merita: illi charitatem, maximamque pietatem tribuis, quod approbarint, & defenderint liquorem, quem ceu falſum, larvatumque diſperdis, & exulare jubes.

Campios non minus varia doctrina; quàm materiæ medicæ notitia laudatiſſimos, commendationem, inquis, mereri, quod ſenſum ſuum, licet non verè, liberè tamen, & ſincere propoſuerint; quamvis in ſcriptis eorum, ubi tenebræ tuæ fuerint, ne verbo quidem innuas. Nec juvat, te cenſore, ſinceritas, & libertas ulla Joſephum Donzellium, Franciſci Perlæ teſtimonio, ſimplicium medicamentorum inveſtigatorem ſolertiſſimum, quem ſolum inverſo pollice damnas, quoniam *auctoritati tantum quorundam confiſus, rationem, & experientiam dimiſerit, & de ignotis ſibi pronunciare non puduerit.* At verò Pitori, dum aliorum dictis, ſcriptiſque totus intentus, hanc tantum cenſuræ tuæ excuſationem affers, quod excell. virorum aſſerta, vel infirma, vel à judicio tuo aliena ſint; dum de re tibi non perſpecta,

ſpecta,

ſpecta, alienum affers experimentum, non tuum, quas tibi compedes ipſe fabricaris, quove flammeolo pudori tuo conſulueris, tute videas. Suſpicionem quoque moves malæ cauſæ, quod ſententiam judices de medicamento delato nondum tulerint. At ea penitus vana eſt. Quis enim cum Menandro neſcit, ἄγειν πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνον, veritatem in lucem extrahere tempus? moramque hanc non crimen in re; ſed cognitionis difficultatem arguere. Cæterum abſolverunt Opobalſamum viri, qui maximè de natura ejus atque optimè judicare potuerunt, in quorum ſuffragiis haud dubito clariſſimos arbitros pariter acquieſcere: quorum hic ſingularem imitari prudentiam debebas, quod in materia non omnibus modis ſibi perſpecta, Hippocraticum illud ſeriò ſequendum exiſtimarint, μηδ' εἰκῇ, μηδὲ παρορᾷν. Exceſſus denique improbati à te Opobalſami, tam emptores, quàm aſſertores. Illos quia ſibi comparaverint id, quod ex meis dictis commune balſamici liquoris nomen præ ſe tulerit: hos, quia probaverint ſuccum, in cujus diſtinctione cum verum à falſo cernendum, etiam peritiſſimos quoſque falli potuiſſe, fateatur Galenus. Te interim extra peritiſſimorum diſcrimen ponis, dum aſſumpto non Dioſcoridis, ut reris; ſed interpretis filo, jam explicitum te labyrintho, jam ignorantiæ monſtrum jugulaſſe ſcribis, perfectæque notitiæ portam reperiſſe non dubitas: nempè quia lippos hic arbitraris clariſſimos Urbis archiatros; te ſolum

—— tam cernere acutum,
Quàm aut aquila, aut ſerpens Epidaurius.

Quibus coloribus cum etiam cæcutienti ſatis exprimas, quos affectus ad hoc tribunal attuleris, quaque animi moderatione cenſorium officium peregeris, parcam ego operæ, & expreſſum parma tua facinus, ſiquidem publicæ luci exponere placuit, æternum eſſe facilè patiar.

Tangam igitur in ſcripto tuo ea præcipuè, quæ P. Alpinum, celeberrimum anteceſſorem meum, meque propius ſpectant. *Immerguntur*, ais, *ævi noſtri doctiores innumeris difficultatibus, dum non contenti his quæ Europa quotidiè ſubminiſtrat, Opobalſamum, antiquis pretioſiſſimum, noſtris deſideratiſſimum ſuccum,*

huc usque advocant, *ex Arabia*, *&c.* Sed immergantur, Pictori, difficultatibus, non submergantur; imò enatent, atque ex alto illo rerum naturalium educant nobiles veluti uniones, quibus rem medicam locupletent, & augeant, publico bonæ Valetudinis commodo. Quos stimulos generosis, doctisque animis in hoc studio gloria tantum non admovit? In exemplum venit poëta Carus, qui, causas physices accuratiùs investigaturus,

> *Non me*, *inquit*, *animi fallit*, *quàm sint obscura*, *sed acri*
> *Percussit thyrso laudis spes magna meum cor*,
> *Et simul incussit Musarum in pectus amorem.*

Nec inanes fuisse laudabiles conatus, ostendit ex utriusque Indiæ mercibus, utilium medicamentorum ingens accessio. Veteres utique pharmacis Europæis contenti non fuere, sed, undecunque cœlestis favor ostendit ad morbos remedium, grata manu sumpserunt.

> Ὀυ θέμις ἐστὶ ἀπόβλητι θεῶν ἐρικύδεα δῶρα.

Ne Theriacam quidem magna parte Europæeis præsidiis instruxerunt; sed exoticis ex Asia, Aphricaque petitis. Alebant in Creta rizotomos suos Imperatores, qui non dictamnum tantum,

> *Puberibus caulem foliis*, *& flore comantem*
> *Purpureo* ——

Sed etiam scordium, chamadrin, marrubium, obvias Italiæ plantas, cistellis plenis urbi submittebant. Facti rationem affert Plinius, quoniam invaserat animos persuasio infinito præstare quæ in Creta nascuntur, iis quæ tellus alibi producit, quantumvis ejusdem generis. Diligentiam igitur antiquorum æmuletur necessum est, quisquis eorum inventis frui volet, vitandisque difficultatum scopulis viam eandem ineat, quam vestigiis suis illi expresserunt. Chiragogum hic optimum è priscis se præbet Galenus, atque in hoc ipso, quem contemnis, eximio succo. Nam in ejus exquisitiore cognitione, cum fraudibus, & technis adulterantium vix explicare se posset, profectus in Palæstinam ipse fuit, ut cultam regiis in hortis plantam videret, & illa

—— *odo-*

—— odorato sudantia ligno

Balsama ——

Particulam indè liquoris sumptam , semper secum babuit , spurio, legitimoque dignoscendo veluti regulam. Itaque inclamat etiam hodie studiosis , præcipuum esse in materiæ medicæ cognitione , eam videre ipsam , nec semel ; sed frequenti inspectione , quale sit optimum observare. Fugiendum esse Pamphili institutum , qui quas non viderat herbas scriptis divulgarat. Ridebat olim id hominum genus Heraclides Tarentinus, & præconibus similimum ferebat , qui formam , ac notas fugitivi mancipii, licet nunquam viderint , voce tamen sua publicant : fierique , si forte is quem præconio indicarunt propè adsistat, eum tamen ut non agnoscant, At, inquis , ex Arabia advocant Opobalsamum antiquis petiosissimum, nostris desideratissimum succum.

Advocandnm autem ex Arabia nunc esse, fateris ipse, quippe quæ natalis ejusdem tellus , & ex qua tot jam seculis repetitum fuit, quicquid in Imperatorum principumque manus pervenit , quod genuini opobalsami titulo peritissimus quisque dignatus est. Scio, inimicam esse , & infestam Christiano nomini regionis hujus gentem, adeòque aleæ periculosæ plenum opus, curiosius quicquam in ea scrutari. Nec profectò tanti est, abjectis Christianæ professionis insignibus , niveo turbine caput impedire , Mahometanumque simulare , ut constet balsamicum succum , vulnerato cortice , an ignis opera barbari colligant. Substiti ergo in propinquis Aegypti emporiis , quibus nullo non anno, quod melius, deteriusve opobalsamum, quod simplex, aut mistum, haud difficulter discere potui. Fecerunt idem inclyti viri , quorum industriæ notitiam & usum eximii hujus medicamenti debemus. Advocabimus igitur ex Arabia Opobalsamum , & injustis ereptum possessoribus, in rem nostram vindicabimus. Sumemus à profano populo sanitatis curandæ auxilia , à quo thura accipere non dubitamus , quæ damus Deo.

Cur pretiosissimum antiquis Opobalsamum fuerit , exposui superius, tuis cur id desideratissimum scribas , mirari subiit, in ea

ea urbe, quæ aſſiduo cum Syris, Aegyptiiſque commercio, apud nobiliſſimos civium copiam ejus haud contemnendam ſemper obtinuit, ſemper obtinebit, ut minimè tibi deſperandum jurè exiſtimes, ab Excell. Aemylio Pariſano, quod aſſerere voluit Opobalſamum, in urbe Veneta poſſe demonſtrari. Mihi id paucis menſibus in ea degenti, antequam orientales provincias cogitarem, optimæ notæ conſpectum fuiſſe jam ante affirmavi, certuſque ſum, apud aromatarios diligentiores obvium eſſe. Obſervavi id in eadem urbe, paucis antequam hæc prælo ſubjicerentur menſibus, laudabile, ſatiſque copioſum, quod Illuſtriſſimus Antonius Capellus, Venetæ nationis olim in Aegypto conſul in patriam ſecum attulerat: quodque meritò à Clariſſimis Romanis archiatris laudatum, dignumque habitum fuit, ut omiſſo ſuccedaneo, per Antonium Manfredum, virum in componendis veterum antidotis accuratiſſimum, Theriacæ denuo miſceretur. Poſſident idem in hac Patavina civitate, pharmacopæi primarii omnes, & in Muſeis ſuis, viri Cl. Io. Dominicus Sala, & Guilelmus Soiherus, quod à Matthia Rom. Imperatore, Lignicenſis princeps dono olim acceperat. Quamvis omninò fruſtra ſit, quicunque in Opobalſamis, temporis diuturnitate jam plurimùm denſatis, recentis liquoris notas, & experimenta præſtolatur.

Pejus illud eſt, quod non immeritò a quibuſdam dubitari refers, an veri balſami lignum ad nos, & ſemina ferantur. Sed dubitent homines, qui paralogiſmis ſuis impliciti mentem exporrigere nequeunt. Ego plurimùm utriuſque quotannis ex Arabia delatum conſpexi, ex quo Venetis, Belgis, Anglis, Gallis in Cahiro degentibus, æqua ſemper emendi poteſtas fuit. Hoc ipſo quo ſcripſi anno, tam ſemina, quam ramulos genuini balſami, etiamnum probos, & odoratos Venetiis accepi, quos inter auditores, cum publicè naturam horum & egregias facultates explicaſſem, diſtribui. Cur autem inſitam odoris εὐτονίαν, adeòque virium ſuarum robur non adeò longo tempore ſuſtineant, in præcedentibus expoſitum eſt. Sed hæc ut non tam eam, quàm graviſſimorum virorum, qui ſe legitimum balſami lignum fructuſque, vidiſſe: teſtantur, auctoritate tibi perſua-

ſuaderi tandem pateris; ita *licentioſum nimis fore, & temerarium ſcribis, talem ac tantam ejus copiam conſtituere, qualis & quanta quotidiè in officinis viſitur, nec verum à falſo, & à falſo factitium ſeparare.* De quorum altero, ſententiam tuam libens amplector, & ἀκρίβειαν in examinandis hujus generis liquoribus laudo. Quæcunque tamen hic ſecerni queunt, eum optimè cum Galeno diſtincturum aſſero, qui non tantum notas à veteribus traditas in eorum libris peritè & curioſè expendit; ſed confirmatum multiplici inſpectione ſenſum, & judicium pariter adhibet.

De copia illa Opobalſamorum, quam in officinis vis quotidie videri, judicent viri exercitati, Arabicæ, propriéque ſic dictæ balſami plantæ liquores ſint, an ex Indicis reſinis odorati ſucci. Equidem Opobalſami Arabici recentis, cum illa ſcriberes, non copiam in officinis Venetis; ſed inopiam fuiſſe, ſatis à te proditum eſt, cum teſteris, liquorem, tibi quidem abjectum, *ilicet atque in urbem adductus, à medicis non minus quàm pharmacopolis, antidota pretioſa componere cupientibus, avidè coemptum, & reſiduum ejus omne diſſipatum fuiſſe.* Concedam interim, optimi quidem illius; ſed annoſi, jamque obſoleti ex Arabia Opobalſami Venetiis apud proceres, & illuſtres cives, urbiſque aromatarios, majorem quam in ulla Europæ civitate quantitatem haberi, diverſis temporibus ex Aegypto aut Syria allati, quod ipſum tamen ob ætatis vitium, ſpeciei ſuæ ordine expellere, & nomine gentilitio privare, vel tuis verbis licentioſum foret, ac temerarium. Abundare autem poſſe Arabes, pretioſa veteribus lacryma, nemini obſcurum eſt, cum abundent ejuſdem genetrice planta quæ tam actis ab radice germinibus, quam ex fœcundo ſemine, facilem ſui propagationem admittit. Aegyptii paucis luſtris calami ſacchariferi cultu tantum profecerunt, ut jam non ſuos; ſed Byzantium, & Venetias inſigni ſacchari proventu inſtruant: fieri idem poſſe de balſami ſucco, ſi cura ſimilis & ſtudium accedat, ambiguum non eſt.

Itaque nec in Proſperum Alpinum ſatis æquus es, virum optimè hic, maximèque promeritum. Duo enim ſunt quæ objicis,

cis, *ignorantiam veteribus ignoranter eum attribuisse; succum deindè tibi desideratissimum, adeò trivialem constituisse, ut cuilibet habendi facultatem concesserit.* Utrumque Pitori parum circumspectè. Nam veterum scriptis siquis cum oculis animum acriter advertit: si quæ de balsami planta, surculis, succo, seminibusque Justinus, Pausanias, Solinus, Tacitus, Plinius tradidere, prudenter examinat, tam dissona, frontibusque adversis pugnantia, in argumentum ignorantiæ non trahit, illi parum liquidè constare potest,

quid distent æra lupinis.

Illos ipsos rei herbariæ summates scriptores, arbusculæ balsami faciem integram exactiùs haud cognovisse, minimè obscurum est, Theophrastus enim quæ de balsamo scripsit, aliena fide retulit: adeoque historiam ejus his orditur, παραδείσους εἶναί φασι δύο μόνους, hortos esse ajunt duos tantum: quemadmodum capite præcedenti de Casia & cinnamomo, περὶ δὲ κινναμώμου, καὶ κασίας τάδε λέγουσι de casia & Cinnamomo hæc dicunt. Dioscoridem autem palam est, Theophrastum auctorem sequi. Quamvis enim sese plurima δὲ αὐτοψίας, sive inspectione propria observasse profiteatur, quædam tamen ἐξ ἱστορίας συμφώνου, ex historia consentiente se deprompsisse, non diffitetur.

In altero quod objicis, quis P. Alpini mentem, etiam per sparsam à te nebulam haud intuetur? Dederat opobalsamum Magnis Hetruriæ ducibus, observantiæ suæ monumentum & pignus. Itaque nil humile, nil abjectum in trivio de re sentiebat, cujus Virtutem scriptis quoque opere maximo extulerat. At cuilibet, inquis habendi facultatem concessit. Cui verò bono id non sit bonum? & vel cum Crasso aliquo de munificientia contendat Prosper noster. Concessit autem exteris omnibus, annis sexaginta jam exactis, in Aegypto secum degentibus. Hodie an major in Cahiro, & Alexandria balsamicæ hujus resinæ copia reperiatur, affirmare non ausim: præsertim cum jam ab annis tredecim in tumultus exarserint Arabes, concusso quo premuntur, Scythico jugo, si non excusso. Tum verò quid fieri amet, &

——— que

—— quo discordia cives
Perducat miseros ——

in aperto est omnibus. Ut contingere possit, etiam Byzantii primatibus aliquando non suppetere, quod in re populi tranquilla repertu non difficile erat. Ad dynastas imperii Turcici, quantum olim Opobalsami pervenerit, satis Alpinus indicavit. Mitti enim imperatori tres quatuorve libras scripsit, Aegypti proregi libram, præfecto seu duci peregrinantium semilibram, quæ tum ab ipsis, tum in amplis ipsorum gynæceis, quam cito disperdantur, in compitis Cahiri notum est.

Sed præter longinquitatem regionis balsamiferæ, causam alteram litium & errorum affers, quod medici vestri ab antiquis doceri nolint. Mihi tamen, Pitori, certum est, optimum quemque, & eruditissimum vestrorum, doctrinam antiquorum haud aspernari: nec transfugam hic ullum esse in aliena castra, nisi qui λαβὼ τῆς φιλοσοφίας, ansam philosophiæ, ut Xenocrates olim ajebat, capere nequit. Cæterum, quandoquidèm è priscis illis doctoribus, si Galenum excipias, vix aliquis est, qui viventibus oculis, vel plantam balsami, vel succum ejus in Palæstinæ viridariis usurpavit, laudo quam maximè, quod Ariadnen tibi sequendam proponis Anazarbæam, cujus filum tanquam probatissimum omnium, unicè Galenus nobis commendat, planèque confirmor, saltem id dextrè teneas, evasurum te dolos illius tecti, & monstrum debellaturum τῆς ἀγνοίας.

—— mistumque genus, prolemque biformem:

Nunc altius discursus, ut ais, tui fundamenta jacturus, non Plinium tantum, vix à Virbio saluti restituendum, Dioscoridi jungis; sed etiam Sethum, & Saladinum, auctores, qui diversa, imò contraria Dioscoridi scribendo, quid aliud agunt, quam rupto quo regebas vestigia filo, in laborem ut abducant, & errorem inextricabilem.

Proponis ex Prospero Alpino primùm Opobalsami veri qualitates; quas cum tempore mutabiles vocas, atque ex his odorem, saporem, colorem, & in crassitie aut tenuitate substantiæ modum. De odore satis habes, si scribas, thure, & tere-

 bin-

binthina præstantiorem esse, cætera non multum de eo te sollicitum. At secus in hoc odoratorum examine egit Galenus, qui Casiam, & Cinnamomum exploraturus, inter necessarias præcipuasque notas odoribus intentus fuit. Equidem rosas, androsæmum fœtidum, anonidem luteam, dictamnum, caryophyllos, scrophulariam, costum hortensem, inter mille plantas proprius odor facilè manifestat: neque id solùm cum integritatem, aut bonitatem respicimus, ut videri vis; sed quoties investigamus, & quærimus ipsas.

At hanc, inquis, *provinciam, tanquam optimè superatam,* Stephano de Gasparis te concedere. Frustra Pitori. Quàm vellem non superasset; sed cum P. Alpino, proprium Opobalsami odorem designans, in majore thuris, & terebinthinæ fragrantia, qua par erat moderatione, perstitisset, quam veluti per gradus insiti caloris vigor, ejusdemque dissolutio, intendit, ac remittit. Nunc contra sensum peritissimorum hominum, contra sententiam tuam, ridiculâ penitùs hyperbole, rei, juxta tecum cum scriberet incognitæ, suavitatem affingit, non Indicis tantum odoratis mercibus majorem; sed ut verbis ejus utar, ambra, mosco, zibeto, belzoino, & *quacunque re odorata, quæ in nostro hemisphERIO seu à natura produci seu ab arte constitui potest.* Hoc tibi quidem probatissimum sit assertum, hæc maximè miranda doctrina: ego Stephanum intra sensus, ac rectæ rationis gyrum revocandum, viris doctissimis libens permitto. Neque illum tamen apertè tibi adversari perspicis. Totam enim Opobalsami naturam in odore ponit, adeòque indelebilem ab eo vim existimat: tu ne quidem inter signa, succum hunc ab aliis distinguentia, odori locum relinquis. Ille infectionis absentiam, condensationem lactis, celerem dissolutionem, & lactescentiam, non propria Opobalsami attributa; sed ipsius balsamici *odoris germina, & immediatos effectus* pronunciare sustinuit. Tibi nihil magis cordi, & curæ est, quàm ut ex iisdem attributis differentiam extruas specificam, quæ Opobalsamum ab omnibus, ut loqueris diversi generis succis distinguat: & in quam magis minusque non cadat: quorum hoc quantum abeat à vero, superius expendi.

Inter

Inter notas probi Opobalsami cum Dioscoride requiris, ut ad acorem non vergeat, cui rei ratio constat evidentissima. Cave tamen existimes, vetustatis tantum id vitium. Nam quodcunque vegetæ naturæ Opobalsamum, sine causarum externarum gravioribus injuriis ad senectam ætatem pertingit, aciditatem nec gustanti manifestat, neque odoranti. Præterea, scripsi ad Cl. Baldum, balsamicum liquorem lac non nisi debiliter coagulare; imò ne hoc quidem præstare, nisi recens; nisi spiritu acidulo etiamnum prægnans fuerit: quorum postremum sic te accepisse conjicio, ut notam ex eo collegeris, inter malas haud infimam, *quaque mediante*, ut scribis, *Dioscorides, non optimum expertus fuisset Opobalsamum*; *sed pessimum*. Mihi verò Pitori nunquam in mentem venit, ut existimarim, Opobalsamum recens optimæque notæ, quodque acido adhuc spiritu præditum assero, sapore acidum esse, quem potiùs abesse debere, seriò cum Dioscoride contendo. Equidem, quod fugere te non decet, separat insitus calor, subjectæque materiæ domitor, vaporis specie substantiam aqueam tenuem, particulis aëriis terreisque subtilissimis permistam, quam spiritum Hermetici, & Mercurii nuncupant. Hanc reclusis quibus liquor continetur vasis, qui naribus haurit, acrem percipit, atque evidenter acidam: imò & sapore talem, siquidem arte exceptus halitus in substantiam pristinam resolvatur. Effundunt hunc spiritum copiosè, resinæ omnes recentes, & præcipuè dulces succi, cum effervescunt, ut in musto, melle, pomorumque succo notissimum est; salva tamen saporis dulcedine, quamdiu penes calorem ingenitum victoria steterit. Eundem quâ pyrotechnia tum ex resinis succisque dictis, tum ex mistis corporibus cunctis educere liceat, passim in tyrociniis suis inculcant al Kimiæ magistri. Hoc itaque volui, & in recentis optimique balsami liquore, superesse adhuc, tenuem hanc acidulamque substantiam, celerioris penetrationis, majorisque condensationis præcipuam causam, quamvis saporem ipse acidum non obtineat, quamdiu penes insitum calorem dominium viget.

Porrò τὸ διϊδίετον Dioscoridis, cum interprete per facilem dilutionem exprimis, addisque rationem rei prorsus adversantem:

nempe quia tunc facillimè cum aqua misceatur, forsan arrepto verbo, quod contra mentem Abensinæ imprudenter interpres pro solvitur, invexit. Te verò scire decet, quæ facilè diluuntur solvunturque, promptitudinem quidem misturæ sortiri; non omnia tamen omnibus sic affecta misceri. Liquor de quo agimus resina est, sive Theophrasti verbis, ὀπὸς δακρυώδης πιότητα ἔχων.

Affers ex additamentis etiam translatorum nomen levitatis, cum λειότητος signanter meminerit Dioscorides: quorum hoc, ut lenitatis, & lubricitatis nomine capias facilè permittitur; non item ut levitatis, cujus sensus aliorsum tendit.

Sed hæc minoris æstimationis: accedis mox *ad facultates illas, quæ ut pudicissimam Opobalsami naturam valent revelare, neque in se ipsis mutationem ullam à loco, à tempore, à planta & ætate recipiunt.* Mirabar sanè Pitori, cum hæc legerem, diuque ambiguum mihi fuit, an hæc dum aliò mentem sensusque divisas, calamo excidissent, nisi eadem, utcunque mutatis verbis, ante, retroque repetita cognovissem. Dum inquiro, quæ illa non mutabilium qualitatum syndrome, *Omni, soli, & semper Opobalsamo conveniens*, notas adducis Dioscoridis, quibus liquorem hunc unguentis admistis vitiatum, à sincero distinguit. Verùm in rem caducam, communes rebus caducis affectiones expetere, notius est, quàm probatione ulla ut indigeat,

— redolent semper sua flumina pisces,
Hi fatuas stagni, salsas illi æquoris undas.

Quapropter quod scribis *Busbequii Opobalsamum, à Cæsareis Medicis in dubium versum fuit, quod omnibus non ad amussim notis legitimo responderet, licet certo certius ex illo esse sciret, quo in Matahariæ hortis collecto, ab Hali Bassa donatus fuerat: talis defectus non cadebat in maculam; sed vel in calorem, vel in crassitiem, odorem, supernatationem, vel in alias notas:* tam facilè nego veritati consentaneum esse, quàm tu chartis id committere potuisti, totamque differentialem illam (ut verba tua referam) notarum syndromen, ex inhæsione, coagulatione, celeri fusione, & lactescentia Opobalsami factam, non minus ex loci, tempo-

ris,

ris, ætatisque mutatione, varietatem subire affirmo, quàm colorem, odorem, saporem, & alias his cognatas qualitates. Et subire quidem necessariò, quia causæ mutationem afferentes sunt necessariæ. Nam cum affectus non inficiendi, lac densandi, celeriter se diffundendi, temperamentum liquoris ejusque systasin perpetuò comitentur, utrumque autem, partim ob insiti caloris in humidum sibi subditum incessibilem actionem: partim aëris ambientis reciprocas noxas, mutari necessum sit; necessum pariter fuerit, & ea mutari, quæ temperamentum, & habitudinem substantiæ constanter sequuntur. Rem ipsam abundè nimis patefaciunt, quotquot hoc ævo, atque antiquitùs cognitæ fuerunt, odoratæ pinguesque lacrymæ, in quarum classe Opobalsamum Arabicum, nemine veterum prohibente constituo.

Sed ô bone, quàm in te Menandri illud monostichon convenit.

Ἡ γλῶσσ᾽ ἁμαρτάνουσα, τ᾽ ἀληθῆ λέγει.

Nam dum fateris, *facultates illas non inficiendi, lac cogendi, &c. nullam in se ipsis mutationem recipere, nisi quatenus crassitiem succus senescens acquirit, & ob difficiliorem ejusdem dissolutionem, tardiores quoque hujusmodi effectus reddit*: quid aliud prodis, quàm magis minusque admittere has Opobalsami notas, atque ut tardiores, sic languidiores indies fieri; tandem etiam languidissimos, cum spissitudo liquoris sic increvit, ut liquiditatem suam amiserit Opobalsamum, quamvis optimum purissimumque extiterit. Memini recentioris, & sinceri hujus succi portionem, vasculo vitreo inclusam, cum in calidiore cubiculi angulo detineretur, intra annuum spatium, acquisito lentore notabili, gnorismata Dioscoridis propemodùm exuisse omnia. Hoc itaque censuræ tuæ temperamentum adhibe, & quotiescunque Arabica hæc resina, in tanto locorum intervallo, fortuitorum injuriis quàm plurimis exposita, non omnibus notis qualitatum facultatumque suarum integritatem exhibet, non larvis protinus induendam & præcipitandam existimes: denique non infectionis, coagulationis, dissolutionis &c. notas; sed etiam singularem ejus odorem, tum saporem, coloremque in exa-

examen adhibeas, quorum etiam in vetustissimo balsami succo vestigia non difficulter agnoverit, quicunque in recentis Opobalsami theoria plusculùm se excercitaverit.

Mones tandem ex Oddo & Matthiolo, ab artificialibus nomine tenus Opobalsamis, & *venalibus illis, maximè cavendum esse pharmacopolis, neque ea prius emenda, quàm omnia exactè experimenta ex Dioscoride, aliisque probatis auctoribus repetita fuerint.* Utrumque autem libens tecum amplector, eòque magis quo major hodiè cognatarum Opobalsamo resinarum, in pharmacopoliis Europæis copia reperitur. Attamen experimenta sic capienda sunt, ut non repugnent rei ipsius naturæ, neque adeò sensui tum veterum, tum recentiorum, qui diuturna inter Arabes mora notitiam balsami exactiorem acquisiverunt. Doctores item & interpretes non agant, qui docendi ipsi, quique Dioscoridis, veterumque Græcorum scripta, nec legere possunt, neque intelligere.

Pergo ad censuram tuam, qua negas Opobalsamum verum, ac sincerum fuisse, quod à Priore, & Consiliariis Clarissimi collegii Medicorum urbis Romæ, tum quatuor ejusdem archiatris approbatum, theriacæ miscuerant Manfredus & Panutius, primarii, peritissimique pharmacopœi. Hanc verò triplici stabilire tibicine conaris, *rationis*, *experimenti*, *atque auctoritatis. Rationem adducis, quoniam non omnibus differentialibus notis ab auctoribus assignatis convenit, eamque probatam remanere scribis, tum ex supra à Te dictis, tum ex infra dicendis*, videlicet experimento pharmacopœorum, quibus advocationem quæris, & veteris justitiæ processu. Quæ superius à te dicta sunt, cum expendo, video partim sententias te carpere doctissimorum virorum, B. Baldi, & P. Castelli; partim fidem adimere testibus, qui juxta cum illis contemptum à te liquorem, genuinum ex Arabia Opobalsamum asseverarunt. Mihi quidem, Pitori, propositum non est, causam agere virorum præstantissimorum, tam rei medicæ theoria, quàm solida virtute spectatissimorum: multo minus proterviam eorum extollere qui frontem iis obvertere voluere. Tritum nimis est, etiam Andabatas ex pugna quæsivisse gloriolam, jamque ab anti-

antiquiſſimis ſeculis Theocrito monitore,

Ὑς ποτ' Ἀθηναίαν ἔριν ἤριϛε —

Illud tamen exploratum habeas, non alios in Opobalſami à te damnati examine, diligentius Proſperi Alpini orbitam preſſiſſe, quàm memoratos eximios Medicinæ profeſſores. Nec meliorem te auctorem nactum fuiſſe, per quem in ſucci balſamici cognitionem venires, cujuſque doctrinam ſubſterneres tuis fundamentis.

At, inquis, de eſſentia probati liquoris valdè dubius eſt Cl. Baldus, quum indeciſum reliquerit, per inciſionem corticis, an decoctionem frondium elicitus ſit. Fateor Pitori, dubitaſſe virum prudentiſſimum, nec ſine ratione dubitaſſe, cum non ſimplici tantum lacrymæ ploratu; ſed etiam ignis opera Opobalſamum colligi accepiſſet: maximè cum monitus à me fuiſſet, in aſſerto liquore præſtantioris, & defæcatioris Opobalſami odoram ſuavitatem, non adeò exactè deprehendi. Ea enim res effecit, ut cum optimi & perfectiſſimi ſucci ideam animo ſubjiceret, non omnia ad amuſſim huic noſtro conveni-re fateretur. Nunc, cum diminutæ nonnihil fragrantiæ cauſam planè accidentalem agnoverim, diſcuſſis ambiguitatum nubeculis, virum præſtantiſſimum ſecurum eſſe volo de hac cura, neque ipſe dubitandi amplius cauſam ullam habeo, per inciſionem balſamicæ ſtirpis comparatam eſſe reſinam, quam cum doctiſſimis archiatris, theriacæ miſcendam duxeram. Collectionis autem modus, cum eſſentia ſuaveolentis cujuſdam lacrymæ tibi minimè confundendus eſt, cujus exiſtentiam qui conſenſu graviſſimorum teſtium confirmarat, eſſentiam amplius in dubium vocare nullatenus poterat. Quod ſi tenebras hic objectas exire voles, è limine ſcholarum metaphyſicarum facem mutuabis.

Properas ad differentiales, ut vocas, notas, inter quas primum & principale experimentum conſtituis, maculam poſt ablutionem haud relinqui, & cui adeò confidere quoſdam ſcribis, ut ex eo ſolo habeant de adulterato judicium. Sed habeant, Pitori, quicunque ſunt, & tibiam, talumque arbitrentur, ubi rectè ſentientes jugulum, Profectò Arabes, qui mercium

cium indigenarum peritiores ſunt æſtimatores, non à maculæ ſublatione; ſed guttulæ in aqua & lacte celeri diſſolutione, δοκιμασίαν Opobalſami ordiuntur, & præcipuum in ea integritatis ſpecimen collocant. Hos te potius ſequi par eſt, quam quos in ſucci hujus natura cognoſcenda, ſenſus & exactior ratio deſtituit. Jam de improbato à te opobalſamo ex animo teſtor, experimentum de macula fide optima ſuſtinuiſſe, meque laneo craſſoque panno, non impactum quidem; ſed inſtillatum hunc liquorem, in loco calido, aqua ſimplici calida ſic abſtuliſſe, ut notam ſui nullam relinqueret. Neque ambigo, viris inclytis idem obſervari potuiſſe, ſi balſami recentiorem lacrymam ritè pannis eluere tentaſſent. Rectè interim Dioſcoridem cum Proſpero Alpino interpretantur, qui referunt, Opobalſamum ob reſinoſæ ſubſtantiæ viſciditatem inhærere quidem veſtimentis; oleoſam tamen maculam, quæ profundius inſideat, latius indies ſeſe ſpargat, denique lotioni pertinaciſſimè reſiſtat, minimè producere, idque in rejecto tibi ſucco pariter evidentiſſimum fuit.

Jam poſthabito P. Alpino, potiùs Matthiolo, in materia medica exercitatiſſimo, ſtandum eſſe ſcribis, quia Opobalſamum ſe vidiſſe aſſerit, quod omnibus notis ab antiquis adductis reſponderit. Apage cum inerti hoc livore, cum iſta ingratitudine, o Pitori! Proſperum enim Alpinum notis omnibus legitimum Opobalſamum, non frequenter ſolùm vidiſſe, poſſediſſe, dynaſtis dono obtuliſſe; ſed etiam balſamicæ ſtirpis, plantarumque exoticarum cognitione, longè Matthiolo quamvis laude applauſuque poſterum digno præſtitiſſe, non ego; ſed monumenta illa loquuntur, quibus orbi jam Europæo notiſſimus, viam terit æternitatis. At quod in Franciſci Calceolarii theriaca tanquam legitimum Opobalſamum probarat Matthiolus, quodque ut genuinum laudat Carolus Cluſius à Jo. Pona ſibi donatum, atque celeritate ſolutionis, lacteſcentia, guttæ collectione, odoriſque privati criteriis examinatum, hoc ipſum fuiſſe, quod à rupe Tarpeia præceps dare minitaris, teſtatur Franciſcus Pona, Joannis filius, vir eruditiſſimus, & inter ævi hujus Machaones, ut ſeriò cum Homero loquar,

— πολ-

πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Alterum experimentum, quod in lactis condensatione positum, laudato ab archiatris liquori defuisse putas, quoniam imperfectè, neque universum cui instillabatur lac coagulaverit. Te verò quis antiquorum docuit, pauculas Opobalsami guttas vas lacte plenum integrè perfectèque condensare debere? nullus profecto. Nec modum igitur ex iisdem facultatis statuere potes, quem silentio prætereunt, nec in re vim agendi determinare, cujus differentias, cum censoriam sumeres auctoritatem, nulla dum experientia præceperas. At Opobalsamum quamvis optimum, paucis guttis lac copiosum, ut arbitraris, afficere non potest. Nam ut scripsi jam ante, lacti nullatenus miscetur; sed in superficiem tantum ejus celeriter explicatur. Tunc verò pari velocitate, exhalantibus cum calore spiritibus, partibusque tenuioribus diminutis, nòn nisi in propinquas sibi lactis partes agere potest, idque vel eò debilius fiet quo fuerit ætate provectius. Densasse autem proximas lactis partes, proscriptum à te Opobalsamum, certò, clarèque mihi compertum esse, confirmo.

Venis ad experimentum tertium, de celeri solutione, quàm negas in improbato tibi succo, conspectam fuisse, quia lacti, aut aquæ permistus haud fuerit. Sed nihil tale in resinosam, pinguemque lacrymam convenire potest, nec motu, atque agitatione perfici in recenti, nedum vetusto: ut in oleosis aliis aquæ conjunctis, etiam pueris unguentariorum notum est. Nec Dioscorides noster mistionis vocem ullam usurpat, cujus filum, arrepto interpretis Abensinæ alieno vocabulo, sine piaculo non amisisti.

Duo tamen sunt quæ objicis. Expansionem super aquam, succis resinosis, qualis terebinthina, facilè accidere, adeoque *communem esse; non differentialem notam.* Plinium item, & ex eo Sethum, & Saladinum retulisse, optimum etiam Opobalsamum petere fundum. In quorum priore, largior tibi resinosis liquoribus communem esse supra aquas sui dilatationem: modum tamen in Arabica lacryma, ab omnibus hactenus deprehensis, diversum esse refero. Nam vel guttula hujus recenti-

or, in tantum se exporrigit, in quantum vix integra terebinthinæ drachma: deindè momentanea velocitate eò diffunditur, quò terebinthinæ portio, non nisi tardè pertingit. Itaque non simplex super aquas dilatatio; sed τὸ ταχέως χεῖσθαι, celeriter fundi, Opobalsamum nostrum ab aliis discriminat, ut cum Dioscoride præcedentibus expositum. Atque hoc ipsum est, non olei more innatare, aut superficiem in stellam radiosque sese explicare. Id verò cum spreti a te balsami liquor habitio à me, virisque clarissimis examine, optimè præstiterit, merità laude privandus non fuit, Alterum ex Plinio quod affers, vel tua confessione, non de recenti, adeòque viribus integro Opobalsamo; sed propter partium tenuiorum dissipationem, ad omnia deterius reddito, habendum est. Itaque, cum de priore quæstio nobis sit, misso Plinio, quantumvis egregio scriptore, Aristotelis illud sequemur, ὅσιον εἶναι τῆς φιλίας προτιμᾷν τὴν ἀλήθειαν, sanctius esse amicitiæ, auctoritati, veritatem anteferre.

De lactescentiæ experimento, quod Opobalsamum à te rejectum evidentissimè sustinuit, rem pariter suspectam reddere conaris, dum & resinaceis aliis communem esse scribis, neque extra aquam tantum; sed intra considerari debuisse, Hic verò, quemadmodum passionum, affectionumque communionem inter resinas, jure tecum admitto; sic illud ingenuè moneo, nullam hactenus cognitam resinam, adeò repentè, latèque super aquam explicari, nullam adeò celeriter, insigniterque lactescere, quam hæc ipsa, quam Arabicum balsamum fundit lacryma. Cæterum intra aquam, vel extra, coloris mutationem quisquam consideret, nihil difficultatis exhibet, vel ambiguitatis. Certum enim est, quam styli cuspide recolligimus guttulam, jam ante pallorem induisse lacteum, quàm aquâ eximeretur.

Tandem ad testes procedis, quorum partem tacito, ut ajunt, pede præteris. Baldassarem, & Michaelem Campios, tum Josephum Donsellum, non expensis eorum scriptis, simplici plaga absolvis. Me præcipuè, & celeberrimos viros, Aemylium Parisanum, & Joannem Narpium in quæstionem advocas, quia datis literis missum nobis Opobalsamum; verum

le-

legitimumque testati fuimus: & sententiam ea in re nostram ideò flocci facis, quia nec constare nobis, nec uniformiter loqui tibi videmur. At ego perlectis eorum literis, hoc unum constanter eos mecum asserere sentio, verum, legitimumque fuisse Opobalsamum, quod archiatri Romani theriacæ indendum suaserant. In cujus sententiæ confirmationem, diversis eos rationibus usos haud nego; nego pugnantibus usos, aut contrariis.

Me quod attinet, adducis prioris epistolæ meæ ad Cl. Baldum partem, verbis cùm transpositis, tum diminutis, in hunc modum. *Quod ad Aegypti proregem militumque præfectum, in donum ex Arabia mittebatur, quantitate exiguum. At non ejusdem conditionis erat, quod communiter balsami nomine venditabant Aegyptii. Alterum nempè decoctione elitum, alterum plus & minus terebinthina, similibusque resinosis admistum, cujus longè major proventus, cujus, si seriò constet ex Arabia Cahirum, & hinc Venetias adductum esse, &c.* AT EGO SENSUM MEUM SIC EXPRESSERAM. *Non ejusdem equidem conditionis erat, quod communi Opobalsami nomine venditabant. Nam ad Aegypti proregem, militumve præfectum, quod mittebatur, tenuius observavi, odore suavius, colore ex citrino albicans, quantitate exiguum. Reliquum ut copiosius, ita pretio parabilius, idque cùm æstimatione, tum bonitate rursus diversum. Nam vel purius erat, atque ex plantæ ramis, fructibusque ignis opera elicitum; priori tamen, & systasi, & odoris fragrantia, & virium pariter incolumitate cognatum, quo in dyspnœa, pulmonumque putredine, tum dysuria, & vulneribus felici successu usum: vel terebinthina similibusque resinosis, plus aut minus permistum, cujus major longè proventus, &c. Quod vestris Opobalsami nomine Venetiis transmissum ost, si Alexandriæ, vel in Cahiro emptum, atque illac ex Arabia vicina allatum esse seriò constet, non temerè pharmacopœis rejicijendum fuerit, &c.*

Hic assignare me scribis, notas ab antiquis valdè diversas, & locum etiam in crimine ponere. At hic, Pitori, valde erras. Nam neque notas explicare Opobalsami propositum meum est, neque affero quicquam, quod vetustis scriptorum monu-

numentis haud consignatum sit. Meminerunt enim, & sponte naturæ eliquati liquoris, & innoxio corticis vulnere eliciti: atque hujus quidem tum sinceri, tum adulterati, particulariter admista terebinthina, ut superius expositum. Parari idem artificiosa molitione, dudum inter Arabes scriptores Mesue prodidit. Atque utcunque hæc non sint. Quis unquam prohibuit, veteris doctrinæ censum, accessione utilium observationum augere, quantumvis diversorum; cum non unum nobis limitem ipsi designaverint, per quem eamus. Non domini nostri; sed duces fuerunt, adeòque non præripuerunt posteris quæ inventis adjicerent; sed aperuerunt. Taceo quæ de loco subjicis, quoniam Opobalsamum ex Arabia, & Cahiro accersendum seriò contendo. Non enim aliud huic succo natale solum, nec me, teque fugit, variantibus pro climatum intervallo, rerum generabilium causis,

—— *quas leges, æternæque fœdera certis*
Intulerit natura locis, ——

Illud nos maximè omnium collidit, quod ex Epistolarum mearum altera ad Cl. Baldum, probare conaris, damnatam à te balsami resinam, ex infimo esse genere à me designatorum: adulterari potuisse, denique artificialem non naturalem esse concludis. Scripseram autem quæ sequuntur. *Habui tandem à Clarissimo Tomasino, quem proximis spondebas literis balsami liquorem, cognovique simul atque odorem hausi, illum ipsum esse, quem in Aegypto Venetis nostris, reduces ex Arabia mercatores venum exhibent. Hoc præcipuè* τεκμηρίῳ *puritatem ejus asserentes, quod aquæ indita guttula, protinus in pelliculam sese explicet, iterumque styli cuspide commota, colligi tota queat, ob tenuissimi spiritus deliquium pallidior: reliquas indolis notas, ætate plus minusve provecta, facilius obscurari. Quibus eò libentius suffragitum ivi, quo major succo, cum recentis carpabalsami sapore, & odore cognatio fuit, in quo, ut cum Hermeticis loquar,* τὸ ἔμφυτον θεῖον, *innatum sulphur, sensuum fidem evidentius provocat. Igitur, quamvis transmissus mihi balsami liquor, spontaneæ concretionis lacrymam suavitate non referat; quocunque tamen artificio sit elicitus, legitimum balsami antiquis cogniti succum, adeoque Opobalsamum*

mum judico, etiamnum Arabibus dohen baleſan, unguen balſami dictum, &c.

Hic verò quid clarius eſt, quam de induſtria te quæſiviſſe lacunas, quibus eximium naturæ munus deturpares, bacchanalia vixiſſe, cum ſimulares Curium. Complexus enim ſum: communi Opobalſami nomine, non illud tantum quod terebinthina permiſtum; ſed etiam purius, adeòque vel inciſo cortice lacrymatum, vel ignis miniſterio plantæ ramulis, fructibuſque ſubductum: imò optimum omnium, & defæcatiſſium, quamvis huic κατ' ἐξοχὴν, & proximè opobalſami nomen conveniat, mox ſincero non defæcato: minus adulterato. Quare cum id ipſum quod rejeciſti purum aſſeram, legitimum, & antiquis cognitum opobalſamum, licet id ſub communi ſtirpis ſuæ nomine complexus fuerim, facilè animadvertiſti, non id infimæ claſſis eſſe me voluiſſe; ſed naturæ, viriumque integritate, vel optimo proximum conſtituiſſe.

Adulterari idem facilimè potuiſſe putas, admiſto vel thure, vel terebinthina: ſaporem etiam, odoremque fructuum balſami, & frondium adminiculo conciliari. Ego fieri hæc omnia poſſe minimè ambigo: factum autem fuiſſe in hoc noſtro, cui præcipitium minitaris Opobalſamo, conſtanter nego, pernego. Nulla enim penitùs nota defuit, nulla facultas, quibus indolem genuinæ ſubſtantiæ, ſimpliciſque naturæ patefacere debuit. Obſervaſſe me quidem profiteor, quod recentius, tenuius, clarius, odoratius, quale id quod tempeſtivè fæcibus ſuis ſejunctum, purius deindè concrevit. Hoc tamen ipſum de quo litem agitas, claritate, tenuitate, odore ſupra terebinthinam præſtantiore, quamvis longa itineris ambage copioſis fæcibus innataverit, abunde ſe mihi tale præbuit, ut id legitimi, veri, probique Opobalſami Arabici nomine privare & fama, nefas exiſtimaverim.

Cæterum de naturali balſami ſucco quæſtionem eſſe ſcribis, non artificiali. Tanquam verò naturalis eſſe deſinat, & liquor rei proprius, qui artificioſa quadam ratione eidem ſubductus eſt. Veteres utique optimum illum circumſpectâ valde, & perita inciſione eliciebant, quod adhibita ferri vi, ut lo-

quitur Tacitus, pavescerent venæ. Plinius incidentis manum artifici temperamento libratam refert, nequid ultra corticem violaretur. Ita Solinus, plantam artifici plaga vulneratam fuisse scribit. Hæc animo obversabantur meo Pitori, cum scriberem, *quocunque tamen artificio sit elicitus, legitimum balsami antiquis cogniti succum esse*, & artificiosum educendi modum in utroque spectabam, tam qui diviso frondium cortice ploravit; quàm qui caloris synergia collectus est. Scio, majoris esse operæ, atque adeò pyrotechniæ non ignobile specimen, resinosum hunc succum, partibus terreis, aquosisque sejungere. Eundem tamen, ut artis est, separatum, neque additamentis heterogeneorum ullis vitiatum, haud minus naturalem balsami liquorem assero; quàm picem abietis, vel piceæ: saccharum harundinis, melleo succo farctæ: quàm naturales sunt plantæ, quas blando hypocausti calore, & arbitrariis irrigationibus, ad vigorem floremque perducimus: quàm naturales sunt pulli, quos sine matrum incubatu, miti furnorum calore Aegyptii ovis suis excludunt. Μιμεῖται ἡ τέχνη τὴν φύσιν, imitatur naturam ars, inquit Aristoteles, & quicquid illa viribus suis haud assequitur, innixa naturæ fulcris ars, æmula organorum applicatione perficit, & consummat.

Te duo sunt quæ involvunt: primùm, quod hermetica analysi collectæ balsami lacrymæ, valdè à natura sua diversæ sint, atque alteratæ vi ignis: de quo cum Plinio dubitas, plura ne pariat, an perdat. Alterum, quod Cl. Petrus Castellus, hanc quæ Vulcani beneficio peragitur balsami extractionem, in dubium vocet. De primo si tacuisses Pitori, te credidissem in artificiosa mistorum dissolutione, de qua Plinio sermo non est, saltem mediocriter versatum. Nosti diversum esse ignis effectum, si gradus caloris diversus est. Hunc autem rebus in elementa sua dirimendis, convenienter adhibere, non idiotæ, sed artificis periti munus est. Quemadmodum & ἐμπυρεύματα sive stilaginem corrigere, si qua per ignem validiorem contracta fuisset, ut abundè te docebunt, qui hæc enchiremata scriptis, & opere profitentur. In altero, facilè permitto doctissimum virum sensu suo abundare. Diversum enim iisdem in rebus tenere,

re, quos jucundo foedere ſtudiorum cummunio junxit,

Id licuit ſalva ſemper amicitia.

Audita tantum de artificioſo balſami apparatu refero, non viſa, quæ tamen, cur probabilia mihi viſa fuerint; tetigi ſuperius. Convenire nos in eo perſpicis, quod abjectum tibi liquorem, genuinum & ſincerum Opobalſamum veterum agnoverimus: nec ſuſpectum mihi amplius, an corticum ſtirpis artifici plaga elicitum fuerit.

Secundum cenſuræ tuæ fulcimentum eſt, examen Opobalſami nobis probati, factum è tribus Aromatariis, qui illud *turbidum, inodorum, inſuave, maculam relinquens, non coagulans, parum lacteſcens, minus liqueſcens, in ſuperficie ſe ad inſtar terebinthinæ diffundens: adeoque inane, falſum variiſque miſturis refertum judicarunt.*

Mallem ego Pitori, æſtimationi bonorum hominum conſuluiſſes, & factum ipſum prudenti potiùs ſilentio involviſſes; quàm in publicam lucem, & eruditi ſeculi cognitionem protuliſſes. Palàm enim eſt, judicium de Opobalſamo ex Dioſcoridis notis ferre non poſſe, qui naturam ipſius rei perſpectam non habet, quique nobiliſſimi ſcriptoris fontes integros haud acceſſit, aut ea ſaltem non cognovit, quæ Proſper Alpinus, ut hærentes in hoc plexu dirigeret, de balſamo, ejuſdemque lacryma literis divulgavit. In quorum neutro cum examinatores illi ſeriò ſibi conſtiterint, auſi tamen fuerint, rem à clariſſimis doctiſſimiſque medicis jam probatam, damnare & conviciis proſcindere, & veluti è Parnaſſo datis literis, ſacram Apollinis, Muſarumque ſedem illotis pedibus inquinare, quo pacto excuſes, videas; ego delendo huic nævo ſpongiam reperio nullam.

Quod ſi tamen pharmacopœis in materia medica cenſenda locum deberi contendas, oppono tribus illis, ex Veneto aromatariorum collegio plures, qui contrarium tuentur. Oppono Joſephum Donzellum, materiæ Medicæ accuratam cognitionem, merito laurus philoſophicæ brabeo illuſtrantem. Baldaſarum item, & Michaelem Campium, pharmacopœos integritate fidei artiſque ſuæ peritia minimè inferiores. Imò collegium pharma-

ma-

macopeorum Neapolitanum universum. His enim missa liquoris portio, quem solum vertere jubes, verum legitimumque Opobalsamum habitum fuit: quibus subscripserunt Domæ, ex iis qui diutius inter Arabes degerunt, Joannes Molinus, linguarum orientalium interpres, Baptista Valtrotus, & Marcus Avamtius Chirurgus, præsentem in urbe liquorem explorantes. Quanquam parum obest approbato nobis Opobalsamo, quod illud aliquot pharmacopœi non cognoverint: quin summa potius accedit æstimatio, quod occasione commotæ litis, viderint, examinarint, laudarint, viri quos nunc fovet Italia, artis Medicæ gloria, rerumque naturalium cognitione præstantissimi. Et è publicis quidem professoribus, Clar. Petrus Castellus, Joannes Manelphus, Baldus Baldus totius Ecclesiastici status Archiater, & Alexander Menchinus. E practicis celeberrimis, Marius Schipanus regni Neapolitani protomedicus generalis. M. Aurelius Severinus seculi hujus Chiron alter, Baldasar Bonannus, Paulus Zacchias, & Joannes Nardius, monumentis literarum, &

—— *fama super æthera noti.*

Quibus album adjecit calculum Illustrissimus eques, Cassianus de Puteo, non tam splendore natalium, fortunæque muneribus; quàm cognitis physices lectissimis arcanis, & hominum eruditiorum patrocinio paucissimis comparandus. Ab his, quod cum Stephano de Gasparis dissentire volueris, nil detrahit quidem rei laudatæ: utrumque tamen vestrum ex animo velim ὑγιαίνειν.

De fæcibus sive misturis, quas in fundo vasis superfuisse scribis, non est quod vel suspicionem moveas corrupti succi, cum optimum etiam, & quàm accuratissima incisione elicitum olim Opobalsamum, fæces suas deposuerit, ut ex Galeno inter veteres docemur.

Tandem ultimum censuræ tuæ fundamentum inducis, & *unam præ omnibus aliis auctoritatem te afferre scribis, quæ sicut in dubium verti non potest, ita controversi liquoris naturam perbellè manifestare valet. Hanc esse processum ab Illustrissimo veteris Justitiæ magistratu formatum, inque eo constare Cosmum de Nigris,*

vas

vas liquore sub opobalsami nomine plenum, a Mauro quodam Mecha redeunte accepisse, singulis pro qualibet libra argenteis impensis, & mercatoribus Venetis ad quatuor coronarum insigne vendidisse: indè illum tam pretiosum succum Romam deduxisse, quem ex Veslingii dictis, plus minusve terebinthina, aliisque rebus permistum, communi Opobalsami nomine venditabant Aegyptii.

Hic verò Justitiæ veteris processus, quid de Opobalsami natura tibi manifestarit nescio: hominibus sanè, qui cum Menandro διπλῆν ὁρῶσι, planè manifestat nihil. Nisi, quemadmodum jam ante modum collectionis, ad essentiam balsamici liquoris pertrahere frustra conabaris, ita nunc ad naturam ejusdem existimes pertinere, quis vendiderit, quis emerit, & quanti. Quis denuò sibi comparaverit, & venum dederit. Illud approbato viris eximiis succo abunde favet, quod ex Arabia delatus, à Cosmo de Nigris emptus, vendituſque fuerit, viro cognoscendis Arabum odoratis mercibus, componendisque medicamentis exercitatissimo, quem ob probitatem, fidemque tot annis compertam, Illustrissimi viri Joannes Donatus, & Antonius Barbadicus, etiamnum cœlesti favore superstites, Aegypti quondam consules, clarissimique Senatus ornamenta, in amore, & inter familiares habent.

At libram, inquis, integram argenteo nummo comparatam esse. Quid tum verò? Mihi sanè juxta cum doctissimis archiatris satis constitit, genuinum, & probum fuisse, quod vilius emptum est Opobalsamum. De Mauri venditoris facto non laboramus. Dextrè rem acquisiverit; an sinistrè. Inscitia ejusdem nobilem liquorem prostituerit; an manciparit, & extorserit pecuniarum indigentia. Immotum interim est, non ideò naturam suam exuisse Opobalsamum, quoniam vilius emptum est. Quemadmodum colorata Europæorum vitra, non ideò vitra esse desinunt, quia pretiosis Indorum gemmis, ac mercibus sæpè permutantur. Cætera quæ Justitiæ veteris processui subjungis, technas potius tuas; quàm quodvis aliud manifestant. Nihil enim vel dictum a me, vel scriptum de hoc, quem exulare præcipis succo, quum intra vendentium manus detineretur; neque alium postquam vidi, visumque examinavi, quam

cognitum antiquis, & legitimum Opobalſamum vel dixi, vel ſcripſi.

Plura non adtexo, ſatis enim habui, viris egregiis, qui dudum in pulvere hujus circi ſudarunt, potiùs applaudere, quàm pugnata jam pugna ventilationem ordiri. Doctos autem & prudentes materiæ medicæ perveſtigatores monitos velim, ne Arabicæ balſami lacrymæ fragrantiam ultra captum veterum extollant; ſed notas è fontibus Dioſcoridis petitas, eidem ſic applicent, ut reſinoſi liquoris naturæ, ſubſtantiæque non repugnent: denique non tam cultorum defectu; quàm incuria hominum nobis ſubductam, in uſum antidotorum, ſi non communium; ſaltem eorum quæ proceribus aut principi ſuo paraturi, ſtudioſè revocent. Philemonis illius memores,

Ἐὰν οἷς ἔχωμεν τοῖσγε μηδὲ χρώμεθα,
Ἃ δ' ȣ̓κ ἔχομεν, ζητȣ̃μεν, ὧν μεν διὰ τύχην,
Ὧν δὲ δι' ἑαυτȣ̀ς ἐσόμεθ' ἐστερημένοι.

Si quæ habemus, iiſdem haud utimur, quæque non habemus quærimus: aliis nos per fortunam ſumus, aliis per nos ipſos privaturi.

Noi Reformatori del Studio di Padoa

HAvendo veduto per fede del Molto R. P. Inquisitore del S. Officio di Padoa, che nel Libro intitolato Joannis Veslingii Opobalsami Veteribus cogniti Vindiciæ, non si trova cosa alcuna contra la Sante Fede Catolica, inparimenti per atteſtationi del Segretario Noſtro, non vi si trova cosa alcuna contra Principi & buoni coſtumi, concedemo licenza, che sia ſtampato, dovendosi osservar quanto per legge in proposito di ſtampe, con conditione che non sia venduto se prima non vien presentato uno per la Libreria publica, giuſta la parte dell'Eccell. Senato de 2. Decemb. 1622. In quorum fidem, &c.

Venetia a' 3. di Novembre 2643.

{ Batiſta Nanni Reff.
{ Pietro Foſcarini Reff.

Aluiſe Querini Seg.

Joanni Veſlingio Equiti, Viro clarissimo,
Aloysius Quirinus S. P.

VIndicias tuas Opobalſami veterum, contra recentiorum quorundam inſcitiam vidi, legi, & approbavi. Veſlingii enim ſunt, hoc eſt, doctiſſimi viri, qui ſcientias omnes callet, & in his ſtudoſiſſimè ſummo poſterorum fructu ætatem conſumpſit. Laudent ii qui profitentur tanta hæc, cum illa deguſtarint, palatoque ſuaviſſima experimento comprobarint. Quare quantò citius effice ut edantur, &c.

Die 16. Octobris 1643.

OPus cui titulus Joannis Veſlingii Opobalſami Veteribus Cogniti Vindiciæ, quod fuit examinatum ab Excell. D. D.

Joanne Cottunio, & Octavio Ferrario, cujus initium, Quæ in florentissimo, &c. Et finis, Laboremus, &c. fuit pro impressione Paduæ visum etiam & approbatum sup. Die, & anno, cum nihil contra fidem, Principes, seu bonos mores in ipso reperiatur.

Ita est, ego Fr. Antonius Vercellus à Lendenaria
Inq. Generalis Paduæ.

ERuditissimum hoc opus Præclarissimi, & Excellentissimi Joannis Veslingii Equitis, & in Patavina Universitate Botaces, & Anatomiæ Primarii Professoris, Hortique Medici Præfecti; cui inscriptio, Opobalsami Vindiciæ, Ego Joannes Cottunius diligentissimè, ac summa cum voluptate perlegi. Nec quicquam in eo reperi à Catholica pietate morumve probitate devium. Quin verò doctrinæ soliditate, & singulari elegantiæ candore ita ubique est firmatum, atque inspersum, vt per manus, & ora doctorum hominum volitare mereatur. In quorum fidem, &c.

Joannes Cottunius
Philos. primi loci ordinarius
qui supra.

REverendissimi P. Hæreticæ pravitatis Quæsitoris jussu, Vindicias Opobalsamo ab Joanne Veslingio Viro Clarissimo latas legere, pretium fuit. Quo in opere, non modo nihil occurrit quod Christianum lectorem moretur, aut turbet, quodque politica torvitas secus dictum interpretetur: sed suus superis honos constat, qui in eo succo quoddam immortalitatis simulacrum posuerunt: nec indignatur superis æqua potestas Regium liquorem in ordinem privati usus cogi, qui omnem seculi morumque tabem procul habebit. Patavii VII. Kal. Novembris MDCXLIII.

Octavius Ferrarius,
Eloquentiæ, & Græcæ linguæ
Prof. ordinarius.

IN-

INDEX RERUM &c. IN PROSPERI ALPINI ET JO. VESLINGII

Libros de Plantis Ægypti.

A.

INDEX.

ve-

D.

N.

O.

P.

INDEX.

Psyl-

INDEX SECUNDUS,

SIVE

INDEX

MEMORABILIUM IN VINDICIIS OPOBALSAMI &c. JO. VESLINGII.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

Jose-

aqueis

P.

X.

Z.

Alpine
[illegible]
Bot. Local